૨૪૯૨

GANJESHÁYAGÁN, ANDARZE ÁTREPÁT MÁRÁSPANDÁN, MÁDIGÁNE CHATRANG,

AND

ANDARZE KHUSROE KAVÁTÁN.

THE ORIGINAL PÉHLVI TEXT; THE SAME TRANSLITERATED IN ZEND CHARACTERS AND TRANSLATED INTO THE GUJARATI AND ENGLISH LANGUAGES; A COMMENTARY AND A GLOSSARY OF SELECT WORDS.

BY

PESHUTAN DASTUR BEHRAMJI SANJANA.

MR. OTTO HARASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG,
SOLE AGENT FOR EUROPE.

Bombay:

PRINTED AT THE DUFTUR ASHKARA PRESS
BY RUSTOMJEE NOWROZJEE KHAMBATTA,
87 COWASJEE PATELL STREET, FORT.
IN THE YEAR 1251 OF YEZDEZARD AND 1885 OF CHRIST.

TO

THE HONOURED MEMORY

OF

SETT BEHMANJI HORMASJI WADIAJI,

SETT RUSTAMJI HORMASJI WADIAJI,

AND

SETT ARDESHAR HORMASJI WADIAJI,

THE ILLUSTRIOUS FOUNDERS OF THE

SETT HORMASJI BOMANJI WADIAJI'S

ATASHBEHRAM, BELONGING TO THE SHENSHAI COMMUNITY,
AT BOMBAY,

THIS COLLECTION

OF

PEHLVI TREATISES

IS

MOST RESPECTFULLY DEDICATED

BY

THEIR TRANSLATOR

PESHUTAN DASTUR BEHRAMJI SANJANA.

ગન્જે શાયગાંન

તથા

અન્દરજે આતરેપાત મારાસપન્દાંન

તથા

માદીગાંને ચતરંગ

અને

અન્દરજે ખુસરોએ કવાતાંન,

તેહેની

અસલ પેહલવી એબારત, જંદ અક્ષરે ઊચ્ચાર, ગુજરાતી
તથા ઈંગરેજી તરજુમો, શરેહ અને અગતજોગ
પેહલવી શબ્દોની ફરહંગ સાથે.

બનાવનાર

પેશોતન દસતુર બેહરાંમજી સંજાણા.

મુંબઈ.

દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે,

રૂસતમજી નવરોજજી બંબાતાએ છાપ્યું છે.

કોટ - કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ, નાં૦ ૮૭.

સને ૧૨૫૪ ઇઅજદજરદી,

સને ૧૮૮૫ ઇસવી.

મુંબઈની શેહનશાહી અનજુમનને લગતા

મરહુમ શેઠ હોરમજજી બેહમનજી વાડીઆજીનાં

આતશબેહરાંમ શાહેબને

તખતનશીન કરાવનારા અનોશેરવાંન શેઠજી શાહેબો,

શેઠ બેહમનજી હોરમજજી વાડીઆજી,

શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી વાડીઆજી

અને

શેઠ અરદેશેરજી હોરમજજી વાડીઆજીની

માંન ભરેલી યાદગારીને

આ એ

પેહલવી પુસતક

તેનો તરજુમો કરનાર

પેશોતન દસતુર બેહરાંમજી સંજાણાએ

મોહટાં માન સાથે

અરપણ કરયું છે.

بنام ایزد بخشاینده بخشایشگر مهربان

દીબાચો.

પાક દાદાર અહુરમજદનાં મોબારેક નાંમની મદદથી અને પેગમબર અશો જરતોશત સ્પિતમાંનની નેક દુઆની બરકતથી આએ નાંઢળાં પુસતકનો દીબાચો લખવાનું કાંમ હમો શરૂ કરીએ છઇએ.

આંએ "ગન્જે શાયગાંન" નાંમનું પુસતક આપણા સાસાંની ટોલાના દીનદાર અને દાંનેશમંદ પાદશાહ નોશેરવાંન આદેલની હકુમતના વખતમાં તે પાદશાહના હોકમથી તેહના માહગણેઆની વજીર વજોરગમેહરે (ઇઆને અબુજરચમેહેરે) રચીઉં હતું. શેહનશાહ નોશેરવાંન ઇસવી સને ૫૦૫ માં ઇરાંનનાં તખત ઉપર બેઠો હતો. અને તે પછી થોડીજ મુદતમાં તેણે એક ખોઆબ જોયો હતો. જેહનો ખોલાસો કરવા સારૂં વજોરગમેહરને મરવ શેહરની એક જરતોશતી મદરેસા ખાતેથી અજાદસરવ નાંમનો એક શખસ પાદશાહ નોશેરવાંનની દરબાર ખાતે બોલાવી લાવેઓ હતો. અને તેઆર પછી વજોરગમેહેર પોતાની જાતી કાબેલીઅતથી પાદશાહ નોશેરવાંનની દરબારના સઘળા વજીર અને અમીરો ઉપર વડા વજીરનો હક તથા એલકાબ મેળવેઓ હતો. તે ઉપરથી આએ પુસતકનું પુરાતનપણું વગર શકે ૧૩૭૦ વરસથી ઉપરનું સાબેત થાએછે.

આએ પુસતક રચવાનું કારણ આએં નાંમીચા પ્રધાંને પોતાનાં પુસતકની શરૂઆતમાં આએ પરમાંણે જણાવીઉંછે કે, 'તે પોતે ઇરાંનના શેહનશાહ નોશેરવાંનનો વજીર હતો, અને તેહની મતલબ ઇરાંનના પાદશાહો, હાકેમો અને અમીરોને આએ દુનીઆંની અંદર પાએદાર અને નાપાએદાર દોલત કેહીછે ? તે વીસેની સહમજ આપી તેઓને ખરાં શુખવાલી, હમેશાં પાએદાર રેહનારી, અને નહી ફનાં થનારી, દોલત મેલવ્વા તરફ ચલાવ્વનો બોધ આપવાની હતી; તે મુજબ તેણે શેહનશાહ નોશેરવાંનના હોકમથી આએ પુસતક લખીને પરગટ કરીઉં હતું.'

વીદવાંન વજીર વજોરગમેહરે આએ દુનીઆંમાં માંણસે મેલવેલી દોલતમાં કેહી દોલત પાએદારછે અને કેહી દોલત પાએદાર નથી, તે બતલાવતાં પોતાનાં

પુસતકની અંદર જણાવીઉંછે કે, આએ દુનીઆંને લગતી સઘલી વસ્તુ અથવા દોલત, વગર પાએદારીની, સદા નહી રેહનારી અને (એક પછી બીજાની તરફ) ફેરફાર થવા જોગછે; તે છતાંબી તે વગર ભરોસાની અને ફેરફાર થનારી દોલત ખોદાએતાલાની વગર બખ્શેશે માંણસને મલતી નથી, પણ જેને સારૂ તે ખાવંદની તરફથી તેહની બખ્શેશ મુકરર થાએલી હોએછે તેહનેજ તે થોડે ઉદીઓગે ઘણી મલેછે. અને તેથી તે માણસ, સરવેથી ચહડતે દરજેનાં કાંમો કરેછે, પાદશાહી ભોગવેછે, બુજોરગ દરજજો મેલવેછે, અને કીરતીવાંન થાએછે. વલી તેમાં જે માણસ સહમજેછે કે, આએ દુનીઆંમાં સરવેથી સરસ પેહલવાંન હસે તેનો એક સદી પછી અન્ત આવવાનો, ૩૦૦ વરસની હદમાં ખાંનદાંન ખરાબ અવસ્થામાં આવવાનું, અને નાંમ ઇઆદ રેહવાનું નથી, મેહનત અને કુશેશ ફોકટમાં જવાનીછે, અને દોલત તથા હકુમત બીજા હાકમો તથા વારેસોને મલવાનીછે; તો તેહવું દુરંઅંદેશ માણસ આએ દુનીઆંમાં તે દોલતથી લોકોને સુખ આપવાનાં, અને આવતી દુનીઆંમાં પોતાને સુખ મલવાનાં, ભલાં તથા નેક કાંમો કરેછે; કારણ કે તે જાંણેછે કે, ભલાં કાંમો કરવાથી જે દોલત મલવાનીછે, તે હમેશનીછે, અને તેને કસ્સો જવાલ પોહચવાનો નથી, અને તે દોલત કોઇથી છીણવી લેવાવાની નથી.

એ પછી આએ કાબેલ વજીર પોતે મજદીઅસની જરતોશ્તી દીન ઉપર અને તેનાં મુખ્ય ફરમાંનો જેવાં કે યજદોની હસ્તી, દેવોની નેસ્તી, રવાંન, દીન, બેહશત-દોજખ-તરીજી રાતને લગતો ઇનસાફ—રીસ્તાખેજ અને તનપસીન ઇત્યાદીને લગતાંછે, તે ઉપર ઘણો ચુસ્ત અને એતેકાદ રાખનારો હતો, અને તે મુજબ પોતાના હસ્તકનાં ઇરાંનના રાજાઓને ચલાવવાની કાલજી રાખતો હતો, તે જણાવીઉંછે. અને તે પછી સવાલ જવાબના અને સાધારણ લખાંણના આકારમાં તેણે પોતાનું પુસતક રચીઉંછે.

આએ પુસતકની અંદર ઇઅજદાંપરસ્તી મજહબની સઘલી સહમજ તેણે વીદીઆની રીતીથી માણસોને સહમજ પડે એવી એબારતમાં આપીછે. અને તેમાં તેણે અહુરમજદ-એહરેમન-યજદ-દેવ અને દરૂજનો ખોલાસો ઘણી લાએક રીતે સહમજાવેઓછે; અને તે પછી જરતોશ્તી મજહબનાં મુખ્ય ફરમાંનો જે હુમત-હુખ્ત-અને હવરસ્ત તથા દુશમત-દુજુખ્ત અને દુજીવરસ્તછે, તેની જાંણવાજોગ સહમજ આપીછે. તથા માણસની અંદર તેહને ઉલટા મારગ ઉપર લેઇજનારી એહરેમનને લગતી કેહી કેહી સકતીઓછે,

અને તેથી તેહનો બચાવ કરવા સારૂ અશો અહુરમજદની તરફથી કેહી કેહી સકતીઓ તેહને બખશવામાં આવીછે, તેનું વરણન તે સકતીઓના દુરગુણો તથા નેક ગુણોની સહમજ આપવા સાથે કરીઉંછે; અને તે પછી, માણસે આએ દુનીઆંમાં સારી સહમજથી કેમ ચાલવું, તે વીશેનું સઘલું બએઆંન કરીઉંછે.

શાએરોના શેહનશાહ ફીરદોશી તુસીએ, સુલતાંન મેહમુદ ગંજનવીનના વખતમાં, પેહલવી લખાંણના આધાર ઉપરથી, આપણા યજદાંપરસ્ત પાદશાહોની તવારીખનું શાહનાંમાંનું ફારસી પુસ્તક લખીઉં હતું, (જેહને ૯૦૦ થી વધારે વરસ થએઆંછે) તેમાં, તથા બીજી તવારીખની કેતાબોમાં વજોરગ મેહર કોણનો બેટો હતો, અને તેહના બાપનું શું નાંમ હતું, તે વીશે કસ્સું જણાવેલું નથી; પણ આએ 'ગંજે શાયગાંન' નામનાં પેહલવી સતા ભરેલાં પુસતકમાં, તેહના કાબેલ બનાવનારે પોતાના બાપનું નાંમ 'બુખ્તે' કરી હતું તે જણાવીઉંછે, અને તે ઉપરથી આએ નાંમીચા વીદવાંન વજીરના નેકબખ્ત પીત્તાનું નાંમ આપણ જાંણી સકેઆ છઇએ.

આએ પુસતકની હમોને તરંણ નકલ મલીછે, તેમાં એક નકલ શંવત ૧૦૬૭ હીંન્દુસ્થાંનીમાં, (ઇઆને ૮૭૩ વરસ ઉપર) અરદીબેહસ્ત મહીનો અને ગોશ રોજે ભરૂચમાં દીનનો એક વડો પેશવા હતો, તેણે પોતાના એક શાગેરદ શાહજાદ બીનશાદ, જે ફરોખબીન ઓહુરમજદની નસલનો હતો, તેહને સારૂ કરી હતી; તે નકલ ઉપરથી એરવદ કાંમદીન બીન શેહરીઆર બીન નેરીઓસંગ બીન સંમંદે કરેલી નકલ (આએ નકલ એરવદ કાંમદીને કીહાં સાલમાં કીધી હતી તે જણાવેલું નથી.)

બીજી નકલ એક ઉપર જણાવેલી એરવદ કાંમદીનની નકલ ઉપરથી મરહુમ દસતુર રૂસતમજી બેહરાંમજી શંજાંણા* એ, સને ૧૧૩૧ ઇઅજદજરદીનાં સાલમાં શુરત ખાતે પોતાના પુસતકખાંનાંમાં રાખવા સારૂ કરી હતી.

તરીજી નકલ એક ઉપલીજ નકલ ઉપરથી મરહુમ દસતુર રૂસતમજી બેહરામજી શંજાંણાએ, સને ૧૧૪૮ ઇઅજદજરદીનાં સાલમાં, શુરતવાલા મરહુમ દસતુર કાઉશજી રૂસતમજી ભીખાજીને બીજા પેહલવી રેસાલાઓની સાથે એક

* આએ મરહુમ દસતુર રૂસતમજી, મુંબઇના શેહનશાહી પારસીઓના દસતુરાંન દસતુર એદલજી દારાબજી શંજાંણાના બાવા તથા આએ મરહુમ દસતુરની સાથે બીજા નોસારી અને શુરતના દસતુરોને આપણા મજહબની કેળવણી આપનારા કાબેલ ઉસ્તાદ હતા.

નકલ કરી આપી હતી. અને તે નકલ હાલમાં આપણી મુંબઇની પારસી પંચાએતનાં દફતરખાંનાંમાંછે. આએ નકલ એક મોહટાં કદવાલી જલેદની અંદર બીજી પેહલવી કેતાબોની નકલ સાથે બંધાવેલીછે. અને તે પંચાએતના લાએકી-વાલા સેક્રેટેરી શેઠ નોશેરવાંનજી બેહરાંમજીએ હમોને તરજુમો કરતી વખતે વાપરવા સારૂ તરસ્ટી સાહેબોની પરવાંનગીથી મોકલાવી હતી, માટે હમો અતરે તે વીશે મજકુર શેઠનો તથા તરસ્ટી સાહેબોનો ઉપકાર માંણીએ છઇએ.

આએ ઉપર જણાવેલી તરંણ નકલોમાંની પેહલ્લી અને બીજી નકલ હમારાં મરહુમ મુરખી દસતુરજી સાહેબ એદલજી દારાબજી રૂસતમજી શંજાંણાંનાં પુસ-તકખાંનાંમાંછે, અને તે તરંણે નકલોની સાથે સરખાવી તપાસીને હમોએ આએ પુસતક પરસીધ કીધુંછે.

પાદશાહ નોશેરવાંનના વખતમાં, તેહના દાના વજીર વજોરગમેહરે 'ગંજેશા-યગાંન' નાંમનું પેહલવી પુસતક લખીઉં હતું, તેહની સાબેતી ઉપલું પુસતક લખેઆ પછી ૫૦૦ વરસની મુદતે ઇઆને સંન ૯૯૭ ઇસવીનાં સાલમાં પેહલવી પુસતકના આધાર ઉપરથી લખાએલાં ફીરદોસી તુસીનાં શાહનાંમાં મધેથી આપણને મલેછે, અને તે આએ પરમાંણેછે કે, શાહનામાંની અંદર "વજોરગમેહરે શેહનશાહ નોશેરવાંનને નેક સખુનો બોલવા તથા નેક કાંમો કરવા સારૂ નસીહત કીધી" એવાં મથાલાં હેઠલ આવેલી બીનામાં આએ કાબેલ વજીરે શેહનશાહ નોશેરવાંનને ઉપલું પુસતક બનાવ્વા વીસે નીચે જણાવેઆ મુજબ કહીઉં હતું:—

چنین گفت کای داور تازه روي   که بر تو نیاید سخن عیب جوي
نوشتم سخن چند بر پهلوي   ابر دفتر و کاغذ خسروي
سپردم بگنجور تا روزگار   برآید بخواند مگر شهریار

'અએ ખુશ ચેહરાના ઇનસાફી પાદશાહ! એબ સોધનારાઓ તારી ઉપર નહી ફાવે તે સારૂં, હુંએ પાદશાહને પસંદ પડતાં કાગજો ઉપર પેહલવી ભાષામાં એક પુસતક લખીઉંછે. અને તે (પુસતક) પાદશાહી પુસતકખાંનાંના ઉપરીને સવાધીન કરીઉંછે, એવી મતલબથી કે હમેશાં પાદશાહ તેહને વાંચે.'

એ પછી ઉપલાં મથાલાં હેઠલ શાહનાંમાં મધે નીચે લખી જણાવેલી હકીકત આવેલીછે.

بدو گفت نوشین کدامست مرد   که دارد دلي شادبي بادسرد
چنین گفت کان کو بود بیگناه   نبردهاست اهریمن او را ز راه

'(પાદશાહે) તેહને (ઇઆને વજોરગમેહરને) પુછીઉં કે, કીહું આદમી બખ-તાવરછે કે જે હમેશાં ખુશી અને વગર હાએ અફશોસથી રેહે?

(બુજોરગમેહરે) જવાબ વાલેઓ કે જે આદમી, એહરેમનથી ગુમરાહ થાએલું નહી હોએ, અને વગર ગુનાંહવાળું હોએ તે.'

જેમ શાહનામાની અંદર ઉપલો સવાલ પાંદશાહની તરફથી વજોરગમેહરને પેહલ્લાં પુછવામાં આવેલોછે, તેજ મુજબ 'ગંજે શાયગાંન' પુસતકની અંદરબી વજોરગમેહરની તરફથી સવાલના આકારમાં તે પેહલ્લો મેલવામાં આવેલોછે. જેમકે:—

[illegible]

(સવાલ) કીહું આદમી ઘણું બખ્તાવરછે ? (જવાબ) જે ઘણું ગુનાહ વગરનું હોએ તે.

વલી 'ગંજે શાયગાંન' માં દશ બુરા જોસ્સાઓને દરૂજનું નાંમ આપીને તેહના દુરંગુણોનું વરણન કરીઉંછે, તેજ મુજબ, શાહનાંમાંની અંદરબી ઉપલી બીનામાં તે દશ બુરા જોસ્સાઓનું બએઆંત તેને એહરેમન તથા દેવનું નાંમ આપીને કરેઆમાં આવેલુંછે. જેમકેઃ—

ગંજે શાયગાંન.

[illegible]

ગુનાહમીનોને લગતા આએ કેટલાએક દરૂજો (ઇઆને બુરા જોસ્સાઓ) જે રવાનનાં હરીફ તરીકેછે, તેઓ આદમીને ફરેબમાં નાંખવા તથા તેઓને

હાનેતવાલાં બનાવવા સારૂ આદમીઓનાં દુશમન તરીકે તેઓની અંદર આપે આમાં આવેલાંછે. "(સવાલ) તે દરૂજો કીહા અને કેટલાછે? (જવાબ) લોભ, મોંહતાજ, ગોસ્સો, અદેખાઇ, ચંકુનમ, બુરો હવસ, વેર, આલસાઇ, અથરાં-મણી અને ચુગલી."

(સવાલ.) આએ દરૂજોને લગતી વસ્તુઓ કેહવી પરકારનો જોલમ ગુજાર-નારીછે? (જવાબ) લોભને લગતી વસ્તુ (માંણસને) ઘણું અસંતોશી રાખનાર અને ઘણું રખડાવનારછે. મોહતાજને લગતી વસ્તુ (ઇનસાંનને) બીજાઓને ઘણું દુઃખ પોહચાડનારૂં બનાવનાર તથા તેહને પોતાને ઘણું દુઃખ ખમતું કરનારછે. ગોસ્સાને લગતી વસ્તુ (આદમીને) બુરાઇ કરવાની કઉઅત આપનાર તથા તેહને બેમરવત બનાવનારછે. અદેખાઇને લગતી વસ્તુ (કોઇની સારી હાલતને) હાંણી પોહચાડવાને લગતી ઇચ્છા ઉતપન કરનાર તથા (બીજાને સારૂ) ખરાબ આસા રખાવનારછે. ચકુનમને લગતી વસ્તુ (માંણસને) જગડાખોર બનાવનારછે. બુરા હવસને લગતી વસ્તુ (માંણસને) આપમતલબીઉં (ઇઆને મમતી) તથા નોકસાંનકારક બનાવનારછે. વેરને લગતી વસ્તુ (આદમીને) ભયં-કાર તથા વગર માયાવાલું કરનારછે. આલસાઇને લગતી વસ્તુ (આદમીને) સુસતીવાલું તથા ફરાંમુશીવાલું કરનારછે. અથરાંમણી કરાવનારા દરૂજનું કાંમ (ઇનસાંનને) ખરી બાબત છુપાવનારૂં તથા ઠગાઇ કરનારૂં બનાવનારછે. અને ચુગલીને લગતી વસ્તુ (માંણસને) નાંલાએક બનાવનારછે.

શાહનાંમું.

ده اهریمنند آن بنیروي شیر   که دارند جان و خرد را بزیر
بد و گفت کسري که ده دیو چیست   که زایشان خرد را ببباید گریست
چنین داد پاسخ که آزو نیاز   دو دیوند بازور و گردن فراز
دگر خشم و رشک است و ننگست و کین   چو نمام و دو روي و ناپاکدین
دهم انکه از کس ندارد سپاس   بنیکي و هم نیست یزدان شناس
بد و گفت ازین شوم ده پرگزند   کدامست اهریمن و زورمند
چنین داد پاسخ بکسري که آز   ستمکاره دیوي بود دیرساز
که او را نه بیني تو خشنود هیچ   همه در فزونیش باشد بسیچ
نیاز آنکه او را ز اندوه و درد   همه کور بینند و رخساره زرد
گزین پس گرزي خسروا دیو رشک   یکي دردمندي بود بي پزشک
اگر بر زمانه کسي بیگزند   ببیند شود جان او دردمند

دگر ننگ دیوی بود پرستیز   همیشه بید کرده چنگال تیز
دگر دیو کین است پرخشم و جوش   ز مردم برارد بناگه خروش
نه بخشایش آرد بکس بر نه مهر   دژآگاه دیوی پرآژنگ چهر
دگر دیو نمام کو جز دروغ   نداند نراند سخن بافروغ
دگر آن سخن چین دو رویه دیو   بریده دل از ترس کیهان خدیو
میان دو تن جنگ و کین افکند   بکوشد که پیوستگی بشکند
دگر دیو بیدانش ناسپاس   نباشد خردمند و نیکی شناس
بنزدیک او رای و شرم اندکیست   بچشمش بد و نیک هردو یکیست

જે અકલ અને રવાંનને ઉતરતે દરજેનું બનાવનારાછે, તે દસ એહરેમનોછે. તેઆરે નોશેરવાંને પુછીઉં કે તે દસ દેવ કીહાછે ? તેનો આએ રીતે જવાબ વાલેઓ કે લોભ અને મોહતાજ એ બે દેવો ઘણા શરીન અને જોરાવરછે અને તે પછી બીજા ગોસ્સો—અદેખાઇ—ચકુનમ—વેર—ચુગલી—અથરાંમણી—બુરી દીઆંનત અને નીમખહરાંમીછે.

(સ૦) આએ દસ ઇજા દેનારા બદકારો કેહવી પરકારની બુરી સકતી ધરાવેછે ?

(જ૦) લોભ એક જુલમ કરનારો અને આલસાઇ કરાવનારો દેવછે, કે જે કધી કોઇ ચીજથી ધરાતો નથી, પણ હમેશાં તે વધુ મેલવ્વા સારૂં ઇજા દેનારછે. મોહતાજ તે છે કે જેહને માંટે (માંણસ) હમેશાં ગમગીન, દુખી, દેખતી આંખે આંધરૂં અને ફીકા ચેહરાનું રેહછે. અદેખાઇનો દેવ (માંણસને) એક એવું દરદ ઉતપન કરનારોછે કે, જેનો એલાજ નથી; જો કોઇને ઇજા દીધા વગર તેહનો કાંઇબી વખત જાએતો તેના જાંન ઉપર વાત આવે. ચકુનમનો દેવ હમેશાં જગડા ભરેલો અને બુરૂં કરવામાં ઉલટ ભરેલોછે. વેરને લગતો દેવ ગોસ્સા ભરેલો અને જોશવાલોછે, અને કવખતે માંણસને બુમ પરાવનારછે તથા કોઇની ઉપર દએઆ અને રેહેમ કરનારો નથી. ચુગલીનો દેવ જુઠાં સેવાએ સાચ્ચું બોલી જાંણતો નથી. અથરાંમણી કરાવનારો દેવ ખોદાએતાલાની ધાસ્તીથી ટુટેલાં દીલનોછે, કારંણ કે તે, બે જણાં વચે લડાઇ અને વેર વસાવેછે, અને તેઓનો સંબંધ તોડવાની કુશેશ કરેછે. અને નીમખહરાંમી કરનારો કમઅકલ દેવ, અકલમંદી અને નેકીને પીછાંણનારો નથી, તેની પાસે મરવત અને દાંનાઇ મુતલક નથી, પણ તેની આંખ આગલ નેકી અને બદી એ બેહુ એકસાંનછે.

એજ મુજબ ઉપલાં મથાલાં નીચે પાદશાહ નોશેરવાંન અને વજેરગ મેહર વચે થાએલી વાતચીતમાં ઘણીખરી બાબત 'ગંજે શાયગાંન' માં આવેલી બીનાને મલતી આવેલીછે, તે ઉપરથી આપણને જણાએછે કે ઉપલું પુસતક સાસાંની પાદશાહોને લગતી તવારીખની અંદર શાએર ફીરદોસીને મલીઉં હતું અને તે ઉપરથી તેણે તેમાંની બીનાં પોતાનાં શાહાનાંમાંની અંદર આપીછે.

વલી અબુઅલી મહમદ બીન મહમદ મસકુયે નાંમનાં કાબેલ મહમદીઆંન ગરંથકારે 'જાવેદાંન ખેરદ' નાંમની કેતાબની સાથે આગલા પારસી, રૂમી, અરબ અને હીન્દી હોકમાઓનાં કેટલાંએક દાંનાઇ ભરેલાં લખાંણોનો સંઘરહ કરીને એક કેતાબ બનાવી હતી* તેમાં 'જાવેદાંન ખેરદ' નું ફારસી લખાંણ પુરૂ કીધા પછી, પાદશાહ નોશેરવાંનના કાબેલ વજીર વઝોરગમેહરે બનાવેલાં ઉપલાં 'ગંજે શાયગાંન' નામનાં પેહલવી પુસતક વીશે નીચે જણાવેઆ પરમાંણે લખાણું કરીઉંછે:—

کلمات بزرگمهر بزرجمهر که از حکمای مشهوراست میگوید دیدم دنیا را باتغیر و زوال و اهل دنیا را در گرو مانمهاي چیزي و کسي که تلف شد یا میشود و متاع دنیا را اندک و خوف و زوال آنرا بسیار و زندگاني در آن ناقص و نیزدیدم که اگر دنیا بتمام یک کس را بود و بتمام مطالب و آرزوهای خود از زن و فرزند و عزت و احترام و تسلط بر دشمنان برسد و از آفات و مکروهات درامان باشد و در کمال فارغ بالي سالهاي سال که نهایت عمرآدمي تواند بود زندگاني نماید تا وقتي که بدانش فرسوده شود و حسن و جمال از و مفارقت کند بصد سال نکشد و این مدّت خود معلوم که در جنب ملک بزوال چه باشد وبعد از و باندک زماني جمیع آنچه جمع کرده بود متفرق گردد و بناهاي که گزاشته خراب شود و نام او از یاد رود و جیش فراموش و اندوخته او و مال کسب او فاسد و خیال و حکومت او منتقل و اموال او بمیراث خواران متصل گردد مگر تقوي و نیکو کاري که عامل آن خراب و ضایع نمیشود ذکر جمیل او در دلها باقي میماند برانشدم که احتراز کنم ازهر شر و بدي که باعضاي و جوارح کردني باشد و در دل کره زدني و نزدیک کردم نیکو کاري و باندوختن آشنایي که باعث یاد آوري و ذکر خیر بود بنابرین اینسخنان را که بطریق سوال و جواب نوشته‌ام یادگار گزاشتم اگرکسي گوید که کیست اولي بسعادت گوئیم آنکه گناهان او کمتر باشد اگر گویند گناهان که کمتراست گوئیم آنکه قایم تر باشد بدین خدا و دور تر از دین شیطان اگر گویند دین خدا کدام است گوئیم نیّت نیک و گفتن و کردن خوب اگر گوید چیست نیّت نیک گوئیم میان روي و گفتن خوب راستي و کردن خوب جوانمردي و در گزشتن از لغزش مردم

---

* આએ ફારસી પુસતક 'જાવેદાંન ખેરદ' નાં નાંમથી યજદજરદી સને ૧૨૪૬ માં શેઠ માંણેકજી લીમજી હોશંગ હાતરીઆએ ઇરાંન દેશમાં છપાવી પરગટ કરીઉંછે.

બુજોરગમેહરના કલાંમો—વજોરગમેહર જે વીદવાંનોમાં મશાહુર હતો તે કેહછે કે, હું એ આએ દુનીઆંને નોકસાંન પાંમવા જોગ અને ફેરફાર થવા જોગ જોઇ. તથા દુનીઆંનાં લોકોને કોઇ ચીજને ઇઆ કોઇ શખસને જવાલ પોહચવાથી માએતમ કરતાં જોએઆં. અને દુનીઆંની દોલતને નાપાએદાર તથા ઘણો જવાલ પાંમનારી અને તેમાં જીનદેગાંનીને નોકસાંન પોંહચતું જોઇઉં. અને વલી મેં જોઇઉં કે, જો દુનીઆં સઘલી પરકારે એક શખસને સારૂ હોએ, અને તે પોતાની સઘલી મતલબ અને ઇછા જેવી કે ઓરત—ફરજંદ—ઇજ્જત—હશમત અને દુશમન ઉપર ફતેહ મેલવવામાં ફાવે. તથા આફત તથા નાપસંદ ચીજોથી જલવાએલો રેહ. અને વરસનાં વરસ પુરતી ફરાગતથી આદમી તરીકેની જેમ જીંદગી ગુજરી શકે તેમ પોતાની જીંદગી ગુજારે; પણ એકશો વરસની મુદતે તેની કાએઆને જવાલ પોહચવાનો. અને તેનીથી તેની ખુબી અને ખુબશુરતી જુદી પડવાની. અને એ વખતે તેને પોતાને જણાવાનું, કે વગર જવાલના મોલકમાં (ઇઆને હમેશની દુનીઆંમાં તેનું) શું થાનારછે. તેની પછી તેણે જે કાંઇ દોલત એકઠી કરેલીછે, તે થોડાજ વખતમાં તેનીથી દુર થાશે. અને તેણે બંધાવેલી જે એમારતો હશે, તે વેરાંણ થાશે. અને તેનાં નાંમની યાદ રેહશે નહી. તેનું લશકર તેને વીસરી જશે. તેણે મેલવેલો સાંમન તથા કરેલાં કાંમ ફોકટ જવાનાં. તેનો વીચાર તથા હકુમત ફેરફાર થવાની. અને તેની દોલત તેના વારેસોને મલવાની. પણ જે કાંઇ આવતી દુનીઆંમાં મદદ આપનારાં અને પુણનાં કામો તેણે કરેલાં હશે, તે ખરાબ થવાનાં અને નોકસાંન પાંમવાનાં નથી. અને તેની ખુબીની યાદ લોકોનાં દીલમાં કાએમ રેહસે. તે ઉપરથી હુંએ જેઓ લાગતાવલગતા હતા તેઓને ખરાબ તથા બુરાઇવાલાં કાંમો કરવાથી તથા તેહને દીલમાં વીચારવાથી દુર રાખવાનો, અને તેઓને સારાં કાંમો કરવાની, અને ઇજદાંની દોસ્તી મેલવવાની તરફેનવાલા કરવાનો ઠેરાવ કીધો. કે જેમાં મારી પોતાની યાદગારી અને શુકરગુજારીનો સબબ હતો. તેથી આએ સખુણોને (ઇઆને નીચે લખી જણાવેલાં લખાંણને) સવાલ જવાબના આકારમાં હુંએ લખેઆછે. અને તે (લખાંણને) મારી યાદગારીનાં કામ તરીકે હુંએ ગણેલુંછે.

(સવાલ) જો કોઇ પુછે કે, કીહું આદમી ઘણું બખતાવરછે ?

(જવાબ) તો હું કેહું છેઉં કે, જે ઘણું વગર ગુનાંહવાલુંછે તે.

(સવાલ) જો કોઇ પુછે કે, ઘણું ગુનાહ વગરનું (માંણસ) કીહું ?

(જવાબ) તો હું કેહું છેઉં કે, જે ખોદાતાલાના તરીકા ઉપર ઘણું ઓસ્તવાર રેહ અને શેતાનના તરીકાથી ઘણું દુર રેહ તે.

(સવાલ) જો કોઇ પુછે કે, ખોદાનો તરીકો કીહોછે ?

(જવાબ) તો હું કેહું છેઉં કે, નેક નઇઅત, સારૂં બોલવું અને સારૂં કરવું.

(સવાલ) જો કોઇ સવાલ કરે કે, નેક નઇઅત—સારૂં બોલવું—અને સારૂં કરવું શું છે ?

(જવાબ) તો હું કેહું છેઉં કે, પ્રમાંણીક વીચારવું, એ નેક નઇઅત—સારૂં બોલવું, એ સચાઇ—અને સારૂં કરવું, એ સખાવતછે." ૯

આએ પરમાંણે વજોરગમેહરનું સવાલ જવાબનું લખાંણ 'જાવેદાંનં ખેરદ' કેતાબને સફે ૪૯ થી સફે ૬૬ મે સુધી આવેલુંછે. પણ તેમાં લખાએલા સવાલ જવાબો કેટલેએક ઠેકાંણે પેહલવીમાં આવેલા સવાલ જવાબોનાં પરમાણ પરમાંણેની ગોઠવણમાં નથી. તપાસીને જોતાં ફારસીમાં કેટલાએક સવાલ જવાબો ઉલટપાલટ થાએલા જણાએછે.*

'ગંજેશાયગાંન' નામનાં પેહલવી પુસતકનું લખાંણ સવાલ જવાબના આકારમાં લખાએલુંછે તે ૧૬૦ સવાલ જવાબનુંછે. પણ એટલાંજ લખાંણથી એ પુસતક પુરૂં થાએલું નથી, પણ એની સાથનું વજોરગમેહરનું તે પછીનું બીજું લખાંણ સવાલ જવાબ વગર ચાલુ એબારતબંદીમાં લખાએલુંછે. આએ પેહલવી પુસતકની નકલ કરનારાઓએ વજોરગમેહરનું સવાલ જવાબ પછીનું સાદું લખાંણ બીજા ધણીનું સહમજીને, તેને ઉપલાં લખાંણથી છુટું પાડીને તેહની નકલ કરીછે. તેજ કારણને લીધે એ વીદવાંન વજીરનાં લખાંણનો ફકત સવાલ જવાબનો ભાગ કેટલીએક કેતાબોમાં લખાઇને ખતમ થાએઓછે. અને તેજ સબબથી જાવેદાંનખેરદના બનાવનારેબી ફકત સવાલ જવાબને લગતાંજ પેહલવી લખાંણનો ફારસીમાં તરજુમો આપેલોછે.

મરહુમ દસતુર રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાણા તથા તેઓના નબીરા મરહુમ દસતુર તેહમુલજી નવરોજજી રૂસતમજી સંજાણાંએ કરેલી 'ગંજેશાયગાંન' નામનાં પેહલવી પુસતકની નકલની અંદર વજોરગમેહરનું સવાલ જવાબને લગતું લખાંણ પુરૂં થયા પછી તેનીજ નીચે તેજ સફામાં તેઆરપછીનું વગર સવાલ જવાબે કરેલું 'ગંજેશાયગાંન' પુસતકને લગતું લખાંણ આવેલુંછે. તેમજ એ લખાંણના ૧૫૯ માં ફેકરાથી સેવટ સુધીનું જે લખાંણ થાએલુંછે તેમાં આએ દુનીઆંની દોલત નાપાએદારછે એવી મતલબનું જે લખાંણ પોતાનાં

* જુઓ શેઠ માંણેકજી લીમજી હોસંગ હાંતરીઆએ ઇરાંન ખાતે સને ૧૨૪૬ યજદજરદીનાં સાલમાં છપાવી પરગટ કરેલું جاویدان خرد 'જાવેદાંન ખેરદ' નામનું ફારસી પુસતક.

પુસતકની શરૂઆતમાં વજોરગમેહરે કરીઉંછે, તેજ મતલબને લગતાં લખાંણથી તેણે એ પુસતક પુરૂં કરીઉંછે: તે ઉપરથી આપણી વગર શકે ખાતેરી થાએછે કે એ લખાંણ આએ કાબેલ વજીરની પોતાનીજ કલમથી થાએલુંછે. અને આએ દલીલો ઉપરથીજ હમોએ 'ગંજેશાયગાંન'નું છુટું પુહેલું પેહલવી લખાંણ તેહનાં અસલ પુસતકની અંદર દાખેલ કરીઉંછે.

આએ નાંમીચા વજીર વીસે, સી. આર. મારખમ નાંમનો કાબેલ ઈંગરેજ ગરંથકાર શને ૧૮૭૪ ઇસવીનાં વરસમાં છપાવી પરગટ કરેલાં પોતાનાં ઇરાંનની તવારીખનાં પુસતકને સફે ૮૩ તથા ૮૬ મે પાદશાહ નોશેરવાંનના એહવાલમાં લખેછે કે:—

"His minister, Abuzurg-a-Mihir was a man of extraordinary wisdom, whom he had raised from the lowest station at Merv. His virtues and talents shed a lustre even on those of the great monarch who employed them. He is said to have introduced the games of chess and draughts from India into Persia."

"This great king was succeeded by his son Hormazd IV., who had been educated by Abuzurg-a-Mihir, the famous minister of Naushirwan, and often called by Roman writers the Seneca of the East."

"તેહનો (ઇઆને પાદશાહ નોશેરવાંનનો) અબુજરગમેહર નાંમનો અતીશ્ય દાહપંણ ધરાવનારો એક વજીર હતો, જેને મરવ નાંમનાં શેહર ખાતેથી (તેણે બોલાવી મંગાવીને) ઘણીજ હલકી પદવીએથી મોહટે દરજજે ચહડાવેઓ હતો; અને તેની ખુબી તથા બુધ્ધીનો અંકસ જે વખણાએલા પાદશાહની ચાકરીમાં તે હતો તે પાદશાહના સદગુણો ઉપર પરકાશ નાખતો હતો; અને એવું કેહવામાં આવેલુંછે કે હીંદુસ્થાંન ખાતેની શેતરંજ તથા દામની રમત ઇરાંનમાં એનાથી દાખેલ થાઇ હતી.

આએ બુજોરગ પાદશાહનો જાએનશીન (તેહનો બેટો) ચોથો હોરમજદ થયો હતો, અને જે પાદશાહ નોશેરવાંનના વખણાએલા વજીર બુજોરગમેહરથી કેલવણી પાંમેલો હતો, કે જે (બુજોરગમેહર) ને રોમી ગરંથકારો વારેઘડીએ ઉગમનનો શીનેકા* કેહતા હતા."

---

* શીનેકા—એ એક વખણાએલો રોમનો ફીલસુફ ઇસવી પેહલી સદીમાં થાઇ ગીઓછે.

આએ ઉપલી બાબત લખેઆ પછી ઉપલાં પુસતકનો કાબેલ બનાવનાર બુજોરગમેહરનાં મરણ વીસે પોતાની તરફથી નોટમાં લખેછે કેઃ—

"Hormuzd put the virtuous and learned Abuzurg to death, on a Suspicion that he had become a Christian."

"હોરમજદે ગુનવન્તા અને કાબેલ બુજોરગમેહરને તે કરીસ્ચીઅન થએલોછે એવા વેહમ ઉપરથી મારીનાંખેઓ હતો."

આએ ગરંથકરતાના નોટમાં જણાવેલા 'બુજોરગમેહર' નાં મરણ વીશેના વીચાર સાથે હમો એકમલતા થાતા નથી, અને તે વીચારને કોઇબી ભરોસાદાર પુસતકથી ટેકો મલે એવું હમો માંનતા નથી; કેમકે બુજોરગમેહરને અને તેહની સાથે પાદશાહ નોશેરવાંનના બીજા તરણ વજીરો 'યજદ ગોસસ્પ' 'માહઆજર' અને 'જરથુશત' ને હોરમજદે એકેક પછી મારી નખાવેઆ હતા, તે એ મતલબથી કે, તે વજીરો રાજની અંદર મોહટો વગ અને કાબુ ધરાવતા હતા; અને જેઆરે પાદશાહ નોશેરવાંને પોતાનું રાજ તેહના બે દીકરાઓમાંથી કીહાને આપવું લાએકછે. તે વીશે બુજોરગમેહર. યજદ ગોશસ્પ. અને ઉપર જણાવેલા બીજા વજીરોને સલાહ પુછી હતી, તે વખતે બુજોરગમેહરે તેમજ ઉપલા દુરઅંદેશ વજીરોએ, હોરમજદ રૂમના ખાકાંનની છોકરીને પેટે જનમેઓ હતો તે કારણસર તેહને તખતનો વારેસ કરવા સારૂં પાદશાહને પોતાની પસંદગી બતલાવી હતી નહી; પણ પાદશાહ નોશેરવાંને પોતાની મરજીથી અને બીજા રાજકારોબારીઓના વીચારથી, હોરમજદને પોતાનું તખત સપુરદ કરીઉં હતું. તેથી હોરમજદને ધારતી રેહતી હતી કે, રખેને કોઇ વખતે એ વજીરો મહને પાદશાહી તખત ઉપરથી ઉઠાડી મેલીને બીજાને તે ઉપર બેસાડે, અને તેજ ધારતીથી તેણે ઉપલા વજીરોને મારી નખાવેઆ હતા; અને તેની સાબેતી ફીરદોસીના શાહનામાં મધેથી ઉપલા વજીરોને મારી નાંખવાની બાબતનાં લખાંણની અંદરથી આપણને નીચે જણાવેઆ મુજબ મળેછેઃ—

سه مرد از دبیران نوشیروان — دو زین هر سه پیر و یکی بد جوان
چو ایزد گشسپ و دگر بوزرجمهر — دبیر خردمند بافرّو چهر
سه دیگر که ماه آذرش بود نام — خردمند و روشن دل و شادکام
بر تخت نوشیروان این سه پیر — چو دستور بودند و همچون وزیر
همیخواست هرمز کزین هر سه مرد — یکایک برآرد بناگاه گرد
همی بود از ایشان دلش پرهراس — که روزی شو نداند رونا سپاس

પાદશાહ નોશેરવાંનના તરણ વીદવાંનો હતા. જેમાં એક યજદ ગોશસ્પ, બીજો અકલમંદ અને કીરતીવાંન બુજોરગમેહર અને તરીજો માહ આજર, તેમાં બે જઈફ હતા અને એક જવાંન હતો. નોશેરવાંનની દરબારમાં તે તરણે જણ જેમ વજીર હતા તેમજ હોકમ ચલાવુનારા હતા, તેથી હોરમજદનું દીલ આએ તરણે વજીરોથી ધાસતી ભરેલું હતું, કે કોઈ દાહડે તેઓ તેની તરફ બેમરવત થશે, તેથી હોરમજદે તેઓને એકેદમ મારી નાંખવાનો થેડાવ કીધો."

ઉપલા વજીરોને એકેક પછી મારી નાંખેઆ બાદ, હોરમજદ નોશેરવાંને 'સીમાહ બુરજીન' નાંમના એક અમીરને મારી નાંખવા સારૂ તેહની બરોબરના બીજા એક અમીર બેહરાંમ બીન આજરમેહરની સાથે મશાવરત કરીને તેહની પાસે 'સીમાહ બુરજીન' ને સારૂં ખોટું બોલાવીઉં હતું. તેહને લગતી જીકરમાં બુજોરગમેહર, યજદ ગોશસ્પ અને માહ આજરે પાદશાહ નોશેરવાંનને તેહના વડા દીકરા હોરમજને તખત આપવા સારૂ મનાં કીવો હતો તે વીસેનું વરણન આએ રીતે આવેલું છે:—

چنین گفت بهرام کایران شاه   ز سیماه‌برزین تو نیکی مخواه
که ویرانی شهر ایران ازوست   که نه مغز بادش بتن در نه پوست
نگوید سخن جز همه بدتری   بدان بدتری بر کند داوری
چو سیماه‌برزین شنید این سخن   بد و گفت کای نیک یار کهن
ببد بر تن من گواهی مده   چنین دیورا آشنائی مده
چه دیدی ز من تا تو یار منی   ز گفتار و کردار اهریمنی
بد و گفت بهرام آذرمهان   که تخمی پراگندی اندر جهان
که آن در نخستین نخواهد درود   و ز آتش نیابی مگر تیره دود
که کسری مرا و ترا پیش خواند   بر تخت شاهی بزانو نشاند
ابا موبد موبدان بوزرمهر   چو ایزد گشسپ آن مه خوبچهر
بپرسید کاین تخت شاهنشهی   کرا زیبد و کیست با فرّهی
بکهتر دهم یا بمهتر پسر   که باشد بشاهی سزاوار تر
همه یکسر از جای بر خاستیم   زبانرا بپاسخ بیاراستیم
که این ترک زاده سزاوار نیست   کس اورا بشاهی خریدار نیست
که خاقان نژاد است و بد گوهرست   ببالا و دیدار چون مادرست
تو گفتی که هرمز بشاهی سزاست   کنون زین سپش مر ترا این جزاست

'બેહરાંમે (પાદશાહ હોરમજને) જવાબ દીધો કે ઓ સખી પાદશાહ! તું સીમાહ બુરજીનથી નેકીની ઉમેદ રાખતોમાં, કેમકે ઈરાંનનું શેહર એથી ઉજડ

થઇઉછે. એનામાં કસ્સી અકલ નથી. હમેશાં બદી વગરનું તેહનું બોલવું નથી. અને તે બદીથી ઇનસાફને ઉંધો વાલેછે. જેઆરે સીમાહ બુરજીને એવા સખુનો સાંભલેઆ તેઆરે તેણે (બેહરાંમને) કહીઉં કે, ઓ માહરા પુરાંણા મીત્ર માહરે સારૂં ખોટું માં બોલ, અને તેમ કરવાથી દેવની દોસ્તી માં કર, જેઆરથી તું મારો દોસ્તદાર હતો, તેઆરથી હમણાં શુધીં માહરા બોલવા અને કરવામાં તુંએ શું બુરૂં જોઇઉં? તેહનો બેહરાંમ બીન આજરમેહરે જવાબ વાલેઓ કે દુનીઆંમાં જેબી તુંએ વાવીઉંછે તેનું ફલ પેહલ્લાં તું નહી કાંએ ચાખે? આતશથી તું કારાં ધુવાડાં શેવાએ કસ્સું મેલવવાનો નથી. જેઆરે પાદશાહ નોશેરવાંને મોબદાંન મોબદ બુજોરગ મેહર તથા યજદ ગોશસ્પ અને માહ આજરની સાથે તુંને અને મહને પોતાનાં તખતની આગલ બોલાવી ગોઠણભરીએ બેસાડીને પુછીઉં હતું કે, આએ શેહનશાહી તખત કોણને જેબ આપસે અને તે વીસેની ખોરેહ કોણની અંદરછે? તખત નાંહલા છોકરાને આપું કે વડાને? પાદશાહીને લાએક કોણછે? તેઆરે હમો સઘલાઓએ ઉઠીને એકસરખી રીતે જવાબ દીધો કે, આએ બુરી બુનીઆદનો ખાકાંનની બેટીથી જણમેલો તુરક પાદશાહીને લાએકનો નથી. અને તેહને કોઇ પસંદ કરવાનું નથી, કેમકે તે કદ અને ચેહરામાં પોતાની માએના જેવોછે. પંણ તુંએ કહીઉં કે હોરમજ પાદશાહીને લાએકનોછે. તેઆરે તુંને તેહનો આએ ખાસ બદલો મલવોજ જોઇએ.'

આએ 'ગંજેશાયગાંન' કેતાબની સાથે બીજા તરણ પેહલવી રેસાલાઓ હમોએ આએ પુસતકમાં દાખેલ કીધાછે; તેમાં એક 'અન્દરજે આતરેપાત મારાસ્પન્દાંન' અને બીજો 'માદીગાંને ચતરંગ' તથા તરીજો 'અન્દરજે ખુસરોએ કવાદાંન' કરીનેછે; જેમાંના પેહલ્લાની અંદર દસ્તુરાંન દસ્તુર આદરબાદ મારાસ્પંદે પોતાના દીકરા જરતોશતને દીન અને દુનીઆંને લગતી નસીહત કરી હતી તેહનું બયાંન આવેલુંછે. અને બીજાની અંદર ઇરાંનના શેહનશાહ નોશેરવાંનના વખતમાં હીંદુસ્થાંનના દેવસારમ નાંમના રાજાએ મોકલેલી શેતરંજની તથા બુજોરગ મેહરે બનાવેલી 'વીને અરથશદર' ની રમતનું વરણન આવેલુંછે. અને તરીજામાં પાદશાહ નોશેરવાંને પોતાના વજીર અમીરોને કરેલી નસીહતછે.

'અન્દરજે આતરેપાતમ મારાસપન્દાંન' નો ગુજરાતી તરજુમો સને ૧૮૬૬ ઇસવીનાં સાલમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ જરતોશતી મદરેસાના એક વીદીઆ અભીઆશી એરવદ શેહરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચાએ જરતોશતી દીનની ખોલ કરનારી મંડલીની તરફથી કરીને છપાવી પરગટ કરેઓ હતો. આએ

તરજુમો ઘણો કમીઆબ હોવાથી તથા તેમાં કેટલોએક સુધારો કરવાની જરૂર જણાવાને લીધે, હમોએ તેહનો પેહલવી ઉપરથી નવો તરજુમો કરીને આએ પુસતકમાં દાખેલ કરેઓછે.

દસતુરાંન દસતુર આદરબાદ મારાસ્પંદ, સાસાની રાજમો પાએઓ નાખનાર, એ વઉંસના પેહલલા પાદશાહ અરદેશેર બાબકાનના નબીરા હોરમજદ શાહપુરના વખતમાં થાઇ ગીઓછે. જે કાબેલ દસતુર, કુદરતી બખશેશથી એજમતી અને પેગમબરી દરજાવાલો હતો. આએ દસતુરના વખતમાં તેણે ઇરાંનના મુલુકમાં જે લોકો જુદા જુદા એતેકાદવાલા તથા જુદો જુદો ધરમ પાલનારા હતા, તેઓને દીનને લગતી સહમજ આપીને તથા મોજેજા બતલાવીને દીન ઉપર ચુસ્ત એતેકાદવાલા બનાવેઆ હતા. એ ઉપરાંત આએ માહગણેઆંની દસતુરે કેટલાંએક પેહલવીમાં લખાંણો કરેઆં હતાં. તથા તે વખતની ચાલુ પેહલવી તથા પાજંદ ભાષામાં બંદગીઓ જોડી હતી. જેમાં પતેત પશેમાંની—દુઆ નાંમસેતાએશને, આફરીને ગાહંબાર—સેતાએશને અમેહેસ્પંદાન ઇતીઆદી લખાંણો હાલ આપણી પાસે મોજુદ રહેલાંછે.

'આફરીને પત્ઝી' નામની પાજંદ બંદગી જે શેહનશાહ નોશેરવાંન કોબાદના વખતમાં લખાએલીછે, તેમાં પેગમબર અશો જરતોશતના વખતથી શેહનશાહ નોશેરવાંનના વખત સુધીમાં જે જે દીનદાર, અને દીનને મદદ આપનારા અને ભલી દીનનો ફેલાવો કરનારા ઇરાંનના પાદશાહો, પેહલવાનો, દસ્તુરો અને દીનના આગેવાંનો થાઇ ગીઆછે, તેઓનાં અશો રવાંનોની યાદ તેઓનાં કાંમની ટુક સીફત સાથે કરેઆમાં આવેલીછે. તે મધે શેહનશાહ અરદેશર બાબકાનની પછી દસતુરાંન દસતુર આદરબાદ મારાસ્પંદનાં રવાંનની યાદ કરેઆમાં આવેલીછે. તેમાં એ દસતુરને ગેબી યજદોની સકતી ધરાવનાર દીનના પેશવા મોબેદો (એટલેજે પેગમબરી દરજાના ધરમગુરૂઓ) ની સંફમાં ગણેલોછે.*

'માદીગાને ચતરંગ' નો ગુજરાતી તરજુમો હમોએ પેહલલાં સને ૧૮૫૪ ઇસવીનાં સાલમાં કરેઓ હતો. અને તે તરજુમો એજ સાલના આગસટ માસનાં 'જગત પરેમી' નાંમનાં વીદીઆને લગતાં માહવારી ચોપાનીઆંમાં છપાઇ પરગટ

[illegible] *
[illegible]

'આએ બંદગીની કઉઆત' મીનોઇ સકતી ધરાવનારા દીનના આગેવાન સઘળા દીનદારૂ મોબેદોના ફરોહરની સાથે, આદરબાદ મારાસ્પંદનાં ફરોહરને પોહચજો.

થએઓછે. આએ ચોપાંનીઉં તે વેલા આપણા ટોલાના ચંચલ ધરસ્થ, અને હાલના આપણી ગીરગાંમ પોલીસના નીઆધીસ શેઠ ડોસાભાઇ ફરાંમજી સી. એસ. આઇ. ની કલમથી લખાતું હતું. હમોએ કરેલો આગલો તરજુમો હાલના હમોએ કરેલા તરજુમાની સાથે સેહજ ફેરફારે સઘલો મલતો આવેછે.

'માદીગાંને ચતરંગ' નો આએ પુસતકમાં પરગટ કરેલો પેહલવી રેસાલો હમોએ નીચે જણાવેલી તરણ નકલોની સાથે સરખાવીને શુધ રીતે પરગટ કરેઓછે.

૧.લી—સને ૬૨૭ ઇઅજદજરદીનાં સાલમાં કરેલી નકલ (આએ નકલ કરનારે પોતાનું નામ તેમાં જણાવેલું નથી.)

૨ જી—નકલ એક સને ૧૧૩૧ ઇઅજદજરદીનાં સાલમાં મરહુમ દસતુર રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાંણાએ કરેલી.

૩ જી—નકલ એક સને ૧૧૪૮ ઇઅજદજરદીનાં સાલમાં ઉપર જણાવેલા બેહસતી દસતુર રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાંણાંએ શુરતવાલા મરહુમ દસતુર કાઉશજી રૂસતમજીને કરી આપી હતી.

આએ ઉપલી નકલોમાંની પેહલ્લી અને બીજી નકલ હમારાં પુસતકખાંનાંમાંછે અને તરીજી નકલ મુંબઇની પારસી પંચાએતનાં દફતરખાંનાંમાંછે.

શેહનશાહ નોશેરવાંનની દરબારના દાંનાઓની મનસકતીની અજમાંએશ કરવા સારૂં, હીંદુસ્થાંનના રાજાએ 'શેતરંજ' ની રમત ઇરાંન ખાતે મોકલી હતી. અને તે રમતનો ખોલાસો પાદશાહ નોશેરવાનની દરબારના દાનાવ વજીર બુજોરગ મેહરે કરેઓ હતો. તેહની સાબેતી ફીરદોસી તુસીનાં શાહનામાંનાં નાંમીચાં પુસતકમાંથી આપણને મલી આવેછે; પંણ બુજોરગ મેહરે 'વીનેઅરથશદર' નાંમની એક બીજી રમત આપણા યજદાંપરસ્તી મજહબને લગતી સાહમજ ઉપરથી ઉપજાવી કાહડીને હીંદુસ્થાંનના રાજાની દરબારના વીદવાંનો પાસે તેહનો ખોલાસો મેલવ્વા સારૂં પાદશાહ નોશેરવાંનના હોકમથી હીંદુસ્થાંન ખાતે લેઇ ગીઓ હતો, તેહને લગતી વીગત શાહનાંમાંની અંદર આવેલી બાબત સાથે મલતી આવતી નથી.

'અન્દરંજ ખુસરોએ કવાદાન' ના પેહલવી રેસાલાની બે નકલ હમોને મલી હતી. તેમાં એક નકલ મરહુમ દસતુર રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાણાએ શુરતવાલા જીમતનશીન દસતુર કાઉશજી રૂસતમજીને લખી આપેલાં દફતર મધેથી, અને બીજી નકલ તેઓના નબીરાહ મરહુમ દસતુર તેહમુલજી નવરોજજી સંજાણાએ પોતાનાં પુસતકખાંનાંને સારૂ કરેલી નકલ ઉપરથી હમોને મલીછે. અને આએ નકલ હાલ હમારાં પોતાનાં પુસતકખાનાંમાંછે. તે બેહુ નકલો ઉપરથી હમોએ તેની નકલ કરી અસલ સાથે મેલવીને તે આએ પુસતકમાં દાખેલ કીધીછે.

આએ પુસતક મધે પરગટ કરેલાં પેહલવી લખાંણો અસલ મુજબ હમોએ આએ પુસતકમાં આપેઆંછે. તે પછી તેહનો જંદ દસતખતે ઉચ્ચાર અને તેહમાં આવેલા અગતજોગ પેહલવી બોલોની ફરહંગ આપીછે. અને તે પેહલવી પુસતક તથા રેસાલાનો ગુજરાતી તથા ઇંગરેજી તરજુમો અસલ મુજબ કરેઓછે.

સેવટે હમોએ જણાવવું જોઇએછે કે, આપણાં મજહબનાં પુસતકોનો જેબી નાસ થએઓછે, તે આપણા ટોલામાં તેની થોડી નકલો રેહવાથી તથા તે પુસતકોનો આપણા લોકોએ કમ અભિઆસ કરવાથી થએઓછે. હાલમાં જેટલાં પુસતકો હીંદુસ્થાંન ખાતે આપણા દસતુર મોબદો પાસે બચી રહેલાંછે, તેહની નકલો જો આપણે હમણાં આપણાં અસલ વતન ઇરાંન ખાતે વસનારા જરતોશતીઓ પાસેથી મેલવવા માંગીશું તો તે મલવાની નથી; અને હાલમાં હીંદુસ્થાંન ખાતેના જરતોશતીઓ પાસેથીબી ૧૦—૧૫ વરસની ઉપરની નકલ ઘણામાં ઘણી છ કે સાતથી વધારે આપણને મલી આવવાની નથી. અને કોઇની તો એકથી વધારે નકલબી જણાતી નથી. માટે નકલોનાં કરતાં તે અસલ લખાંણો હાલના વખતમાં છપાવાથી વધારે મુદત સુધી તેહને જલવાઇ રેહવાની આપણને આસા રેહછે. અને તેજ દુરઅંદેશીથી આએ પુસતક તેહનાં અસલ પેહલવી લખાંણ સાથે હમોએ પરગટ કરીઉંછે.

આએ પુસતકમાં હમોએ જે પેહલવી શબ્દ કોસ આપેલોછે, તેમાં હમોએ આએ ઉપર જણાવેલા પેહલવી રેસાલાઓમાં આવેલા સઘલા પેહલવી બોલો આપેલા નથી; પણ જે બોલો હમોએ હમણાં સુધી પરગટ કરેલાં હમારાં 'દીનકર્દ' કેતાબનાં પેહલાં—બીજાં—તરીજાં અને ચોથાં દફતરની શબ્દ કોષમાં આવી ગીઆછે, અને તે સેવાએ જે બોલો સાધારણ હતા તે સેવાએના ઘટતા બોલો આપેલાછે.

આએ દીબાચો પુરો કરવા આગમચ હમારે જણાવવું જોઇઓછે કે હમોએ ઉપર જણાવેલા ચોઆરે રેસાલાઓના ગુજરાતી તરજુમાં ઉપરથી તેહનો ઇંગ્રેજી તરજુમો વાડીઆજીનાં માનવન્તાં ખાંનદાંનના એક ગરહસ્થ શેઠ હીરજીભાઇ પેશતનજી વાડીઆએ હમારી ફરમાએશથી કરેઓછે. તે મેહરબાંન મીતરનો હમો અતરે ઉપકાર માંનીએ છઇએ.

રોજ ૨૧ મો માહા ૧ લો સને ૧૨૫૪ ઇઅજદજરદી.

પેશોતન દસ્તુર બેહરાંમજી સંજાણા.

ગંજે શાઈગાંન કેતાબનો તરજુમો.

પાક ખોદાએતાલાની અને બીજા સઘલા મીનોયજદોની મદદ અને કઉઅતે કરી, તેમજ પાદશાહોના પાદશાહ ખુસરો[1] એ (ઇઅાને શેહનશાહ નોશેરવાંન આદેલે) ફરમાવેલા હોકમથી; હું બુખ્તેનો બેટો વઝોર્ગમિહ્ર[2] બાહાદુરીના ખાવંદ ખુસરો (ઇઆને નોશીરવાંન) નાં દેશની પ્રજાને લગતી મશવરતકાર સભાના પ્રધાંને, ચહડતે દરજ્જેનું કાંમ કરનારાઓ મધેથી, જે કોઈ શખ્સ સારાં અને ઉમદા કાંમો કરવા સારૂ (આએ દુનીઆંમાં) જણમેલો હોએ, તેને સારી સહમજ મલવા સારૂ, આએ નોંધેલું પુસતક રચીઉં છે. અને તેને "ગંજ શાઈગાંન" (ઇઆને સકતીવાંન દોલત) નું નાંમ આપીઉં છે. કારણ કે, આએ દુનીઆંને લગતી સઘલી મતા, અન્ત આવવાજોગ, બીગરવાજોગ અને ફેરફાર થવાજોગછે. અને વલી તે બખ્શેશ, (એટલેજે આએ દુનીઆંની દોલત) ની, જે કોઈ ખોદાએતાલાની તરફથી તેને સારૂ લાએકનો હોએ, તેહનેજ હાથ આવેછે. સાથી કે, તેને

---

૧ ખુસરો—આએ નાંમ સાસાની તખમાના વખાણએલા પાદશાહ નોશેરવાંન આદેલનું છે; આએ પાદશાહ પોતે દીનદાર અને લોકોના દુઃખભંજણ હતા, તેથી તેહને 'અનોશેહરવાંન' નાં એકાની નાંમથી લોકો બોલતા અને ઓલખતા હતા. શાહનામાં, મધે, શાએર ફીરદોસી તુસીએ, આએ પાદશાહને 'ખુસરો' ને બદલે کسری કસરીનાં નાંમથી જણાવેલોછે, અને તેમજ બીજા ફારસી ગરથકારો તેને એજ નાંમથી લખી ગીઆછે. રોમનના પાદશાહોનું નાંમ જે قیصر કસરી, કરીને પડીઉંછે, તે خسرو ખુસરો નાંમ ઉપરથી બનેલછે. અને તે ઉપરથી સેહજ ફેરફાર કરીને રૂમના પાદશાહોએ પોતાને સારૂ قیصر કેસર, નું નાંમ ધારણ કીધું; અને તે ઉપરથી રૂમના પાદશાહો 'કેસર' ને નામે બોલાવા લગાછે. હાલમાં આપણી બખતાવાર ઇંગલંડની માહરાંણી વીક્ટોરીઆએ જે 'કેસરે હીન્દ' ઇઆને "હીન્દુસ્થાનના મલકના માહારાજાઓની ઉપર રાજ કરતા" નો એલકાબ મેલવેઓછે, તે પણ આપણા ઇરાંની પાદશાહ 'ખુસરો' અથવા આદેલ સાસાની પાદશાહ 'ખુસરો' (ઇઆને નોશીરવાંન) નાં નાંમ ઉપરથી બનેલો એલકાબછે. અસલ 'ખુસરો' બોલની પેહલવી અવસ્તાના [illegible] હુસ્રવ, બોલ ઉપરથી થાએલોછે, અને તેના અરથ 'નેકનાંમ' અથવા 'વખણાએલો' એવો થાએછે.

૨ વઝોરગમિહ્ર—એ શેહનશાહ નોશેરવાંન આદેલના સમેથી કાબેલ અને ચહડતી પદવીવાલા વજીર 'બુઝરચમેહર' નું નાંમછે. આએ ફારસી પુસતકોમાં વપરાએલું બીજું નાંમ, અસલ પેહલવી 'વઝોરગમિહ્ર' ઉપરથી સેહજ ફેરફારે બનેલું છે.

તે (દોલત), તેના ઉદીઓગની અંદર થોડી મેંહનતે ઘણી મલેછે. અને તેથી તે શખ્સ મોહટી દોલતવાલો થાએછે, સરવેથી ચહડતે દરજેના કારોબાર તથા હકુમતને પોહચેછે, સરવેથી મોહોટી પદવી મેલવેછે, સરવેથી ચહડતું નામધારંણ કરેછે, અને તે (દોલત) થી જે શખ્સ, (આદમોની) લાંમબી જીનદગીને લગતાં[3], ફરજંદ અને ઓલાદના વધારાને લગતાં[4], ચહડતે દરજેની ઉમેદને લગતાં[5], સારો બદલો મેલવવાને લગતાં[6], તથા ઇનસાફનાં કામની મારફતે આદમીઓને ફાએદો કરવાનાં, હકુમતની મારફતે રઇઅતની જાલવણી કરવાનાં, અને બીજાં આએ દુનીઆંમાં સઘલી રીતની સગવડ આપનારાં જે કાંઇ કાંમો, આપણ મજદીઅસનાંનોને ચહડતો દરજો મેલવવાને મારેનાંછે, તે કરેછે. અને તે કાંમો, આએ દુનીઆંની કેટલીએક વસતુઓ પાએદાર રેહવાની નથી, તે વીસેની તેહની ઘણીજ અગંમ બુધ્ધિની શાબશી તથા એકમલતું મત આપનાર તરીકે ગણાએછે. કારણ કે, ૧૦૦ વરસની મુદતમાં, સરવેથી સરસ પેહલવાનની કાએઆનો અન્ત આવ્વો અને તેહની સકતીનો નાસ થવોછે. અને ૩૦૦ વરસની મુદતમાં, ખાંનદાંનની ખરાબ અવસ્થા થવાની અને નાંમ ફરાંમુશી તથા વગર ઇઆદમાં આવ્વાનું છે. અને મજદીઅસનાંનોનાં પાક મકાંન ઉજડ તથા આલુદગી ભરેલી હાલતમાં આવનારાંછે. તેમજ ઓલાદ તથા સેલસેલો

---

૩ આદમીઓની લાંમબી જીન્દગીને લગતાં કામ,—તેને સહમજવાં કે, જે દોલતમંદ શખસે, પોતાની દોલતથી હાસ્પીટલ ધરમનાં દવાખાનાં અને માણસ જાતને તનદરૂસ્તી મેલવ્વાને લગતાં બીજાં ખાતાંઓ તથા મકાનો બંધાવેઆં હોએ, અને તેવાજ બીજા બંદોબસ્તો કરેલા હોએ; કે જેથી, વબા તથા મરકીનો અટકાવ થાએ. દરદોનું નીવારણ થાએ અને દુકાલ તથા અનાજની તંગી મટે, અને માંણસ તથા પસુઓની જીનદગીને પુસ્તી મલે.

૪ ફરજંદ તથા ઓલાદના વધારાને લગતાં કાંમ—તે પોતાની હમજાતની સ્ત્રી તથા પુરૂષનાં લગણ વખતે વખતે કરી આપી, તેઓને નીતીથી ચાલવાનો બંદોબસ્ત કરી આપેલો, અથવા તેઓ વચે પડેલા કજીઆને તોડી, એકબીજાની જુદાઇથી રેહનારાં જોડાંને પાછાં રાટવાટ કરાવેલો. કે જેથી, હમદીનોમાં ફરજંદ અને ઓલાદનો વધારો થાએ.

૫ ચહડતે દરજેની ઉમેદને લગતાં કાંમ—એછે કે, દોલતમંદે પોતાની દોલતથી આએ દુનીઆંમાં તેને કીરતી મલે તથા આવતી દુનીઆંમાં ચહડતો દરજો મેલવવાની તેહને આસા રેહે એવાં સારાં કાંમો કીધાં હોએ.

૬ સારો બદલો મેલવ્વાને લગતાં કાંમો—તે પોતાના આતમાને આએ દુનીઆંમાં કરેલાં ભલાં કાંમોથી, આવતી મીનોઇ જેહાંનમાં શુખ અને ઇજ્જત મલે તેવાં કાંમોને સહમજવાં.

ઘણી નીચી હાલતમાં આવનારછે. અને ચહડતી કલા તથા કુશેશ વગર ફાએદાની થનારછે. તથા મેહેનત અને તસદી બરબાદ જનારછે. અને ખલકના પાદશાહોની પાદશાહી તથા તેહને લગતી દોલત રેહવાની નથી. પણ જેણે પોતાના સારા વખતની અંદર, ફ્રશોકેરેતિ[7] ને લગતાં (ઇઆને સવાબનાં) કાંમ કરેલાં હસે, તે કાએમ રેહસે અને નાસ પાંમસે નહી. અને, અશોઇનો આવાજ તથા ફ્રશોકર્ન્તને લગતી કીરતી અને સારૂ કાંમ કોઇથી છીનવી લેવાવાનું નથી.

હવે જેમ માહરામાં સવાબનું કાંમ કરવાની તથા ગુનાહથી દુર રેહવાની ઇચ્છા અને ઉલટછે, તેમ હું, માહરી મકદુર મુજબ, ખલકના ખાવંદો (ઇઆને પાદશાહો) ને, ખરાબ રીતે હકુમત કરવાથી અટકાવનાર, ઇઆતો તપાસ રાખવાની જેટલી સહમજ સકતી માહરામાંછે, તેણે કરી દરએક ગુનાહથી, હું પોતાને દુર રાખનાર છેઉં. અને યજદોની હસ્તી[8] તથા દેવોની નેસ્તી[8] વીસે, અને દીન[9] તથા રવાંન[10] બેહશત અને દોજખ

૭ ફ્રશોકેરેતિ-અથવા ફ્રશોકર્ન્ત—એ લોગત અવસ્તાના ફ્રશોકેરેતી, શબ્દ ઉપરથી નીકલેલોછે, જેહનો અસલ અર્થ 'ચહડતે દરજજેનું કાંમ અથવા બનાવટ' એવો થાએછે, અને તે નાંમ કેઆંમતના વખતનાં સુધારાનાં કાંમને આપેઆમાં આવેલુંછે, અને તેહની મતલબ રીસતાખેજના વખત ઉપર માંણસને શુખ મલે તેવાં સારાં કાંમને લગતીછે.

૮ યજદોની હસ્તી તથા દેવોની નેસ્તીનો અર્થ એ સહમજવો કે, યજદો અમર ઇઆને હમેશાં લગી રેહનારાછે, તેઓને અંગ્રમેનીઉસ તથા દેવોથી કસ્સો જવાલ કે ઇજા થવાની નથી; પણ રીસતાખેજના વખતમાં છેલ્લો સુધારો થએઆ પછી, પેદાએશની અંદર દેવોની હીલચાલ તથા તેઓની હસ્તી રેહવાની નથી અને સેવટે સઘલા દેવદરૂજાનો નાસ થવાનોછે.

૯ દીન—એ એક કુદરતી સકતી માંણસની અંદર તેહના પેદા કરનારની તરફથી બખશેઆમાં આવેલીછે, તેહનું નાંમછે. આએ ભલી સકતીનું કાંમ, માંણસને પાપની સજાથી અને સવાબનાં બદલાથી વાકેફ કરવાનું તથા યજદોના તરીકા તથા તેઓને લગતી સીખાંમણની સહમજ આપી દેવોના મારગ અને ખેઆલથી તેહને દુર રાખવાનુંછે.

૧૦ રવાંન—એ માંણસની અંદર ખોદાએતાલાની તરફથી મેલઆમાં આવેલી ગેબી, આતમાને લગતી સકતીછે. માંણસને આએ દુનીઆંથી ગુજરી ગીઆ પછી, તેહનાં બદનની અંદર, ઉલટા મારગથી તેહને જાલવવા સારૂ, દાદારની તરફથી જેટલી ગેબી સકતીઓ તેહની જીનદગીમાં બખશેઆમાં આવેલી હોએચ, તે સઘલી સકતીઓ, જાંહાંવેર માંણસના બદનમાં જીવછે, તાંહાંસુધી બદનના ચોકસ જુદા જુદા ભાગોમાં રેહછે. અને જેઆરે તે મરણની હાલતમાં આવેછે, તેઆરે તે સઘલી મીનોઇ સકતીઓ, તેનાં રવાંનની સાથે મલી જાએછે. અને આએ દુનીઆમાં જે કાંઇ સારાં ઇઆ નરસાં કાંમો તે માંણસે કરેલાં હોએચ, તેહનો હેસાબ આવતી મીનોઇ જેહાંનમાં રવાંનને પુછેઆમાં આવેછે, અને તેનો સારો અથવા નરસો બદલો રવાંનને ભોગવવો પડેછે.

વીશે, તથા ગુજરવા પછીની તરીજી રાત[૧૧], રીસ્તાખેજ અને તનપસીન[૧૨]ના હેસાબ શુમાર વીસે, હું બેશક છેઉં.[૧૩] અને હું તન તથા રવાંન અને આતમાને લગતી પવીતરાઈ અને શુખને, અને આએ તથા આવતી દુનીઆંની દરએક નેકીને પસંદ કરનાર છેઉં; (તેથી) હુંએ આએ દુનીઆંને લગતી માહરી ઇઆદગારીને સારૂ, આએ પુસતકમાં (તે વીશેનો) કેટલોએક ખોલાસો લખ્યોછે.

૨ (સવાલ) કીહું આદમી ઘણું બખતાવર ?

(જવાબ) જે ઘણું ગુનાહ વગરનું હોએ તે.

૩ (સવાલ) ઘણું ગુનાહ વગરનું (આદમી) કીહું ?

(જવાબ) તે, કે જે, યજદોના તરીકાની મારફતે ઘણું સાચ્ચું રેહ અને દેવોના તરીકાથી (પોતાને) ઘણું અતરંગ રાખે.

---

૧૧ તરીજી રાત—તે માંણસને આએ દુનીઆંમાં ગુજરવા પછીના તરીજા દીવસની રાતને સહમજવી. જરતોશતી દીનનાં ફરમાંન મુજબ. આદમીનું રવાંન તેહની આએ દુનીઆંને લગતી કાએઆમાંથી બાહેર નીકલેઆ પછી, તરણ દાહડા અને રાત સુધી આએ દુનીઆંમાં સરોશઅશોના સંભાલ તલે રેહછે. અને તરીજી રાતની આખરીએ ખોરશેદને તલુ થવાના વખત ઉપર, સરોશ અશોની મદદથી ચીનોદ જેહાંનની તરફ જાએછે. તે વેલા પેહલાં તે આદમીનાં રવાંનને, જાંહાં દરએક આદમીને તેણે આએ દુનીઆંમાં કરેલાં સારાં તથા નરસાં કાંમની તપાસ કરવાની ઇનસાફી દરબારછે, તાંહાં હાજેર થાવું પડેછે. અને તાંહાં પેલાં આદમીનાં નેક ઇઆ બદ કરતુકનો દેખાવ એક શુંદર ઇઆ કદરૂપી ઓરતનાં આકારમાં તેહને નજર આવેછે. અને પેલાં રવાંનનો ઇનસાફ થઆ પછી તેહને લગતાં સુખ અથવા દુઃખને સારૂ મુકરર થાએલાં મકાંન તરફ તે જાએછે.

૧૨ રીસતાખેજ અને તનપસીનના હેસાબ શુમારની મતલબ એછે કે, 'કેઆંમત'ના વખ્ત ઉપર, પાક ખોદાએતાલા સઘલાં આએ દુનીઆંથી ગુજરી ગએલાં માંણસોને સજીવણ કરસે. તે વખ્તે જે લોકોના ગુનાહની સજા બાકી હસે તેહનો હેસાબ કરીને, તરણ રાતની હદમાં તેહને સખ્ત સજા કરી તેહને સેવટની અમર કાએઆ બખશશે.

૧૩ એની મતલબ એછે કે, આએ ઉપલી વસ્તુઓ, (ઇઆને બાબતો) ઉપર, જે કોઈ શખ્સ ખરો વીસવાસ રાખે, તેજ શખ્સ ખરો દીનદાર, અને જરતોશતી દાખલ ગણાવો જોઇએ. કારણ કે મજદીઅસની જરતોશતી દીનનાં ફરમાંનની અંદર ઇજદોને કાએમ રેહવાનું અને દેવોને નેસ્ત થવાનું, આતમા અને તેહને સારે મારગે ચાલવાની સહમજ આપનારી દીન વીસેનું, સવાબકારને બેહશતનું મકાંન અને પાપીને દોજખનું મકાંન મલવા વીસેનું તથા આએ દુનીઆંથી ગુજરી ગીઆ પછી તરણ રાતમાં સારાં અને માઠાં કરતુકવાલાં આદમીનાં રવાંનને મલતા સંતોપ અને બેકરારી વીસેનું, તથા રીસતાખેજ અને તનપસીનના વખત ઉપર ગુનાહ અને સવાબને લગતો હેસાબ શુમાર થવા વીસે જાહેર કરેઆમાં આવેલુંછે, તે ઉપર જાંહાંસુધી એતેકાદ રાખે નહી, તાંહાંસુધી તે મજદીઅસની દીનવાલો ગણાએ નહી. અને એજ મતલબથી આએ દીનદાર વગેરે પોતાને વીસે લખીઉંછે કે, તે ઉપલી વસ્તુઓ ઉપર ખરો એતેકાદ રાખનારોછે.

(સવાલ) યજદોનો તરીકો કીહોછે ? અને દેવોનો તરીકો કીહોછે ? ૪

(જવાબ) ભલાઈ, એ યજદોનો તરીકોછે, અને બુરાઈ, એ દેવોનો તરીકોછે.

(સવાલ) ભલાઈ સાથીછે ? અને બુરાઈ સાથીછે ? ૫

(જવાબ) હુમત-હુખ્ત અને હુવરશત[૨] (એ તરણ તરીકા) થી ભલાઈ છે; અને દુશમત-દુશઉખ્ત અને દુશવરશત (એ તરણ તરીકા) થી બુરાઈછે.

(સવાલ) હુમત-હુખ્ત અને હવરશત (એટલે) શું ? તથા દુશમત-દુશઉખ્ત અને દુશવરશત (એટલે) શું ? ૬

(જવાબ) પ્રમાંણીક વીચારવું, તે હુમત; સખાવત કરવી[૨], તે ઉખ્ત; અને સચાઈથી રેહવું, તે હવરશત; તથા અપ્રમાંણીક વીચારવું, તે દુશમત; બખીલી કરવી, તે દુજુખ્ત, અને ગેરવાજબી થવું; તે દુશવરશતછે.

(સવાલ) પ્રમાંણીક વીચારવું, સખાવત કરવી, અને સચાઈથી રેહવું; કેહવી પ્રકારેછે ? તથા અપ્રમાંણીક વીચારવું, બખીલી કરવી, અને ગેરવાજબી થવું, કેહી રીતેછે ? ૭

(જવાબ) પ્રમાણીક વીચારવું, એ તરેહથી છે કે, આએ દુનીઆંની દોલતની આએપત, જો, (માંણસોને) વધારે દેખાએતો, જે (કાંમ કરવા) થી શરીરને શુખ થાએ, અને (તેનું) રવાંન દોજખમાં નહી જાએ, તેવી વસ્તુને તે પસંદ

---

૧ પાક અવસ્તામાં ફરમાવેલુંછે કે :—

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

જો (આદમી આએ દુનીઆંમાં પોતાને સારૂ) નેક વમાસે, સારા સખુન બોલે અને નેક કાંમ કરે તો, તેહનું રવાંન, (આવતી દુનીઆંમાં), બેહદ રોશની વાલાં મકાંનોમાં, પોતાનું રેહઠાંણ કરેછે. અને જો (તે પોતાને સારૂ) બુરૂં વમાસે, ખરાબ સખુન બોલે અને બુરાં કાંમ કરે તો, તેહનું રવાંન બેહદ અંધારાંવાલાં (દોજખનાં) મકાંનમાં પોતાનું રેહઠાંણ કરેછે.

૨ હુખ્તનો અરથ સખાવત કરવી એવો કરેઓછે. તેહની મતલબ વાંચનારે એ સહમજવી કે, માંણસે પોતાની જબાંનથી દરએક માંણસને એહવી સલાહ આપવી અને કેહવું કે, જેથી તેનું ભલું થાએ. યા કોઇને સારૂ વગર સવારથે તેનું ભલું થાએ એવી કોઇ સારાં માંણસને ભલાંમણ કરવી. અથવા ધરમને લગતી સહમજ આપીને આડે મારગે ચાલનારા લોકોને સીધા રસ્તા ઉપર લાવવાં. તથા દોજખનાં મકાંનથી તેઓનાં રવાંનને છોડવવું. ઇત્યાદી.

કરેર. સખાવત કરવી, આએ રીતેછે કે, બદનને માંટેનો ભાગ બદનથી અને રવાંનને માંટેનો ભાગ રવાંનથી અટકાવ્વો નહી[2]. અને સચાઈથી રેહવું, એ તરેહથી છે કે, પોતાના આતમાની તરફ સાચવટ અને વગર ઠગાઈએ ચાલવું.[3] અપ્રમાંણીક વીચારવું, તે આએ પરકારેછે કે, (માંણસ) આએ દુનીઆંને (પોતાની) મોજમજાને લગતી ગણે, અને (આવતી) મીનોઈદુનીઆંને બંદીખાંનાંને લગતી જાણીને (આંએ દુનીઆંમાં) એવી વસ્તુ પસંદ કરે, કે આએ દુનીઆંની કાએઆનો નાસ થએઆ પછી, તે (પસંદ કરેલી વસ્તુ) થી તેહનાં રવાંનને તસદી અને સજા થાએ. બખીલ થવું, એ રીતેછે કે, બદનને લગતો ભાગ બદનથી અને રવાંનને લગતો ભાગ રવાંનથી અટકાવે. ગેરવાજબી થવું, એ પરકારેછે કે, (માંણસ પોતાની જીનદગી) તનને લગતી ઈચ્છામાં, (ઈઆને બુરા હવસની તાબેદારીમાં રેહીને અપવીત્તર કાંમ કરવામાં) અને રવાંનને ઠગવામાં ગુજારે.

૮ (સવાલ) ભલાઈને સારૂ વધારે પુરતું કોણછે?

(જવાબ) જે (માંણસ) વધારે ડાહપંણવાલું હોએ તે.

---

૧ શરીરને શુખ થાએ અને રવાંન દોજખમાં નહી જાએ તે વસ્તુને પસંદ કરવાની મતલબ એછે કે, ખોદાએતાલાની મેહરબાંનગીથી, એક મજદીઅસની જરતોશતી ધરમ પાલનારને, તેને પોતાને જોઈએ તે ઉપરાંત, જે કાંઈ દોલત મલી હોએતો, તેથી તેણે આદમીઓનાં શરીરને શુખ થાએ તેવાં ખાતાંઓ, જેવી કે હાસ્પીટાલ, મુશાફરખાનાં, દવાખાંનાં, કસરતશાલા તથા ઉદીઓગશાલાઓ સ્થાપવી. તેમજ આદમીઓનાં રવાંનને દોજખની ઈજા નહી ભોગવ્વી પડે તેહને લગતી શહમજ આપવા સારૂ ધરમની મકતબ તથા મદરેસાઓ ઉંઘાડવી. અને ધરમને લગતું પુરતું ગણેઆંણ ધરાવનારા ધરમગુરૂઓ (ઈઆને દીનનો એલમ સીખેલા દસ્તુર મોબેદો) ની પાસે, ઠેકાંણે ઠેકાંણે ધરમને લગતી સહમજ આપનારાં ભાપાણ તથા વઆજો કરાવવી. કે તેથી તે મજદીઅસનાંનની જાત આએ દુનીઆમાં લોકોને સુખ આપનારી અને આવતી દુનીઆંમાં તેઓના આતમાનું તારણ કરનારી [illegible]ણાએ.

૨ બદનને માટેનો ભાગ બદનથી અને રવાંનને વાસતેનો ભાગ રવાંનથી અટકાવ્વો નહી—તેહની મતલબ એછે કે, જે કાંમો પોતાનાં બદનની જાલવણીને વાસ્તે ઘટતાં હોએ, તથા જે કાંમો પોતાનાં રવાંનને ચહડતે દરજ્જેનું સુખ આપવાને માટેનાં હોએ, તે કરવાથી પાછું રેહવું નહી.

૩ આતમાની તરફ સાચવટ અને વગર ઠગાઈએ ચાલવાની મતલબ એછે કે, બુરો હવસ અને તેહને લગતી ખરાબ સકતીઓ, જે રવાંનને લગતા વીચારથી ઉલટા મારગ ઉપર માંણસને ચલાવનારીછે, તે સકતીઓને તાબે નહી થાઈને, આસનીદેહ ખેરદ તથા તેહને લગતી ભલી સકતીઓથી, પોતાને આએ દુનીઆંમાં ચલાવ્વાએ, માંણસ પોતાના આતમાની તરફ સાચ્ચું અને વગર ઠગાઈએ ચાલનારૂં બનેછે.

(સવાલ) વધારે ડાહપંણવાલું (માંણસ) કીહું ? ૯

(જવાબ) જે તનનાં સૈવટને સહમજે તથા રવાંનના શતરૂઓને પીછાંણે અને પોતાની જાતને રવાંનને લગતા શતરૂઓથી સારી રીતે જાલવી સકે તથા તેને વગર ધાસ્તીથી રાખી સકે તે.

(સવાલ) તનનું સેવટ (એટલે) શું ? અને રવાંનને લગતા શતરૂઓ કીહા ? કે જે વીસેની દાંનાઓ સારી રીતે શહમજ મેલવી સકે. ૧૦

(જવાબ) તનનું સેવટ, એ સરીરનો નાસ થવોછે. અને રવાંનનાં શતરૂઓ, આએ (નીચે જણાવેલા) કેટલાએક દરૂજો[1] છે, કે જેઓને આદમીઓની અંદર, આદમીઓને ઠગવા તથા તેઓને (આવતી દુનીઆંનાં શુખથી) કંગાલ બનાવ્વા અને તેઓની (નેકીની) સાંહાંમણે થવા સારૂં અંગ્રે મેનીઉશે ઉતપન કરેલાછે.

(સવાલ) તે દરૂજો કીહા અને કેટલા છે ? ૧૧

(જવાબ) લોભ–મોહતાજ–ગોસ્સો–અદેખાઈ–ચકુનમ–બુરો હવસ–વેર–આલસાઈ–અથરાંમણી અને ચુગલીને લગતા (દશ) છે.

(સવાલ) આએ દરૂજોને લગતી વસ્તુઓ, કેહવી પરકારનો જોલમ ગુજારનારીછે ? ૧૨

(જવાબ) લોભને લગતી વસ્તુ, (માંણસને) ઘણું અસંતોશી રાખનાર અને ઘણું રખરાવનારછે. મોહતાજને લગતી વસ્તુ, (ઈનસાંનને) બીજાઓને ઘણું દુઃખ પોહચાડનારૂં બનાવનાર તથા તેહને પોતાને દુઃખ ખમતું કરનારછે. ગોસ્સાને લગતી વસ્તુ, (આદમીને) બુરાઈ કરવાની કઉઅત આપનાર અને તેને બેમરવતબનાવનારછે. અદેખાઈને લગતી વસ્તુ, (કોઈની) સારી હાલતને હાંણી પોંહચાડવાને લગતી ઈચ્છા ઉતપન કરનાર તથા (બીજાને સારૂ) ખરાબ આસા રખાવનારછે. ચકુમનને લગતી વસ્તુ, (માંણસને) જગડાખોર બનાવનારછે. બુરા હવસને લગતી વસ્તુ, (માંણસને) આપમતલબીઉં (ઇઆને પોતાની મતલબ પુરી પારનારૂં) તથા નોકસાંનકારક બનાવનારછે. વેરને લગતી વસ્તુ, (આદમીને) ભએઅંકાર તથા વગર માએઆવાલું કરનારછે. આલસાઈને લગતી વસ્તુ, (ઈનસાંનને) સુસ્તીવાલું તથા ફરાંમુશીવાલું બનાવનારૂં છે. અથરાંમણી કરાવનાર દરૂજની વસ્તુ,

---

[1] દરૂજોનો અરથ આએ જગોએ માંણસને આડે મારગે ચાલવા સારૂ છુપી ઉસ્કેરણી કરનાર બુરા જોસ્સાઓને સહમજવા.

(માંણસને) ખરી બાબત છુપાવનારૂં તથા ઠગાઈ કરનારૂં બનાવનારછે. અને :ુગલીને લગતી વસ્તુ, (આદમીને) નાંલાએક બનાવનારછે.

૧૩ વલી (દીનની રાહે) એમ જણાએલુંછે કે, જેઆરે અહુરમજદની પેદાએશને આવી રીતે સખતી ઉપજાવનારી વસ્તુ અંગ્રમેનીઉશે કીધી. કે જેથી, આદમીઓનાં મનમાં સવાબનો બદલો અને ગુનાહની સજા જે આખેરશનાં કાંમ તરીકેછે, તે છુપીઉં રેહ. તેઆરે પેદાના કરનાર અહુરમજદે, તે ઉપર જણાવેલા દરૂજોને અટકાવ્વાની માંણસોને મદદ મલવા સારૂં, (તેઓને) આસ્નીદેખેરદ, (ઇઆને જાતી બુદ્ધી). ગોશોસરૂતો ખેરદ, (ઇઆને એલમથી મેલવેલી બુદ્ધી.) સારો સ્વભાવ-ઉમેદ-સંતોષ-દીન અને વીદવાંન સાથની પુછપ્રછ, ઇત્યાદી ગેબી વસ્તુઓ, જે (માંણસને ઉપલા દુરગુણોથી) જાલવનારીછે, તે બખ્શી.

૧૪ (સવાલ) આએ દરએક ગેબી સકતીનો અધીકાર શુંછે ?

(જવાબ) આસનીદેખેરદનું કાંમ, પોતાની જાતને (ઇઆને માણસને) ગુનાહનાં કાંમની બીહીકથી તપાસમાં રાખવાનું, વગર હાંસેલની મેહનતથી તેહને જાલવ્વાનું, આએ દુનીઆંને લગતી દોલતની વધારે આએપતને સેવટને લગતી કાએઆનાં શુખને સારૂં વાપરવાનું, તથા ફ્રશકર્ત (ઇઆને આવની દુનીઆંના શુધારાને) લગતાં આતમાના કામને આએ દુની-આંની દોલતથી નહી ઘટાડવાનું, અને તેહની મારફતે પોતાની બદ-

૧૫ કારીને નહી વધવા દેવાનુંછે. ગોશોસરૂતોખેરદનું કાંમ, સારા મારગની સીખાંમણને શહમજવાનું, અને તે ઉપર મજબુત રેહવાનું, તથા જે ચીજ આગલથી જતી રેહ તે(હવી) ચીજ ઉપર ધેઆંન આપવાનું (ઇઆને તેહને પીછાંણવાનું), તેમજ જે (વસ્તુ) સેવટને લગતી હોએ, તેહની સહે-મજમેલવ્વાનું, તથા જે ચીજ નહી રેહી સકે એવી હોએ, તે ઉપર ભરોશો નહી રાખવાનું, અને જે કાંમ સરંજાંમ પોહચાડી નહી સકાએ, તેહવાં કાંમને હાથ નહી ધરવાનુંછે.

૧૬ સારા સવભાવનું કાંમ, બુરી ખાસીઅતથી તથા બુરા હવસની ખરાબ ઇચ્છાથી, (પોતાનાં) બદનને જાલવ્વાનું, તથા તેને સારી આદતવાલું બનાવ્વાનું, અને તેને સારા ખવાસનો સનગાર આપવાનું અને તેહવાજ દેખાવથી (તેને) રાખવાનુંછે.

૧૭ ઉમેદને લગતું કાંમ, (પોતાનાં) શરીરને કાંમની અંદર, મશગુલ રાખવાનું, અને તેહને સારાં કાંમને વાસ્તેની મેહનતમાં ચલાવ્વાનુંછે.

સંતોષને લગતું કાંમ, અપ્રમાંણીક ઇચ્છા રાખવાથી (પોતાની) જાતને સાચવવાનું, તથા તેહને વગર સંતોષથી, કંટાલા ભરેલી આદતમાં તથા અપ્રમાંણીકપણાંથી, બીહીક ભરેલી હાલતમાં રાખવાનું અને જે ચીજથી તેહને સેવટે પસતાવું પડે, તે ચીજ કોઈબી કારણસર નહી કરવાનું તથા જે ચીજ પસંદ કરવાજોગ હોએ, તેહને ખરીદવાનું અને જે (હોનારત) ફેરવાઈ નહી સકે, તેહને સારૂ તસદી અને ઈજા નહી ખેંચવાનુંછે. ૧૮

દીનને લગતું કાંમ, આદમીને ગુનાહની સજા તથા સવાબના બદલાથી વાકેફ કરવાનું, અને પજદાંના તરીકા તથા તેહને લગતી નસીહતની સહમજ આપીને તેહને દેવોના મારગથી અતરંગ રાખવાનુંછે. ૧૯

વીદવાંન સાથની પુછપ્રછને લગતું કાંમ, માંણસને બુરા હવસ તથા આપમતબથી જાલવીને, તેહને એહવી રીતે ચલાવ્વાનુંછે કે, જો તેહનાં કાંમથી કોઈ તરેહની ઈજા થાએતો, તેમાં તેહની પોતાની કસુર નહી ગણાએ. ૨૦

(સવાલ) આએ ગેબી બખ્શેશ ઉપરાંત આદમીઓનાં બદનમાં બીજી કેહી કઉઅતદાર વસ્તુઓછે. ? ૨૧

(જવાબ) સાહવચેત રાખનારી અકલ, મતલબને પાંમનારી મનસકતી, દેલને ઠેકાંણે રાખનારી હુશીઆરી. સારા દબદબાથી રાખનારો ખવાસ, (બદીથી) શુધારનારી આદત, ઈમાંનને જાલવનારો સંતોષ, અહડતે દરજજે પોંહચાડનારી ઉમેદ, ખાલેસીથી રાખનારી આંખો, સહમજ આપનારી બુદ્ધી, અને (નેકીને વાસતેની) મેહનત કરનારૂં ફરોહર ઇત્યાદી વસ્તુઓછે.

(સવાલ) આદમીઓમાં સારો ગુણ સાથીછે ? ૨૨

(જવાબ) ગણેઆંણ અને બુદ્ધીથી.

(સવાલ) એમાં કેહવી તરેહનું ગણેઆંણ અને બુદ્ધી સારીછે ? ૨૩

(જવાબ) જે (ગણેઆંણ અને બુદ્ધી), આદમીને વગર ધાસતીએ, વગર પાપે, અને વગર દુઃખે, ચલાવી સકે તે.

(સવાલ) માંણસની અંદર, અકલ સારી (વસ્તુ) છે કે, દાંનાઈ ? ૨૪

(જવાબ) અકલ, એ કાંમની સહમજ મેલવ્વા સારૂ (સારી વસ્તુ) છે: તેમ દાંનાઈ, એ કાંમને પસંદ કરવા સારૂ (સારી વસ્તુ)છે.

(સવાલ) ભલો સવભાવ કીહો ? ૨૫

(જવાબ) નમનતાઈ તથા મીઠી જબાંને બોલવાનો.

(સવાલ) સારી આદત કેહી ? ૨૬

(જવાબ) યજદાંનાં બેહશતની અંદરખાંનેથી (ઇઆને છુપી રીતે ખાહેશ રાખવાની.

૨૭ (સવાલ) સારો તરીકો કીહો ?

(જવાબ) ભલાઈને લગતો.

૨૮ (સવાલ) વધારે સારી ઈચ્છા કેહી ?

(જવાબ) વગર ગુનાહે રેહવાની.

૨૯ (સવાલ) સારો સવાબ કીહો ?

(જવાબ) સંતોષિ દોલતને લગતો.[1]

30 (સવાલ) સારૂં કાંમ કીહું ?

(જવાબ) દીનની ઈઆદ રાખવાનું.

૩૧ (સવાલ) સારી દાંનાઈ કેહી ?

(જવાબ) જેથી લોકો પોતાને સારે મારગે ચલાવી સકે અને દોજખથી પોતાના આતમાનો છુટકારો કરી સકે તે.

૩૨ (સવાલ) (આદમીને) ઈજ્જત શાથીછે ?

(જવાબ) સારી દોસ્તી અને સારી દરવેશીથી.[2]

૩૩ (સવાલ) વધારે નાંમદારી સામાંછે ?

(જવાબ) ઉદીઓગની અંદર.

૩૪ (સવાલ) માંણસનો ઘણો જાલેમ શતરૂ કોણછે ?

(જવાબ) તેહની બુરી કરણી.

૩૫ (સવાલ) આદમીની અંદર, કેલવણી સારીછે કે, સારી આદત ?

(જવાબ) કેલવણીથી માંણસ ચહડતે દરજજેનું અને સારી આદતથી તે સારા ખવાસને ધારંણ કરનારૂંછે. કેલવણી, એ (માંણસની) જાતને શુધારિનારછે. અને સારા ખવાસ, એ આતમાનો સંભાલ કરનારછે.

૩૬ હવે આદમીનાં બદનની અંદર, જે કાંઈ સારો ખવાસ, અકલને લગતી આદત અને બીજા સંઘલા સારા ગુનોછે, તે માંણસને ઘાત અને

---

૧ સંતોષિ દોલતનો અર્થ એ સહમજવો કે, જે દોલત, લોભ રાખવાએ, અનીતીથી, મેલવી હોએ, તેથી જુદીજ રીતની દોલત, જે નીતી અને પ્રમાંણીકપણાંથી ધંધો કરીને મેલવી હોએ, તેહને શહમજવી.

૨ સારી દોસ્તીનો અર્થ, ભલા લોકોની સંગત અને તેઓની સાથની સોહબતનો સહમજવો. તથા સારી દરવેશીનો અર્થ, આએ દુનીઆંની માલમતા ઉપર ધેઆંન ન આપતાં, ફક્ત ઓદાઈ રાહ ઉપર ચાલવાથી, જીન્દગી ગુજારવામાં, સંતોષ રાખવાનો સહમજવો.

નોકસાંન વગર રાખનારાછે. (કારંણ કે) જેહનામા અકલછે, તેહને વમા- ૩૭
સંણુ નથી. જેહનામાં સારા ગુણછે, તેહને ગરવ નથી. જેહનામાં તર્ક ૩૮-૩૯
સકતીછે, તેહને અથરાંમણી નથી. જેહનામાં ભલી ખવાસછે, તેહને વેર ૪૦
નથી. જેહનામાં સબુરીને લગતી દોલતછે, તેહને કોઈની એબ સોધવી નથી. ૪૧
જેહનામા સારો ખવાસછે, તેહને બખીલી નથી. જેહનામાં સારૂ તમી- ૪૨-૪૩
જછે, તેહને નોકસાંની નથી. જેહનામાં સચ્ચાઈછે, તેહને (કોઈનું) બુરૂં ૪૪
કરવું નથી. જેહનામાં (બેહશતને લગતી) ઉમેદછે, તેહને (નેક કાંમ કર- ૪૫
વાની) આલસાઈ નથી. જેહનામાં સખાવતછે, તેહને બખીલી નથી. ૪૬
જેહનામાં સારી દરવેશી, (ઇઆને કેનાઅત પકડીને ગરીબીથી રેહવું) છે, ૪૭
તેહને અધીરાઈ નથી. જેહનામાં (પોતાનાં) બદનની જાલવણીછે, તેહને ૪૮
આજારીપણું નથી. જેહનામાં (ખોદાની) તાબેદારીછે, તેહને ઠગાઈ કરવી ૪૯
નથી. જેહનામાં ખોદાનો ડરછે, તેહને બેપરવાઈ નથી. જેહને સારી ૫૦-૫૧
સંગતછે, તેહનું કાંમ લોકોને ઇજા દેવાનું નથી. જેહનામાં એકદીલીછે, ૫૨
તેહની પાસે જુદાઈ નથી. જેહને ધંધોછે, તેહને આલસાઈ નથી. ૫૩
જેહને ઉદ્દીઓગછે, તેહને અદેખાઈ નથી. જેહનામાં દાંનાઈછે, તેહને ૫૪-૫૫
ઇજા પોહચાડનારા દુરગુણોનો સંબંધ નથી.

(સવાલ) આદમીઓને જે કાંઈ વસ્તુ મલેછે, તે ભાગ્યેગથીછે કે, ૫૬
કરણીથી ?

(જવાબ) જેમ તન અને જીવછે, તેમ ભાગ્યેગ અને કરણી એક-
બીજાની સાથે જોડાએલીછે; કારંણકે જીવ વગર બદન, એક નકામું
પાંજરૂંછે; અને બદન વગર જીવ, નહી પકડાઈ સકે, તેવો એક પવનછે;
પંણ જેઆરે તેઓ એકબીજાની સાથે જોડાએલાં હોએચ, તેઆરે તે
(બેહુ એકબીજાથી) કઉઅતદાર અને (એકબીજાને) મોહટો ફાએદો કરનારાંછે.

(સવાલ) ભાગ્યેગ એટલે શું ? અને કરણી એટલે શું ? ૫૭

(જવાબ) અગત કરીને આદમીઓને જે કાંઇ વસ્તુ મલેછે, તેહનો
સબબ ભાગ્યેગછે. અને કરણી, તેહનો વસીલો (અથવા બાંહનું) છે.

(સવાલ) આએ દુનીઆંની દોલત કેહવી પરકારનીછે ? ૫૮

(જવાબ) જેમ ઉંઘમાં લોકો શું સારી કે શું માઠી વસ્તુને જોએછે;
અને જેઆરે ઉંઘમાંથી જાગેચ, તેઆરે તાંહાં કોઇબી વસ્તુ રેહતી નથી,
તે પરમાંણેનીછે.

(સવાલ) આએ દુનીઆંમાં વધારે બુજોરગી ધરાવનારો કોણ શખ્સછે ? ૫૯

(જવાબ) હીમતવાંન, ફતેહ કરનારો અને સવાબની ઇચ્છાવાલો પાદશાહ.

૬૦ (સવાલ) (આએ દુનીઆંમાં) ઘણો કંગાલ કોણ ?

(જવાબ) બુરી હકુમતે[1] કાંમ કરનારો દરવંદ.

૬૧ (સવાલ) બદીનો ફેલાવો કરનાર કોણ ?

(જવાબ) દરવન્દની[2] દીનની સહમજ આપનાર.

૬૨ (સવાલ) વધારે બેગરજ કોણ ?

(જવાબ) જે કોઇ વધારે સંતોષિ હોએ તે.

૬૩ (સવાલ) સંતોષિ દોલતવાલો કોણ ?

(જવાબ) જે કોઇ સારૂં કાંમ કરનાર હોએ તે.

૬૪ (સવાલ) સારૂં કાંમ કરનારો કોણ ?

(જવાબ) તે શખ્સ, કે જે આદમીઓને, તેઓની ગરંજને સારૂ, કોઇબી ઠેકાંણે બુરાઇ કરતાં નહી જોઇ સકે તે.

૬૫ (સવાલ) (બેહશતને સારૂ) ઉમેદવાર કોણછે ?

(જવાબ) પેદાએશને મદદ કરનારો ઉદીઓગી પુરૂષ.

૬૬ (સવાલ) ઉદીઓગ કેહવી પરકારનોછે ? અને પેદાએશને મદદ શી રીતે કરવીછે ?

(જવાબ) આદમીઓ નેક મારગે ધંધો કરે તથા જે કાંઇ કાંમથી તેઓને સજા થાએ, તેથી નીરદોષ તથા વગર મેહનતે રેહવાની કુશેશ કરે, તે ઉદીઓગછે. અને લોકોને વાસ્તેનું સારૂં તથા સારાં સેવટને લગતું કાંમ કરવું, એ પેદાએશની મદદ કરવીછે.

૬૭ (સવાલ) લાએક પાદશાહ કીહો ?

(જવાબ) દુઃખને વખતે આલમની મદદ કરનાર અને (તેહને) છુટાપણું આપનાર હોએ તે.

૬૮ (સવાલ) ઘણી બરોબર ચાલનું કોણ ?

(જવાબ) સેતારાની ચાલને લગતો વખત.

---

૧ આએ જગેએ બુરી હકુમતનો અર્થ દેવદરેગોના તાએબામાં રેહીને જીલ્મચાલ કરનારા હાકમ અથવા માંણસનો સહમજવો.

૨ દરવન્દનો અર્થ, ખોટા તરીકા ઉપર ચાલનારનો થાએછે; માટે પાપ અને ખોટારાંનું મુલ જે અંઘ્રમેનીઉશછે, તેહને તથા તેહની રાહ ઉપર ચાલનારને દરવન્દ સહમજવો.

(સવાલ) (આવતી દુનીઆંને સારૂ) વધારે તઈઆર થવાજોગ કોણ ? ૬૯

(જવાબ) જે (માંણુસ) ઘણું જઈફ થાએલું હોએ તે.

(સવાલ) ચુંટી કાહડવાજોગ આદમી કીહું ? ૭૦

(જવાબ) ઘણા અનુભવવાલું, વીદવાંન માંણસ.

(સવાલ) વધારે ખુશીવાલું કોણ ? ૭૧

(જવાબ) જે આદમી ઘણી ધાસ્તી અને આફતની અંદરથી બંચે તે.

(સવાલ) વધારે પસંદ કરવાજોગ કોણ ? ૭૨

(જવાબ) જે આદમી લાજને લીધે, બુરા હવસને; બરદાશત કરવાની સકતીએ કરી, ગોસ્સાને; બદનાંમીને સારૂ, અદેખાઈને; સંતોષે કરી, લોભને, અને ઈનસાફે કરી, મારામારીને સારી રીતે દાબેલી રાખે તે.

(સવાલ) વધારે નેકનાંમીવાલો કોણ ? ૭૩

(જવાબ) જે કોઈ માંણસોનું ભલું કરવાને ઘણું વાજબી ગણે તે.

(સવાલ) પરખીઆત કોણ ? ૭૪

(જવાબ) જે શખસ (બીજાઓ ઉપર) ઘણો સકલીવાંન તથા ફાવનારો હોએ તે.

(સવાલ) ઘણો સકતીવાંન અને ફાવનારો કોણ ? ૭૫

(જવાબ) તે કે જે, પોતાનાં કાંમ અને વીચારની મારફતે, પેદાએશનું સારૂં કરનાર હોએ તે.

(સવાલ) (આએ દુનીઆંમાં) વધારે ખુશ કરનારૂં કોણછે ? ૭૬

(જવાબ) લાએકીવાલું ફરજંદ અને ખાવંદની મરજી મુજબ ચાલનારી ઓરત.

(સવાલ) વધારે ચહડતે દરજજેનું કોણ ? ૭૭

(જવાબ) મોહતાજ વગરનું અને નહી લોભ રાખનારૂં ઈનસાંન, કે જે (આવતી દુનીઆંને લગતી) ચહડતે દરજજેની ઉમેદને સારૂ, લોકોને ફાએદા ભરેલાં કરવાથી, પરઉપકારી થવાની કુશેશ કરે તે.

(સવાલ) સબુરી વગરનો કોણછે ? ૭૮

(જવાબ) ઈજા પાંમેલો સકતીવાંન વેરી.

(સવાલ) ઘણું દુઃખ પોહચાડનાર કોણછે ? ૭૯

(જવાબ) બએઅંકાર તથા બુડાં શરીરવાલો ભરથાર તથા ઈજા દેવાવાલું ફરજંદ.

(સવાલ) વધારે ભયંકાર કોણ ? ૮૦

(જવાબ) રઈઅતને ઈજા દેનારૂં રાજ.

૮૧ (સવાલ) વધારે દુઃખી કોણ ?

(જવાબ) જે લાએકીવાલું (આદમી હોએ,) તે હીનપસ્તીમાં આવે, તથા જે સકતીવાંન ઈનસાંન હોએ, તે અસકતપણાંમાં આવે, અને જે આસાવંત માંણસ હોએ, તે આસા વગરનું થાએ, અને જે આપમતલબીઉં ઈનસાંન હોએ, તે પોતાનાં કાંમને સેવટે સહમજે તે.

૮૨ (સવાલ) ઘણું દરદી કોણ ?

(જવાબ) જે આદમી તવંગર હોએ અને તેહને ડાહપણવાલું ફરજંદ નહી હોએ તથા જે લાએકીવાલું ઈનસાંન હોએ અને તેહને ઘણું નાંલાએક તથા ઈજા દેનારૂં ફરજંદ હોએ તે.

૮૩ (સવાલ) વધારે ગમગીન કોણ ?

(જવાબ) એક લાએકીવાલું આદમી હોએ અને તેહની ઉપર, નાંલાએક ઈનસાંન ફાવે તે, તથા એક વીદવાંન પુરૂષ હોએ અને તેહની ઉપર, કબુધ્ધીવાલું આદમી હોકમ ચલાવનારૂં હોએતો તે, તેમજ એક ભલું માંણસ હોએ અને તેહની ઉપર, બુરાં ઈનસાંનની હકુમત હોએ તે.

૮૪ (સવાલ) કીહું (આદમી) ઘણી બખશેશને લાએકનુંછે ?

(જવાબ) નેક તરીકાવાલું, પરહેજગાર અને નેકીની ઉમેદવાલું, બેગુનાહ માંણસ.

૮૫ (સવાલ) ઘણો પસતાવો કરનારૂં આદમી કોણ ?

(જવાબ) આપરગીઉં ઈનસાંન, રવાંનને લગતી સહમજ મેલવનારો દરવંદ, અને પછમબુધ્ધીવાલું તથા બુરા હવસને તાએબે રેહેનારૂં અને વગર ઈજ્જતનું માંણસ, જેઆરે તે પોતાનાં કાંમનાં સેવટની સહમજ મેલવેછે તેઆરે.

૮૬ (સવાલ) પરઉપકારી થાવાને માંટેની કુશેશ કરનારૂં કોણછે ?

(જવાબ) જે (આદમી, આલમના) ફાએદાને માંટેનાં કાંમ કરે તે.

૮૭ (સવાલ) સારી નજર (ઈઆને સારાં દેલ) વાલો કોણ ?

(જવાબ) તે શખ્સ, કે જેહના તાએબામાં જે કોઈ હોએ તે, તેહનીથી (કોઈબી પરકારની) ખુબી મેલવે તો તે વીસે, તે ખોદાનો આભાર માંણે.

૮૮ (સવાલ) બદનાંમીવાલું (ઈનસાંન) કોણ ?

(જવાબ) જે આદમી માંણસોને ઈજા દેવાનાં કાંમને વધારે વાજબી ગણે તે.

(સવાલ) આએ દુનીઆંમાં આદમી વધારે બાએક શાથી થાઇ સકે? ૮૯

(જવાબ) તેથી, કે જાંહાંવેર તનદરૂસ્તી હોએ તાંહાંવેર તે, આખેરશ (ઇઆને બેહશત) ને લગતી ઇચ્છા રાખે. અને તન બીમાર થાએ તેઆરે, તેહતે તનદરૂસ્તી ચાહે. અને જેહારે બદનને સમરવાની આસા નહી રેહ તેઆરે, પોતાના આતમાનો (દોજખથી) છુટકારો થવાની ઇચ્છા રાખે.

(સવાલ) આદમીઓએ આએ દુનીઆંમાં સાનેસારૂ ઘણા આતુર ૯૦ રેહવું?.

(જવાબ) વગર સવારથે લોકોનું ભલું કરવાની ઇચ્છાને માંટે.

(સવાલ) સવારથ વગરની ઇચ્છા કેહી? ૯૧

(જવાબ) જે કાંઇ ઇચ્છા મેલવ્વાનો શોક કરેઆમાં આવે, તેહની અંદર પોતાનો સવારથ નહી હોએ તે.

(સવાલ) આદમીઓ ઘણાં અધીરાં સાનેસારૂછે? ૯૨

(જવાબ) જેહની ઉપર તેઓ પોતાની નેક ઉમેદ રાખતાં હોએ તેને સારૂ.

(સવાલ) આદમીઓએ આએ દુનીઆંમાં ઘણી ફીકર સાની રાખવી ૯૩ જોઇએ?

(જવાબ) ખરાબ વખતની, નરસાં કાંમની, ઠગારા મીત્તરની અને દએઆ વગરના દુશમનની હકુમત વીસેની.

(સવાલ) (આદમીએ) મુશતાક (ઇઆને વગર ફીકરે) સાનેસારૂ ૯૪ રેહવું જોઇએ?

(જવાબ) સારા વખત, નેક કાંમ, ઠગાઇ વગરના મીત્તર અને રેહમ દીલ, ઇનસાફી, હમદીન સરદારને સારૂ.

(સવાલ) સારો વખત કોહો? ૯૫

(જવાબ) જે વખતમાં બુરા લોકોનું ફાવ્વું તથા તે લોકોની હાક-મીનો દોર નહી પોહચેલો હોએ તે.

(સવાલ) ભલી દીન કેહી? ૯૬

(જવાબ) જેહમાં ઇઅજદોની તરફની નીતી, દેવોની તરફની અનીતી, સવાબનો બદલો અને ગુનાહની સજા સારી રીતે બતલાવેલી હોએ, તથા જેની અંદરથી ઘણી સારી ચાલચલણ, સવાબનો સારો તરીકો ઘટતી રીતે મલી સકે તે.

(સવાલ) કોહો હાકમ તથા માલેક સારો ગણાએ? ૯૭

(જવાબ) જે, આદમીને ઘણો ચાહનાર તથા તેઓના વખતને ઘણો સુધારનાર અને તેઓનું ભલું કરવાને (પોતાની) ફરજ તરીકે સહમતો હોએ તે.

૯૮. (સવાલ) સારો દોસ્ત કીહો ?

(જવાબ) જે સંકટની અંદર મદદ કરનાર અને સખતીના વખતમાં આસરો આપનાર હોએ તે.

૯૯ (સવાલ) ઘણો ચાહવાજોગ કોણ ?

(જવાબ) જે ઘણી નમનતાઈ ભરેલો, વધારે ઇજ્જત આપનારો, અને મીઠાસ ભરેલું બોલનારો હોએ તે.

૧૦૦ (સવાલ) વધારે અકારો કોણ ?

(જવાબ) મગરૂરી રાખનાર, દુઃખ દેનાર, એબ સોધનાર અને કડવું બોલનાર.

૧૦૧ (સવાલ) કશાકન્તને લગતો દોસ્ત કોણ ?

(જવાબ) સારી કરણી.

૧૦૨ (સવાલ) કશાકન્તને લગતો દુશમન કોણ ?

(જવાબ) બુરી કરણી.

૧૦૩ (સવાલ) જે વસ્તુ કશોકન્તના વખત સુધી કાએમ રેહે અને નહી ખરાબ થાએ તે કેહી ?

(જવાબ) સવાબનો જથ્થો.

૧૦૪ (સવાલ) ઘણું સારૂં શું ?

(જવાબ) ભલા લોકો સાથનો સંબંધ.

૧૦૫ (સવાલ) વધારે ફાએદાકારક શું ?

(જવાબ) વીદવાંનો સાથની બેઠક.

૧૦૬ (સવાલ) વધારે ભરોશો રાખવાજોગ શું ?

(જવાબ) સાચ્ચાં આદમીનું બોલવું.

૧૦૭ (સવાલ) વધારે ખુશી ઉપજાવનારૂં શું ?

(જવાબ) બેફીકરી તથા બેદરકારી.

૧૦૮ (સવાલ) નચીંતાઈ અથવા બેદરકારી સાથનું શું ?

(જવાબ) સારો વખત અને ઉદીઓગ.

૧૦૯ (સવાલ) ઘણું સુખવાલું શું ?

(જવાબ) વગર ગુનાહે તથા સારાં શેતરે રેહવું.

૧૧૦ (સવાલ) વધારે આસાએશ આપનારૂં શું ?

(જવાબ) વગર ગુનાહે તથા સંતોષિ દોલતે (ઇઆને સવાબકારીએ) રેહવું.

(સવાલ) વધારે કીમતી શું ? ૧૧૧

(જવાબ) વીદવાનો તથા ભલા લોકો તરફનો પ્રેઆર.

(સવાલ) વધારે ચલકાટ આપનારૂં શું ? ૧૧૨

(જવાબ) વીદવાંનોનાં કાંમ.

(સવાલ) વધારે ફરાગત આપનારૂં શું ? ૧૧૩

(જવાબ) સખી (માંણુસ) ની સકતી.

(સવાલ) વધારે સંકટમાં લાવનાર શું ? ૧૧૪

(જવાબ) બખીલ (માંણુસ) ની સકતી.

(સવાલ) વધારે પરખીઆત કરનાર શું ? ૧૧૫

(જવાબ) બખશેશનો તરીકો.

(સવાલ) ઘણી આતુરતાઈ ભરેલું શું ? ૧૧૬

(જવાબ) સવાબકારોનો બદલો.

(સવાલ) વધારે વગર આતુરતાઈ સાથનું શું ? ૧૧૭

(જવાબ) ગુનેહગારોનો બદલો (ઇઆને સજા.)

(સવાલ) વધારે પરમાંણીક શું ? ૧૧૮

(જવાબ) સંતોષિ દોલતવાલાઓની ઇછા.

(સવાલ) ઘણું ખુશબોદાર શું ? ૧૧૯

(જવાબ) નેકનાંમી.

(સવાલ) ઘણું માંન ભરેલું શું ? ૧૨૦

(જવાબ) માબાપ અને ઉસ્તાદના હોકમને માંનવો.

પેદાએશને સારૂ જે સંરવેથી સરસ દાંનાઇછે, તે દીનને લગતીછે. ૧૨૧
તેમાં ફરમાવેલુંછે કે, દરએક આદમી જેઆરે ૧૫ વરસની ઉમરનું થાએ, તેઆરે તેણે પેહલ્લાં જાંણવું જોઈએછે કે, હું કોણ છેઉ ! કોણની સાથે સંબંધ રાખું છેઉં ? કાંહાંથી આવેઓ છેઉં ? પાછો કાંહાં જવાનો છેઉં ? હું કોણની બુનીઆદનો અને કોણનાં વઉનસનો છેઉં ? મારે આએ દુનીઆંમાં શું ધનધો કરવો જોઈએછે ? સાથી મહને આવતી દુનીઆંમાં સારો બદલો મલવાનોછે ? હું મીનોઇ જેહાંનમાંથી આવેઓ છેઉં કે, આએ દુનીઆંમાં હયાતી પાંમેઓ છેઉં ? હું અહુરમજદનો ખેશ છેઉં કે, એહરેમનનો ? હું યજદોનો ખેશ છેઉં કે, દેવોનો ? હું ભલાઓનો ખેશ છેઉં કે, બુરાઓંનો ? હું આદમી છેઉં કે, દેવ છેઉં ? માહરે લગતો તરીકો કીહોછે ?

માહરી દીન કેહીછે? મહને સાથી ફાએદો અને સાથો નોકસાંનછે? માહરો દોસ્ત કોણછે અને માહરો દુશમન કોણછે? માહરી બુનીઆદ એકથી બનેલીછે કે, બેથી! નેકી કોણથીછે અને બદી કોણથીછે? રોશની કોણથીછે? અને અંધારૂં કોણથીછે? ખુશબોઇ કોણથીછે અને બદબોઇ કોણથીછે? ઇનસાફ કોણથીછે, અને જોલમ કોણથીછે? દયા કોણથીછે અને ઘાતકીપણું કોણથીછે?

૧૨૨. હવે આએ સવાલોનો (માંણસને) ખોલાસો કરનાર, તેની અંદર મેલાએલો આતમાછે. તેમજ (આદમી), ઈમાંનના વસીલાથી, અકલને મારગે એને લગતી સહમજ ખાતેરી ભરેલી રીતે મેલવનારૂંછે. કે હું મીનોઇ જેહાંનમાંથી આવેલો છેઉં. હું આએ દુનીઆંમાં હયાતી મેલવેલો નથી. હું પોતે હયાતી પાંમેલો નથી, પણ પેદા થાએલો છેઉં. હું અહુરમજદનો ખેશી છેઉં, એહરેમનનો ખેશી નથી. હું યજદોનો સંબંધ ધરાવનારો છેઉં, દેવોના સંબંધ ધરાવનારો નથી. હું ભલાઓનો સાથી છેઉં, બુરાઓનો સાથી નથી. હું ઇનસાંન છેઉં, દેવ નથી. હું અહુરમજદની પેદાએશ છેઉં, એહરેમનની પેદાએશ નથી. મારો સેલસેલો તથા બુનીઆદ ગયોમરદથીછે.[1] મારી માતા સફંદારમદ (ઇઆને ધરથી) છે.[2] અને મારો બાપ (ઇઆને બેહુ જેહાંનમાં મહને જનમ આપનાર) અહુરમજદ છે. હું મશ્ય અને મશીયાંનીથી આદમી તરીકે બનેલો છેઉં, કે જેઓનો સેલસેલો તથા બુનીઆદ પ્રથમ ગયોમરદથી બની હતી. મારૂં પોતાનું

૧. માહરો સેલસેલો તથા બુનીઆદ ગયોમરદથીછે. તેની મતલબ એછે કે, ફરવરદીન યશ્તના ૨૮ માં કરદાની અંદર ૮૭ મા ફેકરાના પાક અવસ્તામાં આપણ માણસ જાતની ઉતપત્તી આએ દુનીઆંમાં ગયોમરદથી જણાવેલીછે. અને આએ દુનીઆંમાં પેહલાં જણમ લેનાર તરીકે અશો ગયોમરદને ગણેલોછે, અને તેનીથી ઇરાન દેશનાં લોકોની તથા દુનીઆંના સઘલા આદમીઓની ઉતપત્તી થાએલી જણાવેલીછે.

(જુઓ હમારી છપાવી પરગટ કરેલી 'દીનકર્દ' કેતાબનાં બીજા દફતરને સફે ૮૯ મે આપેલી નોટ.)

૨ મારી માતા સફંદારમદ (ઇયાને ધરથી) છે.—તેની મતલબ એછે કે, ગયોમરદનાં મરણ પછી જયાં ગાયોમરદની કાયા પડી હતી, તેજ જમીન ઉપર એક જાહડ ઉગીઉં હતું. અને તે જાડમાંથી 'મશીય' અને 'મશીયાને' એટલે જે એક મરદ અને ઓરતનું જોડું પેદા થાઇઉં હતું. અને આએ દુનીઆનાં સઘલાં આદમીઓની ઓલાદ તે જોડાથી ચાલુ થાઇછે. એટલા વાસ્તે સફંદારમદ જે જમીનનો મવકલ ફરેસ્તોછે તેને આદમી જાતની માતા તરીકે જણાવેલોછે.

(જુઓ હમોએ છપાવી પરગટ કરેલી 'દીનકર્દ' કેતાબનાં દફતર બીજાંને સફે ૯૦ મે આપેલી નોટ.)

કાંમ અને ફરજ એછે કે, અહુરમજદની હસ્તી જે હમેશાં હતી અને હમેશાં રેહસે તેહની તથા તે સાહેબની હકુમત જે વગર જવાલની, વગર હદની અને પવીતરાઈ સાથનીછે, તેહની સહમજ મેલવવી. એહરેમન જે નેસ્ત થવાને માંટેનો તથા અન્ધાપા વાલોછે, તેને ઓલખવો. અને પોતાની જાતને અહુરમજદ અને અમેશાસ્પંદોની ખેશીમાં (ઇઆને સંબંધ તલે) રાખવી. અને એહરેમન તથા દેવોની બુરી યાદ કરવાથી હમેશાં દુર રેહવું. આએ દુનીઆંમાં પેહલ્લાં દીન ઉપર ઓસ્તવાર (ઇઆને મજબુત એકીનથી) રેહવું, તેને માટેનાં કાંમ કરવાં, તેને લગતી યાદ કરવી અને તેને લગતો ખોરાક (ઇઆને સવાબ) મેલવનાર થવું. ભલી મજદીઅસની દીનને માંટેનું ઈમાંન તથા વીચારો રાખવા. અને નોકસાંનની અંદરથી ફાએદાને, ગુનાહની અંદરથી સવાબને, બદીની અંદરથી નેકીને, અંધારાંની અંદરથી ઉજેડાંને, અને દેવપ્રસ્તીની અંદરથી યજદાંપ્રસ્તીને પસંદ કરવી. બીજું—ઓરત કરવી. આએ દુની- १२३
આંમાં પોતાની ઓલાદને ચાલુ રાખવી. અને તેને સકતી આપનાર તથા ખોરાક આપનાર થવું. તરીજું—જમીનની ખેતી કરવી અને તેને ફલ- १२४
વન્ત બનાવવી. ચોથું—ગોસ્પંદની મારફતે ફાએદાસર કાંમ કરવું. (ઇઆને १२५
ગોસ્પંદો પાસે તેઓની સકતીની હદ મુજબ કાંમ કરાવવું અને તેઓને ઈજા પોંહચાડવાથી દુર અને સંભાલ કરતા રેહવું.) પાંચમું—રાત અને १२६
દીવસના તરણ ભાગોમાંનો એક ભાગ, દીનને લગતી કેલવણી લેવામાં, અને પરહેજગાર લોકોની સાથે અકલની પુછપરછ કરવામાં ગુજારવો.[१] બીજો ભાગ ખેતીવારી અને જમીનની આબાદી કરવામાં ગુજારવો. અને તરીજો ભાગ ખોરાક ખાવામાં, ગમત કરવામાં અને આસાએશ લેવામાં ગુજારવો. (માણસે) આએ વાત ઉપર બેગુમાંન રેહવું કે, મને સવાબથી १२७
ફાએદો અને ગુનાહથી નોકસાંનછે. મારો દોસ્ત અહુરમજદછે, અને માહરો દુશમન એહરેમનછે. અને તે દરએકને લગતો તરીકો અને દીનછે. (એમાં) એક પેદાનો કરનાર અહુરમજદ જે હમેશાં હતો, અને १२८
હમેશાં રેહસે, તે બેકીનારે જમાનાવાલા સાહેબનો તરીકો હુમત-હુખ્ત અને હવશતનોછે; અને તે બેહશત તથા રોશની અને પવીતરાઈને લગતોછે. અને બીજો નાપસંદ કરવાજોગ તરીકો, અંગ્રમઈનીઉશ (ઇઆને એહરે- १२९

---

१ જુઓ વંદીદાદની ચોથી પરગરદના પાક અવસ્તાનો પ્રોફેસર વેસ્ટરગેઆરડે છપાવી પરગટ કરેલાં પુસતકનો ૪૪ તથા ૪૫ મો ફેકરો.

મન), જે (અહુરમજદની) પેદાએશમાં નહી રહેપો, અને (સેવટે) નથી રેહવાનો; તેને લગતો, દુશમત-દુજુખ્ત અને દુજવરશતનોછે. અને તે (તરીકો) દોજખ અને અંધારાને લગતોછે. તે (એહરેમન) ની સઘલી બુરાઇ, હલાકી અને ઘાત, હદવાલી, (ઇઆને આએ દુનીઆંમાં મુકરર વખત શુધીની) છે. જેથી, તે (એહરેમન અને તેની બદી), અહુરમજદની પેદાએશની અંદરથી,
૧૩૦ સેવટે નાબુદ થસે. વલી આએ વાત ઉપર વીસવાસ રાખવો કે, (અહુરમજદ અને એહરેમન), આએ બેની અંદર, અસલ એક (અહુરમજદ) પેદાએશને પેદા કરનાર હતો. અને ત્યારપછી (પેદાએશને ખરાબ કરનાર
૧૩૧ (એહરેમન) થએઓ.[1] તેમાં જે પેદાનો કરનાર અહુરમજદછે, તેથી સઘલી
૧૩૨ નેકી અને સઘલી રોશનીછે. અને જે ખરાબ કરનારો પાપી અંઘ્રમઇનીઉશછે, તેનીથી સઘલી બુરાઈ તથા હાંણી પોહચાડનારા અને (માંણસોને)
૧૩૩ ઠગનારા સઘલા દરૂગો (ઇઆને દુરગુણ સકતીઓ) છે. (વલી) આએ કેટલીએક ચીજો ઉપર (આપણે) એકીન રાખવું જોએછે કે, (આએ દુનીઆંમાં સેવટે) માંણસના આતમાનું બદનની અંદરથી નીકલી જવુંછે; અને બદનનું ખરાબ થવુંછે. તથા તેને આએ દુનીઆંથી ગુજરવા પછીની બીજી કાયાનું મલવુંછે. અને તેને તરીજી રાતે (મીનોઇ જેહાંનમાં) હેસાબ આપવોછે. અને માંણસે પોતાને (નેકી તથા બદીનો) બદલો મેલવવાને લગતા ચીનવદ પુલ તરફ લેઈ જવુંછે; અને આખેરશ સોસીઓશને આએ દુનીઆંમાં રીસ્તાખેજ અને તનપસીન કરવા સારૂં આવ-
૧૩૪ વુંછે.[2] માંટે ભલી દીનના તરીકા ઉપર તથા પોઓરીઓદકેશી દીન[3] ઉપર

---

૧ જાંણવું કે, વંદીદાદની ૨૨ મી પરગરદના પાક અવસ્તામાં દાદાર અહુરમજદે 'એહરેમન' વીસે આપણા પેગમબરને એમ જણાવીઉછે કે, હુંએ પેહલાં મીનોઇ જેહાંનની અંદર યજદ અમેશાસ્પંદોની પેદાએશને પેદા કીધી, તેની અંદર એક જંણ માહરા તરીકાને ખરાબ કરનારા રાહજંણ તરીકે મહને જણાએઓ. તેથી તેને દુર કરવાની તથા મારી હટાડવાની અને અટકાવવાની 'માથ્રસ્પન્ત' અને 'અઇરીઅમન' ને હુંએ સકતી આપી. અને તે 'માથ્રસ્પન્ત' અને 'અઇરીઅમન' ની મારફતે તેને જેર કરવાનો તથા હદમાં રાખવાનો હુંએ વેડાવ કરેઓછે. (જુઓ વંદીદાદની ૨૨ મી પરગરદના પાક અવસ્તાનો શરૂઆતથી તે શેવટ શુધીનો ભાગ.)

૨ જુઓ એ વીસે હમોએ છપાવી પરગટ કરેલાં 'દીનકર્દ' નાં પેહલાં દફતરને સફે ૨૯ મેની નોટ.

૩ પોરીઓદકેશી દીનનો અરથ પેહલા ધરમનો સહમજવો. કે જે યજદાંપરસ્તી મજહબ મીનો યજદોની સાહેતાથી ગયોમરદ, હોશંગ, તેહમુરસ્પ અને જમશેદ પાદશાહને મલેઓ હતો. અને તેઓએ દુનીઆંમાં તેનો ફેલાવો કીધો હતો.

એતેકાદવાલા રેહવું. અને (આએ દુનીઆંમાં) પોતાને સારા વીચારથી, સારા વચનથી, સાચી જબાંનથી અને સારાં કાંમથી રાખવું. અને ૧૩૫ સઘલા ભલા લોકોની સાથે ભલી દીનનાં કાએદાથી રેહવું. તથા સઘલાં સવાબનાં કાંમની અંદર તેઓ સાથે એકમલતા થવું. અને સલાહ સંપજ રાખવી. અને સઘલા ભલા લોકો સાથે દીનને લગતી ખુબી ભરેલો ચાલચલણથી ચાલવું. તેમજ જે ભલા લોકો આગલ થાઈ ગીઆછે અને જેઓ હાલમાંછે અને જેઓ હવેપછી થનારછે, તે સઘલાઓના સવાબની અંદર શામેલ તથા એકમત થવું. (માંણુસ) પોતાની જીનદગીની ૧૩૬ અંદર સવાબ કરેછે, તો તે ઘણું ચહડતે દરજજેનું ગણાએછે. એટલેજે જે સવાબ (માંણુસો) પોતે જાતે કરેછે, તેથી તેઓ વધારે પુણવન્તાં થાએછે.[૧] હું પોતે, જેબી માજદીઅસની દીનને લગતું ફરમાંનછે, તેને કબુલ કરીને ૧૩૭ તે ઉપર એતેકાદ રાખનાર છેઉં. અને જે માજદીઅસની ભલી દીનછે, તે ઉપર હું એટલોતો વીસવાસુ છેઉં કે, તેની બદગોઈ માહારાં શરીરના, કે માહરાં જીવના પેઆરને સારૂ, સારી જીનદગી ભોગવવા સારૂ, કે વધારે જીવવા સારૂ, બદનની અંદરથી જીવ જતો રેહ તોએપણ, હું કરવાનો નથી. હું નથી બીજા ધરમોની તારીફ કરવાનો; નથી તે ધરમોને હું વજન આપવાનો; કે નથી તેને હું માંનવાનો. વલી દેખાઈતુંછે કે, ૧૩૮ (માંણુસની) કરણીનો હેસાબ તેના વીચારો, વચનો, અને કાંમોથીછે. અને જે કાંઈ વસ્તુને માણુસોનું અન્તકરણ એખતીઆર કરતું નથી; તેને વીચારસકતી પોતે પકડતી નથી. માંણુસો જે કાંઈ કાંમ કરનારાં ૧૩૯ થાએછે, તે આએ સબબને લીધેછે, કે, તેઓના બદનની અંદર (કુદરતની તરફથી) તરંણ મારગ મેલેઆમાં આવેલાછે; તે તરંણ મારગે તરંણ મીનો (ઇઆને ગેબી સારી સકતીઓ) માંણુસની અંદર પોતાનું મકાંન કરેછે. તેમજ તરંણ બુરી સકતીઓ તેમાં પોતાને દાખેલ કરેછે. (માંણુસની) વીચાર સકતીની અંદર જેમ બેહમન (ઇઆને ભલા વીચારવાલી સકતી) નું મકાંનછે, તેમ કરોધને ઉતપન કરનારી સકતીને (તેમાં દાખેલ થવાનો) મારગછે. વચનની અંદર જેમ અકલનું મકાંનછે, તેમ વરૂન (ઇઆને ઉલટા વીચાર) ને (તેમાં દાખેલ થવાનો) મારગછે. અને કરણીની અંદર જેમ સ્પન્તોમઇનીઉશની જગોછે, તેમ (તેમાં) અંઘ્રમઇની-

૧ જુઓ 'દાદસ્તાંને દીની' કેતાબની સાતમી પુરશેશ અને તેનો જવાબ.

ઉશને લગતો રસ્તોછે. આએ તરંણ તરીકાને લીધે ઈનસાંનોને (આએ દુનીઆંમાં). મુશકેલીથી, (ઇઆને પોતાને સંભાલથી રાખવાની તસદીથી) રેહવું જોઇએછે. (કારંણ કે) તેઓએ આએ દુનીઆંની દોલત અને માલમતાની ઇછછાને સારૂ,, આવતી દુનીઆંને લગતો સારો બદલો મેલવવાનાં કાંમને
૧૪૦ છોડી દેવું ઘટારત નથી. વલી જે ઈનશાંનની અંદર હુંએ ઉપર જણાવેલી તરણ આભાર માંનવાજોગ સકતીઓછે, તે આદમી તે (સકતીઓ) ને લીધે પોતાના બદનમાંથી, પોતાના વીચારને બુરાં મનથી; વચનને બુરૂં બોલવાથી અને કરણીને બુરાં કાંમ કરવાથી દુર રાખનારૂંછે. અને તેજ ઈનસાંન ખોદાએતાલાનો આભાર માંણવાને લાએકતુંછે. પાક ખોદાએ-તાલાનો માંણસે આભાર માંનવો, એ માણસનું રવાંન કોઇબી તરેહથી દોજખમાં નહી જાએ તેહને સારૂં (એટલે જે ગુનાહથી દુર રેહવાનાં
૧૪૧ કારણને માટે) છે. વલી આદમી, જેઆરથી પોતાની માએ તથા બાપથી (આએ દુનીઆંમાં) જણુમ લીએછે, એટલેજે બાપની પીઠથી માતાનાં પેટમાં (તેને લગતો) હમેલ રેહછે, તેઆરથી, અસ્તોવીદેત (ઇઆને મોતનો દેવ) તેની ગરદનની અંદર, નહી દેખાએ તેવો એક ફાંધો નાંખેછે; (એટલે જે તેને ગુનાહ કરવાને ઉસકેરનારી ગેબી સકતી તેની સાથે તેના જનમથી રેહછે), તે બંદને તે (ઈનસાંન) ની જીનદગીની હદવેર, શું ભલામીનોની મારફતે, કે બુરામીનોની મારફતે, તે માંણસથી પોતાની ગરદનની અંદરથી કહડાઇ સકાતો નથી. પણ તે બંદ સેવટે તે આદમીને આએ દુનીઆંથી ગુજરી જતો વખતે, જો તે પુણવનતું હોએછે તો, તેનાં સવાબનાં કાંમને લીધે તેની ગરદનમાંથી બાહેર નીકલી પડેછે, અને જો તે (આદમી) પાપી હોએછે તો, (તે બંદ તેની ગરદનમાંથી નીકલી જતો નથી અને) તેજ બંદથી તેહને (વીજરેશ દેવ) દોજખની અંદર ઘસડીને લેઇ જાએછે.[૧] (એટલેજે, જે પાપની ઉસકેરની કરનારી સકતી જે તેની સાથે આએ દુનીઆંમાં રેહી હતી,
૧૪૨ તેનો સબબ તેને દોજખમાં ઘસડી લેઇ જાએછે.) માટે આંધરાં, મુગાં અને અસકત ઈનસાંનો સેવાએ, દરએક માંણસે આએ દુનીઆંની અંદર જેમ બને તેમ તસદી ભોગવીને (પાક ખોદાએતાલાની) આરાધના કરવા સારૂં, અને જે કાંઇ ગુનાહ તેઓના હાથ ઇઆ પગ (અને બીજી સકતીઓ) થી આએ દુનીઆંમાં થાએ તેને પીછાંણીને (તે ગુનાહ) પોતાથી દુર કરવા સારૂં,

---

૧ આએ બાબત વંદીદાદની ૧૯ મી પરગરદનાં પાક અવસ્તા તથા તેહને લગતી પેહલવી શરેહમાંથી આવેલીછે.

ધરમને લગતી મદરેસામાં તેહને લગતી કેલવણી લેવી. અને અવસ્તાની સહ-
મજ મેલવવી. બાપ અને માએમે સજાવારછે કે, તેઓએ પોતાનાં ફરજંદોને ૧૪૩
તેઓની ૧૫ વરસની ઉમર થવાની આગમચ, આએ (નીચે જણાવેલાં)
કેટલાંએક સવાબનાં કાંમ કરવાની કેલવણી આપવી. કારણ, કે, જે માએ
બાપો પોતાનાં બચાંઓને એ મુજબની કેટલીએક કેલવણી આપેછે, તે
ઉપરથી તેઓનાં બચાંઓ જે કાંઇ સવાબનાં કાંમ કરેછે, તેહનો બેહરો માએ
બાપને મલેછે; અને જેઓ (પોતાનાં બચાંઓને) તેવી કેલવણી આપતાં
નથી, તે બચાંઓ આએ કેલવણીનાં બલ વગર જે કાંઇ ગુનાહનાં કાંમ
કરેછે, તે ગુનાહ (તે બચાંઓનાં) મા બાપને લાગેછે. માટે (મજદીઅસનાં- ૧૪૪
નોએ પોતાનાં બચાંઓને ઉપલી મુદ્દતમાં શીખવવું કે તેઓએ) સવાબનાં
કાંમને સારૂં એકમલતા વીચારના રેહવું; ગુનાહનાં કામને સારૂં એકમત
નહી થવું: નેકી (કરવા) માટે ખોદાએતાલાનો આભાર માંનવો; આસમાંની
ગીરદેશથી આવતાં આફત તથા પીડાને ખમવી; અને પોતાની ફરજને લગતાં
કાંમો બજાવવાં. દરએક ગુનાહનો પસતાવો કરવો. અને જે ગુનાહની સજાનું ૧૪૫
નીવારંણ (કોઇ જાતના સવાબ ઇઆ બખશેશથી) થતું હોએતો તુરત તેમ
કરવું. અકલની મારફતે ઉલટા વીચારને તથા ઉલટી ઇચ્છાને મારવી; તથા ૧૪૬
સંતોશની મારફતે લોભને, બરદાશત કરવાની સકતીની મારફતે ગોસ્સાને,
સારી મતલબની મારફતે અદેખાઇને, આએપતની મારફતે કંગાલીઅતને,
સુલેહની મારફતે દુશમનીને, અને સચાઇની મારફતે જુઠાંણાંને મારવું.
વલી જાંણવું જોઇએછે કે, ભલું મકાંન બેહશતનુંછે. વધારે શુખ- ૧૪૭
વાલું શેહર, મીનોઇ જેહાંનને લગતુંછે. વધારે રોશનીવાલો ખંડ, આસ-
માંનનોછે. અને ગરોથમાંનનું રોશનીવાલું મકાંન, તથા સવાબનાં કાંમ, એ
તનપસીનને લગતી અહડતે દરજજેની ઉમેદને સારૂછે. જેઓને (તન-
પસીનની અંદર) ગુજર કરવી નથી, તે બુરાં લોકોછે. અને તેઓને તે
સકતીવાંન હકુમતના વખત[૧] માં બુજોરગી મલવાની નથી; કારણ કે ઉલટા
મારગવાલાઓને, (ઇઆને દેવોને તથા દેવની રાહ ઉપર ચાલનારાઓને),
બુજોરગી મલવાથી માંણસજાતની અંદર બદીની (પાછી) અસર પોહચે,
અને ભલાઇ ઢંકાઇ જાએ. (તે વખતે) સારી બુધીવાલાઓ ગુનાહોની ઉપર

---

૧ સકતીવાંન હકુમતની મતલબ એ છે કે, તનપસીનના વખત પછી અંગ્રમઇ-
નીઉશનું તથા તેને લગતા દેવદરૂજોનું જોર રેહવાનું નથી. પણ ફકત નેકીના
સાહેબ અશો અહુરમજદની હકુમતને તાએમે રેહીને સરવે કોઇ ભલાં કાંમો કરસે.

સકતીવાંન (ઇઆને ગુનાહને દાબી નાંખનારા) થસે. સાથી કે, સારી બુધી, એ ગણેઆંણતું બીછે. અને તેમાંથી અકલને લગતાં ફલની ઉત-પનતી થાએછે. અને અકલ માંણસને બેહુ દુનીઆંને લગતી ચાલ-ચલંણથી ચલાવનારછે. જે વીસે (ઇઆને સારી બુધીને સારૂ) કેહવામાં આવેલુંછે કે, સારી બુધી માંણસને ફરાગતના વખતમાં એક જેવર તરીકેછે; અને સખતીના વખતમાં તે (માંણસ) નો સંભાલ કરનારછે; અને આફતના વખતમાં તેની દેખરેખ રાખનારછે; તથા સંકટના વખતમાં
૧૪૮ તેહને રાજી રાખનારછે. વલી માંણસે પોતાનાં શુખનાં વખતમાં કોઇને હીનવું નહી; કારણ કે (બીજાને) હીનનારા શખસો પોતે હીનાએલા, બદબખતીમાં આવેલા અને બદદુઆ પાંમેલા થાએછે. અને તેઓને તાંહાં
૧૪૯ લાએક તથા હીમતવાંન બચાંઓ જણમતાં નથી. (દરએક જરતોશતીએ) દરરોજ ભલા લોકોને પુછપરછ કરવાની (ઇઆને દસતુર મોબેદોની તર-ફથી થાતી વાઅજની) મંડલીમાં જાવું ઘટારતછે, કારણ કે, જે કોઇ ભલા લોકોની મજલસમાં ઘણો જાએછે, તેહને (તેઓની તરફથી) સવાબ અને અશોઇની ઘણી બખશેશ થાએછે, (ઇઆને તેહને તેઓથી સવાબનાં કાંમ કરવાની અને આએ દુનીઆંમાં પવીતરાઇથી રેહવાની ઘણી નસીહત
૧૫૦ મલેછે). તેમજ દરરોજ (દરએક જરતોશતીએ) તરંણ વખત આતશ-કદેહમાં જવું અને આતશની નીઆએશ કરવી સજાવારછે; કારંણ કે જે કોઇ આતશકદેહમાં (ઇઆને આતશબેહરાંમ તથા આતશ આદરાંનની દરગાહમાં) વધારે જાએછે, અને આતશની વધારે નીઆએશ કરેછે; તો
૧૫૧ તેથી તેહને (યજદાંની તરફથી) દોલત તથા સવાબ મલેછે. તમારી પોતાની જાત બદનાંમીવાલી નહી થાએ, તથા તમારૂં રવાંન ગુનેહગાર નહી થાએ, તે સારૂ તમોએ પોતાનાં માબાપ તથા માલેકને ઇજા દેવાથી ઘણોજ સંભાલ
૧૫૨ રાખવો. વલી તમોએ જાંણવું જોઇએછે કે, દોજખી ધનાહમીનોની તર-ફથી, જે કાંઇ બેહદ ઘાત કરેઆમાં આવેલોછે, તેનો અટકાવ, આંખની બીનાઇ, કાંણનું સંભલાંણ અને કલેસનો દરૂજ, એ તરંણે સખતી ઉપ-
૧૫૩ જાવનારી વસ્તુઓને બંધ રાખવાથી થાએછે.[1] વલી (દીનમાં) જણાવેલુંછે

---

૧ આએ ફેકરાની મતલબ એવીછે કે, માંણસ આએ દુનીઆંમાં બુરી નજરથી, ખરાબ વાત સાંભલવાથી, અને ગોસ્સાથી, પોતાને ઇજા થાએ એવાં બદકાંમ કરેછે. તેનો અટકાવ ઉપર જણાવેલી તરણે ચીજોને પોતાના તાએબામાં રાખવાથી થાઇ સકેછે. કારંણ કે જો, માંણસ બુરી ધારણા ઇચ્છા બુરી મતલબ

કે, ખોરશેદ દરરોજ તરંણુ વખત આએ દુનીઆંનાં લોકોને આએ (ઇઆને નીચે લખી જણાવેલી) મતલબને લગતું ફરમાંન. આપેછે.
બાંમદાદને વખતે તે એમ કેહછે કે, તમો જે આદમીઓ છેઓ, તે ૧૫૪
તમોને અહુરમજદે ફરમાવીઉંછે કે, તમોએ દરએક સવાબનું કાંમ કરવામાં ઉલટ ભરેલા થાવું; કેમકે હું તમારી આએ દુનીઆંની જીનદગીને વસીલા તરીકે તેથી, (ઇઆને સવાબથી), ગણસ.' (ઇઆને હુંએ જે તમોને આએ દુનીઆંમાં જણમ આપેઓછે, તે નેકીનાં કાંમ કરવા સારૂ આપેઓછે: માંટે જો તમો નેકીનાં કાંમ કરસોતો, તમોએ આએ દુનીઆંમાં મારી
તરફથી જણમ લીધેલો વાજબી ગણાસે). બપોરનાં એમ ફરમાવેછે કે, ૧૫૫
(તમોને અહુરમજદનું ફરમાંનછે કે,) તમોએ ઓરત કરવી, (તમારી) ઓલાદ વધારવી અને બીજાં પોતાનાં ઉદીઓગને લગતાં કાંમ કરવાં; શાથી કે, ધર્તાંમીનો અને બીજા નોકસાંન કરનારાઓ (ઇઆને દેવ-દરૂજો), આએ દુનીઆંના લોકોથી તનપસીનના વખત શુધી જુદા પડવાના નથી.
ઓજીરંણને વખતે (ઇઆને પાછલાપોહરે) એમ કેહછે કે, (તમોને અહુર- ૧૫૬
મજદનું ફરમાંનછે કે) તમોએ જેકાંઈ ગુનાહ કીધો હોએ, તેનો તમોએ પસ્તાવો કરવો;[2] સાથી કે, (ખરાં અન્તકરંણથી) પસ્તાવો કરવાએ, હું
તમારો ગુનાહ માફ કરસ. વલી દેખઈતુંછે કે, ખોરશેદની રોશની જે ૧૫૭
જમીન ઉપર આવેછે, તે એટલા સારૂછે કે; ગોએઆ તે (ઇઆને ખોરશેદ) જમીન ઉપર આવીને આએ દુનીઆંનાં લોકોને કેહછે કે, તમો

રાએ નહીતો, તેથી તે ધારણા તથા મતલબને લગતાં પાપનાં કાંમો તેથી થાએ નહી; તેમજ જો તે, ખરાબ વાત સાંભળે નહીતો, ખરાબ કાંમો કરવાની તેહને ઇછ્છા થાએ નહી; અને જો તે કરોધ અને ગેઝબાને આધીન થાએ નહી તો, તેથી તે બુરા જોસસાથી નીપજતાં માઠાં કાંમો તેનીથી બની સકે નહી.

[2] જાંણવું કે આપંણ જરતોશ્તીઓ, આએ દુનીઆંથી ગુજરી જનારા દરએક જરતોસ્તીની નઇઅતે, તરીજે દાહડે ઓઝીરંણ ગેહમાં, પાદરોજને લગતી (ઇઆને તે ગુજરનારની નઇઅતે ફરજ ગુજારી કરીને પાક ખોદાએતાલાની હજુરમાં તેનીથી આએ દુનીઆંમાં થાએલા ગુનાહની માફી માંગવાને લગતી બંદગી કરવાની) મજલસ ભરીએ છઇએ. અને જે મજલસને આપંણ જરતોશ્તીઓ સાધારંણ રીતે હીનદુઓની ઉઠમણાંની ભીરીઆને નાંમે ઓલખીએ છેઇએ. તે મજલસ આએ ઉપલાં ફરમાંન મુજબ આપંણ વાજબી રીતે ભરીએ છઇએ. અને આપણી દીનની નાંમીચા 'વજરકરદેદીની' નાંમની પેહલવી

તમારા વીચારની અંદર ખોટું વીચારતામાં, વચનથી ખોટું બોલતામાં, અને કરણીથી ખોટું કાંમ કરતામાં; પંણ મજદોનાં બલથી અને અકલના તરીકાથી તથા દીનના ચહડતે દરજેના રસ્તાથી, તે (ખોટારાં) ની સાંમણે હમેશાં બલવન્ત રેહજો. અને ધેઆંન આપજો કે, સેવટે શવાબની કીમત એટલીતો ચહડતે દરજેની અને વગર હદનીછે કે, તે (આખેરશ) ધનહુમી-નોને છુપો તથા હલાકી ભોગવનારો કરસે. અને અહુરમજદ, એહરેમનને (પેદાએશથી) જુદો કરનાર તરીકે જણાસે તે આએ (સવાબકારીની) કોશે-શથી જણાસે. અને તે (તનપસીનના) વખતમાં, દરએક જણ દીનને લગતી સહુમજથી સવાબનું કાંમ કરવામાં ઉલટવાંન રેહસે; અને તે (મ કરવા) થી હર-
૧૫૮ ગેજ ફરસે નહી. આએ છેલ્લા હજારામાં જે ભલા અને દીનદાર લોકો હસે, તેઓ બેહદ બુરાઇનો સારો ઉપાએ મજદીઅસની દીનની મારફતે કરસે. અને ઘણાએક ધરમ પાલનારાઓ ભલા લોકોની દીનને લગતી તકરીરોને લીધે, પોતાનાં ઉલટાં કીધેલાં કાંમોથી ફરસે. અને જેઆરે, એહરેમન તથા દેવોને, તેઓ આએ પરમાંણુના ખવાસથી પાછા શુધરેલા દેખાસે, તેઆરે તેઓના ઘટારાના વખતનું પોહચવું તેઓને નજર આવસે. જે વખતે બુતપરસ્તોને તથા દેવને માંનનારા દીનદુશમનોને, લોભ આપનારા (દેવદરૂજો) થી છુટટા થાવું તથા ભલું કરનારાઓની તરફ ઉમેદવાર બનવું, અને જેમ બને તેમ અહુરમજદનાં કેશવરને લગતા (એઆને મજદીઅસની દીનવાલા) લોકોના વીચાર સાથે જોડાઇ જવુંછે. (તે વખતે) દરએક જણને બેહમનની (એઆને ભલા વીચારની) દોસ્તીથી, મોહટાઇ; દીનને લગતી ચહડતે દરજેની અકલથી વાદવીવાદ કરવી; અને અકલથી, પુણને લગતા રસ્તાને સોધવો; તથા સખાવતના તરીકાથી, રવાંનને ખુશી આપવી; સારા ગુણથી નાંમ મેલવવું; નમનતાઇથી દોસ્તો મેલવવા; ચહડતા દરજાની ઉમેદને પસંદ કરવી; સારા ખવાસથી ભલાઇને મેલવવી; અને પુણની મારફતે રોશનીવાલાં ગરોથમાંનને લાએક પોતાને બનાવ-
૧૫૯ વુંછે. તે વખતે, જેનેથી, જેવું સારૂં કાંમ (આએ દુનીઆંમાં) કરાઇઉ હસે

કેતાબમાંથી, ઉપલી માદરોજની કીઉઆ રેહલત પાંમેલા જરતોશ્તીની નશઅતે ઓજીરંણ ગેહમાંજ કરવા સારૂ પાક અવસતાની દલીલથી ફરમાવેલુંછે. (જુઓ શને ૧૨૧૮ ઇઅજદજરદીનાં સાલમાં જાંમે જમશેદનાં છાપાખાંનાંમાં શર જમ-શેદજી જીજીભાઇ તરાંસલેશંન ફંડના આસરાથી છપાવી પરગટ કરેલી 'વજરક-રદદીની' કેતાબને ૧૫૭ મે સફે.)

તેવું ફલ તેને મલસે. માટે આએ દુનીઆંનાં મોતમંદ તનવાલાં ઈનસાંનોએ, (પોતાના) રવાંનતી તરફ નજર રાખીને સવાબનાં કાંમ કરવાં; કેમકે આવતી મીનોઈ દુનીઆંને લગતું આપણું તન નથી, પણ રવાંનછે; માટે તમોએ આએ દુનીઆંને લગતાં બદનને સારૂ, ઈજત ભરેલાં રવાંનને છોડી દેવું તથા તેહને વીસરવું જોઈતું નથી. અને આતમાનાં માંનને થકી, તમોએ આએ દુનીઆંની નાપાએદાર દોલતને સારૂં, પોતાની ઈછા તે ચીજની ઉપર નહી લેઈ જવી, કે જેથી તમારી જાતને (આએ દુનીઆંની) સજા તથા રવાંનને (દોજખની) સીખ્શા થાએ; પણ તમોએ તમારી ઈછા તે વસતુ ઉપર રાખવી, કે જેથી તમોને ખુશીનું ફલ અને હમેશનું શુખ મલે. (કેમકે) નેક કરણી અને સારૂં કાંમ કરવું, (એ આદમીની) કુશેશથીછે. અને તેની ઉતપનતી બખ્શેશથીછે. વલી બખશેશ એ ખાહેશથીછે; અને ખાહેશ, હોશથીછે. અને હોશ રાખવો, મીનોઈ (દુનીઆને લગતી) દાંનાઈથી છે. દાનાઈ તે સકતીછે, કે જેથી જે કાંઈ હાલમાંછે, થાઈ ગોઉં અને હવે પછી થશે તે જાંણી સકાએ. તે (દાંનાઈ) સચાઈનો શોક રાખનારાઓ પાસે તરેહવાર રીતની સખાવત કરાવનાર, તેઓને દરએક વસતુની સહમજ આપનાર, જે કાંમ કરવું જોઈએ તેને લગતો તેઓમાં શોક ઉતપણ કરનાર, અને બેહુ દુનીઆંની (અંદર) રખશંન થાએ તેવાં ફાએદા ભરેલાં કાંમ કરાવનારીછે. વલી તમો ૧૬૦
જે ચહડતે દરજેનાં આદમીઓ છેઓ, તે તમોએ, તેમજ જે દેસને લગતા મજદીઅસનાંનોછે તેઓએ, (આએ નીચે જણાવેલી) અહુરમજદ અને અમેશાસ્પંદોને લગતી સારા તરીકાવાલી નસીહત જે દાનેશમંદ ધરમગુરૂ (ઈઆને પેગમબર અશો જરતોસ્ત) ની તરફથી કરેઆમાં આવેલીછે, તે સાંભલવી. અને તે ઉપર અમલ કરવો જોઈએછે. (જે ૧૬૧
નસીહત એછે કે), હોશીઆર આદમીઓએ હોશેહત (ગેડ) ના વખતમાં (ખોઆબથી) બેદાર થવું. અને દીનની શરત પરમાંણે હાથ અને મોહડાંને ગોસ્પંદનો નીરંગ લગાડીને તેને પાક પાંણીથી ધોવું. કાએદા પરમાંણે પાક પોશાક પેહડવો, અને તે ઉપર મજદીઅસની દીનની કીરીઆને લગતી કુસ્તી બાંધવી. અને તેઓએ નેક વીચારથી પોતાના વીચાર, વચન અને કાંમની મારફતે રવાંનને લગતાં સવાબનાં કાંમ કરવાં. અને તેવાંજ કાંમને શોધતા રેહવું. (કારંણ કે), જો આએ વસ્તુ (ઈઆને સવાબનું કાંમ) તેની દરકાર કીધા વગર મેલી દેવામાં આવેતો, અહુરમજદ

ખોદાએ, જે આએ દુનીઆંને લગતી જીનદગી (માંણસને સારૂ) વસીલા તરીકે મેલેલીછે, (તે જીનદગી) તે કાંમ કરવા આગમચ ખતમ થાએછે; અને (માંણસનો) હોશ, તરક સકતી, બુધી, અને આતમા, (તેનાં) બદન તથા હાડપનજરમાંથી જુદો પડેછે; અને (તેનાં) સરીરનો નાસ થાએછે. અને (તેનું) કાલબુદ રીમન અને નકામું થાએછે. તે કાલબુદ તથા બદન અને તેહને લગતો હોશ, તરક સકતી, બુધી, અને આતમા એકબીજાની સાથે સોશીઓશ તથા રીસ્તાખેજના વખત સુધી (પાછા) મલવાનાં નથી. કેમકે જેમ એક જાડ, કે જેને રોપેછે, અને તે ઉગેછે, તથા વધેછે અને ખીલેછે; અને જેઆરે (તેને) ભાંજેછે, તોડેછે, કાપેછે, અને તેને આતશ ઉપર મેલેછે, (તેઆરે) તે આતશ તેને બાલેછે અને તેનો ભખશ કરેછે. અને ગાલેબ પવન તેની ખાકને દુનીઆંમાં પરાગંદે કરેછે. હવે જેને સારૂ તે જાડ રોપેઆમાં આવીઉં હતું, અને જેણે તેને જોઈઉં હતું, તેને જણાતું નથી કે તે જાડ તેનું હતું કે નહી. તે પરમાંણે
૧૬૨ આદમીનાં સરીરની હાલત બનેછે. ત્યારે આએ દુનીઆંનાં આદમીઓની અંદર વધારે બુજોરગી ભરેલું આદમી તેછે કે, જે પોતાની પાસની વધારે દોલતથી સવાબનાં કાંમો એકઠાં કરે, અને ખેશાવંદો તથા દોસ્તો અને જુદદીનવાલાઓ સાથે કરેલો કોલકરાર તોડે નહી;[૧] અને પોતાની ઓલાદ તથા ખાંનદાંનને લગતો બંદોબસ્ત ખરાબ વીચારવાલા, ખરાબ વચનવાલા, ખરાબ કાંમવાલા, ઉલટી ચાલચલણવાલા અને કોલ ટોડનારાં
૧૬૩ આદમીની સાથે નહી કરે. (કેમકે માક અવસ્તામાં જણાવેલુંછે કેઃ—)

---

૧ 'મેહર યશત'ના બીજા કરદામાં અશો અહુરમજદે આપણા પેગમબરને ઉપર જણાવેલીબાતનેઅને લગતું ફરમાંન નીચે જણાવેલા પાક અવસ્તામાં આપેલુંછેઃ-

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ઓ સ્પીતમાંન જરતોશત! કોલને ટોડનારો રાહજન, સઘલાં દેશને ખરાબ કરેછે. માટે ઓ સ્પેતમાંનના જરતોશ્ત! તું શું પાપીની સાથે કે, શું પોતાની દીનવાલા અશોની સાથે કરેલા કોલને તોડતો માં. કેમકે પાપીની સાથે તેમજ અશો માંણસની સાથે કરેલો કરાર એ બેહુ એકસરખાછે.

"જે ઈનસાંન સારા વીચારથી વીચારેછે, સારા વચનથી બોલેછે, અને સારી કરણીથી કાંમ કરેછે, તે તેહના સાર વીચાર, સારા વચન, અને સારાં કાંમથી પોતાનાં રવાંનને સરવેથી ચહડતાં (ઈઆને ઓતમ બેશતનાં) મકાંનમાં પોહચાડનારૂં છે." કારણ કે સારા વીચારથી વીચારનારો, સારા વચનથી બોલનારો, સારી કરણીથી કાંમ કરનારો, દીનના પવીતર આપવાલો, મજદીઅસની દીનનાં કાંમને લગતા સારા ખવાસંવાલો અને સવાબના તરીકાવાલો સપેનામીનોછે. "વલી જે ઈનસાંન બુરા વીચારથી વીચારેછે, બુરા વચનથી ૧૬૪
બોલેછે, અને બુરી કરણીથી કાંમ કરેછે, તે તેહના બુરા વીચાર, બુરા વચન અને બુરાં કાંમને લીધે, ઘણાંજ બુરાં (ઈઆને સરવેથી દુખ ભરેલાં દોજખના) મકાંનમાં, પોતાનાં રવાંનને સપુરદ કરેછે:" કારણ કે બુરા વીચારથી વીચારનારો, બુરા વચનથી બોલનારો અને બુરી કરણીથી કાંમ કરનારો, જાદુઈની દીનવાલો, પવીતરાઈને હાંણી પોહચાડવાના ધનધાવાલો અને ઠગાઈના તરીકાવાલો અંધ્રમઈનીઉશછે. મારે હોશીઆર માણસોને ઘટારતછે કે, ૧૬૫
તેઓ સવાબની ઉપર મોહટી ઉમેદ રાખીને ગુનાહ નહી કરે. અને પોતાની જવાંની ઉપર મુશતાક નહી રેહ. કારણ કે ઘણા શખ્સો નાંહલી ઉમરની અંદર આએ દુનીઆંથી ગુજરી જાએછે, અને જાંણે તેઓ (આએ દુનીઆંમાં) જણમેઆજ નહી હોએ, તેમ (આપણથી તેઓ) અનદીદ થાએછે. અને જેઓ (આએ દુનીઆંમાં) લાંમબી મુદત શુધી રેહછે, તેઓ પણ સેવટે આએ દુનીઆંથી ગુજરવાને તથા અનદીદ અને નાબુદ થવાને લાએકનાછે. તેઆરે આપણને હમણાં ઘટારતછે કે, આપણે આએ દુનીઆંમાં સેવટના (આપણા) સુધારાને લગતું કાંમ કરવું, કે તે લાંબી મુદત શુધી કાએમ રેહ. અને ખરાબ નહી થાએ. વલી આપણી હોશી- ૧૬૬
આરી ધરાવનારો જાત (ઈઆને રવાંન), કે જેહની મારફતે માણસથી આએ દુનીઆંને લગતું કાંમકાજ થાતું હતું, તે બુજોરગી ભરેલી વસ્તુ જેઆરે બદનની અંદરથી ગુજર કરી જાએછે, ત્યારે તેનાં નાજુક કાલબુદને (અવલમનજલની જગોએ) લેઈ જાએછે. અને ત્યાં તેને સારી યાદ સાથે મેલીઉં કે, લોકો તુરત તેને વીસરી જાએછે. અને જેમ જેમ દીવસો ગુજરતા જાએછે, તેમ તેમ તે, લોકોથી વધારે વીસરાતું અને વગર યાદ આવતું થાએછે. જો આએ દુનીઆંમાં હયાત રહેલા તેહના ખેશાવંદોમાંનો કોઈ ૧૬૭
ફેતનો કરેછે. અને તે મરનારના દરૂન ઈજાવતો નથી. તેને તે સ્તુતી કરવા જોગ રવાંન કેહછે કે:-' ઓ કંગાલ માણસ ! હું તારે વીસે (અશો

અહુરમજદની હજુરમાં) હુંએ તારે સારૂં મેલેલી દોલત વીસે ફરીઆદ કરનાર અને ઇનસાફ માંગનાર છેઉં.'[૧]

આગલા દાંનાઓની તરફથી કરેઆમાં આવેલી એક નસીહત હું ત- ૧૬૮ મારી આગલ ખોલ્લી મેલુંછેઉં, તેને જો તમો સાચી માંનીને આએ દુનીઆંમાં કબુલ રાખસો તો તમો બેહુ દુનીઆંના ફાએદાને લાએક થાસો.
..૯ તમારી પાસે ઘણી કીમતી ચીજો આએ દુનીઆંમાં હોએ, તે ઉપર તમો મુશતાક રેહતામાં; કેમકે આએ દુનીઆંની દરએક વસ્તુ, દરએક જણ છોડી જએઆ વગર રેહેઓ નથી. આએ દુનીઆંનો મેહલ તથા માલમતા, કે જે ઉપર લોકો લાર કરેછે, તે સેવટે કોઈને આપેઆમાં આવી નથી.

---

૧ જોકે આપણી પાસે હાજેર રહેલા પાક અવસ્તામાં ઉપલી મતલબને બરોબર મલતો ફેકરો મજવાદ રહેલો નથી. પણ એજ મતલબને અનુસરતો એક ફેકરો, અશોફરોહરનાં આફરંગાંનમાં સેવટે આવેલોછે, તેમાં તે અશો રવાંનોની યાદ કરનારો શખસ પોતે યાદ કીધેલાં સઘલાં અશોફરોહરોની પાસે આજેજી કરીને માંગેછે કેઃ—

[illegible]

અશો લોકોનાં ગાલેબ, ચહડતી કઉઅતવાલાં, ફતેહમંદ પોરીઓદકેશી† તથા નવી નજદીકીવાલાં† ફરોહરોમાંનાં તમો ફરોહરો! આએ મકાંન મધે ખુશીથી આવો!, ખુશી સાથે આએ મકાંન મધે (મીયજદ કબુલ કરવાને માટેની) ફરહર કરો!, અને દુઆ કરો આએ મકાનમાં સુખ સાથની સારી દોલત પોહચવા વીસેની!, તેમજ આએ મકાંન મધેથી ખુશી શાથે પાછાં ફરતી વખતે, દાદાર અહુરમજદ અને અમેશાસ્પંદોની હજુરમાં (હમારી તરફની) અસ્તુતીનો હદીઓ લેઈજજો. અને આએ મકાંન મધેથી પાછાં ફરતી વખતે, હમો મજદીઅસનાંનોની (કસુરની) કોઈના ફરીઆદ માં કરતા!

† પોરીઓદકેશી—તે પેહલાંથી મજદીઅસની દીન કબુલ કરનારા અને નવી નજદીકી વાલાં તે પાછલથી મજદીઅસની દીન કબુલ કરનારા લોકોને સહમજવા.

આપણે કેટલાએક રાજવનશીઓને જોએઆછે, કે તેઓ લશકરના સરદારો હતા, અને તેઓ રઇઅતની ઉપર ઘણી મોહટાઈ સાથની હકુમત ચલાવતા હતા, અને આએ દુનીઆંમાં તેઓ એમ સહમજતા હતા, કે દુનીઆંમાં હમો ઘણા મોહટા છઈએ, તેઓ ખાક થાઈ ગીઆછે, અને દુઃખ ભોગવીને તેઓ (આએ દુનીઆં છોડી) મીનોઈ જેહાંન તરફ કુચ કરી ગીઆછે. જેઆરે દરએક ઈનશાંનને આએ પરમાંણે (આએ દુનીઆંની દોલત) દેખાએછે, ત્યારે તેણે આએ દુનીઆંમાં કેહી ચીજને સારૂં મુશતાક રેહવું ? કોઈ (ચીજ) ને સારૂં નહીં; પણ તેણે આએ દુનીઆંને ધરમસરા તરીકે ગણવી, તથા બદનને આતમાને રાખનારી વસતુ તરીકે સહમજવું, અને સવાબને પોતાની જાત તરીકે ગણવી જોઈએછે. કેમકે તેહને (આવતી) મીનોઈ જેહાંનમાં, સાચા નીઆધીસ મેહરયજદની હજુરમાં જવુંછે. ત્યાં જે આદમી અશો હસે તે ખુશી ભરેલું, લાંમબી જીનદગીવાલું, સુખી અને સઘલી ઈછા મેલવવામાં ફતેહમંદ થશે.

અનદરજે આતરેપાતનો તરજુમો.

આએ નસીહત તથા દાંનાઈ બેહશતી રવાંન ૧
આદરબાદ એબને મારાસ્પંદનીછે.

આએ વાત જાંણઈતીછે કે, આદરબાદને પોતાનો જાતી છોકરો હતો ૨
નહી; તેથી તેણે ખોદાએતાલાની હજુરમાં દુઆ માંગી અને તેહને તાંહાં
એક છોકરો જણમેઓ. આએ છોકરાનો ખવાસ જરતોશત સ્પીતમાંનના
જેવો સારો હોવાથી તેણે તેહનું નાંમ જરતોશત કરીને રાખીઉં હતું.

(જેઆરે આએ છોકરો ઉમરે પોંહચેઓ તેઆરે આદરબાદે તેહેને) ૩
કહીઉં કે, ઓ માહરા દીકરા તું ઉઠ (ઇઆને ધેઆંન આપ) કે હું તુંને
ચહડતે દરજજેનું ગણેઆન સીખવું.

માહરા દીકરા ! તું સવાબને લગતો વીચાર કરતો રેહજે, ગુનાહને ૪
લગતું વીચારતો માં; કારંણ કે માંણસ હમેશ શુધી જીવનારૂં નથી. (આએ ૫
દુનીઆંમાં) જે કાંઈ વસ્તુ, આવતી દુનીઆંને સારૂં વધારે લાએકની તથા
પસંદ કરવાજોગ હોએ, તેહને તું વીસરતો માં. (ઇઆને તે ચીજને જરૂર
મેલવજે). જે વસ્તુ (તુને) નહી મલે, તે વીસે તું દેલગીર અને ગમગીન ૬
મા થતો. (પોતાના) માલેક તથા બડાની તરફ પેઆર ભરેલો રેહજે. ૭
અને (તેની સાંહાંમણે) બેદરકાર થતોમાં. જે વસ્તુ તુંને સારી નહી હોએ, તે ૮
તું બીજા માંણસને સારૂં હરગેજ કરતો માં. (પોતાના) માલેકો તથા દોસ્તોની ૯
સાથે એકદીલીથી રેહજે. જે કોઈ શખ્સ તારી સાથે કરોધ અને વેર રાખતો હો- ૧૦
એ, તેહની તાબેદારીમાં તું પોતાને રાખતો માં. અને બનેતો તેથી દુર રેહજે.
હમેશાં અને દર વખતે, ઉમેદ પાક ખોદાએતાલા ઉપર રાખજે. જે કોઈ ૧૧-૧૨
તુને વધારે ફાએદો કરનારો હોએ, તેને તું પોતાનો દોસ્ત કરીને ગણજે.
ખોદાએતાલા અને અમેશાસ્પંદોને લગતી ચીજ ઉપર (એટલે જે તેઓની ૧૩
આરાધના અને બંદગીને સારૂં) ઉલટ ભરેલો તથા જાનને ફેદા કરનારો
રેહજે. ઓરતોને ભેદની વાત કેહતો માં. જે કાંઈ (વાત) તુંએ સાંભલેલી ૧૪-૧૫
હોએ, તેહ જેએલી વાત તરીકે બોલતો માં. તાહરી ઓરત તથા ફર- ૧૬
જંદ તથા હમવતનીને અને તારી પોતાની જાતને, એલમ સીખવેઆ

વગર શાખતોમાં, [૨] સબબ કે તેથી, (ઇઆને તેઓને કેલવણી આપેઆથી)
તુંને વધારે ગમ તથા દેલગીરી ઉપજ સેનહી અને તું પરતાસે નહી.
૧૭-૧૮ કવખતે ઘાણું હસ્તો માં. [૧]સવાલ ઉપર ધેઆંન પોહચાડીને કાએદાસર (તેનો)
૧૯-૨૦ જવાબ આપજે. કોઇબી શખ્સની મુસખરી કરતોમાં. બુરી બુદ્ધિવાલા પુરૂ-
૨૧ પને તારો ભેદ કેહતોમાં. કરોધવન્ પુરૂપની સાથે, રસ્તાનો સાથી થાતો-
૨૨-૨૩ માં. બેહુદુ બોલનાર પુરૂપની સાથે કાંઇબી તકરાર કરતો માં. ઘણી દોલત-
૨૪ વાલા પુરૂપની સાથે ખાંનુ ખાનારો સાથી થાતો માં. કમીનાં શખસની
૨૫ સાથે ખાનું ખાનાર થતોમાં. બુરા ખવાસના અને બુરી બુનીઆદના પુરૂ-
પની સાથે કરજની આપલે કરતોમાં, કારંણ કે તુંને ઘણું વીઆજ તેને
આપવું પડશે, તથા તે, દર વખતે તારે દરવાજે (આવીને) ઉભો રેહશે,
તથા હમેશાં તારે બારને ઉઘરાંણી કરનારને મોકલશે અને તેથી તુંને
૨૬ ઘણું નોકસાન પોંહચસે. બુરી મતલબના પુરૂષ પાસે મદદ માંગતો માં.
૨૭-૨૮ અદેખાં આદમીને (તારી) દોલત દેખાડતોમાં. પાદશાહોને જુઠા ફતવા
૨૯-૩૦ આપતોમાં. [૨] ઇજા દેનારા અને જુઠા પુરૂપના સખુન સાંભલતોમાં. આદ-

૧ દસ્તુર આદરબાદે જે કેળવણી, ઓરતો તથા મરદોને આપવા સારૂ પોતાના બેટા જરતોશતને નસીહત કરીછે, તે કેલવણીને આપણે દુનીઆઈ ગુજરાંન કરવાને લગતી કેલવણી નહી સમજવી, પણ તે કેલવણી તે આપણા મજદીયસની ધરમને લગતી નીતીની સમજવી. કેમકે 'અર્શીસ્તુએંમ ગેહ' ના પાક અવસ્તામાં જે ઓરત તથા મરદ એવી કેલવણી લીધેલાં હોએ તેઓને આપણા પાક પેગમબરે સારાં અને નેક ગણેલાંછે અને તે વીશેના પાક અવસ્તા આએ રીતનાછે:—

[illegible]

સારો વીચાર કરવાની, સારા વચન બોલવાની અને સારાં કાંમ કરવાની તથા પોતાના ખાવંદની સાચી તાબેદારી કરવાની કેલવણી લીધેલી ઓરતને હમો ખુબીવન્તી ગણીએ છઇએ. કે જે તું અહુરમજદની વરધીવન્ત માદારૂપી સફંદારમદને લગતીછે. સારો વીચાર કરવાનાં. સારા વચન બોલવાનાં અને સારાં કાંમ કરવાનાં ધરમી એકીનવાલા અને પાપને નાપસંદ કરનારા પુરૂષને હમો ખુબીવન્તો નર ગણીએ છઇએ. કે જેહનાં કાંમોથી જરતોશતી કોમનાં વડા ધરમગુરૂને માંનવા અને તેહની વખાંણ કરવા સારૂ નેક દુનીઆં તઇઆર થાએછે.

૨ આપણા સાસાંની પાદશાહો વીશે પેહલવી પુસ્તકોમાં જે લખાણ આવેલુંછે, તે ઉપરથી જણાએછે કે, તેઓ દસ્તુરાંન દસ્તુરનો દાનને લગતો હોકમ સાંભલેઆ વગર કોઈ બાબદનો ચુકાદો આપતા નહી હતા.

મીઓને સજા કરવા સારૂં શોકી માં થતો. રવાંનની સાથે લડાઈ માં કરતો.[૧] ૩૧
આદમીઓને ઈજા દેતો માં. જગા (ઈઆને બેઠક) ને સારૂ મારામારી માં ૩૨-૩૩
કરતો. જો તું સલાહ પુછેતો, પરહેજગાર દેખાવના, કાંમની માહીતગારી ૩૪
ધરાવનારા, ચાલાક અને સારા સવભાવના પુરૂષને પુછજે. અને તેને તારા
દોસ્ત તરીકે ગણજે. લડાઈમાં તારી ઉપર ભારી દુઃખ નહી આવી પડે તે ૩૫
સારૂ, કીનાખોર પુરૂષથી તું ઘણો બીહતો રેહજે, અને બનેતો તેની (સાથની
લડાઈ) થી દુર રેહજે. જાહેર લખનારની સાથે અદાવત રાખતોમાં. ૩૬
વગર વીચારે બોલનારને પોતાનો ભેદ કેહતો માં. દરજજાવાલા, દાહપણ ૩૭-૩૮
સાથના પુરૂષને આદરમાંન આપતો રેહજે; અને તેહને સખુન પુછજે તથા
તેહના સખુનને સાંભલજે. કોઈનેબી જુઠું કેહતો માં. જેને શરમ ૩૯-૪૦
નથી, તેની પાસેથી પઈસા લેતો માં. મતલબીઆં માંણસ પાસે કોઈ ચીજ ૪૧
ગીરો મેલતો માં. શું સાચ્ચાંને સારૂ કે, શું જુઠાંને સારૂ સોગંદ ખાતો ૪૨
માં.[૨] જો તું ઘર કરવા માંગે, (ઈઆને કોઈ ઓરત સાથે પરણવા ચાહે) ૪૩
તો પેહલ્લાં ચુનનદાં માંણસને વચ્ચે નાંખજે અને તેની મારફતે પોતાને
સારૂ ઓરતની માંગણી કરજે.[૩] જો તારી પાસે દોલત હોએ, તો પેહલ્લાં ૪૪

---

૧ આએ જગાએ રવાંનની સાથે લડાઈ કરવાનો અરથ આતમાને ઈજા થાએ તથા આવતી દુનીઆંમાં તેને દોજખની સજા ખમવી પડે, તેવાં બુરાં અને પાપી કાંમ નહી કરવા વીશેનોછે.

૨ મજદીઅસની દીનવાલો ધરમગુરૂ હમેશાં સાચ્ચુંજ બોલનારો અને વાજબી કાંમ કરનારો હોવો જોઈએ, અને તેના બોલવા તથા કરવા ઉપર સરવેને એતેકાદ રાખવો જોઈએછે. અને જેઆરે તેવો ધરમગુરૂ, બીજાઓ તેના બોલવા ઉપર વીસવાસ રાખતા નથી એવું સહમજીને, તેઓનો વીસવાસ પોતાની તરફ મેળવવા સારૂ, સોગંદ ખાએ તો, તે પોતે પોતાની સચ્ચાઈ વીશે શકમંદ થાએલો ગણાએછે. અને તેથી તેની પવીતગાહનો દરજજો કમ થાએછે. એટલાજ વાસતે બરશનુમવાલા મોબેદોનું શોગંદ ખાવાથી બરશનુમ અવાવ થાએલું ગણાએછે.

૩ આપણ જરતોસ્તીઓમાં, તેમજ ઉગમણ પરાંતનાં લોકોમાં, ઓરતની માંગણી ચુનનદાં અને આબરૂદાર માંણસ પાસે કરાવવાનો આગળા વખતમાં કાએદો હતો, તે આએજ દાહપણ ભરેલા વીચારથી હતો કે, એક ઓરત અને મરદનું જોડું એક બીજાની લાએકત પરમાંણેનું બને. કેમકે જે દરજજા વાલું માંણસ તે કાંમના વચ્ચે પડેછે તેની ઉપર મરદ અને ઓરતની તરફવાલાઓનો વીસવાસ રેહછે અને તે દરજજાદાર માંણસો પેહલ્લાં પેલી ઓરત તથા મરદના સઘળા ખવાસો તથા તેઓની ખુબીઆદીનું પ્રમાણ તથા તેઓની દીનદારીનું એકીન અને તેઓની ગણેઆંણ શકતી ઈત્યાદી તપાસીને, તેઓ ઉપલા ગુણોમાં એક બીજા સાથે મલતાં આવેઆથી તેઓનું જોડું બનાવતાં હતાં. અને તેથી તે જોડું પોતાની જીનદગી ઘણી સારી રીતે ગુજારી શકતું હતું. વાસતે આએ તરીકો, હાલમાં કેટલાંએક વગર વીચારે બનતાં ઓરત મરદનાં જોડાંઓની સાથે સરખાવતાં ઘણો સારો અને દાહપણ ભરેલો દેખાએછે.

પાંણી અને ખેતીની જમીન ખરીદ કરજે, કારણ કે જો તે (તુરત) ફલ
૪૫ નહી આપસે તો, તેની મધીયમ શરૂઆત પણ થસે. તું કેટલેએક દરજજે.
સકતીવાંન હોએ તે છતાં, આદમીને ઈજા થાએ તેવા સખુન માં કેહતો.
૪૬ અને આદમીની ઉપર વેર માં રાખતો અને તેને દુ:ખ માં દેતો. જો તું
૪૭ કેટલેએક દરજજે દોલતની સકતી ધરાવતો હોએતો, સખાવત કરજે. કોઈની
૪૮ સાથે ઠગાઈ કરતો માં, કે તેથી તું દુ:ખી નહી થાએ. (દીન અને
ટોલાના) આગેવાનને આદરમાંન આપતો રેહજે, તથા તેહને (પોતાથી)
૪૯ વડો ગણજે અને તેના સખુનને કબુલ રાખજે. ખેશાવંદો તથા દોસ્તો
૫૦ વગર કોઈ પાસેથી કાંઈ ચીજ કરજે લેતો માં. શરમવાલી સ્ત્રીને ચાહતો
રેહજે અને તેણીનાં લગણ ચાલાક અને વીદવાંન પુરૂષની સાથે કરજે;
કારણ કે ચાલાક અને વીદવાંન પુરૂષની સાથે તેહનાં લગણ થવાથી, જેમ
એક સારી જમીનની અંદર બીજ નાંખઆમાં આવેછે, અને તેમાંથી તરેહ
તરેહનાં ખાવાનાં ફલની ઉતપન્તી થાએછે, તેમ તે સ્ત્રીને પેટે ફરજંદો
૫૧-૫૨ પેદા થાએછે. (લોકોને) સવાબને લગતું કેહતો રેહજે. વીચાર કીધા
૫૩ વગર સખુન હરગેજ બોલતો માં. બને તાંહાંસુધી બંદોબસ્ત (ઈઆને
૫૪ કાએદાસરનું લખત) કીધા વગર કરજે નાંણું આપતો માં. અગમબુધ્ધિ-
વાલી તથા લાજવન્તી સ્ત્રીને ચાહતો રેહજે અને તેવીજ સ્ત્રી સાથે પરણજે.
૫૫ સારા સવભાવનો તથા તનદરૂસત અને કાંમની માહીતી ધરાવનારો પુરૂષ
૫૬ જો કબુ મુફલેસ હોએ, તોપણ તેને તું પોતાનો જમાઈ કરજે. જો
ખોદાએતાલાની તરફથી તુને દોલત મલે તો, મુફલેસ માંણસની મશખેરી
૫૭ કરતો માં; કારણ કે તુંબી જલદીથી પઈસા વગરનો થશે. આબરૂવાલો
પુરૂષ જો તકસીરવાર થાયો હોએતો, તેહને તું બંદીખાંને મોકલતો માં,
પણ તેને કેદ રાખવાની મુદત સુધી એક હુશીઆર અને દરજાવાલા
૫૮ લાએક પુરૂષને તેહનાં કેદખાનાનો ઉપરી કરજે. જો તુને એક છોકરો
હોએતો, તેને તે બાલક હોએ તેઆરથી સ્કુલમાં મેલજે; કારણ કે
૫૯ (માંણસની) રોશનીવાલી આંખ તે કેલવણીછે. તીખ્શણ શખુન તપાસીને
બોલજે; કારણ કે સખુંન (જેમ) કેહવા સારાછે, તેમ જાલવ્વાબી સારાછે,
૬૦ માંટે તે બોલવા કરતાં, તેને જાલવ્વા બેહતરછે. સાચ્ચું બોલનારા
પુરૂષની પાસે (કોઈને) સંધેસો કેહવાડજે, વગર વજણનાં ઈનસાંન ઉપર
૬૧ ભરોસો રાખતો માં. વીસવાસુ આદમીની સાથે જેમ તુંએ બંદોબસ્ત
૬૨ કરેલો હોએ, તે મુજબ તેહને બદલો પોહચાડજે. (લોકોની સાથે) મીઠાસ

ભરેલું બોલવું રાખજે. (લોકો સાથે) વાતચીત મીઠાસથી કરજે. વીચાર સારે ૬૩-૬૪
મારગે ચાલવાનો રાખજે. જો તુંએ સારૂ કાંમ કીધું હોએતો, (તે વીશે) પોતાની ૬૫
વખાંણ કરતો માં. માલેકો અને પાદશાહોની ગેરમેહબાંનગી વાલો થતો માં. ૬૬
સલાહ પુછેતો ઉમરે પોહચેલા ભલા પુરૂષને પુછજે. ચોરની પાસેથી કાંઇબી ૬૭-૬૮
વસ્તુ લેતો માં તથા તેહને કોઈ વસ્તુ આપતો માં; અને તેઓને
આજેજ કરજે. દોજખની ધાસ્તી રાંખીને (કોઇનેબી) સજા કરે તે (તેની) ૬૯
તંપાસ કરીને કરજે. દરએક શખ્સ અને દરએક વસ્તુ ઉપર મગરૂરં ૭૦
અને બેપરવા માં રેહતો. સારૂં ફરમાંન આપનારો થજે, કે તેથી તુંને સારો ૭૧
બેહરો મલે. ગુનાહ વગરનો રેહેજે, કે તું વગર ધાસ્તીએ રેહે. ૭૨
(ખોદાએતાલાનો અને બખ્શેશ કરનારનો) આભાર માંનતો રેહજે, કે તેથી ૭૩
તું તે બખ્શેશને લાએકનો થાએ. એકસરખા વીચારનો રેહજે, કે (તેથી ૭૪
તું લોકોમાં) વીસવાસુ ગણાએ. સાચ્ચો રેહજે, કે (તેથી લોકોમાં) તું ૭૫
ભરોસાદાર થાએ. અકળવાળો થજે, કે (તેથી) તું ઘણાઓને પસંદ પડતો ૭૬
થાએ. ઘણા દોસ્તવાલો થજે, કે (તેથી) તું નેકનાંમીવાલો થાએ. ૭૭
નેકનાંમી અથવા વખાણ મેલવનારો થજે, કે (જેથી) તું સારી જીન્દગી ૭૮
ગુજારનારો થાએ. સારા બદલાવાલો તથા દીનને ચાહનારો થાજે, કે (તેથી) ૭૯
તું પુણવન્તો થાએ. આતમા (નાં સુખ) ને લગતી સહમજ મેળવતો ૮૦
રેહજે, કે (તેથી) તું બેહશતી થાએ. બખ્શેશ કરતો રેહજે, કે (તેથી) તું ૮૧
ગરોથમાનનું મકાંન મેલવનારો થાએ. બીજાઓની સ્રીને ઉલટો વીચાર ૮૨
આપતો માં, કારણ કે તેથી તારૂં રવાંન ઘણું ગુનેહગાર થશે. *કમીનાં ૮૩
આદમીને લાએક ઇનસાંન તરીકે માં ગણતો, કારણ કે તે તારો આભાર
માંણસે નહી. કરોધ અને વેરને સારૂં (ઇઆને કોઇબી રીતનો ગેસ્સો ૮૪
આવે ઇઆ કોઈની સાથે દુશમની થાઇ હોએ તેનું કપટ રાખીને) પોતાના
આતમાને નોકસાંન માં કરતો.[1] જેઆરે તું કાંઇ કાંમ કરે ઇઆ કોઇ સાથે ૮૫

---

[1] જે લોકો કોઈ જાતનાં શંકટ યા વેર અને કરોધને લીધે આપઘાત કરેછે, તેહની સાંમણે દસ્તુરાંન દસ્તુર આદરબાદ મારાસ્પંદે આએ ઉપલી સીખાંમણ પોતાના વાહલા દીકરાને દીધીછે. કેમકે ગેસ્સા અને વેરને લીધે કુદરતી કાએદે આવનારાં મોહતની વીરૂધ આપઘાત કરીને પોતાનું મોત નીપજાવવાથી, મજદાઅસ્નીની દીનનાં ફરમાંન મુજબ તે આદમી હમેશનું દોજખી થાએછે. અને પાક ખોદાએતાલા અને યજદ અમેશાસ્પંદો તેથી નાખુશ થાએછે. એટલા વાસ્તે કે, માંણસજાતે (ઇઆને *આએ દુનીઆંમાં પેહલાં જનમ લીધેલાં ઇનસાંન ગયોમરદે) આએ દુનીઆંમાં આવવાની આગમચ પોતાના પેદા કરનાર અશો અહુરમજદને નીચે

કાંઈ વાતચીત કરે, તેઆરે તેમાં મીઠાસ અને નમનતાઈ બતલાવજે; કેમકે
નમવાથી (આપણી) પીઠ ભાગતી નથી, તેમજ મીઠી જબાંને વાતચીત
કરવાથી (આપણું) મોહડું બદબોદાર થતું નથી; માટે ખરાબ દેખાવથી
૮૬ મુતલક (કોઈ સાથ) વાતચીત કરતો માં. જેઆરે તું મંડલીની અંદર
બેસે તાંહાં બુરી બુદ્ધિવાલાં આદમીની પાસે બેસતોમાં, સાથી કે તું (તેના
૮૭ જેવી) બુરી બુદ્ધિનો ગણાએ નહીં. શાદીની મજલસમાં જાંહાંબી તું જાએ,
તાંહાં ઉનચે દરજજેની જગોએ તું બેસતોમાં, સાથી જે તાંહાંથી તુંને કોઈ
૮૮ ઉઠાડીને બીજી હલકી જગોએ બેસાડે નહી. આએ દુનીઆંની દોલત અને
મતા ઉપર મુશતાક માં રેહતો, કારણ કે આએ દુનીઆની દોલત, જેમ એક,
પક્ષી એક જાડ ઉપરથી બીજાં જાડ ઉપર બેસેછે, અને કોઈ જાડ ઉપર હમેશ રેહ-
૮૯ તું નથી તે મીસાલેછે. પોતાના બાપ તથા માએનો અદબ રાખનાર, તેઓના
સખુનને સાંભલનાર અને તેઓના હોકમ મુજબ ચાલનારો રેહજે; કારણ
કે બાપ અને માએની હયાતી શુધી એક પુરૂષ જેમ એક વાઘ જંગલની
અંદર કોઈથી બીહતો નથી, તે મીસાલે રેહછે. અને જેનો બાપ અને
માએ નહી હોએચ, તે એક વીધ્વા સ્ત્રી, કે જેણીની પાસેથી કોઈ કાંઈ
ચીજ લુટી લીએ, અને તેહને તે કાંઈ કરી સકે નહી અને તેણીને કોઈ
૯૦ ગણે નહી, તે મીસાલેછે. તારી દીકરીનાં લગણ ચાલાક અને વીદવાંન
પુરૂષની સાથે કરજે, કારણ કે ચાલાક અને વીદવાંન પુરૂષનો તેણીની
સાથનો સંબંધ, જેમ એક સારી જમીનમાં બી વાવેછે અને તેમાંથી ચહડતે દર-
૯૧ જજેનો અનાજ ઉતપન થાએછે તે મીસાલેછે. જો તું ચાહતો હોએ, કે કોઈનો
૯૨ બુરો સખુન નહી સાંભલે, તો તું કોઈને બુરો સખુન વાપરતોમાં. આકરો
પડીને વગર વીચારે સખુન બોલતોમાં, કેમકે આકરૂં અને વગર
વીચારે સખુન બોલનારૂં આદમી, જેમ એક આતશ જંગલની અંદર
પડેછે અને સઘલી કીરી, માહી અને મુજી જાંનવરોને (એટલે જે
જંગલમાંની સારી માઠી સઘલી વસ્તુઓને) બાલી નાંખેછે તે મીસાલ-
૯૩ નુંછે. જે પુરૂષથી તેના માં બાપ આજોરદે અને નાખુશ હોએ, તેનું

લખી જણાવેલા 'અંઓગમદેચા' ના પાક અવસ્તામાં આએ રીતની કબુલાત
આપીછે કે:—

[illegible]

'હમો ખુશી ભરેલાં મન વાલાં બેહસ્તી રવાંનો (કાયાવાલી ગેતીની દુનીઆંમાં)
જાઇએ છઇએ. માટે ત્યાંની હલાકી અને દુખને હમો ખમસું.'

સાથે કાંમ કરનાર થતો માં, કેમકે ઇનસાફને વખતે તું (સવાબના બદલા
વગરનો ગણાશે, અને તારી તરફ કોઈ મોહબત અને પેઆર. બતલાવશે
નહી. નરસી ચકુનમ અને ગેરતને સારૂં પોતાના આતમાને દોજ ૯૪
ખને સવાધીન માં કરતો (એટલે જે ચકુનમ અને શરમને ખાતર પાપનું
કાંમ માં કરતો). બે તરેહનું બોલતો માં (ઇંઆને એકની આગલ જુદું અને ૯૫
બીજાની આગલ જુદું એવું બોલવાથી દુર રેહજે.) જે મજલસમાં તું ૯૬
બેશે, તાંહાં જુઠાં માણુસની પાસે તું બેસતો માં, કે તેથી તું તુરત દુઃખી ૯૭
નહી થાએ. તું ઉદીઓગી રેહજે, કે મોરાદવન્તો થાએ; તું સકારે ૯૮
ઉઠનારો થજે, કે તેથી કાંમને ચાલુ કરનારો થાએ. જુના દુશમનને ૯૯
નવો દોસ્ત માં કરતો, કારણ કે જુનો દુશમન એક કારા સરપના જેવો
છે, કે જે સરપ ૧૦૦ વરસનું વેર વીસરતો નથી. જુના દોસ્તને નવો ૧૦૦
દોસ્ત કરજે, કેમકે તે જુનો દોસ્ત જુના શરાબની માફકનોછે, કે જે (શરાબ)
જેમ જેમ જુનો થાએછે, તેમ તે પાદશાહોને પીવા સારૂં વધારે સારો અને
વધારે લાએકનો બનેછે. જેઆરે ખોદાએતાલાની તરફથી તું વધારે નેકી ૧૦૧
મેલવે, તેઆરે (તે સાહેબની શુકરગુજારી કરવા) દીલને ખુશ
રાખજે. પોતાના પાદશાહને બદ દુઆ માં કરતો, કેમકે તે ૧૦૨
શેહરની પાસબાંની કરેછે અને રઇઅતને શુખ આપવાનો વીચાર રાખેછે.
વલી મારા દીકરા હું તુને કેહું છેઉં કે, આદમીઓને મદદ કરનારી ૧૦૩
વસ્તુ, એ ભલી અકલછે; કેમકે જો ખોદા ન કરેને, દોલત જતી રેહશે,
અથવા ચોપગાં જાનવરો મરણ પાંમસે, તોબી અકલ ઇનસાંનની પાસે
રેહસે. દીનની ઉપર ચુસ્ત રેહવાની કુશેશ કરજે, સાથી જે (માંણુસને) ૧૦૪
સરવેથી સરસ સંતોષ, તેમજ સરવેથી ઓત્તમ આવતી દુનીઆંને લગતી
ઉમેદ, દીનને લગતી દાંનાઈથીછે. પોતાના આતમા (નાં સુખ) ને લગતી ૧૦૫
યાદ હમેશાં રાખજે. પોતાની કીરતીને સારૂ, પોતાના ઉદીઓગને છોડતો ૧૦૬
માં (એટલે જે ઉદીઓગ ચાલુ રાખજે કે તેમાં તારી કીરતી વધસે.) હાથને ૧૦૭
ચોરી કરવાથી, પગને વગર ઉદીઓગનું ચાલવાથી, અને મનને ઉલટા
વીચારથી અટકાવજે; કેમકે જે કોઈ પુણ કરેછે, તે શારો બદલો મેલવેછે.
અને જે પાપ કરેછે, તે સજા ભોગવેછે. જે કોઈ તેના શતરૂને સારૂ ખાડો ૧૦૮
ખણેછે, તેજ તેહમાં પડેછે. સારૂં માંણુસ શુખ ભોગવેછે અને બુરૂં ૧૦૯
માંણુસ ઘણો ગમ અને દુઃખ ભોગવેછે. જવાંન ઓરત સાથે પરણજે. ૧૧૦
શરાબ વજાણસર પીજે; કેમકે જે કોઈ શરાબ બેઅંદાજે પીએછે, તે ઘણી ૧૧૧

૧૧૨ તરેહના ગુનાહ કરેછે. જો તું સરપને મારવાની ઘણી ઈઉકતી સારી રીતે જાંણુતો હોએ તો, વારેઘડીએ તું સાંપની ઉપર તારો હાથ નાખતો માં; કેમકે કોઈ વેલા સાંપ તુંને ડંખસે અને તું તેજ જગોએ મરણ પાંમસે.
૧૧૩ જો તું પાંણીની અંદર સારૂં તરી જાંણુતો હોએ, તે છતાં નદીમાં તથા જોશ ભરેલાં પાંણીની અંદર વારેઘડીએ ઉતરતોમાં; કેમકે કોઈ વખતે તારૂં પસંદ કરેલું પાંણી તુંને ઘસડી લેઈજસે અને તું ત્યાં મરણ પાંમસે.
૧૧૪ કોઈબી તરેહનો વચન તોડતોમાં, કે તેથી તારી કીરતીને ઝાંખ નહી લાગે.
૧૧૫ પારકાઓની દોલતને ખરાબ કરતોમાં તથા તેને પોતાની પાસે રાખતોમાં અને પોતાની દોલતની સાથે તેહને ભેલતોમાં, કેમકે તેથી તારી પોતાની દોલત વગર દેખાવની અને અણુદીઠ થાસે (એટલેજે તેથી તાહરી દોલત જતી રેહસે). સાથી કે તે દોલત તારી પોતાની મેલવેલી નથી,
૧૧૬ પણ તેને તુંએ પોતાની કરી રાખેલીછે. જે શખ્સે પોતાના સારા ઉદીઓ-ગથી દોલત મેલવેલી હોએછે, તે દોલતથી તે પુણનો સંગરહ કરવાને સકતીવાંન
૧૧૭ છે. જે શખ્સ પોતાના ઉદીઓગને છોડતો નથી, તે ભાએગની મારફતે કીરતી-
૧૧૮ વાન થાએછે. જે શખ્સ પોતે બેપરવા રેહતો નથી અને સરવેથી ઘણા ઉતરતા ગુનાહને પસંદ કરતો નથી, તે શખ્સ સરવેથી ચહડતે દરજજેની સકતીને પસંદ કરનારો (ઇઆને યજદ અમેશાસ્પંદોનું બલ મેલવનારો) છે.
૧૧૯ જે કોઈ શખ્સ કાંમ કરતો નથી તે, (પોતાની) આલસાઈથી ભાએગને કાંમ વગરનું ગણેછે. (એટલે જે ઉદીઓગથી નસીબાનું ખીલવુંછે, તેહની
૧૨૦ તે સહમજ ધરાવતો નથી.) જે કોઈ ફાએદો મેલવ્વાની કુશેશ કરનારો હોએછે, તે નસીબાથી ચહડતે દરજજેનો બનેછે. પણ તેની દરકાર નહી
૧૨૧ રાખનારો શખ્સ વગર આસાનો રેહછે. વલી હુંએ અનુભવ મેલવેલોછે કે, ખલકની અંદરથી દરએક બદીને દુર કરવી એ અકલથીછે.
૧૨૨ (સઘલા લોકોને) સુખ આપવું તથા તેઓની મદદ કરવી એ અકલથીછે.
૧૨૩-૧૨૪ વલી અકલથી માણસ પોતાને ઘણું ચહડતે દરજજેનું બનાવેછે. અકલથી
૧૨૫ ઇનસાંન સઘલી સરસ આફત અને સંકટોમાંથી પોતાને છોડવેછે. આતમાને જાલવનાર તથા તેનું રખશણ કરનાર અકલછે. અને (મુશકેલીમાંથી) બદ-
૧૨૬ નને છોડવનાર તથા તેને મદદ આપનાર પણ અકલછે. અકલ (માંણુસને) તવંગરીમાં સારીછે. તેમજ અકલ મુફલેસીમાં (માંણુસનો)
૧૨૭ સંભાલ કરનારીછે. આએ દુનીઆંમાં મદદને સારૂં ભલી અકલછે, તેમજ આવતી દુનીઆંમાં આસરો આપવા સારૂં તથા સંભાલ

કરનાર તરીકે અકલછે. ઇન્દરીઓ અકલને લીધે વધારે શકતીવાંનછે. ૧૨૮
અકલથી નાંમને જેષ મલેછે. સખાવત અકલથી થાઇ શકેછે. ૧૨૯-૧૩૦
અકલ દુ:ખનું નીવારંણુ કરનારછે. ખાંનદાંનને (લોકોમાં) પરસીધ કરવાની ૧૩૧-૧૩૨
શકતી અકલની મારફતે (માણુસને) નજર આવેછે. દીનને મદદ કરનારની ૧૩૩
દાનાઇ સ્તુતી કરવા જોગ પ્રમાંણવાલી, અકલને લીધેછે. ગણેઆણને ૧૩૪
પ્રકાશ આપવો, (એટલે જે દાનાઇને જેબદાર કરવી) અકલથી છે.
(માણુસ) ચહડતે દરજેનું કાંમ કરનાર અકલથીછે. વલી જેહનામાં ૧૩૫-૧૩૬
અકલછે તે સારૂં કાંમ કરનારછે. વલી જેની પાસે અકલછે, તેની પાસે ૧૩૭
દોલતજછે. વલી દરએક સારાં કાંમની શરૂઆત અકલથી થઇ સકેછે. ૧૩૮
વલી હરકોઇ માંણુસ આએ દુનીઆંમાં ૧૦૦ વરસની જીંદગી ભોગવસે, ૧૩૯
પણ સેવટે તેહને ચીનવદપુલના રસ્તા તરફ જવુંછે, (ઇઆને આખેરશ
તેહને આએ દુનીઆં છોડીને મીનોઇ જેહાંન તરફ જવું પડવાનું.)
માંટે તુંએ વીચાર કરવો જોઇએછે કે, તે વેલા જો તું મોહટાં કુટંબવાલો ૧૪૦
હશે તો તે કુટંબ તારીથી જુદાં પડશે. પણ તુંએ જે કાંઇ અકલનાં
વજુદથી ફાએદો મેલવેઓ હશે, તે તારી સાથે આવશે. અને દરએક
મરદ તથા ઓરત, તે (નેકીનાં કાંમ) થી ચહડતે દરજેનાં નેક બદલા
વાલાં થશે. માંટે જે કોઇ ડાહ્યું માંણુસ હોએછે, તે શરૂઆતમાંજ કાંમને ૧૪૧
પીછાંનેછે, અને જે પછમ બુધ્ધિવાલું માંણુસ હોએછે, તે સેવટે (તેહનાં
પ્રીનાંમને) જોએછે. વલી જેઆરે માંણુસનું બદન ખરાબ થયું અને ૧૪૨
તેહેનું હાડનું કાલબુદ ભાગું, કે તુરત જીવ બદનને છોડી દેઇને તેમાંથી
બાહેર નીકલેછે, તેઆરે આતમાને લગતી શકતીઓનું કાંમ તેમાં રેહતું
નથી, તેથી કાલબુદ વગરઉપીઓગનું થાઇ પડેછે. જેઆરે આતમાની ૧૪૩
શકતીઓ બદનમાંથી નીકલી જાએછે, તેઆરે તે શરીર દુ:ખકારક બનેછે.
અને તે વખતે તેની વીચાએલી આંખ પાછી ઉઘડતી નથી, અને તે
વેલા દરદ પાંમેલું તેનું દીલ (ફરીને) હીલતું નથી. તે વેલા ભાગેલા
હાથ, પાછા ઉગતા નથી, અને તે વેલા ભાગેલા પગ પાછા ચાલતા નથી.
આએ વખતે તું શેહરની મોટાઇ ભોગવનારો હશે, તોપણ જુદી રીતે તું
જવાનો નથી, (ઇઆને બીજાઓની માફક એકજ રીતે તુંને સેવટની
જગોએ પોંહચાડસે.) અને આવેલી કજા અટકી શકવાની નથી. આએ ૧૪૪
વખતે બહુન ગેહાંનની મારફતે ગુજરેલા આતમાવાલાં બદનને મેલવાનાં
દુખમાંને ચોગીઅ થશે; કે જાંહાં એકની સાથે બીજું ખાંનદાંન

ભેલાએછે. એ પછી દોલત બીજા ધણીના સવાધીનમાં જશે. ઓરત
૧૪૫ ખાવંદને યાદ કરતી રેહશે. જેઆરે દોલત તેહના વારેસોના સવાધીનમાં
જશે, ત્યારે જીવ એખલો પડસે, અને બદન એકલું વગર જીવ
વાલાં કાલબુદને મેલવાની જગોએ, પડસે. જાંહાં સગદીદ કરવા જોગ
પક્ષીઓ અને બીજાં પરંદાંઓ તેના હરીફ તરીકે તેની આગલ બેસશે.
આએ મકાંનમાં જેમ નાધલો તેમ મોહટો, જેમ શેઠ તેમ ચાકર; જેમ
કંગાલ આદમી, તેમજ પરહેજગાર માંણસ, અને સરવેથી હલકું ઇનસાન
૧૪૬ આવશે. તે વેલા જેણે પરહેજગાર માણસોની (ઇઆને ધરમગુરૂઓની)
આગણેઆ અને હોકમને તાહેઓ હશે, તેને મીનોઇ જેહાંનમાં જેમ
એક દીકરો પોતાનાં માબાપથી ઉલટો ચાલેલો હોએછે, તેને નીચે દરજજેનાં
૧૪૭ મકાંનમાં (ઇઆને દોજખમાં) મોકલેછે, તેમ મોકલશે. ચીનવદપુલનો
ઉંચો અને રોશનીવાલો એકજ રસ્તો જે (અશો અને ગુનેહગારને
સારૂં) છે, તે રસ્તા ઉપર સરવે કોઇ આવેછે. અને જેણે આએ
દુનીઆંની અંદર જે કાંઇ કરેલું હોએછે, તેહનો બદલો ત્યાં તેનાં
રવાંનને મલેછે.

માદીગાંને ચતરંગ (ઈઆને શેતરંજને લગંતા અેહવાલ) ના પેહલવી ઉપરથી કરેલો ગુજરાતી તરજુમો.

લખાંણ ઉપરથી આપણને આએ રીતે જણાએલુંછે કે, ખુસરોએ ૧
નોશેરવાંન (ઇઆને ઇરાંનના બુઝોરગ શેહનશાહ નોશેરવાંન આદેલ) ની હકુમત (ના વખત) માં, હીંદુસ્થાંન મધેના દેવસારમ નાંમના એક માહરાજાએ, ઇરાંનીઓની અકલ તથા દાહપણની પરીખશા કરવા સારૂં અને તેમાં પોતાનો ફાએદો જોવા સારૂં પોતાની તરફથી શેતરંજ [1] ની રમત ઉભી કીધી, તેમાં ૧૬ મોહરાં હીરાનાં અને ૧૬ મોહરાં રાતાં માંણેકનાં બનાવેઆં, અને તખ્તરીતુસ (નાંમનો એક વીદવાંન) જે હીંદુસ્થાંનના લોકોની અંદર ઘણો વખણાએલો હતો તેની મારફતે તે શેતરંજ (ઇરાંનના શેહનશાહ નોશેરવાંનની હજુરમાં) મોકલાવી; અને તેની સાથે ૧૨૦૦ ઉંઠ ઉપર શુનું, રૂપું, જવાહેર અને મોતી લાધેઆં; તથા ૯૦ હાથીઓ ઉપર કીમતી કાપડ લાધીઉં; અને તે (સરવે) ની એક નોધ કરીને એક પતર સાથે તે હદીઆ તરીકે મોકલાવીઉં. તે પતરની અંદર (દેવસારમ રાજાએ શેહનશાહ નોશેરવાંનને) આએ રીતે લખીઉં હતું કેઃ—"જેઆરે તમો હમો સઘલા રાજાઓની ઉપર મોહટા રાજાં તરીકે છેઓ અને તમો (હમારી ઉપર) શેહનશાહ તરીકેનું નાંમ ધરાવો છેઓ, તેઆરેતો તમારી (દરબારના) દાંનાઓ પણ હમારા વીદવાંનો કરતાં

---

૧ સેતરંગ—આએ બોલની ઉતપન્તી જો આપંણ સંસ્કરીત ભાષાના ચતુર અને રમ એ બે બોલની જોડણીથી બનેલી ગણીએતો તેનો અર્થ "ચાતુર અથવા દાનેશમંદની રમત" નો થાએછે, અને તે અર્થ બોલની સરખાંમણી તથા તેની મતલબને મલતો આવેછે; પેહલવીમાં શેતરંજને સારૂ જે બોલ વપરાએલોછે તેનો એમલો [illegible] આએ પરમાંણેનોછે, અને તેનો ઉચ્ચાર જેમ 'ચતરંગ' તેમજ 'ચતોરંગ' બી થાઈ સકેછે; એમાં છેલ્લા [illegible] ગ, ના ઉચ્ચારને લખનારની તરફથી ફેરફાર થવા કરતાં કોઇ લખાંણમાં ઉધઇનાંખવાંનથી [illegible] નો આકાર [illegible] ના જેવો નજર પડવાથી આ ફેરફાર થાએલો ધારેઆમાં આવેછે. જેઆરે ઇસવી સાતમી સદીમાં ઇરાંન મધે અરબ લોકોનો અમલ થએઓ તેઆરે તેઓની ભાષામાં [illegible] ચ, અને [illegible] ગ, નો અખશર નહી હોવાથી શ અને જ ની સાથે તે અખશરોને બદલ કરીને તેને [illegible] શેતરંજ, કરી બોલવા લાગા. અને તે ઉપરથી ફારસીમાં તેમજ આપણી ગુજરાતી ભાશામાં તે શેતરંજ બોલ આપણ વાપરતા આવેઆ છઇએ.

સરસ હોવા જોઇએ, એટલા વાસતે (તમારી ઉપર મોકલેલી) આએ શેતરંજની રમતનો, તમોએ ખોલાસો કરવો, અથવા તમારીથી તેમ નહી બનેતો તમોએ હમોને ચોથાઇ તથા સલાંમી આપવી."

શેહનશાહ નોશેરવાંને (ઉપલો પતર વાંચેઆ પછી તે શેતરંજની રમતનો
૨ ખોલાસો કરવા સારૂં તખ્તરીતુસ પાસેથી) તરંણ દાહાડાની મેહતલ માંગી, પણ ઇરાંન શેહરના દાંનાઓમાંથી તે શેતરંજ (ની રમત) નો ખોલાશો કરી
૩ સકે એવો કોઇ શખ્સ મલી આવેઓ નહી. (તેઆરે) તરીજે દીવશે વજોરગમીર્હે (ઇઆને અબુજરચમેહર)[1] બીન બોખ્તએ ઉઠીને (શેહનશાહ નોશેરવાંનને) કહીઉં કે, "(અએ પાદશાહ) તમો ખુશહાલ રેહજો! તમો પોતે શેહનશાહતને લાએક છેઓ, અને તમારા દાનાઓ દેવસારમના દાનાઓ કરતાં ઘણા ખબરદારછે એ તમોએ ખાતેરીથી જાંણવું. આજદન સુધી હુએ આએ શેતરંજની રમતનો ખોલાશો એટલા વાસ્તે નહી કીધો કે, ઇરાંન શેહરનાં દરમીઆંનમાં હું દાંનેશમંદ છેઉં એવું તમો અને ઇરાંન શેહરના સઘલા લોકો જાંણે. આએ શેતરંજ (ની રમત) નો ખોલાશો હું શેહલાઇથી કરસ, અને દેવસારમ પાસેથી ચોથાઇ અને સલાંમી લેવસ, એટલુંજ નહી પણ એક બીજી રમત ઉભી કરીને તેની ઉપર મોકલસ, કે જેનો ખોલાશો તેનીથી થાઇ સકશે નહી, અને તેની પાશેથી બેવડી ચોથાઇ અને સલાંમી
૪ આપણ લેઇસું." (આએ સખુના શાંભલીને) શેહનશાહ નોશેરવાંને તેહને તરંણ વખત આશેરવાદ દીધા કે, ઓ વજોરગમિર્હે માહરા તખ્તિત્રતુસ તું જીવતો રેહજે! એટલું કહીને વજોરગમિર્હેને ૧૨૦૦ દેરમ
૫ (ઇનાંમ તરીકે) આપવાનો શેહનશાહે હોકમ કીધો. બીજે દાહડે વજોરગમીર્હેએ તખ્તિત્રતુસને પોતાની નજદીક બોલાવેઓ અને તેને કહીઉં કે દેવસારમેં (રાજા) એ લડાઇની ત્નીસલની મતલબથી આએ શેતરંજ બનાવીછે. આએ શેતરંજની અંદર બે મુખ્ય શરદારો, જેમ લશકરની સફમાં લશકરને કાએદાસર રાખનારા (બે) પાદશાહો (લશકરની) ડાબી અને જમણી બાજુએ હોએચ તેમછે; ફરજીન (ઇઆને વજીર) એ પેહલવાંનોના સરદાર (ઇઆને સેનાપતી) ની જગોએછે; ઘોડો એ સવારોના સરદારની જગોએછે; અને પીઆદો (અથવા પીઆજ), એ લડાઇની અંદર હરોલમાં ચાલનાર પીઆદાની

૧—આએ વજીરને ફારસી ગરંથકારોએ وزرگمهر વજોરગમેહર, ابوزرجمهر—અબુજરચમેહર, بزرگمهر બુજોરગમેહર, پزرجیه પજરહીહ, ઇત્યાદિ નાંમોથી જણાવેલોછે.

જગોએછે. એ પછી તખ્ત્રિતુસે શેતરંજનો દાવ માંડેઓ અને વજોરગમીહ્રની
સાથે રમવાનું શરૂ કીધું અને તેમાં વજોરગમેહર તખ્ત્રિતુશની
ઉપર બાર બાજી જીતેઓ, અને તેથી ઇરાંનના આખા મુલકમાં
મોહટી ખુશી પેદા થાઇ: તેવાર પછી તખ્ત્રિતુસે ઉઠીને શેહનશાહ નોશે- ૬
રવાંનને કહીઉં કેઃ—તમો સુખી રેહજો ! આએ પરમાંણેની દાંનાઇ, જાહો-
જલાલી, હીમત અને ફતેહમંદી પાક ખોદાએતાલાએ તમોને બખ્શીછે,
તેથી તંમો ઇરાંનનાં તેમજ બીજાં મુલકોના માલેક થએઆછેઓ. હીન- ૭
દુસ્થાંનના દાનાવોએ ઘણીએક મેહનત તથા તસદી લેઇને આએ શેતરંજની
રમતને ઉભી કીધી અને તેને અતરે મોકલી આપી, તે રમતનો ખોલાસો
કોઇથી નહી થાએઓ, પંણ તમારા (વજીર) વજોરગમીહ્રએ તેનો ખોલાસો
પોતાની જાતી બુધ્ધિથી ઘણી સેહલાઇ અને જહરપથી કરી બતલાવેઓ; અને
તેથીં તું શેહનશાહના ખજાંનામાં કેટલીએક દોલતનો વધારો કીધો.

એ પછી બીજે દને શેહનશાહ નોશેરવાંને વજોરગમીહ્રને પોતાની ૮
હજુરમાં બોલાવીને પુછીઉં કે, ઓ માહરા વજોરગમિહ્ર ! જે ચીજ બના-
વીને દેવસારમ ઉપર મોકલવાની તુંએ મને કબુલાત આપીછે તે કેહી
ચીજછે ? તેઆરે વજોરગમીહ્રએ (શેહનશાહને) અરજ કીધી કે, આએ ૯
ચાલુ હજારાના પાદશાહઓમાં અરથશદર (ઇઆને અરદેશેર બાબકાંન) ઘણો
ઉદીઓગી તથા દાંનેશમંદ પાદશાહ થાઇ ગીઓછે, માંટે 'વીનેઅરથશદર'
નાંમની એક નવી રમત પાદશાહ અસ્દેશેરનાં નાંમથી હું ઉભી કરૂં, તેમાં
'વાનેઅરથશદર' નો તખતો ગોએઆ સફંદારમદની જમીન તરીકે બનાઉં,
અને તેનાં ૩૦ મોહરાંને મહીનાના ૩૦ દાહડા અને રાતની જગોએ કરૂં,
તેમાં ૧૫ મોહરાંને શુફેદ બનાવી તેહને દાહડાની તમસીલ આપું, તથા ૧૫
મોહરાંને કારાં બનાવી તેહને રાતની તમસીલ આપું, અને દરએક ફરતાં
મોહરાંની ચાલને આસમાંનના ઘરેહોની ચાલને મલતી બનાઉં; અને તે ૧૦
ફરતાં મોહરાંમાંનાં એકને જેમ અહુરમજદ પોતે એકછે અને દરએક નેકી
તેનીથીછે, તેની તમસીલ આપું. બે મોહરાંને જેમ આએ અને આવતી ૧૧
મીનોઇ જેહાંનછે, તેહની તમસીલ આપું. તરંણ મોહરાંને જેમ હુમત, ૧૨
હુખ્ત અને હુવરશતને લગતો વીચાર, વચન અને કાંમછે, તેહની તમસીલ
આપું: ચેઆર મોહરાંને જેમ ચેઆર ઉનસર (ઇઆને આતશ, પવન, ૧૩
પાંણી અને ખાક) કે જેનીથી આદમીછે તેની, તથા ઉગમણ, આઠમણ,
દખણ અને ઓત્તર જે દુનીઆંની ચેઆર દશાછે તેની તમસીલ આપું.

૧૪ પાંચ મોહરાંઓને જેમ ખોરશેદ, માહ, સેતારા, આતશ અને આસમાંનનું
૧૫ ઉજેડું. એવી પાંચ રોશનીછે, તેની તમસીલ આપું. ૭ મોહરાંઓને જેમ
(અહુરમજદે) દુનીઆંની પેદાએશને વરશને લગતા ગાહંબારના ૭ વખત
૧૬ ઉપર પેદા કીધીછે, તેની તમસીલ આપું. 'વીને અરથશદર' ના તખતા
ઉપર મોહરાંઓની ગોઠવંણ, જેમ અહુરમજદ ખોદાએ આએ દુનીઆંની
૧૭ પેદાએશને પેદા કીધીછે, તે માફક કરૂં. ચાલની અંદર, દરએક મોહરાંની
આવંણ જાવંણને, જેમ આએ દુનીઆંમાં આદમીઓનો આતમાં ગેબી
(નેક અને બદ) સકતીઓની તરફ સંબંધ ધરાવેછે અને જેમ સાતે ધરેહઓ
બાર બરૂજ (ઇઆને રાસી) માં વક્રિ અને મારગી થાએછે અને તેથી
એકબીજાને માત કરેછે તથા એકબીજા ઉપર ફાવેછે, અને જેમ આદમીઓ
આએ દુનીઆંમાં એકબીજાને મારેછે અને એકબીજા ઉપર ફાવેછે તેની
૧૮ તમસીલ આપું. વલી આએ રમતની ચાલમાં સઘલાં મોહરાંઓ ઉંચકાઇ
જાએ તેને આએ દુનીઆંમાંથી સઘલાં આદમીઓ ગુજરી જસે તેની મીસલ
આપું. અને ફરીને જે રમત માંહેઆમાં આવે તેને રીસ્તાખેજને વખતે
સઘલાં આદમીઓને પાછાં જીવતાં કરસે તેની મીસલ આપું.

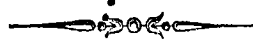
૧૯ જેઆરે શેહનશાહ નોશેરવાંને તેનીથી (ઇઆને વજોરગમીહ્રથી) એવી વાત સાંભલી તેઆરે ખુશ થએઓ અને હોકમ કીધો, તેથી એક સરખા ૧૨૦૦૦ અરબી ઘોડા શુનાં અને મોતીથી ઘણા સીનગારેલા, તથા ૧૨૦૦૦ ચુનનદા ઇરાંની જવાંન સવારો, તથા ૧૨૦૦૦ આઠ પડનાં બખતર તથા ૧૨૦૦૦ હીનદી ફોલાદની રોનકદાર તલવાર, તથા ૧૨૦૦૦ ગોહરના સાત ચાંનવાલા કમરબંદ, અને એ ઉપરાંત પેલા ૧૨૦૦૦ ઘોડા તથા સવારોને જોઇતી સઘલી વસ્તુઓથી જેમ એક ઘણાં નાંહલાં બચાંને સનગારે તેમ સનગારેઆ અને તેઓની ઉપર વજોરગમીહ્રને મુખતીઆર ઠેંઠવીને ખોદાએતાલાની મદદ તથા તેહની નેક બખ્શેશને લગતા મોબારેક રોજે હીંદુસ્થાંન તરફ મોકલેઓ.

૨૦ જેઆરે હીનદુસ્થાંનના માહરાજા દેવસારમે આએ તરેહનો (હદીઓ તથા 'વીનેઅરથશદર' ની રમત) જોઇ, તેઆરે (તે રમતનો ખોલાસો કરવા સારૂ) તેણે વજોરગમીહ્ર પાસે ૪૦ દાહાડાની મેહતલ માંગી લીધી; પણ 'વીનેઅરથશદર' ની મતલબ સહમજી સકે તેવો કોઇ શખ્સ હીંદુસ્થાંનના વીદવાંનોમાં હતો નહી, તેથી વજોરગમીહ્રએ દેવસારમ રાજા પાસેથી અસલ

કરતાં બેવરી ખંડણી તથા સલાંમી લીધી અને સારા હદીઆ તથા મોહટી ઇજ્જત સાથે પાછો ઇરાંનના દેશમાં આવેઓ.

શેતરંજની રમતનો ખોલાસો આએ તરેહનોછે કે જેમ દાંનેશમંદોનો ૨૧
કોલછે કે આદમીઓ અકલથી (દરએક કાંમમાં) ફતેહ મેલવેછે, તેમ અકલને લગતી સકતી જે હોશછે તેહની મારફતે શેતરંજને લગતાં કાંમની સઘલી મતલબને સહમજવી; અને શેતરંજની બાજી એવી રીતે ખેલવી કે, પોતાનાં બલવંન્તાં મોહરાંઓને જાલવી રાખવાની તજવીજ કરતાં પેલા બીજાનાં બલવન્ત મોહરાંઓ કેમ લેવાઇ સકે તે વીસેની ઘણી કુશેશ કરવી, અને તે બીજાનાં બલવાંન મોહરાંઓ લેવાઇ સકે તેહને સારૂં ખરાબ રમત નહી રમવી અને હમેશાં એક મોહરાંને રમતી વખતે તથા અટકાવતી વખતે પુરતું ધેઆંન રાખવું અને એવી રીતે રમવું કે જેમ નેક રીતની અંદર તે ચહડતે દરજેનું કેહવામાં આવે.

અન્દરજે ખુસરોએ કોબાતાંન (ઈઆને શેહનશાહ ૧
નોશેરવાંન આદેલની વસીઅત) નો પેહલવી પુસતક ઉપરથી કરેલો તરજુમો.

એમ કેહછે કે, બેઆજાર રવાંનના ખુસરો એબને કોબાદે (ઇઆંને ૨
શેહનશાહ નોશેરવાંન આદેલે), જે વેલા તેહની જીનદગીનો વખત પુરો
થવા આવેઓ તે વેલાએ, બદનમાંથી જીવને જુદો પડવા આગમચ,
પોતાના વજીર અમીરોને વસીઅત કીધી કેઃ—જેઆરે માહરાં બદન- ૩
માંથી આએ જીવ જુદો પડે, તેઆરે તમોએ આએ માહારાં તખતને
ઉઠાવીને, મહને એસફાંનમાં લેઇજાવો; અને એસફાંનમાં
મને મેલીને તાંહાં સરવે (હાજેર થાએલા) લોકોને તમોએ બુલંદ
આવાજે કેહવું કેઃ—આદમીઓ ! તમો શવાબ કરવામાં ઉલટવાંન રેહજો, ૪
અને ગુનાહ કરવાથી ખચીત દુર રેહજો. આએ દુનીઆંની દોલ-
તને હલકી ગણજો, કારંણ કે આએ તે બદનછે, કે જે, ગેઇ કાલે આવી
હાલતમાં નહી હતું. એની હજુરમાં આદમીઓ તરંણ કદમની
અંદર ઉભાં રેહતાં હતાં, અને જે હમેશાં દર વખતે આએ દુની-
આંની દોલતથી પુણનો વધારો કરતું હતું. પણ આજે જો કોઇ તેહની
ઉપરં હાથ મેલેતો તેહને રીમંનીને લીધે બરશનુમ નાહવું જોઇએ,
નહીતો લોકો તેહને પાક ઇઅજદાંની બંદગી તથા ભલા લોકોની સાથે
વાતચીત કરવાથી અટકાવે. ગેઇ કાલે (આએ બદન પોતાના) પાદશાહી
દબદબાને લીધે પોતાનો હાથ કોઇને આપતું નહી હતું; પણ આજે (તેથી
ઉલટું બનીઉંછે કે), રીમનીને સારૂં કોઇ તેહને હાથ લગાડતું નથી.
માટે દુનીઆંનાં આદમીઓ ! (તમો શરવેના) આશીરવાદ મેલવો તેમ
(આએ દુનીઆંમાં) ચાલજો. દીલમાં સાચ્ચાં કાંમ કરવાનો વીચાર કરજો.
દુનીઆંનાં લોકોનાં (ભલાં) કાંમને સારૂં ઉલટ ભરેલાં તથા કઉઅતદાર
રેહજો. કાએદાસરનાં અને પ્રમાંણીક કાંમ કરજો. ઇનસાફનાં કાંમમાં
હમેશાં સખી અને સાચ્ચાં લોકોના વચણ સાથે એક મલતા રેહજો. આતમાને
લગતી વસીઅત કરનારાઓની વસીઅતને તથા દીનને લગતી નસીહતને

સાંભલનાર થજો, અને (તેહને લગતું) કાંમ ઘટતી રીતે અને પ્રમાંણીકપણાંથી કરજો. પોતાના હકની ઉપર રાજી રેહજો, અને બીજા કોઇના હકને લુંટસોમાં. દરવેશોની મેહમાંનદારી કરવાની બેપરવાઇ કરતામાં. ધેઆંન આપો કે હકુમત કેહવી રીતે જતી રેહછે. અને દોલતનો કેમ અંત
૫ આવેછે. અને અહડતે દરજેનાં માણસની માલમતા તથા તેહની તરફનો લોકોનો પેઆર કેમ જતો રેહેછે; તથા સંકટ અને કંગાલીઅત સી રીતે ગુજર કરેછે. અતરે માંણસની જીનદગી ટુંકીછે અને આવતી દુનીઆંમાં તેહને લાંમબી જીનદગી ગુજારવીછે. તાંહાં (આદમીઓને સારૂ) સખત હરીફ અને સાચ્ચો નીઆધીસછે. માંણસો તાંહાં, સવાબ કરજે મેલવ્વાનાં નથી,[1] માંટે (આએ દુનીઆંમાં) તમો લાંચ રૂસવતને લગતું કાંમ કરતામાં. અને રવાંનને બદલે તનને પસંદ[2] કરતામાં. જો તમોએ ઘણો સવાબ નહી કરેઓ હસેતો, તમારીથી ચીનવદપુલ ઉપર ગુજર થાઇ શકવાની નથી; કારંણ કે તાંહાં મેહર અને રહાનેના જેવા નીઆધીસોછે. તમો જો (આએ દુનીઆંમાં) ભલી દીનવાલા[3] રેહસોતો (આવતી દુનીઆંમાં) ગરોથમાંનનું મકાંન મેલવસો. અફસોસ[4] નહી કરસો તો, કીરતીવાંન થાસો; કેમકે નેકી અને બદી દર વખતે અને દરએક શખ્સથી થાઇ સકેછે. આએ દુનીઆંને (એક મેહમાંનના) ઉતારાની જગો તરીકે ગણજો. મેહનત લેઇને ગુનાહનું નીવારંણ કરવા સારૂ તથા બેહશતનાં મકાંનને પોતાનું કરવા થકી પોતાની જાતને નેકી કરવામાં ઉજમવાલી રાખજો.

૬ (તમારામાંનાં) દરએક જણે (આએ વાત) ધેઆંનમાં રાખવી જોઇએછે કે, હું કાંહાંથી આવેઓ છેઉં ! સા કારંણસર હું અતરે (આવેઓ) છેઉં !

---

૧ માંણસો ત્યાં સવાબ કરજે મેલવવાનાં નથી તેહની મતલબ એછે કે આએ દુનીઆંથી ગુજરી ગીઆ પછી આદમી કોઇબી સવાબનું કાંમ કરી સકવાનું યા કરજે મેલવી સકવાનું નથી. વાસ્તે જેમ બને તેમ વગર વખત ખોવે આએ દુનીઆંમાં નેકીનાં કાંમ કરવાં સારાંછે.

૨ રવાંનને બદલે તનને પસંદ કરતા માં—તેની મતલબ એ છે કે, જેબી કાંમ કરો તેનો આવતી દુનીઆંમાં તમોને ફાએદો મલે તેવાં કરજો. આએ દુનીઆંનાં તકલીદી અને હવસી સુખને લગતાં માં કરતા.

૩ ભલી દીનવાલા—એટલે જે ખોદાએતાલાને માંનવાની જે ભલી 'મજદીઅસની દીન' છે તેની તાબેદારીમાં પોતાને રાખનારા.

૪ અફસોસ કરવો—એટલે જે કોઈ નેકીનાં યા સારાં અને ઉદ્યોગને લગતાં કાંમ કરે તે નહી દેખી સકીને તે વીસે ગમગીન થવું.

પાછું મહને કાંહાં જાવું જોઇસે? અને તાંહાં માહરી પાસે શું માંગસે? હું એમ શાહમજું છેઉં કે, હું અહુરમજદ ખોદાએની હજુરમાંથી (અતરે) આવેલો છેઉં. અને અતરે હું જે આવેઓ છેઉં, તે દરૂજને (ઇંઆનિ બુરા જોસ્સાને) આજેજ કરવા સારૂં આવેઓ છેઉં. મહને પાછું અહુરમજદ ખોદાએની હજુરમાં જવું પડસે, અને તાંહાં માહરી પાસે (હુંએ અતરે) શું નેકી કીધી, દાંનાઓને લગતો શું ઉદીઓગ કીધો, અકલ સાથે કેહવી રીતની જીનદગી ગુજારી, અને એકશારખી રીતે શુધરેલો ખવાસ સી રીતે રાખેઓ, તે (જાંણુવા) માંગસે.

ખુશ રેહજો શેહનશાહ ખુસરો કોબાદનું રવાંન! કે તેણે આએ પરમાંણેની (પોતાની તરફથી) વસીઅત કીધી અને તેને લોકોમાં જાહેર કરવા સારૂં ફરમાવીઉં. ૭

આએ પુસતકને છપાતાં થાએલી ભુલને લગતું ગુજરાતી શુદ્ધી પત્ર.

દીબાચો.

સફે.	સતર.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧	૨૧	ચલાવ્વને..	ચલાવ્વાનો.
૧૪	૨૮	આતશ્પાતમ	આતશપાત.

ગન્જે શાયગાંન.

સફે.	સતર.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૯	૧૧	આપમતબથી	આપમતલબથી.
૯	૧૮	આઓ, ...	અઓ.
૯	૨૩	બુદ્ધી	બુદ્ધી.
૧૦	૧	(ઇમ્આને છુપી રીતે	(ઇમ્આને છુપી રીતે).
૧૭	૨૪	તેણે	તેણે આએ હયાતી વીશે.
૧૮	૨૯	ગાયોમરદ,..	ગયોમરદ.
૧૮	૩૨	જોડાથી	જોડાંથી.
૧૯	૨૧	ખેતીવારી અને જમીનની આબાદી કરવામાં, ...	ઉદીઓગ અને (દેશની) આબાદી કરવામાં.
૨૦	૮	(પેદાએશને	(પેદાએશને).
૨૦	૧૭	આપવોછે, ...	આપવો અને રીશનાએજ તથા તનપરસીનનું બનવુંછે.
૨૬	૨૬	૧૫૯ મેલલોછે, ...	તે સફે ૨૭ મે સતર પેહલી એ મેલવો.
૨૯	૨	સાર	સારા.
૩૦	૩	ફકરાની સેવટે ૧૬૮	ફકરાની આગળ ૧૬૮.

અનદરજે આતશપાત.

સફે.	સતર.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬	૨૩	અંદરી	અંદર.
૭	૧	(સવાબના..	(સવાબના).
૯	૧૪	જુદાં	જુદું.

PREFACE.

With the aid of the auspicious name of Ahurmazd, the holy creator (of all things), and under the beneficial influence of the benedictions of the holy prophet, Zarthost Spitman, I begin the preface to this little volume.

The book, entitled "Ganjesayigan," was written in the reign and at the order of the religious and sapient king of the Sassanian people, Noshirvan the Just, by his very learned minister, Vazorg-meher. To interpret a vision which Emperor Noshirwan saw (in 505 A.D.) a short time after his succession to the throne of Persia, Vazorg-meher was brought up to his court from a Zoroastrian college of the city of Merv by a person named Ajadsarav. Ever since that time he by his learning alone obtained the title and exercised the privileges of prime minister over the rest of the nobility and ministry at court. From these facts we may safely conclude that the work is one of great antiquity and was written over 1370 years ago.

In the introduction to this work this celebrated statesman declares the motive of his writing it in the following words;—"I am the minister of Emperor Noshirvan of Persia and it is my intention to explain (in this work) to the kings, satraps, and nobles of Persia, the true distinction between permanent and evanescent wealth in this world

and thus direct them by precept to (the means of) acquiring such wealth as is ever-permanent, indestructible, and conducive to the true happiness of mankind. I have accordingly, at the command of Emperor Noshirvan, written and published this work."

While explaining in the work the distinction between the permanent and the evanescent elements of the wealth acquired by man in this world, the learned statesman declares that wealth, or the sum of all things belonging to this world, has no solid basis, can be enjoyed by no one to eternity, and is mutable. Nevertheless, says he, man cannot acquire this unreliable and ever-changing wealth without the favour of Providence. He alone obtains the most of it with the least industry whom the all-favouring Lord has ordained to be its possessor. And hence it is that such a man does the noblest deeds, enjoys royalty, acquires honourable rank and distinction, and achieves fame. He furthermore asserts that a foresighted man clearly sees that the best of heroes in this world will after a century have at last to die, that before the lapse of three hundred years his family will be reduced to evil plight, his name will no more be remembered, his efforts and exertions will all go to nought, and his whole wealth and power will be enjoyed by chiefs and heirs others than himself. He thus does with his wealth such good and virtuous deeds as afford happiness to his fellow-men in this and to himself in the next world: for, he knows that the wealth acquired by doing good deeds is permanent, indeprivable, and incapable of being ever destroyed.

After this, the learned statesman avows himself to be an unflinching firm believer in the the Mazdiasnian faith of Zoroaster and in its chief doctrines, such as the existence of angels and non-existence of demons, *ravan*, *din*, heaven, hell, justice meted out on the third day (after death), resurrection, the final and imperishable embodiment of man &c. and shows his anxiety to direct according to them the behaviour of the kings of Persia who were under his charge.

Then follows the work itself in its ordinary catechetical form.

He has explained in this work the whole system of Yezdanparast faith in a scientific manner and in language intelligible to all and has given very proper explanations about Ahurmazd, Ahriman, angels, demons, and Drujs. Then follows—what is worth knowing—an exposition of the chief commandments of our faith, viz. those about *humata*, *hukhta* and *huaresta* and *dusmata*, *duzukhta*, *duzuaresta*. Description is next given of the faculties in man which are proper to Ahriman and which lead people the wrong way and of those which are given to him by the Holy Ahurmazd for his self-defence against the former ones. This account is intended to be explanatory of all the good and bad principles that compose the various faculties and is followed by a relation, *longa atque lata*, of the means that man has to adopt for his sensible behaviour in this world.

The Shah Namah is a history (in verse) of our Yezdanparast kings written, as far back as nine hundred years and on the authority of ancient Pehlvi works, by

the prince of poets, Firdusi Tusi, who flourished in the reign of Sultan Mahomed Gaznavi. No historical work, not even the Shah Namah, gives us any information about Vazorg-meher's father or his name. We, however, know it to have been Bukhte from statements which this accomplished statesman has made about his reverend sire in his own authentic work.

The manuscripts that I obtained of this book are three in number. The first of these was transcribed in in the Samvat year 1067, (month Ardibehest and day, Gose) by a chief Peshwa * of our religion at Broach, for the use of a pupil of his, named Sahzad, the son of Saad and descended from Farokh, the son of Hormazd. This formed the basis of a copy made by Ervad Kamdin, the son of Shehryar, the grandson of Neriosangh, and the great grandson of Samand who, however, says nothing about the year of its transcription. The second was transcribed from the abovementioned copy of Ervad Kamdin by the late Dastur Rustamjee Behramji Sanjáná † in the Yezdezardi year 1131 at Surat and was kept in his own library. The third is only a copy of the second.

This copy is one of those of a number of Pehlvi works written out by the late Dastur Rustamji Behramji Sanjáná in the Yezdezardi year 1148 for the late Dastur Kausji Rustamji Bhikaji of Surat. It is now in the

* The rank of "chief Peshwa" among the Parsis is nearly, if not quite, equal to that of "Archbishop" in Christian countries.

† This deceased priest was the grand-father of Dastur Edalji Dorabji Sanjana, head-priest of the Shenshai Parsi community of Bombay and both grand-father and grandson taught the doctrines of their faith to several of the Dasturs of Nowsary and Surat.

library of the Parsi Panchayat of Bombay and is bound up with copies of other Pehlvi works in a volume of large size. It was forwarded to me for my use by Mr. Nusserwanji Behramji, the worthy Secretary of the Panchayat, with the sanction of the trustees. For this act of civility I tender in this place my thanks to the said Secretary and the Trustees. The first and the second of these copies are in the library of my late patron, Dastur Edalji Dorabji Rastamji Sanjáná.

The text now published is the result of a searching collation of the three manuscripts. That this Pehlvi work was written in the reign of king Nosherwan and that Vazorg-meher, his prudent minister, was its author is proved from the Shah Namah of Firdusi Tusi. This latter work, based on original Pehlvi writings, was written five hundred years after the composition of the Ganjesayigan (*i. e.* in 997 A.D.)

In a passage of this poem whose commencing line runs thus, "Vazorg-meher advised Emperor Nosherwan to speak good words and do good deeds," the accomplished minister thus addresses the Emperor about the composition of his book :—

چنین گفت ای دادور تازه روی — که بر تو نیاید سخن عیب جوی
نوشتم سخن چند بر پهلوی — ابر دفتر و کاغذ خسروی
سپردم بگنجور تا روزگار — برآید بخواند مگر شهریار

"O thou just king of joyful countenance, I have, to foil the aims of fault-finders against thee, written a work in the Pehlvi tongue on such paper as thou likest. And that thou mayst read it at all times, I have delivered it to the superintendant of the royal library." In the same

passage from which these lines are taken occur also the following lines :--

بدو گفت فرخ کدامست مرد   که دارد دلي شادبي بادسرد
چنین گفت کان کو بود بیگناه .   نبردهاست اهریمن او را ز راه

"(The king) asked him (Vazorgmeher)";—"What man is so fortunate as to be always cheerful and free from the cares and worries (of life).

(Vazorgmeher) replied "That man who has not through Ahriman lost the right way and who has committed no sins."

Vazorgmeher has placed this question at the commencement of his work just in the same way as Firdausi has put it in his Shah Namah;—

[illegible]

Q:—What man is the most fortunate?

A:—He who commits sins of no kind whatsoever. Again the ten evil passions and their evil attributes, described in the "Ganjesayigan" under the name of demons, are exactly the same as those mentioned under the appelation of Ahriman and devils in the passage of the "Shah Namah," a part of which we have quoted before.

[illegible]

[illegible]

"Several of these demons (*i. e.* evil passions) belonging to Ghanámino are considered to be the rivals of the soul and have been given unto mankind as their foes to inveigle them into wrong doing and to make them needy (of the bliss of the other world).

Q:—What are those demons and how many are they?

A:—They (are ten in number and) are avarice, want, anger, jealousy, stubbornness, lust, enmity, idleness, make-bating, and slander.

Q:—How do the attributes pertaining to these demons tyrannize over men?

A:—The attributes of avarice make men quite discontented and cause them to seek shadowy good. Those of want cause them to suffer miseries themselves and to do great harm to others. Those of anger make them ungrateful and give them strength to do evil deeds. Those of jealousy create in them the desire of destroying another's happy condition and teach them to entertain vicious hopes (about others). Those of stubbornness make them litigious. Those of evil lust make them selfish and injurious to the interest of others. Those of enmity make them terrible and cruel. Those of sloth make

them idle and forgetful. Those of the make-bating devil teach them to conceal true facts and to be hypocritical, and those of slander make them unworthy.

ده اهریمنند آن بنیروي شیر   که دارند جان و خرد را بزیر
بد و گفت کسري که ده دیو چیست   کزایشان خرد را بباید گریست
چنین داد پاسخ که آز و نیاز   دو دیوند بازور و گردن فراز
دگر خشم و رشکست و ننگست و کین   چو نمام و دو روي و ناپاکدین
دهم انکه از کس ندارد سپاس   بنیکي و هم نیست یزدان شناس
بد و گفت ازین شوم ده پرگزند   کدامست اهریمن و زورمند
چنین داد پاسخ بکسري که آز   ستمکاره دیوي بود دیرساز
که او را نه بیني تو خشنود هیچ   همه در فزونیش باشد بسیچ
نیاز آنکه او را ز اندوه و درد   همه کور بینند و رخساره زرد
گزین بگرزي خسروا دیو رشک   یکي دردمندي بود بي پزشک
اگر در زمانه کسي نیکزند   ببیند شود جان او دردمند
دگر ننگ دیوي بود پرستیز   همیشه بدد کرده چنگال تیز
دگر دیوکین است برخشم و جوش   ز مردم برارد بناکه خروش
نه بخشایش آرد بکس بر نه مهر   دژآگاه دیوي پرآژنگ چهر
دگر دیو نمام کو جز دروغ   نداند نراند سخن بافروغ
دگر آن سخن چین دو رویه دیو   بریده دل از ترس کیهان خدیو
میان دو تن جنگ و کین افکند   بکوشد که پیوستگي بشکند
دگر دیو بیدانش ناسپاس   نباشد خردمند و نیکي شناس
بنزدیک او راي و شرم اندکیست   بچشمش بد و نیک هردو یکیست

They are the ten demons who degrade the (human) understanding and soul. Then came Nosherwan's question. "What are those ten demons"? to which the following answer was given:—avarice and want are two very roguish and mighty demons and they are followed by anger, jealousy, stubbornness, enmity, slander, make-bating, evil intention and ingratitude.

Q:—What kind of evil power do these ten injurious evil-doers possess?

A:—Avarice is a tyrannous devil who makes men idle, is never satisfied with anything, and from a desire of getting more always injures others. That is want which makes (a man) always sorrowful, miserable, pale-visaged, and purposely blind, although he has eyes to see.

The demon of jealousy produces such an irremediable disease (in men) that it is a matter of death to him (who suffers from it) to pass a day without doing harm to some one or another. That of stubbornness is ever contentious and very eager to do evil. That of enmity is angry and impetuous, gives untimely annoyance to men and shows mercy or pity to none. That of slander speaks nothing but lies and is a stranger to truthfulness. The make-bating demon is broken-hearted from fear of God, in as much as he is the cause of quarrel and enmity between two persons and tries to destroy the harmony existing between them. The foolish demon of ingratitude does not recognise good sense and virtue and is absolutely devoid of gratitude or wisdom: on the contrary virtue and vice make no difference to him.

The striking similarity of a great part of the conversation in this passage between Emperor Noshervan and Vazorgmeher to what we meet with in the original work drives us to the clear inference that the poet Firdusi had with him a number of historical works on the Sassanide period and this among them and that he reproduced a part of its contents in his "Shahnamah."

Again in an appendix, containing a collection of many of the wise writings of Persian, Roman, Arabian, and Hindu savants, which Abuali Mahomed, the son of Mahomed Maskuyè and a learned Muslim author, has added to his work called "Zavedane Kherad", * he thus speaks of "Ganjesayigan":—

کلمات بزرگمهر بزرجمهر که از حکماء مشهوراست میگوید دیدم دنیا
را باتغیر و زوال و اهل دنیا را در گرو مانهای چیزی و کسی که تلف
شد یا میشود و متاع دنیا را اندک ز خوف و زوال آنرا بسیار و زندگانی
در آن ناقص و نیزدیدم که اگر دنیا بتمام یک کس را بود و بتمام مطالب
و آرزوهاء خود از زن و فرزند و عزت و احترام و تسلط بر دشمنان برسد و
از آفات و مکروهات درامان باشد و در کمال فارغ بالی سالهای سال که
نهایت عمرآدمی تواند بود زندگانی نماید تا وقتی که بدنش فرسوده
شود و حسن و جمال ازو مفارقت کند بصد سال نکشد و این مدّت خود
معلوم که در حبذب ملک بزوال چه باشد وبعد ازو باندک زمانی
جمیع آنچه جمع کرده بود متفرق گردد و بناهای که گزاشته خراب شود
و نام او ازیاد رود و جیش فراموش و اندوخته او و مال کسب او فاسد
و خیال و حکومت او منتقل و اموال او بمیراث خواران متصل گردد
مگر تقوی و نیکو کاری که عامل آن خراب و ضایع نمیشود ذکر جمیل او
در دلها باقی میماند برانشدم که احتراز کنم ازهر شر و بدی که باعضای
و جوارح کردنی باشد و دره دل کره زدنی و نزدیک کردم نیکو کاری و
باندوختن آشنائی که باعث یاد آوری و ذکر خیر بود بنابرین اینسخنان
را که بطریق سوال و جواب نوشته‌ام یادگار گزاشتم اگرکسی گوید که کیست
اولی بسعادت گوئیم آنکه گناهان او کمتر باشد اگر گویند گناهان که کمتراست
گوئیم آنکه قایم تر باشد بدین خدا و دور تر از دین شیطان اگر گویند دین خدا
کدام است گوئیم نیّت نیک و گفتن و کردن خوب اگر گوید چیست
نیّت نیک گوئیم میان روی و گفتن خوب راستی و کردن خوب جوانمردی
و در گزشتن از لغزش مردم

* This Persian work was printed and published in Persia in the Yezdezardi year 1246 by Mr. Manekji Limji Hoshang Hataria.

"The words of Bujorgmeher:—Vazorgmeher, who was a well-known savant, speaks thus:—

I saw that this world was liable to destruction and to change, that the men of this world deplored the injury that happened to anything or any person, and that the wealth of this world was unstable and liable to great loss and did damage to life. And I further saw that, even if the world did in every respect exist for one person, if he realized every desire and wish of his, *e. g.* about (his) wife, children, honour, dignity, and victory over his foe, if he remained safe from misfortunes and disagreeable things, and if he spent his life, just as human life can be spent, from year to year in perfect ease, yet after a century's lapse his body would be destroyed and his virtues and his beauty would separate from him. Then will he himself know what is to happen to him in the region free from harm (*i. e.* in the eternal world hereafter), and (find) that the wealth he has amassed will be distant from him in a short time, that the houses he has built will be desolate, that his name will not be remembered, that his army will forget him, that the goods he has acquired and the works he has done will go to nothing, that his thought and government (*i. e.* the public opinion about his government) will be changed and his wealth will go to his heirs; but the works which are charitable and help-giving in the future world and which he may have done (here) will not deteriorate or suffer any harm and the memory of his worth will be lasting in the hearts of men. Hence I resolved to keep away those with whom I had any dealings from doing bad and vicious deeds or

entertaining their thoughts in their hearts and to bring them on the side of doing good deeds and acquiring the friendship of angels. And in this lay the cause of my own remembrance and thankfulness to God. Hence I have written these words (*i. e.* what follows) in the form of questions and answers and I have considered them a work of my memory (*i. e.* a work commemorating my life.)

If any one ask, what man is the most fortunate?

Then I say, he who commits no sins whatever?

If any one ask, what man commits no sins whatever?

Then I say, he who firmly adheres to god's way and keeps great distance from that of Satan.

If any one ask, what is god's way?

Then I say, virtuous thought, good speech, and good deed.

If any one ask, what is virtuous thought, good speech, and good deed?

Then I say that virtuous thought consists in thinking honestly, good speech consists in truthfulness, and good deed consists in charity."

In this manner the catechetical work of Vazorgmeher is reproduced in "Javedane Kherad" from pages 49 to 66. But the arrangement of the questions and answers in this book does not correspond with that in the Pehlvi work and on examination several of the

questions and answers are found to have been transposed in the former work.

The Pehlvi work consists of 160 questions and answers but by no means ends here. It is followed by another portion which is written in continuous prose and without any questions and answers. Under the impression that this continuous text was the work of another hand the copyists of the book have detached it and transcribed the first part only. It is on this account that in many of the books this work concludes only with the first portion and that the author of "Javedane Kherad" gave in his book the Persian translation of that part only.

In the copy of "Ganjesayigan" made by the late Dastur Rustamji Behramji Sanjana and his grandson, the late Dastur Tehmulji Navrosji Rustamji Sanjana, the portion of questions and answers is immediately followed on the same page by the other portion of continuous prose. Again the latter portion—from paragraph 159 down to the very end—concludes with the opinion that the wealth of this world is unstable, an opinion which Vazorgmeher has also put in the beginning of his work. This convinces me beyond all doubt that the plain prose text is penned by the same author and so I have inserted it here as a part of the original work.

Mr. C. R. Markham in his account of King Noshervan's reign in his learned history of Persia (see the edition of 1874 A. D. pp. 83-86) writes as follows about this eminent statesman:—

---

* Vide " جاوِیدان خرد "(Mr. Manekjee Limjee Hoshang Hataria's Persian edition of 1246 A. Y.)

"His minister, Abujorg-a-mihir, was a man of extraordinary wisdom, whom he had raised from the lowest station at Merv. His virtues and talents shed a lustre even on those of the great monarch who employed them. He is said to have introduced the games of chess and draughts from India into Persia.

This great king was succeeded by his son Hormazd who had been educated by Abuzarg-a-Mihir, the famous minister of Nosherván, and often called by Roman writers the Seneca * of the East." Then comes a note of the same learned author on the death of Abuzarg-i-mihir. It runs thus:—

"Hormazd put the virtuous and learned Abuzarg to death, on a suspicion that he had become a Christian."

I do not agree with this view about the minister's death and know of no authentic work which can support it. For along with Abuzarg-i-meher three other ministers of king Nosherwan, by name Yazdagosasp, Mahaajur, and Zarthost, were successively killed by Hormazd who was afraid of their extensive influence and authority in the kingdom. When Nosherván asked Buzorgmeher, Yazd Gosasp, and the other fore-sighted ministers mentioned before, to point out that one of his two sons whom they considered fitter for his throne, they all expressed their dislike of the idea of Hormazd's coming to the throne on the ground of his being the son of the daughter of a Roman emperor. Nosherwan, however, of his own accord and

* A celebrated Roman philosopher who lived in the first century of the Christian era.

at the suggestion of other state-officers of his gave the throne to Hormazd. Hence the latter, from the fears that he entertained of his self being dethroned and some body else put instead by those ministers, murdered them.

The truth of this assertion can be proved from a passage in the Shah Namah, where the subject of the murder is narrated in the following strains :—

سه مرد از دبیران نوشیروان   دو زین هرسه پیر و یکي بد جوان
چو ایزد گشسپ و دگر بوزمهر   دبیر خردمند بافرّو چهر
سه دیگر که ماه آذرش بود نام   خردمند و روشن دل و شادکام
بر تخت نوشیروان این سه پیر   چو دستور بودند و همچون وزیر
همیخواست هرمزکزین هر سه مرد   یکایک برآرد بناگاه گرد
همي بود از ایشان دلش پرهراس   که روزي شو نداند رونا سپاس

"King Noshervan had three learned men, of whom the first was Yazdagosasp, the second, the wise and famous Abuzarg-i-Meher, and the third, Mahaazar. Of these two were old and one young. As these three men were not only ministers but men of authority in Noshervan's court, Hormazd was conscientiously afraid of them lest they should some day prove ungrateful to him. He hence determined to kill them all at once." After the successive murders of these men, Hormazd Noshervan, in consultation with a nobleman, named Behram, the son of Ajarmeher, contrived a plot against the life of another nobleman, named Simah Burjin, and made the former utter false charges against the latter. In Firdusi's description of the contest that ensued thereon between these two men occurs an allusion to Buzorgmeher.

Yazdagosasp, and Mahaajar's protest to Noshervan against placing his eldest son Hormazd on the throne. It is as follows :—

چنین گفت بهرام کایران شاه   ز سیماه‌برزین تو نیکی مخواه
که ویرانی شهر ایران ازوست   که نه مغز بادش بتن در نه پوست
نگوید سخن جز همه بدتری   بدان بدتری برکند داوری
چو سیماه‌برزین شنید این سخن   بد و گفت کای نیک یار کهن
ببد برتن من گواهی مده   چنین دیورا آشنای مده
چه دیدی زمن تا تو یارمنی   ز گفتار و کردار اهریمنی
بد و گفت بهرام آذرمهان   که تخمی پراگندی اندر جهان
که آن بر نخستین نخواهد درود   و ز آتش نیابی مگر تیره دود
که کسری مرا و ترا پیش خواند   بر تخت شاهی بزانو نشاند
ابا موبد موبدان برزمهر   چو ایزد گشسپ آن مه خوبچهر
بپرسید کاین تخت شاهنشهی   کرا زیبد و کیست بافرهی
بکهتر دهم یا بمهتر پسر   که باشد بشاهی سزاوارتر
همه یکسر از جای بر خاستیم   زبانرا بپاسخ بیاراستیم
که این ترک زاده سزاوار نیست   کس اورا بشاهی خریدار نیست
که خاقان نژاد است و بد گوهرست   ببالا و دیدار چون مادرست
تو گفتی که هرمز بشاهی سزاست   کنون زین سپش مرترا این جزاست

"Behram answered (king Hormazd), O generous king, expect no virtue from Simahburjin; for through him has the city of Persia become a wilderness. He is totally senseless, he never speaks anything that is not vicious, and by vice he confounds justice. On hearing such expressions (of Behram,) Simahburgin (thus) addressed (him), O my old friend, do not speak wrong things about me and be not thus a friend of the devil. From the time that you have been my friend till this moment what evil have you found

in my expressions and actions? To this Behram, the son of Ajarmeher replied, why should you not be the first to taste the fruits of whatever you have sown in this world? From fire you can obtain nothing but black smoke. When king Noshervan called you and me along with Yazdagosasp, Mahaajar, and that *mobedan mobed*, Abuzorg-i-Meher, to the throne and, setting us on our knees, asked the questions, Who will grace this imperial throne? Who is fitted for it by natural gifts? Shall it be given to the older or the younger son? Who is fit for sovereignty?, we all rose up and uniformly answered, that this Turk of evil descent, born of the daughter of a Roman emperor, was not fit for sovereignty and would be liked by no one, being, as he was, an image of his mother in complexion and stature. You, however, asserted his fitness for sovereignty and for that (assertion of yours) you must get this special reward."

In addition to the "Ganjesayigan" I have in this book inserted three other Pehlvi treatises. One of them is called "Andarze Atrepat Máráspandán," the other, "Madiganechatrang," and the third, "Andarze Khusroe Kawadán." The first contains precepts about religion and worldliness delivered by Dasturan Dastur Adarbad Mahrespand to his son Zarthost. The second contains an account of the game of chess, introduced into Persia in the times of Emperor Noshervan by Devsaram, king of India, and of the game of Vinearthsadar, invented by Buzorg-i-Meher; while the third contains admonitions given by king Noshervan to his ministers and nobles.

A Gujarati translation of "Andarze Atrepátam Máhrespandán" was published in the year 1866 on behalf of

the "Society for making researches into the Zoroastrian Religion" by Ervad Sheriarji Dadabhai Bharucha. As this version is very scarce and requires a great deal of improvement, I have inserted here my own translation of the work.

Dasturan Dastur Adarbad Mahrespand flourished in the time of Hormazd Shahpur, the grandson of Ardeshar Babekan, the founder and the first kings of the Sassanian dynasty. This learned Dastur had miraculous natural gifts and enjoyed the dignity of a prophet. By his miracles and his religious explanations he, in his own times, brought over the several non-Zoroastrian nations of Persia to his own religion and firmly established their faith therein. This highly proficient Dastur also wrote several works in Pehlvi and composed many prayers in the then current Pehlvi and Pazand languages. Of these latter there are several now extant, such as Patet Pashemani, Duva Nam Setayeshne, Afrine Gahambar, Setayeshne Amehospandan &c., &c.

In the Pazand prayer, called "Afrine Panzi" and composed in the time of Emperor Noshervan Kobad, the holy souls of all the religions men of Persia—kings, heroes, Dasturs, and leaders of religion— who helped and propagated the good faith and who lived from the time of the holy prophet, Zarthust, to that of Emperor Noshervan are remembered and a brief laudatory account of their works is given. The soul of Dasturan Dastur Adarbad Mahrespand is remembered therein after that of Emperor Ardeshar Babekan and he is there put down as one of the Peshwa Mobeds (*i. e.* priests whose rank is as

high as that of a prophet) possessing the power of the invisible angels.

I first translated "Madiganechatrang" in 1854 A. D. and in the month of August of the same year published it in the literary monthly, "Jagatpremi," which was then edited by a clever gentleman of our community and the present magistrate of the Girgaum Police Court, Mr. Dossabhai Framji, C. S. I. Bating some slight alterations the present translation is exactly like the other just mentioned.

The text of this treatise, inserted in this book, has been collated with and corrected on the basis of that of three other manuscripts. The first of these manuscripts was written in the year of Yezdezard 627 and bears no name of the writer. The second was written by the late Dastur Rastamji Behramji Sanjáná in the year of Yezdezard 1131. The third is a copy of the second made out in the year of Yezdezard 1148 by the above mentioned deceased Dastur Rustamji for the late Dastur of Surat, Kausji Rustamji. The first two of these manuscripts are in my possession, while the third is in the library of the Parsi Panchayat of Bombay.

The Shahnamah proves to us that a king of India, to test the mental powers of the savants of Noshervan's court, sent him the game of chess and that it was elucidated

---

* [illegible]
[illegible]

May "the strength of this prayer" descend on the souls of all the religious *mobeds* and leaders of religion possessing invisible strength and with them on the soul of Adarbad Mahrespand.

by his wise minister, Buzorg-i-Meher. But the account of the game of "Virearthsadar," invented by Abuzorg from his knowledge of the tenets of Zoroastrian faith and taken, by the order of Nosheryan, to India to be interpreted by the alumni of the royal court there, does not exactly tally with that given in the Shahnamah.

Of the Pehlvi treatise of "Andarze Khusroe Kawadan" I found only two copies. The first was done by the late Dastur Rustumji Behramji Sanjana for the late Dastur of Surat, Kausji Rustamji. The second was done by Dastur Rustumji's grandson, the late Dastur Tehmulji Navrosji Sanjana, for his own library and is at present in my possession. The text given here is the result of a careful collation of these two manuscripts.

The text of the Pehlvi works inserted here is given exactly as it stands in the original. To this is added a transliteration of the same in Zend characters and a vocabulary of all the important words occurring therein. A faithful translation of these works, both in Gujarati and in English, is also given.

Finally it must be pointed out that the destruction and loss of our religious books is to be ascribed as much to their paucity as to the little attention that my co-religionists pay to their study. One would surely fail in the attempt, if he made any, of acquiring from the Zoroastrians of our original country, Persia, copies of all those books that, having escaped destruction, now remain with our Dasturs and Mobeds in India. Even at the present day he will hardly be able to procure from the Zoroastrians of India six or seven copies written over ten

or fifteen years ago. And there are some of which not more than a single copy is extant. For these reasons and with the far-sighted hope that the printing of ancient works may in these times preserve them better and longer than their transcriptions I put these works forward with their original texts.

The Pehlvi glossary that is attached hereto does not contain all the words found in the above-mentioned treatises. Only those are given which have not occurred in the first four volumes of my edition of the Dinkard already published or which were not of common use.

Before concluding this preface I must mention that the English translation is done from the Gujarati at my request by Mr. Hirji Pestonji Wadia B.A., a member of the honoured family of the Wadias. For this work of my friend I accord him my thanks here.

PESHUTAN DASTUR BEHRAMJI SANJANA.

The 21*st day of the* 1*st month*
of the year 1254 *of Yezdezard.*

PREFACE

TO THE

ENGLISH TRANSLATION.

It is with some diffidence that these translations are put forth before the reading public. It is not easy to render an ancient author, even with a knowledge of the language in which he wrote; it is far less so to render the same second hand without any such knowledge and on the basis of a translation in a modern language. That such a rendering may lose the spirit and miss the peculiarities of thought and style of the original is more than probable. The translator, however, ventures to say that he has tried his best to give a strict and accurate version of the Gujarati translations of Dastur Peshutan which, he is assured, are exact and faithful to the original. Hence a perfectly literal rendering is given, wherever it appeared from the Gujarati that any peculiarity of expression or mode of thought of the original was to be brought out or that a more free version was likely to violate the sense of the original, and a somewhat free one where no such difficulties were to be obviated. Expressions on the other hand that cannot be translated except in a lengthy and roundabout way are put down in their original form: while the preface and the notes have been rendered more freely. If the language in some places has for these reasons become heavy and uncouth, let it be remembered that this was to some extent inevitable and that a more free rendering, while it would have better suited the tastes of the general reader, would not have sufficiently answered the needs of the students of Pehlvi. In conclusion the translator hopes that the faults and imperfections—if any have ensued in spite of this attempt to steer midway—will be gently overlooked.

HIRJI P. WADIA.

GANJESHÂYIGÂN.

With the power and aid of the holy god and all the 1
rest of the invisible angels, as well as at the given command of the king of kings, Khusro,* (*i.e.* Nosherván the Just), I, Vazorgmithra,† the son of Bukhte and minister of the council of consultation of the subjects of the land of valiant Khúsro, have written this small work, to give good advice to those of the performers of excellent works who may have been born in this world to do good and noble deeds.

I have given it the name of "Ganjeshâyigân" (or powerful wealth), inasmuch as everything belonging to this world is apt to be destroyed and spoilt and mutable, and as even that gift (*i.e.* the wealth of this world) is acquired through god by him alone who is fit to possess it. Hence such a man in the course of his in-

---

* This is the real name of the famous king Nosherwan the just, of the Sassanian dynasty. On account of his religious and philanthropic spirit people used to speak of and recognise him by the laudatory title of "Anoshervan." The Poet Firdusi, speaking of him in his "Shahnamah," gives him the name of کسری (kasri) and not of Khúsro, and other Persian writers have followed him in this point. The title of Kasri, given to the kings of Persia, was formed from this name خسرو (Khusro). The Emperors of Rome adopted the word, with slight alterations and in the new form of قیصر (Kaiser) or Caesar, as their title and since then have always been called the Caesars. The title of "Kaiser-i-Hind" (the ruler of all the mighty kings of India), assumed by our fortunate Empress Victoria of England, also owes its origin to the name either of the Keyani king Kaikhusro or of the Sassanian king, Noshervan the Just. The original word Kushro خسرو can be traced to the word [illegible] Husrav in the Avesta, which means "virtuous" or "famous."

† This is the name of the noblest and most proficient of all the ministers of Noshervan the Just. The name "Abujarg-i-Meher," used by Persian authors, is derived by them, with slight changes, from its original in the Pehlvi tongue.

dustry gets the most of it with the least trouble. He thus becomes very wealthy, attains authority, performs works of the noblest kind, obtains the highest dignities, and acquires the best reputation. With it he does works* that lengthen the lives of men, increase their progeny and posterity,† cause them to nourish noble hopes ‡(of the other world), bring him good recompense,§ profit mankind by the justice they do and by their authority preserve his subjects, and all others which are likely to contribute to the happiness of mankind in this world and lead the Zoroastrians to the path of high honours.

Such works of his are supposed to attest to and unanimously point out his clear foresight which discovers the unstableness of many an object in this world. For indeed, in the space of a hundred years, the body of the best of heroes will perish and his strength will be destroyed. Before the lapse of three centuries will a family be reduced to evil plight, its name will be lost in oblivion and remem-

---

* By works lengthening the lives of men are to be understood hospitals, charitable dispensaries, and such other places and works as may be built by wealthy men with their wealth for the recovery of human health. They also include all such other arrangements as may be made for the prevention and extirpation of pestilences and diseases, for the relief of men from famine and insufficient crops, and for the invigoration of human and animal life.

† By works that increase progeny are to be understood such arrangements as may be made for the timely marriage of men and women of one's own community and for their future moral behaviour, or such acts as may remove the differences arising between husband and wife, reunite those in peace who may have been separated from each other before, and thus multiply the progeny of our co-religionists.

‡ By works causing noble hopes to be nourished are meant such good works, done by wealthy men with their wealth, as procure them glory in this and give them hopes of attaining high dignity in the other world.

§ By works bringing recompense &c, are understood works which, done in this world, procure to their doer honour and happiness in the other.

bered no more, and the holy places of the Mazdiasnians will be utter wildernesses and will be used for unclean and impure purposes. So too will its progeny and descendants be reduced to a very mean condition of life, its former prosperity will vanish, its efforts (to regain that state) will all be bootless, and its laborious exertions go to naught. Nay even the kingship of the kings of this world and the wealth that accompanies it will not last; but the deeds of *frasokereti** (or charity) done by one in his good times will be everlasting and indestructible. The voice of purity, the glory appertaining to *frasokant,* and good actions can be snatched away by none.

Now just as I have in me the desire and zeal to do virtuous deeds and keep aloof from sin, so also I, as far as I am able, prevent the lords of this universe (*i. e.* kings) from using their authority badly and with the faculties of intelligence and observation, as far as I have them, keep myself at a distance from all kinds of sins. As I am a firm believer† in the existence of angels and destruction of

* Frasokereti or frasokant.—This expression is derived from the word [Avestan] frasokereti, in the Avesta, which originally signifies a work or contrivance of a high kind. It is used to denote the work of improvement to be done on the judgment-day. It also signifies deeds that will obtain happiness for men at the time of the resurrection.

† The purport of this sentence is that he alone who is a genuine believer in all the doctrines mentioned in this passage should be considered a true and religious follower of Zoroaster For the various truths about the immortality of angels, the destruction of devils, the soul and the intelligent faculty that leads it to the right path, the place in heaven and hell respectively assigned to the virtuous and the vicious, the state of contentment and restlessness which the souls of good and bad men are respectively subject to on the third night after they quit this world, and the calculation (of sins and good deeds that is to be made) at the time of the resurrection and of the final imperishable embodiment of man are clearly pointed out by the doctrines of the Mazdiasnian faith. This pious minister asserts himself to be a full believer in these doctrines, because no one was formerly considered a Zoroastrian unless he declared his true belief in them.

devils,* in *din*,† in *ravan*,‡ in heaven and hell, in the third night after the death of man§ and in the final calculation (of the good and bad deeds of men) to be made at the time of the resurrection and of the final imperishable embodiment of man,|| and as I have a liking for the purity and comfort of my body, *ravan*, and soul, and for every virtue that exists either in this world or that, I have, as a monument of my life in this world, introduced certain explanations about them here.

---

* This expression signifies that angels are immortal or eternally living beings and can in no way whatever be hurt or injured by Angremainius or devils, and that, after the final improvement is effected at the time of the resurrection, the movements and existence of devils in this world will no more continue and all the *drujs* will finally be destroyed

† This word denotes that natural faculty with which man is endowed by his creator. The functions of this virtuous faculty are to acquaint men of the punishment inflicted on sins and of the recompense due to good deeds, to offer to them advice and explanations about the ways of angels, and thereby to keep off the thoughts and ways of devils from them.

‡ This is a mysterious power of the soul infixed in man by god. All these mysterious powers are granted by the Creator to man during his life-time to prevent his treading the wrong path. As long as man lives, they make their abode in certain various parts of his body, but when he is reduced to the state of death, they get mixed with his soul. This soul is made in the next world to account for the good or bad deeds its man may have done in this world and gets a good or bad recompense accordingly.

§ By this expression is to be understood the night of the third day as counted from the day of a man's death in this world. According to the tenets of the Zoroastrian faith, the soul of a dead man, after quitting its tenement of this world, lingers on earth for three days and nights under the care of Sorosh Aso and at the end of the third night and at the time of the rising sun goes with the aid of Sorosh Aso to the other world. But first of all it has to present itself at the court of justice that is instituted for the investigation of the good and bad deeds done by man here. There it sees before itself a representation of the virtuous or vicious deeds committed by its man in the shape of a handsome or ugly woman and, after justice is meted out to it, repairs to the place assigned to it for its happiness or misery.

|| The import of this expression is that the holy god will on the judgment-day re-animate all the dead of this world and, after calculating that part of their penalty, inflicted on them for their sins, which yet remains to be undergone and punishing them hard for the space of three nights, will ultimately grant them an imperishable body.

Q:—What man is the most fortunate? 2

A:—He who commits sins of no kind whatsoever.

Q:—Who is the man that commits no kind of sins? 3

A:—He who remains most true to the ways of angels and he who keeps himself farthest off from the ways of devils.

Q:—Which is the way of angels and which of devils? 4

A:—Virtue is the way of angels, vice that of devils.

Q:—Whence arises virtue, whence vice? 5

A:—Virtue arises from (the three ways of) *humata hukhta* and *huareshta*; vice from (the three ways of) *dushmata duzúkhta* and *duzuareshta*.*

Q:—What is meant by *humata*, *hukhta* and *huareshta*? 6
What by *dushmata*, *duzúkhta*, and *duzuareshta*?

A:—By "humata" is meant the act of thinking virtuously, by "hukhta" † the act of being charitable, and by "huareshta" the act of living according to the principles of truth. By "dushmata" is meant the act of thinking viciously, by "duzukhta" the act of being miserly, and by "duzuareshta" the act of doing injustice.

---

* The Avesta says thus. -

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

"If any man thinks well, speaks well, and acts well in this world, his soul (in the other world) will make its abode in intensely illuminated places: but if any man thinks ill, speaks ill and acts ill, then his spirit has for its abode the intensely dark places of hell.

† "Hukhta" is expresed to mean "the act of being charitable." The reader should understand it to mean this, that man ought by his tongue to give every man such advice and speak to him such words as will do him good, or should disinterestedly recommend any one to any good man, so that the former be benefitted, or should by tendering explanations of his religion to those who tread the wrong path make them tread the right one, or should liberate theirs souls from the bonds of hell and so forth.

7 Q:—In what way is one supposed to think virtuously, to be charitable, and to live according to the principles of truth? In what way can one think viciously, be miserly, and act unjustly?

A:—One is supposed to think virtuously when he, finding the produce of his wealth in this world to exceed all his wants, takes delight in doing with it such works* as render the body comfortable and prevent his soul from going to hell. One is supposed to be charitable when he does not keep off the part (of his deeds) pertaining to his body from his body and that pertaining to his soul from his soul.† One is supposed to live according to the principles of truth when he behaves truly and sincerely towards his own soul.‡

One can think viciously by considering this world to be made for his pleasures only and by deeming the next one a prison and consequently preferring to do such things as, after the destruction of his body in this world, will subject his soul to pain and punishment. One can be

* This means that, if any one has acquired through the grace of god wealth which is more than sufficient for the satisfaction of his actual wants, he should spend the superfluous portion of it in founding places that contribute to the comfort of the human frame e. g. hospitals, caravensaras, dispensaries, gymnasia, and industrial schools. In the same manner, to prevent by explanations of the tenets of his faith the souls of men from suffering the injuries of hell, he should open religious colleges and schools and cause explanatory lectures and sermons to be delivered at various places by priests who are proficient in their religion and thus let the race of the Mazdiasnans be taken for one which affords happiness to men in this world and saves their souls in the other.

† The purport of this sentence is that men should not refrain from doing such works as are necessary for the preservation of their person and such as are essential for their souls to obtain a higher kind of happiness.

‡ A man acts truly and sincerely towards his soul when he resists his evil passions and such other emotions as lead him to harbour thoughts unfit for the good of his soul (after death) and when he directs his conduct in this world according to *amidehkherud* and the other good principles connected with it.

miserly by severing the part (of his deeds) pertaining to his body from his body and that pertaining to his soul from his soul. One can act unjustly by spending his life in submission to bodily desires (*i. e.* passions of the flesh), (in doing unholy deeds), and in deceiving his soul.

Q :—Who is the most competent to do good work ? 8

A :—He who is the wisest.

Q :—Who is the wisest man ? 9

A :—He who knows the body's ultimate fate, recognises the enemies of the soul,* and is able to protect himself from such enemies virtuously and fearlessly.

Q :—Explain what you mean by "the body's ultimate 10 fate" and "the enemies of the soul" so as to enable the wise to have a clear conception of them ?

A :—"The body's ultimate fate" is its destruction. "The enemies of the soul" are the following several *Drujs*,† who are created by Angremainius and placed in men's hearts to deceive them, to make them miserable (by depriving them of the bliss of the other world), and to resist (their virtuous efforts.)

Q :—What are those demons and how many are they? 11

A:—They are avarice, want, anger, jealousy, stubbornness, evil lust, enmity, sloth, makebating and slander. They are ten in all.

Q :—How do the attributes pertaining to these demons 12 tyrannize over men ?

A :—The attributes of avarice make men quite discontented and cause them to seek shadowy good. Those of

* By the expression "soul" is meant the spirit that goes up after man's death.

† By "*Drujs*" here are meant those insidious evil passions which instigate men to deviate from the right path.

want cause them to suffer miseries themselves and to do great harm to others. Those of anger make them ungrateful and give them strength to do evil deeds. Those of jealousy create in them the desire of destroying another's happy condition and teach them to entertain vicious hopes (about others) Those of stubbornness make them litigious. Those of evil lust make them selfish and injurious to the interests of others. Those of enmity make them terrible and cruel. Those of sloth make them idle and forgetful. Those of the make-bating devil teach them to be hypocritical and to conceal true facts, and those of slander make them unworthy.

13 It is also known (according to our religious doctrines) that, when Angremainius brought these attributes forth to put the creatures of Ahurmazad to hardships and to make them ignore in their minds (the ideas about) the recompense of virtue and punishment of vice (which are) connected with the work of final improvement, Ahurmazd to check the influence of the before-mentioned demons and to aid mankind, gave them *asnidehkherad* (inborn intellect), *gososarut-kherad* (understanding acquired by learning), good temper, hope, contentment, *din*, desire of questioning learned men (about various things) and such other mysterious principles as would preserve men from the mischievous effects (of the evil attributes).

14 Q:—What are the functions of these several mysterious powers?

A:—The functions of "*asnidehkherad*" are to keep one's self on the alert by keeping him in dread of sinful deeds, to prevent him from doing profitless work, to (make him) use the surplus produce of his terrestrial wealth

for his final bodily comfort, to increase by its means the
number of works done by the soul for "*frasokant*" (*i. e.*
improvement in the next world), and thus to put a stop to
his evil deeds. Those of "*gososarutkhrad*" are to (make 15
men) listen to and firmly abide by such advice as is given
about the path of virtue, to have a clear conception of
things which vanish in our lifetime, to be familiar with
those which pertain to our ultimate fate, to have no faith
in those that are of transitory duration, and to take up
no work which can not be successfully carried through.
Those of good temper are to prevent the body from contract- 16
ing bad habits and from entertaining the evil desires of evil
passions, to make it possess good habits, to adorn it with vir-
tuous attributes, and to maintain its consequent nice appear-
ance. Those of hope are to engage his body in work and to 17
teach him to labour for good deeds. Those of contentment are 18
to prohibit him from harbouring dishonest wishes to cause
a habit of disgust to spring in him from his discontent, to
keep him always full of fear of dishonesty, to allow him for
no reason whatsoever to do works which are likely to
cause him ultimate repentance, to make him acquire
things worthy of his choice, and not to let him draw
upon himself troubles and harms for things that cannot
but be as they are (*i. e.* admit of no change). Those of
din are to acquaint him with the punishment of sins and 19
the recompense of good deeds and, by explaining to him
the ways of the angels and the admonitions respecting
them, to keep him off the paths of demons. Those of
the desire of questioning learned men are to save him 20
from evil desires and selfishness and to teach him to so
behave as to preclude all possibility of any harm ensuing
to him from his deeds being attributed to his fault.

21 Q :—Saving these mysterious gifts, what other invigorating attributes are found in the human frame?

A :—They are the sense that keeps man cautious, the mental power that fulfils its aim, the spirit that keeps his mind in its place, the attribute that maintains him in splendour, the habit that improves him (and frees him from vice), the spirit of contentment that preserves his good faith, the hope that ennobles him, the eyes that keep him pure, the faculty that makes him discerning, the *farohar* that exerts itself (for virtue's sake) and such others.

22 Q :—What is the origin of man's good qualities?

A :—(It is) knowledge and intellect.

23 Q :—What kind of knowledge and intellect is good?

A :—That which can fearlessly guide man and save him from sins and miseries.

24 Q :—Which is the better faculty in man, intellect or prudence?

A :—They are both equally good: the former for acquiring knowledge of what is to be done, the latter for making its choice.

25 Q :—What is good disposition?

A :—(It is) the habit of speaking courteously and suavely.

26 Q :—What is good habit?

A :—(It is) the desire of longing from within for the paradise of angels.

27 Q :—Which is the good road?

A :—That of virtue.

28 Q :—Which is the best of all desires?

A :—That of leading a sinless life.

Q :—What act of charity is good? 29

A :—That done with the wealth of contentment.*

Q :—What is good work? 30

A :—That of remembering one's religion.

Q :—What is virtuous prudence? 31

A :—(It is) that by which men tread the path of virtue and are able to free their souls from the bonds of hell.

Q :—In what does (man's) honour lie? 32

A :—In good friendship and a good saintly life.†

Q :—By what does man earn greater glory? 33

A :—By industry.

Q :—What is the most tyrannical enemy of man? 34

A :—His evil deeds.

Q :—Which is the better quality in man, education or 35
good habits?

A :—Education makes man noble, good habits endow
him with a virtuous disposition: education is a corrector
of man, good habits the guardian of his soul. Now all 36
kinds of good qualities, such as good temper, intellectual
habits, and others which reside in the human frame,
do not harm or injure man. For he who has good 37
sense is not at a loss to think; he who is endowed with 38-39
good qualities is not proud; he who has reasoning 40
powers is no make-bate; he who is good-natured is not
spiteful; he who has the wealth of patience is no fault- 41
finder; he who possesses a good disposition is no miser; he 42-43
who reasons well does not hurt (himself or others); he who 44

* By this is meant the wealth acquired in trade which is carried on honestly and in conformity with the rules of morality. It is different from that obtained through avarice and immorality.

† By good friendship is designated one's familiar contact with good men and their company and by good saintly life, a life of contentment and of disregard of worldly things in which one tries to walk on the road of heaven alone.

45 is truthful is no evil-doer; he who has hopes of attaining heaven is not idle in doing virtuous deeds; he who is
46-47 charitable is no niggard; he who is saintly in his habits (*i. e.* he who lives a poor but contented life) is not dis-
48 contented; he who takes care of his person does not fall
49 sick; he who is subservient (to divine will) is no impostor;
50-51 he who stands in awe of god is not reckless (in his ways); he who walks in good society makes it no business of his
52 to injure people; he who has sympathy is not averse to
53 human concerns; he who is engaged in work is not idle;
54-55 he who is industrious is not jealous; and he who is wise holds no affinity with injurious vices.

56 Q:—Is it man's luck or man's deed that procures him various things?

A:—Man's luck and man's deed have the same affinity to each other that his body and soul have. For the body without soul is a worthless skeleton and the soul without body is a kind of intangible wind; but when they are both mutually united, they give strength and do great good to each other.

57 Q:—What is luck and what is deed?

A:—Man's luck is essentially the cause of everything that he gets, his deed is the means by which he obtains it.

58 Q:—Of what kind is the wealth of this world?

A:—It is of the same kind as those things, good or bad, which one finds in sleep but which disappear as soon as he awakes from it.

59 Q:—What man in this world commands the greatest respect?

A:—The king who is courageous, victorious, and desirous of doing good deeds.

Q :—Who is the most miserable man (in this world)? 60

A :—The sinner who acts under evil influences*

Q :—What man is the propagator of vice ? 61

A :—He who expounds the religion of sinners.†

Q :—What man is the least needy ? 62

A :—He who is the most contented.

Q :—What man possesses the wealth of contentment ? 63

A :—He who is a doer of good deeds.

Q :—Who is a doer of good deeds ? 64

A :—(It is) he who, in no place whatever, can stand the sight of men doing misdeeds for the satisfaction of their wants.

Q :—What man aspires to (a place in heaven) ? 65

A :—The industrious man who assists mankind.

Q :—What is industry and how does it assist mankind ? 66

A :—Industry is that which prompts men to pursue virtuous avocations and to try to keep themselves free from the trouble and guilt of such deeds as are punishable. It assists mankind by teaching them to do such works as are beneficial to themselves or pertain to the good of their ultimate fate.

Q :—Whom do we call a worthy king ? 67

A :—Him who assists men in their adversity and gives them their freedom.

Q :—What thing is the most regular in its action ? 68

A :—The time a planet takes in running through its orbitual course.

---

* By a man under evil influences is meant one, high or low, whose actions are subservient to demons and drujs.

† He is a sinner who treads the wrong path ; therefore Angremainius who is the source of all sin and imposture and those who walk in his way should be called sinners.

69 Q:—Who is likely to be best-prepared (for the other world)?

A:—He who has attained a good old age.

70 Q:—Who is the most eligible of men?

A:—He who has attained immense experience and learning.

71 Q:—Who is the gayest of men?

A:—He who has been rescued from many calamities and dangers.

72 Q:—What man should command our greatest affection?

A:—He who well represses his evil passions by his sense of shame, his anger by his powers of endurance, his jealousy by his fear of evil reputation, his avarice by his contentment, and his quarrels by (his sense of) justice.

73 Q:—Who is the most virtuous of his kind?

A:—He who deems it most just to do good to mankind.

74 Q:—What man grows famous?

A:—He who has extensive power and who triumphs (over others).

75 Q:—Who enjoys extensive power and triumphs (over others)?

A:—He who by his works and thoughts benefits mankind.

76 Q:—What persons afford the greatest delight in this world?

A:—Children of good behaviour and wives who abide by the wishes of their husbands.

77 Q:—Who is the noblest person?

A:—He who is not needy and avaricious, who makes men derive profit by holding out to them higher hopes (*i.e.* of the future world) and thus tries to be philanthropic.

Q :—What man is discontented ? 78

A :—One's injured but powerful foe.

Q :—What persons cause the greatest miseries ? 79

A :—Terrible husbands of evil constitution and children who torment their parents.

Q :—Who is the most terrible ? 80

A :—The government that injures its subjects.

Q :—Who are the most miserable ? 81

A :—Worthy persons suffering disgrace, persons in authority losing their influence, the hopeful divested of all their hopes, and the selfish who at last see the nature of their deeds, are all most miserable beings.

Q :—What persons are the most distressed ? 82

A :—A rich man who is the father of an unwise child and a worthy man who has an utterly worthless and troublesome child.

Q :—What person is the most sorrowful ? 83

A :—He who may be either a worthy person over whom advantage is taken by an unworthy one, or a learned person governed by an unlearned one, or a virtuous person over whom authority is exercised by a vicious one.

Q :—What person deserves the greatest number of (god's) gifts ? 84

A :—He who walks on the right path, is holy, harbours virtuous hopes, and commits no sins.

Q :—What persons repent most ? 85

A :—He who is obstinate, the sinner who knows his own soul and he who, wise after the event, subservient to his evil passions and devoid of all sense of honour, recognises the final result of his deeds, do all repent most for themselves.

86 Q :—Who attempts to be philanthropic?

A :—He who does works useful (to all men).

87 Q :—Who is a man of virtuous thoughts?

A :—He whose subordinates thank Providence for his being the means of their acquiring virtues.

88 Q :—Who is a person of bad reputation?

A :—He who deems actions injurious to human interests to be more just (than others).

89 Q :—What makes a person in this world the worthiest?

A :—That (desire in him) which, as long as he lives a healthy life, causes him to aspire to heaven, to wish himself to be healthy when sick, and to hanker after his soul's freedom when all hopes of bodily recovery are lost.

90 Q :—For what should men in this world be the most anxious?

A :—For the desire of doing disinterested good to their fellow-brethren.

91 Q :—What desire is disinterested?

A :—One which men may wish to gratify without any personal motives of interest.

92 Q :—After what do men most gape?

A :—After things on which they fix their virtuous hopes.

93 Q :—Of what should men be most apprehensive in this world?

A :—Of bad times, evil deeds, deceitful friends, and the influence of cruel enemies.

94 Q :—About what things should men be fearless?

A :—About good times, virtuous deeds, sincere friends, and a merciful and just ruler of the same faith as theirs.

Q :—What are good times? 95

A :—Those in which evil-doers do not triumph or exercise tyrannous influence over others.

Q :—What religion is good? 96

A :—That which explicitly points out the morality of angels and the immorality of demons, the recompense of good and the punishment of bad actions, and in a proper manner enables one to behave well and to tread the good road of virtue.

Q :—Who is a good satrap and governor? 97

A :—He who loves mankind ardently, improves their condition vastly, and deems it his duty to do good to them.

Q :—Who is a good friend? 98

A :—He who assists and supports people in their hardships and difficulties.

Q :—Who should command our greatest affection? 99

A :—He who is extremely courteous, sweet in his speech, and a great respecter of persons.

Q :—What person is the most odious to us? 100

A :—He who is a proud tormentor, fault-finder, and a bitter slanderer of men.

Q :—Who is our companion at (the time of) *frasokant?* 101

A :—Our good deeds.

Q :—Who is our enemy at (the time of) *frasokant?* 102

A :—Our evil deeds.

Q :—What thing is that which does not deteriorate and lasts as long as the time of *frasokant?* 103

A :—All our good deeds in aggregate.

Q :—What thing is the best? 104

A :—The society of good men.

105 Q :—What thing is the most advantageous?

A :—The companionship of the learned.

106 Q :—What thing can be most relied upon?

A :—The assertions of a truthful man.

107 Q :—What thing affords the greatest delight?

A :—Freedom from anxieties and cares.

108 Q :—What are the concomitants of freedom from anxieties and cares?

A :—Good times and industry.

109 Q :—What thing is the most comfortable?

A :—A life that is free from sins and has a good end.

110 Q :—What gives us the greatest ease and rest?

A :—A life spent in innocence and wealth of contentment (*i.e.* charity).

111 Q :—What thing is the most precious?

A :—The love of the good and the learned for us.

112 Q :—What thing is the most shining?

A :—The acts of the learned.

113 Q :—What affords us the greatest comfort?

A :—The power of generous persons.

114 Q :—What makes us most miserable?

A :—The miser's power (*i. e.* of doing possible good to others).

115 Q :—What makes us most famous?

A :—The path of generosity.

116 Q :—What thing do we most anxiously care for?

A :—The recompense of virtuous men.

117 Q :—What thing do we least anxiously care for?

A :—The punishment of evil-doers.

Q :—What (desires) are the most honest? 118

A :—The wishes of those who have the wealth of contentment.

Q :—What thing is the most fragrant? 119

A :—Good reputation.

Q :—What thing is the most honourable? 120

A :—Obedience to the orders of parents and preceptors.

The wisdom that is best for the human race is 121
religious wisdom. And it is a precept of our faith that the first thing every man on his attaining his fifteenth year ought to do is to know the drift of the following questions; Who am I? With whom am I connected? Whence do I come? Whither am I to return? From what seed am I sprung and to what family do I belong? What profession am I to follow in this world? What will obtain me good recompense in the other world? Do I come from the world above or do I owe my birth to this world? Do I bear kinship with Ahurmazd or Ahriman, with angels or demons, with good men or bad men? Am I a man or a devil? What path in life have I to follow? What religion do I accept? What things do me good and what harm? Who is my friend and who my enemy? Am I sprung from single seed or double? From whom does virtue come, from whom vice? From whom does light originate, from whom darkness? Who sends forth fragrance, who evil stench? From whom doth justice proceed, from whom tyranny? Who is the author of mercy, who of cruelty?

Now though every man gets his explanations of 122
these questions from the soul that is placed within him,

yet he derives convincing knowledge about them through his faith from his good sense. Hence (he understands that) he comes from the world above, that he owes not his existence to this world, that he is not self-born but created, that he is related to Ahurmazd and not to Ahriman, that he is connected with angels and not demons, that he is the friend of good and not of bad men, that he is a man not a demon, that he is created by Ahurmazd and not by Ahriman, that his genesis and descent is from Gayomard,* that Safandarmat (or earth) is his mother,† that Ahurmazd is his father (or his procreator in both the worlds), that he owes his human shape and likeness to Masya and Masyani who were the original descendants of Gayomard, and that it is his business and duty to acquire knowledge about his lord, Ahurmazd, who always existed, and will always exist, and about his government, which is indestructible, infinite, and pure, to see in his true colours Ahriman who is destined to be destroyed and is blind, to keep his connection with Ahurmazd and the Ameshaspands, and to always abstain from the evil remembrance of Ahriman and the demons.

The first thing he has to do in this world is to stick firm to his faith, to do works connected with it, to be

* In the Farvardin Yasht (XXIV § 87) the origin of mankind in this world is declared to be from the holy Gayomard, who is supposed to be the first mortal born in this world and from whom the Persian nation and the rest of the world are deemed to be descended. See the note in Dastur Peshutan's edition of the Dinkard (Vol. II. p. 89).

† This refers to the traditional belief about a tree which is said to have grown up after Gayomard's death on the very spot where his corpse lay and from which came forth a pair of man and woman, called Masya and Masyane. The descent of all the people of this world is traced from this pair and hence Safandarmat, the angel presiding over earth, is spoken of as the mother of mankind See the note in Dastur Peshutan's edition of the Dinkard (Vol. II. p. 90).

mindful of it, and to obtain the food provided by it (viz., charity). He should have faith in and cherish thoughts about the good Mazdiasnian religion and prefer good to harm, good deeds to sins, virtue to vice, light to darkness, and the worship of god to demonolatry. The next thing he 123
has to do is to marry, to continue his progeny in this world and give them the required strength and food. Thirdly, he should cultivate land and make it fertile. 124
Fourthly, he should exact a moderate amount of work 125
from beasts of burden (in other words he should exact work from them according to their strength and should abstain from doing harm to them and take care of them). Fifthly, he should spend one out of the three parts of 126
every day and night in getting religious training and in asking sensible questions to pious men; * he should devote the second part to the cultivation and prosperity of the soil and should spend the third portion in eating his food, indulging in sports, and enjoying rest.

He should be quite confident of this that there is 127
advantage to him from good deeds and harm to him from bad ones; that Ahurmazd is his friend and Ahriman his enemy; that the way and the religion of each of them is different; that to one of them, viz., Ahurmazd, the creator 128
and the lord of infinite time, who always was and ever will be, belongs the way of *humata*, *hukhta* and *huareshta* which leads to heaven and light and purity; that to the other, Angremainius, who did not exist in (Ahurmazd's) creation 129
and who is ultimately to be destroyed, belongs the way of *dushmata*, *duzukhta*, and *duzuareshta* which ought to be disliked (by men) and which leads to hell and darkness;

---

* See Professor Westergaard's edition of the Vendidad Fargard IV. §§ 44 and 45.

and that the latter's evil doings, injuries and losses are finite. Hence he (*i.e.* Ahriman and his evil doings) will
130 ultimately disappear from the creation of Ahurmazd. He should further have faith in this fact that, of these two, Ahurmazd was the original creator and after him came
131 Ahriman, the destroyer.* From the former who is the
132 creator proceeds all virtue and all light; while from the evil-doing and sinful Angremainius comes all vice and the devils doing harm to and deceiving mankind (*i.e.* the vicious qualities in man).

133 There are also many other things which (he) ought to believe in, such as these: that (in this world at last) man's soul is to quit his body and the body is to deteriorate; that after quitting this world he is to get another body; that on the third night (after his death) he has to account for his doings (in the other world); that he is to be taken to the Chinvad bridge by passing over which he is to obtain his *recompense* (of virtue or vice); and that in the end Sosios is to appear in this world for the purpose of re-animating mankind and giving to each of
134 them a final imperishable body.† He should therefore faithfully adhere to the principles of the good faith and to the Poriodakeshi religion.‡ He should maintain himself (in this world) by good thoughts, good words,

---

* In the Vendidad (Fargard XXII) Ahurmazd speaks about Ahriman to our prophet thus; "I first of all created in the world above the Yazd Ameshaspands but found one person therein who, like a highwayman, injured my way. Hence to remove, beat off, and check him, I gave (to men) the powers of "Mathrespant" and "Airyaman" and by means of these two I am determined to subdue him and keep him within bounds." See the whole of the above mentioned Fargard.

† See the note in Dastur Peshutan's edition of the Dinkard (Vol. I. p. 29).

‡ By this expression is meant the primitive Yazdanparast faith which was obtained through the invisible angels by Gayomard, Hoshang, Tehmurasp, and Jamshed and propagated by them all over the world.

good tongue, and good deeds; he should associate with 135
all good men according to the canons of the good religion; he should be at one with them in doing every work of charity and should keep peace with them; his behaviour towards all good men should be excellent and in keeping with the dictates of his religion; and he should participate in and approve of the good deeds of all such as in times past were, at present are, and hereafter will be good men.

He who doth virtuous works during his life time is 136
considered a man of very high rank; in other words he who does such works himself becomes thereby more
virtuous.* I for my part accept whatever tenets the 137
Mazdiasnian faith has laid down and in them I fully believe. And so firm is my faith in this good religion that I will not, for the love I bear to my body or soul or for the enjoyment of a happy or longer life or even for the risk of my soul quitting its corporeal tenement, revile it. I will not praise any other systems of faith; I will not attach any weight to them; I will not believe in them.

It is also plain that man's accountability for his 138
deeds is measured by his thoughts, words, and acts, and human intelligence never takes hold of those things which
human conscience does not accept. Whatever men do they 139
do for this reason that in their body are placed (by nature) three distinct ways. By means of these three ways the three *minos* (*i.e.* the three invisible good faculties) make their abode in and the three evil ones have access into man. Just as Behman (the faculty of good thought) resides in

* See the Seventh question and its answer in "Dadestane Dini."

his mind, so also does the faculty that produces anger find its way to it. Just as good sense has its abode in his speech, so has Varun (*i.e.* evil sense) access to it, and just as there is place for Spantomaynius in his doings, so is there also a way for Angramaynius to go to them. On account of these three ways mankind ought to live under difficulties in this world (that is to say, they ought to take great pains and care about the sort of life they lead). In their desire of the wealth and goods of this world they should not give up their task of procuring the handsome rewards of the other.

140 Then again he in whom these three before-mentioned faculties, for which he should feel grateful to Providence, are found, is on their account able to keep his body, that is to say, his mind and his tongue and his hands free from evil thought, evil speech, and evil deeds respectively and is the only creature fit to return thanks to Providence. Man's motive in offering thanks to the holy God is to prevent his soul by some means or another from going to
141 hell (in other words to keep away from sin). Again from the time that man is born of his father and mother, that is to say from the time that his conception takes place in his mother's womb through his father, Astovidet (the demon of death) throws about his neck an invisible noose. (In other words the mysterious power that instigates man to sin attends him from his birth). This noose, whether he possesses good *minos* or bad *minos*, he cannot remove from his neck to the end of his life. When however he finally leaves this world, it gets away from his neck on account of his good deeds, if he has led a good life; but, if he be a sinner (it does not leave his

neck and) by its means (Vijresdev) drags him away into hell.* (In other words he is taken to hell on account of the faculty which stayed with him during his life-time and induced him to sin).

Hence all men, except blind, dumb, and disabled 142
persons, ought to take as much trouble as they can in this world and to educate themselves in a theological seminary, so that they be able to pray (to god), to know if they have committed any sins by their hands, feet, (or other faculties) in this world, and (by thus knowing) to keep aloof from them. They ought also to under-
stand the Avesta. It is the duty of parents to instruct 143
their children, before they attain their fifteenth year, to do many of the good deeds (that are mentioned below). For those parents that give a certain amount of education of this kind to their children obtain their recompense from whatever good deeds their children do; but those that do not give it draw upon their own heads whatever iniquities their children, devoid of the strength it affords,
commit. Hence (the Mazdiasnians ought to teach their 144
children within the above-mentioned age that) for purposes of virtue they should be and for purposes of guilt they should not be all of one mind, that for virtue's sake they should thank God, that they should suffer the calamities and troubles brought on by the revolving sky, that they should do such works as appertain to their duty,
that they should repent of each sin of theirs, that, if it 145
is possible to avert the punishment of their sins (by any kind of charity or virtue), they should do so immediately,

* The subject-matter of this passage is also treated in the nineteenth Fargard of the Vendidad and in the Pehlvi commentary thereon.

146 that they should by their good sense crush down their wrong thoughts and wrong wishes, that they should subdue avarice by patience, anger by the spirit of endurance, jealousy by good intentions, poverty by income, enmity by peace, and falsehood by truth.

147 He should also know that the abode of paradise is good, that there is greater happiness to be enjoyed in the city of the other world, that the skyey region affords greater light, that the place of Garothman, which is full of light, and virtuous deeds are for (those who indulge in) the high hopes connected with their final and immortal embodiment, and that they are evil persons who are destined not to live such lives (*i.e.* such as are fit for this state of embodiment). And such men will not be treated with honour and respect at the time of powerful authority.* For if persons that go the wrong way (in other words, devils and persons that follow them and their ways) be venerably treated, vice will have its influence on mankind and virtue will be covered up.

(At that time) persons of virtuous sense will obtain power over (*i.e.* will crush down) guilt; because virtuous sense is the seed of knowledge from which grows the fruit of good sense. And good sense is the guide of human conduct in both the worlds. It is said that this good sense is a jewel to man in times of ease and that in times of hardship, misfortune, and danger it takes care of, watches and protects, and (even) consoles him.

---

* This means that after the time of the final embodiment of man Angremainius and the devils following him will be powerless and that everybody will do good deeds alone in obedience to the authority of Ahurmazd, the lord of virtue.

Again he should not in his palmy days hate any 148
body; for those that do so simply draw upon themselves hatred, ill-luck, and curses from others and are unable to bring forth worthy and courageous children. (Every Zoroastrian) should daily go to the assembly where inquiries 149
are made from good men (*i. e.* where sermons are delivered by the Dasturs and Mobeds); for to him that much frequents the company of good men charity and purity are amply given. (In other words he is frequently admonished by such good people to do deeds of virtue and live a holy life in this world). He should likewise 150
go to the fire-temple three times every day, and go through the prayer called "Atash Nyaesh;" for he who goes oftener to the fire-temple (that is to the A'tash Behrám and A'tash A'drán) and more repeatedly goes through the prayer called "A'tash Nyaesh" acquires thereby wealth and virtue.

To prevent yourself from incurring any disgrace 151
and your soul from committing any sin, you should be extremely careful not to do any wrong either to your parents or your master. You should also know that the 152
boundless harm done by the infernal *Ghanamino* is prevented by not exercising the three injurious faculties which are the sight of the eye, the hearing of the ear, and the demon of contention.*

* What this passage means is that men by using their eyes viciously, by lending their ears to bad matters, and by their anger, do such bad deeds as injure themselves. Such a result is prevented by keeping the above-mentioned three faculties under control. For if men have no evil intentions or evil motives, they do not commit those sins which result from such intentions and motives. In the same way if they do not listen to evil talk, they do not wish to do evil deeds; and if they do not succumb to anger, they cannot do such bad deeds as are caused by that evil passion.

153 It is also known that thrice every day the sun gives
these (*i. e.* the following) precepts to the inhabitants of
this world. At the dawn of day he thus speaks to
154 them:- "Ahurmazd commands you who are men to be
zealous in doing every deed of virtue, because I shall con-
sider your life in this world as the means of doing such
deeds." (In other words he says "I have given you birth
in this world for doing virtuous deeds; if you, then, will
do such deeds, I shall be deemed to have acted fairly in
155 sending you forth to this world.") At noon-time he
thus speaks to them;—"(It is the command of Ahurmazd
to you that) you should marry, multiply your progeny,
and do other works relating to your industry; for
Ghanamino and other evil-doers (*i. e.* demons) will re-
main with the people of this world till the time of men's
final and immortal embodiment.

156 At the time of Ojiran (*i. e.* between 3 and 6 P. M.,)
he asks them to repent of whatever sins they may have
committed;* for (sincere) repentance, says he, will cause
157 him to forgive them their sins. The reason why the
solar light visits this earth is also clear. The sun, as it
were by visiting the land of this world, tells its inhabit-
ants not to conceive, utter, or do any thing that is wrong

---

* It is seen from this precept that we act rightly in convening, as we do, an assembly at the time of Ojiran, on the third day after the death of every Zoroastrian, and for the purpose of doing our duty to the dead and of addressing such prayers in their interest to the holy god as will conduce to the pardon of their sins committed in this world. This assembly is known amongst us as the "Oothumna ceremony," the name given to it by the Hindus. The famous Pehlvi work, entitled "Vazarkardedini," which treats of our religion also gives us the same directions as to the time and motive of holding this assembly. (See P. 157 of Dustur Peshutan's edition of the above-mentioned book published in the Yezdezerdi year 1218 at the Jame Jamshed Press with the aid of Sir J. J. Translation Fund).

either in thought, word, or deed, but rather by the strength of angels and by treading on the path of good sense and on the exalted one of religion to firmly oppose them and to remember that the ultimate value of virtue is so great and so infinite that it will sink Ghanámino into obscurity and make him miserable.

By this attempt will Ahurmazd be known as the separator of Ahriman (from the creation) and at that time (*i. e.* the time of men's final and imperishable embodiment) will every man, in consequence of his religious knowledge, be zealous in doing good deeds and will never turn away from them. In this last millennium good and 158
religious people will through the Mazdiasnian faith devise good remedies for infinite vice and many followers of religion will by (hearing) discussions on the religion of the good people shrink from their past wrong deeds. And when Ahriman and the demons will observe this change of disposition and re-improvement of men, then will they perceive that the time of their decrease (*i. e.* of their influence) is drawing nigh. Then will idolaters and the demonolatrous enemies of religion be free from their tempters (*i. e.* devils), will direct their hopes towards doers of good deeds and unite themselves as much as possible in thought with men belonging to the region of Ahurmazd (*i. e.* the Mazdiasnians). Then will every one be great by his friendship with Bahman (*i. e.* good thoughts) and be able by his superior religious sense to enter into discussions, will find out by his sense the way to goodness, please his soul by (following) the path of generosity, acquire reputation by his good qualities and friends by his courtesy, choose (to indulge in) hopes of a

high character, be good by his good temper and by his
159 virtues render himself fit for the Garothman of light. Then will every one obtain such fruits as are proportionate to his good deeds (in this world).

Hence men of this world who possess a mortal body should from a regard for their souls do deeds of virtue; since it is not the body but the soul that belongs to the other world. You then ought not to abandon and forget your honourable soul for the sake of your terrene body. And for the former's credit you ought not, on account of the unstable wealth of this world, let your desires roam to such things as bring the punishment (of this world) on yourself and (of hell) on your soul. Let your desires be rather fixed on those things which procure you the fruit of joy and eternal happiness. Virtuous and good deeds are done by (human) effort and originate in (divine) gift. Gift is produced by desire, and desire springs from intelligence, and intelligence comes from worldly wisdom. Wisdom is that faculty by which what now is, what was before, and what will be hereafter, can be known. Through this (wisdom) lovers of truth perform various acts of charity, obtain all kinds of knowledge, are affected with the desire to do whatever ought to be done, and do such profitable deeds as protect men in both the worlds.

160 Again you who are men of superior rank and they who are Mazdiasnians of this country ought to listen to and act upon the maxims which have been delivered to you by your sapient religious preceptor (*i. e.* your prophet, the holy Zoroaster) and which refer to the good ways of

Ahurmazd and the Ameshaspands. They are these. In- 161
telligent men ought to get up at the time of *Hoshein* and, according to the commandment of their religion, to apply the urine of a cow (or such other animal) to their hands and face and then to wash them with pure water. Then according to their custom they ought to put on the sacred vestment and tie round it the sacred string that is connected with the ceremonies of the Mazdiasnian faith. And by means of what they think, utter, or do through virtuous thought they should do and always strive to do (such) good deeds (as are) connected with the soul. For if these things (*i. e.* good deeds) are treated with indifference and given up, man's life in this world that is given him by Ahurmazd as the means (of doing them) ends without doing them. His intelligence, reason, sense, and soul all depart from his body and skeleton; the body is destroyed and his corpse becomes polluted and worthless, and his corpse as well as his body along with its intelligence, reason, sense, and soul will not mix with each other till the time of Sosios and of the final and immortal embodiment of the human race.

When a tree is planted, it grows, increases, and developes itself; but when it is broken, torn asunder, cut, and placed on fire, it is burnt and devoured by that fire, its ashes are scattered over the world by strong winds and he for whom it was planted and who had seen it himself does not know whether it once belonged to him or not.
The condition of the human body is just like that of this 162
tree. It follows, then, that of the men of this world he is the most venerable who with his superfluous wealth stores up acts of charity, fulfils the promises that he has

made to his relatives, friends, and foreigners,* and does not make any arrangements regarding his family and his descendants with men indulging in bad thoughts, bad words, and bad deeds, behaving wrongly, and breaking
163 promises. For it is said in the holy Avesta that "he who thinks good thoughts, speaks good words, and does good deeds, does by his good thoughts and words and deeds cause his soul to reach the best place (*i. e.* heaven)." For the thinker of good thoughts, the speaker of good words, the doer of good deeds, he who has the pure lustre of religion in him, he who is well-inclined to the work of the Mazdiasnian faith and who pursues the path of
164 virtue is Sapenámino. "But he who thinks evil thoughts, speaks evil words, and does evil deeds, does, by such evil thoughts, words, and deeds, commit his soul to the worst place (*i. e.* hell)." For the thinker of evil thoughts, the speaker of evil words, the doer of evil deeds, he who observes the religion of magic, he whose business is to do harm to sanctity and who pursues the path of fraud is Angremainius.

165 It therefore behoves intelligent men to build their high hopes on good deeds, to commit no sin and not to be

---

* In the second chapter of the "Meher Yasht" the holy Ahurmazd gives the following precept on the same point to our Prophet :—

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

O Spitman Zarthost, the highwayman who violates his promise injures every country. Do not you then, O Spitman Zarthost, break your word with *any one, whether he be a sinner or a pious man of your own faith.* ***For it is all*** the same to make a promise to a sinner or to a pious man.

overweeningly confident of their youth. For many people quit this world at a very early age and disappear just as if they were never born; whilst even those who live for a long time are in the end liable to quit this world and to disappear and to be extinguished from it. It therefore behoves us now to do deeds in this world which contribute to our final improvement so that they may not get spoilt or perish for a great length of time. Again 166
when that intelligent principle in us (*i. e.* our soul) and that honourable thing by which we used to do our work in this world departs from our body, the tender corpse is carried (to its final resting-place), and no sooner, after cherishing its memory well, it is placed there, it is forgotten by people and, as days pass on, it is more and more forgotten and lost sight of. If any of its surviving kind 167
red, engage in brawls and strifes and do not, in its memory, consecrate the *Darun*, then that praiseworthy soul says to him:—"O wretch, I am going to lodge complaints (before Ahurmazd) about you and about the wealth I have left you and to demand justice (from him.)*

---

* We do not find similar sentiments in any passage in the Avestaic portions left extant to us. There is one passage, however, at the end of the "Ashofarohar's Afringan" which agrees with that in the text and in which the person who remembers the holy departed souls addresses this prayer to the Ashofarohars.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

168 I (now) openly place before you a precept handed down by the ancient sages. If you will believe in its truth and act upon it in this world, you will make your-
169 selves worthy of the benefits of both the worlds. If you have many precious things in this world, do not be proud of their possession; for in this world every one is obliged to give up every thing (at the time of his death). Palaces and property of which people make such a show are in the end given to nobody. We know that many royal men who commanded armies, ruled (their) subjects with mighty splendour, and thought themselves to be the greatest of men in this world, were all turned into dust and after suffering miseries (here) departed for the other world. Since (this world's wealth) appears in this light to every human being, of what thing of this world is he to be very proud? (He is to be proud) of none. He must consider this world to be an inn and his body to be the receptacle of his soul and must make good deeds his own. For in the other world he has to appear before Meheryazad the lord of truth and justice, and there will every virtuous man live a long life of cheerfulness and bliss and succeed in obtaining all his wishes.

[illegible]

Ye Farohars of the holy people, ye of the Poriodakesi Farohars and of the Farohars of new proximity†, powerful, mightily strong, and victorious, do ye cheerfully enter this place. Do you cheerfully walk here to and fro (for the purpose of accepting the fruits offerred to you). Do you pronounce benedictions that good wealth in company with happiness may arrive here. Do you also, on your joyous return from this place, convey to Ahurmazd and the Ameshaspands the gift of our praises. And do not, on your return from here, utter any complaint about us Mazdiasnians.

† The Poriodakesi Farohars were those of persons who accepted the primitive Mazdiasnian faith. The Farohars of new proximity were those of persons who subsequently accepted the same faith.

ANDARZÉ ÁTRÉPÁT.

These sapient admonitions are given by A'darbád, 1
the son of Mahrespand, whose soul is now flown to heaven.

This is a well-known fact that A'darbád had no son. 2
He therefore prayed to god and a son was born to him.
As the nature of this boy was as good as that of Zarthost
Spitman, he was given the name of Zarthost. (When 3
the boy had advanced to years of manhood, the father
thus) spoke (to him) :—

"O my son, get up (*i. e.* listen to me) that I may give
you knowledge of a high order. Let all your thoughts, my 4
son, be about good and let no evil idea possess your mind;
for man's life is not eternal. (In this world) do not 5
forget that thing which is more suitable and more eligible
for the world hereafter (*i. e.* be sure to obtain that
thing). For things that cannot be obtained (by thee) 6
show no sorrow or grief. Love your master and supe- 7
rior and do not be careless (towards him). For nothing 8
in the world do you do that for others which is not good
for you yourself. With your elders and friends do you 9
live on terms of peace. Do not submit to, and if it is 10
possible, keep distance from all such as nurse feelings
of anger and enmity against you. In the holy creator
let your hopes rest for ever and at all times. Take 11-12
him for your friend who is likely to do you greater
good. Display all zeal in and give your whole 13
life and soul to the things (*i. e.* the worship and adora-

tion) of God and the Ameshaspands. Give not your
14-15 secrets out to women and do not mention as seen by your-
16 self what you have heard (from others). Do not refrain
from educating your wife and children, your countrymen
and yourself;[1] for, by so doing, you will not repent and
17-18 grief and sorrow will not seize you. Do not laugh exces-
sively or at improper times. Attending to the question
19-20 (put to you) let your answer be temperate. Do not
21 rail at any man. Consign not your secrets to ill-
disposed persons. Let no angry man be your companion
22-23 on the way. Discuss not anything with silly speakers.
24 Break not your bread with a person who is either very
25 wealthy or mean. Incur no debts from or enter into no
transactions with a person of evil disposition and of evil
birth; for you will have to pay him heavy interest, he
will every day stand at your door, or will always send

---

1 We must remember that the education which Dastur Adarbad commends to his son for men and women is not the education required for one's worldly maintenance but that which relates to the morality of our Mazdiasnian faith. In the following sacred text of the "Aivishruthrem Gah" our holy prophet pronounces those men and women to be good and virtuous who have received education of the above-mentioned kind:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

"The woman who has had the education of good thought, good speech, good deed, and of true submission to her husband, we deem virtuous. This education pertains to thy Safardarmat, Ahurmazd, who possesses the shape of a fruitful mother. Him we consider a virtuous man, who has the religious faith of thinking good thoughts, speaking good words, and doing good deeds, who dislikes sins, and in consequence of whose works the virtuous world gets ready to acknowledge the head-priest of the Zoroastrian community and to praise him.

men to your place to demand payment and thus do you a
world of harm. Ask no aid from a person of evil intentions. 26
Display not your wealth to jealous eyes. Give not 27-28
wrong judicial opinions to kings.[1] Give not your ear 29-30
to the words of wrong-doers and liars. Be not fond
of punishing people. Fight not with (your) soul.[2] 31
Do not injure any man. Do not fight for seat. 32-33
If you ask advice, ask it of him who has a pious 34
look, is experienced in his work, intelligent, and good-
natured, and take him for your friend. To prevent your 35
meeting with heavy disaster in war, be in great dread of
revengeful persons and, if you can, avoid them. Nurse no 36
spite against any public writer. Tell not the thoughts 37-38
of your heart to reckless speakers. Treat with respect
men of dignity and wisdom, put questions to them, and
listen to their words (in answer to your question). Tell 39-40
not lies to any body. Of him who is dead to shame bor- 41
row no money. Pledge not any article of yours with
selfish men. Take not any oath be it for truth or for 42
falsehood.[3] If you wish to marry any woman, do you avail 43
yourself of some choice man as your go-between and pro-

1 From the mention of our Sassanian kings made in Pehlvi writings it appears that they did not give their decision on any matter without knowing from the priest of priests the religious precept bearing on it.

2 This sentence means that one should not do such vicious and sinful deeds as injure his soul and entail on him the punishment of hell in the other world.

3 The spiritual teacher of the Mazdiasnian faith should always be truthful in his speech and just in his deeds and everyone should have faith in what he says and does. And when such a teacher under the impression that others do not rely on what he says and with the view of drawing their confidence to himself utters an oath, he is considered to be suspecting his own truthfulness. This diminishes the position due to his holiness and hence priests who have Barashnum are said to lose their Barashnum by taking oath.

44 pose to the woman through him.[1] If you have wealth,
purchase with it water and arable soil which, if it will
45 not (immediately) give forth fruits, will at any rate make
a fair beginning (of producing fruits). Although you be
powerful to some extent, still utter not such words as
46 give pain to men. Harbour no revenge against and
47 do no wrong to any man. If you enjoy to any extent the
48 power of wealth, use it in charity. Deceive no one so
that you are not in distress. Have respect for the chief
man (of your religion and community), consider him
49 your head, and accept his words. Accept not anything
50 on loan from any one save your kinsmen and friends.
Love a modest woman and get her married to an intelligent and learned man; for just as seeds dropped into
fertile soil produce varieties of eatable fruits, so does the
union of an intelligent and learned man with such a
51-52 woman beget children. Speak always (to those around you)
53 about religious works. Never utter any word without
thinking (over it). As far as you can help, lend no money
54 unless you have made a proper agreement about it. Let
your love ever be for a fore-sighted and modest woman and
55 marry such a one alone. Let your son-in-law be a man
56 good-natured, healthy, and well-experienced in his work,
never mind though he be poor. If you acquire wealth

---

1 The ancient rule prevailing among us Zoroastrians and in other Eastern countries that proposal to a woman should be made through choice and weighty persons had its origin in this wise consideration that the man and the woman might be coupled according to their respective merits. For the man of position, who interferes in this work and commands the confidence of those related to both the parties, first of all considers the nature and descent of the engaging pair, tests their faith in religion, their power of knowledge and so forth and then, if they agree in these respects, forms their couple. Such couples were able to live very well and their comparison with the thoughtless engagements formed now a days shows the excellence and wisdom of the ancient rule.

from god, do not ridicule the poor; for you too will soon 57
be poor. If any respectable person be guilty of crime,
commit him not to prison but let a man of intelligence
and rank superintend over him during his term of impri- 58
sonment. If you have a son send him to school from
his early years, for education is the light-giving eye of 59
man. Be cautious in the use of sharp words, for it is as
good to utter as not to utter them; hence it is better that 60
you should keep them in than that you should give them
out. Let your message (to any one) be delivered through
a man of truthful habits. Put not any faith in unrelia- 61
ble men. Requite a trustworthy man according to the terms 62
of your contract with him. Let your speech (with men) be 63-64
sweet and your conversation suave. Direct your thoughts
to the path of goodness. If you have done any good deeds 65
do not praise yourself (for them). Do not incur the displea- 66
sure of potentates and princes. If you ask advice, ask it 67-68
of him who is good and advanced in years. Take not
any thing from a thief or give not any thing to him but
bring him round (to good ways). If you punish anybody, 69
do so, for fear of hell, after due inquiry. Be not proud 70
of and indifferent to every person and every thing.
Give good orders (to all) that your recompense be good. 71
Commit no sins so that you may live without fear. Be 72
ever thankful (to god and your donor) so that you be worthy 73
of his gifts. Be consistent in your thoughts so that you 74
command the confidence (of people). Be truthful so as 75
to be trustworthy. Be a man of good sense so that many 76
like you. Be a man of many friends so that you achieve 77
fame. Acquire distinction and praise so that you lead 78
a good life. (Try to) obtain good recompense and to 79

80 love your religion so that you become virtuous. Acquire
knowledge about (the happiness of) the soul so that you
81 obtain your place in Paradise. Be always charitable
82 so that you secure your place in Garothman. Lead not
astray the thoughts of other men's wives, for by so doing
83 your own soul will become very sinful. Do not deem
a mean man a worthy man, for he will not prove grateful
84 to you. From anger or animosity (that is to say, from
malicious feelings suggested by any kind of anger or
enmity with any one) do not injure your own soul.[1]
85 Whenever you have anything to do or speak to anybody
let your deed or speech be sweet and civil; for neither
doth civility break one's back nor sweet speech befoul
86 the breath of one's mouth. Speak not therefore (to any
man) at all with a frowning face. When you sit in
an assemblage, sit not near any man of wicked wit lest
87 you yourself be considered one such. To whatsoever
marriage gathering you go, do not occupy the place
of high rank, lest any one require you to get up thence
88 and go to one of inferior rank. Be not very proud of
your wealth and goods in this world, for this world's
wealth is like a bird that flies from tree to tree and never
89 has its permanent seat on any. Treat your father and

---

1 The priest of priests, A'darbád Mahraspand, directs this advice to his son against those who, from any kind of affliction, enmity, or anger, commit suicide. For, according to the precept of the Mazdiasnian faith, he who from anger or enmity brings on death by suicide in opposition to natural death consigns himself to eternal hell. Holy god and the Yazd Ameshaspands are displeased with such a man. The holy text of "Aogemdaecha" mentions the first-born man of this world, Gayomard, as having given, before he came into this world, the following promise to his creator, the holy Ahurmazd:—

[illegible]

We heavenly souls of cheerful mind are going (to the corporeal world.) We therefore shall endure its annoyances and miseries.

mother with respect, listen to their words, and act up to
their orders; for a man, during the lifetime of his
parents, is like a tiger in a forest that fears nobody, but
he who is an orphan is like a widow, whom any one robs
of anything and who is perfectly helpless and quite
uncared for. Marry your daughter to an intelligent and 90
learned man; for her union with such a person is like the
seed sown in a fertile soil and producing grain of superior 91
quality. If you wish not to hear evil words from any 92
lip, do not utter them yourself. Let no hasty or thought-
less word start from your lips; for he who utters such
thoughtless and hasty expressions is like the wildfire that
takes place in a wilderness and destroys everything from
an ant to a fish and every wild animal (*i. e.* every-
thing, good and bad). Do not have any dealings with
him with whom his parents are annoyed and displeased; 93
for at the time of justice you will lack the recompense
of good deeds and none will show any love or regard
towards you. Commit not your soul to hell from vicious 94
stubbornness and shame (in other words, commit no sin
from stubbornness or shame). Do not speak doubly (in 95
other words, do not say one thing to one man and another
to another). In any assembly sit not close to a liar, lest 96
you instantly become unhappy. Be industrious that you 97
may be able to obtain your wishes. Rise early that you 98
may be able to continue your work. Do not make new 99
friend of an old enemy; for an old enemy is like a black
serpent that does not forget its enmity even after a
hundred years. Make new friend of an old friend; for 100
your old friend is like old wine which, as it grows old,
grows more and more mellow and fitter to be drunk by

101 kings. When you attain greater virtue from God, (be
thankful to him and) keep your heart in good cheer. Do
102 not utter curses against your king; for he protects the
city and intends to make his subjects happy. I have also
103 to tell you, my son, that good sense is the helper of man-
kind; for if—Heaven forefend such a thing—a man's
wealth be lost or (his) quadrupeds die, still his good sense
104 will remain with him. Do you try to stick firm to your
faith; for the best contentment as well as the best hope
concerning the future world springs from religious
105 wisdom. Be always mindful (of the welfare) of your
106 soul. Do not for the sake of your fame give up your
industry (in other words, keep up your industrious habits
107 and your fame will be increased thereby). Prevent
your hands from stealing, your feet from idle sauntering,
and your mind from evil thoughts; for he who does
good deeds gets good recompense, while he who commits
108 sins is punished for them. He who digs a pit for his
109 enemy falls into it himself. A good man enjoys hap-
110 piness and a bad one experiences great sorrow and pain.
111 Marry a young woman. Drink wine temperately; for he
who indulges in it immoderately commits many kinds of
112 sins. If you are well familiar with the several plans of
killing serpents, do not try your strength on them very
often; for they will sometime or another bite you and
113 cause your instantaneous death. Even though you be
a good swimmer, do not plunge often into rivers and
violent waters; for your chosen waters will some day
or another drag you away and you will die therein.
114 Break no kind of promise whatsoever so as to tarnish
115 your good name. Do not destroy alien wealth nor

keep it with you nor mix it with your own; for by
so doing your own wealth will become invisible and
imperceptible (*i. e.* you will lose your wealth). And
justly so, for that wealth you have kept as your own
and not acquired yourself. He who has acquired wealth 116
by his good industry is by that wealth able to store up
virtue. He who leaves not his hold of industry becomes 117
illustrious by his good luck. He who is not reckless 118
and who does not choose the lowest of sins chooses
the best power (in other words, he gains such
strength as the Yazd Ameshaspands have). He who is a
do-nothing fellow deems his luck to be useless on account 119
of his idleness (in other words, he does not understand that
the developement of good luck is due to industry). He
who tries to gain some kind of good attains high rank by 120
his luck, but he who neglects it lives in despair. I also 121
know by experience that by good sense alone one can
remove every vice from this world and give ease and 122
help (to all men). It is this sense alone that enables man 123 124
to acquire supreme dignity and to extricate himself from
all the gravest disasters and difficulties. It is the preserver 125
and protector of his soul and frees his person (from 126
difficulties) and helps him. Just as it is good (for man)
in (times of) opulence, so it protects man in his poverty.
It is his helper in this world; in the same way it is his 127
supporter and guardian in the next. By its means the
senses grow more vigorous and man's reputation shines 128
bright. It is the source of charity; it is the destoryer of pain. 129 130
Through it (man) perceives the power of making his family 131 132
illustrious; through it, whose standard of valuation is 133
worth being praised, springs the wisdom of the helper of

134 religion. It imparts shin to knowledge (in other words,
wisdom owes its splendour to it). It is the cause of
135 136 (man's) noble deeds. Again he in whom it resides is the
137 doer of good deeds. He is wealthy who possesses it. It
138 is the beginning of all good deeds. Again a man may
139 live for a century in this world but at last he has to wend
his way towards the road leading to the Chinvad bridge
(in other words, he has ultimately to leave this world and
140 go to the other one). You ought therefore to think that,
if you at that time have a large family, that family will
separate from you but the good you may have obtained
from the presence of good sense will accompany you
thither and thereby every man and woman will enjoy
141 virtuous and superior recompense. Hence he who is wise
recognises (the nature of any) work from the very beginning,
but he who is of scanty intellect only finds out (its
142 result) in the end. Again when man's body deteriorates
and his bony frame is broken, the soul immediately leaves
and goes out of the body and then the work of the faculties
of the soul ceases in it and the corporeal frame becomes
143 useless. When the faculties of the soul leave the body,
the latter gets miserable and then its closed eyes do not
reopen, its diseased heart does not move, nor do its broken
hands and feet regain their former vigour and motion.
Even if you be a great magnate of the city, yet at this
time you are not to quit it in a different style (that is to
say, you like others will be taken to your final resting-
144 place in one and the same way.) Then there is no resisting
the approaching fate. Then will the body by means
of the bier be fit for the *Dakhma*, which is appointed to
receive bodies from which the soul has departed and where

families mix up one with another. Then the wealth will 145
go into another man's possession and the wife will remem-
ber the husband. When the wealth will go to his heirs,
the soul will be left alone and the body will be solitary
and be in the place where soulless frames are put and
birds of prey and others will there stay as its rivals. To
this place the high as well as the low, master as well as
servant, the vicious as well the pious, and even the lowest
of men will come. Then he who may have violated the 146
directions and orders of pious men (*i. e.* of religious pre-
ceptors) will be sent, just as a son who has acted in dis-
obedience to his parents is sent, to a place of inferior order
(*i. e.*, to hell) in the other world. Over the lofty and 147
illuminated road of the Chinvad bridge which is (both
for the pious and the sinful) every one goes alike and
there his soul is requited according to the deeds—what-
soever they be—that he has done in this world

MÁDIGÁNECHATRANG.

We know this from (ancient) writings that, in the 1
reign of Khusro-i-Noshervan (*i. e.* Emperor Noshervan the Just), a king of India, Devsaram by name, from motives of personal interest and from a desire of testing the intelligence and prudence of the Persians set up the game of chess.* The game made up of sixteen chessmen of diamond and sixteen of ruby was sent (to Emperor Noshervan) through Takhtaritús, (a savant) who had achieved great fame throughout India. Along with it were sent as gift 1200 camels, laden with gold, silver, gems, and pearls, and 90 elephants laden with rich drapery, and an inventory of the articles and a letter in which (King Devsaram) had written thus (to Emperor Noshervan);—"As you deem yourself to be the king of all the rest of us kings and hold the title of emperor (over us), the wise men of your court ought also to surpass those of ours. Hence you should send us an exposition of this game of chess (that is sent herewith) and, if you fail to do so, you should give us tribute and the fourth part of your revenues."

* *Shetranj*.—We consider this word to be derived from the compound of the Sanskrit words, चतुर and रम. It means "the game of the wise" and this meaning corresponds with the structure and significance of the two words. The Pehlvi word expressive of this game is of the form [illegible] and is pronounced both "chatrang" and "chatorang." The difference in the pronunciation of the final letter [illegible] may be ascribed not to any alteration of the writer but to the form of [illegible] the letter [illegible] may have assumed in some wormeaten manuscript. When the Arabs established their rule in Persia in the seventh century before Christ, they having noletters in their language correspoding to the Pehlvi [illegible] and [illegible] substituted their own ش and ج and formed the word شترنج. This word we still use in Persian and in Gujaratee, our present language.

(After reading the letter) Emperor Noshervan asked
2 (Takhtaritus) to grant him three days (for the elucidation of the game). No one, however, was found among the
3 alumni of Persia who could explain the game. (At length) on the third day, Vazorg-Mithra, * the son of Bokhte, got up and (thus) spoke (to the emperor):—

"(O king) be you happy! Be it known to you for certain that you are worthy to be an emperor and that the alumni of your court are far more proficient than those of Devsaram's country. The motive that you as well as all your Persian subjects should recognise in me a wise man in the whole of Persia induced me to defer the elucidation of the game to this day. I shall without any difficulty explain this (game of) chess and receive the fourth part of his revenues and tribute from Devsaram. Not only shall I do this but I shall also send up to him another game, devised by myself, which he will be unable to explain and we will thus receive from him double the
4 tribute and half of his revenue. (On hearing these words) the emperor thrice pronounced on him the benediction, "O Vazorg Mithra, the Takhtaritus of my realm, may you continue to live." So saying he ordered (a reward of) 1200 dirrhams to be given to Vazorg Mithra.

5 The next day Vazorgmithra called Takhtaritus near him and told him that in setting up this game King Devsaram had followed the analogy of war, that the two chief generals in the game were like the (two) Kings who

* This minister is known among Persian writers by the several names of وزرگمهر Vazorgmeher, ابوزرجمهر Abruzarchmeher, بزرگمهر Buzorgmeher, بزرویه Pazarwih &c.,

stood on the right and left wings of an army to keep the men under control, that the queen stood for the commander of heroes, that the knight occupied the place of a cavalry commander, and that the pawns were the foot-soldiers who in the battle walk in the van. This explanation over, Takhtaritus arranged the game and commenced playing with Vazorgmithra and Vazorgmeher. defeated him in twelve games.

This produced universal joy in the city of Persia. 6
Then Takhtaritus rose and (thus) addressed the emperor:— Be you happy! The holy Creator has bestowed on you such wisdom, prosperity, courage, and success and with these gifts (alone) have you become master of Persia as well as of other countries. The wise men of India 7
after great pains and toil devised this game and sent it hither; and though none else could explain it, yet your (minister,) Vazorgmithra, without the least difficulty or delay and with the native force of his intellect expounded it and thus made immense additions to your imperial treasury."

On the following day the emperor called Vazorg- 8
mithra into his presence and (thus) spoke to him;—"O my Vazorgmithra, what thing is that which you promised me to devise and send up to Devsaram. On this Vazorg-mithra (thus) replied;—"Of the kings that have reigned 9
during this millennium, Arthasadar (*i. e.* Ardeshar Babakan) has been the wisest and most industrious. I will therefore devise a new game and from the name of king Ardeshar call it "Vinearthsadar." I will cause the game board to represent the soil of Safandarmad and its thirty pieces to represent the thirty days and nights, the fifteen

white ones illustrative of day and the fifteen black ones
of night. The movements of each of these pieces on the
10 board I will cause to be similar to those of the planets
in the sky. I will cause one of the moving pieces to
be like Ahurmazd who is single and the source of all
11 virtues; two others like the two worlds, the present and
12 the future; three others like (the three virtues of) thought,
speech, and deed, belonging to *humata*, *hukhta*, and *huaresta*;
13 four others like the four elements (air, earth, fire and
water) of which man is composed and like the four points
of the globe, east, west, south, and north. Five other
14 pieces I will cause to be similar to the five sources of
light, the sun, the moon, the planets, fire, and the light
15 of heaven and six others like the six Gahambars of
the year during which Ahurmazd created the various
16 objects of the universe. I will make the arrangement
of the pieces on the board tally with (the natural order
17 of the several) objects created by Ahurmazd in this
world. I will cause the progressive and retrogressive
movements of the several pieces on the board to be
analogous to the relations that exist in this world between
the soul (of man) and (his) mysterious (virtuous and
vicious) faculties and to those of the seven planets which
move backward and forward in the twelve signs of the
Zodiac and thus both defeat as well as triumph over each
other and to those between man and man in this world,
one beating down and triumphing over the other (or vice
18 versà). Again I will keep up the analogy between the
removal, during the game, of the pieces from the board
and the departure of all men from this world and
between the commencement of a new game and the
reanimation of all men at the time of the resurrection.

On hearing this account (of the game) from Vazorg- 19
mithra, Emperor Noshervan was all in raptures. He ordered him to be supplied with 12,000 Arab steeds of uniform age and size and all decked in gold and pearls, 12,000 young horsemen, the flower of the Persian populace, 12,000 octuple armours, 12,000 splendid swords of Indian steel, and 12,000 girdles with seven medals set in jewels. Besides these the 12,000 horses and cavaliers were supplied with all the requisites and were, like very young children, well decorated. Vazorgmithra was then set at the head of the expedition and with the aid of God and on an suspicious day connected with his good gifts was sent to India.

When the king of India saw (the presents and the 20
new game) of this kind he asked of Vazorgmithra a grant of forty days (for its explanation). But as there was not a man amongst the learned of India who could understand its principles Vazorgmithra received from Devsaram twice as much of tribute and revenue as was formerly asked of him and with rich presents and great honour returned to Persia.

Just as wise people attribute the success of men's 21
(actions) to their good sense, so too, in the explanation of this game of chess the gist and aim of everything connected with it is to be understood through the faculty of intelligence which is kindred to that of good sense. One ought so to play the game that, while he manages to save his own powerful pieces, he may also attempt, without any unfair means, to capture those of his powerful rival. He should also be very attentive in moving and checking the pieces and should conduct his game in a way which, among all good ways, may be considered the best.

ANDARZE KHUSROE KOBÁTÁN. 1

The story goes that Khusro, the son of Kobad, whose 2
soul was beyond the reach of harm, when his life was drawing to its close and before his soul separated from his body, gave the following directions to his minister noblemen as his last testament:—

When my soul gets free of this body of mine, do 3
you take up this throne of mine and remove me to the city of Isfahan and, having placed me there, do you speak to all the men (assembled there) thus with a clear voice;—
O men, be you eager to do good deeds, refrain yourselves 4
absolutely from committing sins, and do not make much of the wealth of this world. For this is that body which was not in this (*i. e.* its present) condition yesterday, whose presence men waited for at a distance of three steps, and which ever and anon increased (the store of) charity with the wealth of this world: but to-day if any one places his hand on it, he will on account of pollution, have to purify himself by *Barashnum*, or else he is prevented from offering up his prayers to God and talking with good men. It was but yesterday that (this body) for (its) royal splendour was not extending its hand to any one; but today (the reverse has come to pass and) no one for fear of pollution touches it. Do you, therefore, O men of the world, so behave (in this world) as to win the blessings (of all); think in your conscience of doing sincere deeds; be zealous and strong in doing (good) deeds for the people of the

world; act legitimately and honestly; in works of
justice be you always unanimous with the sayings
of generous and truthful persons; listen to the ad-
monitions of those who instruct about the soul and to
the precepts of religion and do the work (connected with
it) in a worthy and honest way; be content with your
rights and do not deprive others of theirs; be not indif-
ferent in entertaining pious and saintly men. Observe
carefully how influence disappears and wealth ends, how
a man of high position loses his goods and alienates the
5 affection of his people, and how he suffers adversity and
poverty. Men have to live a short life in this but a long
one in the other world and will there find their strict rival
and true judge. There men will be unable to have virtue
on loan.* Do not then (in this world) accept any bribe or
esteem your body above your soul.† If you have done
few good deeds (here), you will not be able to pass the
Chinwad bridge; for there you will meet such judges as
Meher and Rashne. If you will, (in this world), observe
the good faith ‡ you will obtain (in the other) a place in
garothman. If you will not be disaffected with your lot,§
you will achieve fame; for it is in the power of every man
to be virtuous or vicious any time he likes. Consider this
world to be an inn. Take pains to free yourselves from

* This sentence means that man after his departure from this world will be unable to do any virtuous deed and that it is therefore good to practise virtue as much as possible and without waste of time in this world.

† The purport is this:—let your deeds, whatsoever they be, be such as obtain you profit in the other world. Do not do anything which pertains to the fragile and sensual happiness of this world.

‡ By "persons observing the good faith" are signified those who follow the Mazdiasnian religion which believes in God.

§ Dissatisfaction with one's lot here consists in being unable to brook the sight of and in being sorry for men doing deeds of virtue and industry.

sins and keep yourselves on the alert to do such virtuous deeds as make the place of heaven your own.' Every one 6
(of you) should keep in mind the place whence I have come, the object for which I have appeared in this world, the place whither I have to return, and the demands which I will have to satisfy there. I think that I have come (hither) from the creator Ahurmazd, that I have come hither to subdue the demon (of evil passions), that I shall have to return unto the presence of Ahurmazd who will there demand (of me) an account of the virtuous deeds and of the deeds of industry pertaining to prudent persons which I may have done, of the kind of life I may have spent with my reason, and of the uniform manner in which I may have kept my improved nature.

May the soul of the Emperor, Khusro Kobad, rest 7
in joy. For he it was who made this testament (of his own will) and ordered it to be divulged to the people.

ERRATA.

PREFACE.

Page i	Line 16	Read *one* for *we*
„ ii	„	27	Dele comma after *for*.
„ iii	„	18	Dele *and* before *huaresta*.
„ iv	„	10	Dele comma after *day*.
„ v	„	7	Dele *the* before *Trustees*
„ vi	„	20	Read *appellation* for *appelation*.
„ „	„	21	Read *I* for *we*.
„ viii	„	25	Dele full point and put a comma after *question*.
„ ix	„	25	Read *one meets* for *we meet*.
„ ix	„	26	Read *me* for *us*.
„ x	„	5	Read *Javedane Kherad* for *Zavedane Kherad*.
„ xii	„	12 and 14	Read *God's way* for *god's way*.
„ xviii	„	8	Read *king* for *kings*.

GANJESHAYIGAN.

Page 2	Line	9	Read *who* for *which*.
„ 9	„	17	Put a comma after *wishes*.
„ 15	„	last but 3rd	Put a comma after *soul*.
„ 22	„	1	Put a comma after *injuries*.
„ 24	„	15	Dele comma after *say* and put it after *hands*

ANDARZE ATREPAT.

Page 2 Line 15 of the foot-note Read *O Ahurmazd* for *Ahurmazd*,

ANDARZE KHUSROE KOBATAN.

Page 1 Line 4 Read *minister-noblemen* for *minister noblemen*.

ગંજે શાયગાંન-અન્દરજે આતરેપાત મારાસ્પન્દાંન—
અન્દરજે ખુસરોએ કવાતાન અને માદીગાંને ચત્રંગના
અગતજોગ લોગતોની શબ્દકોષ.

GLOSSARY OF SELECT WORDS.

[illegible]

[illegible] = [illegible] વિ. મતલબને પાંમનાર; સમજ મેલવનાર. *a.* One who gains his object, one who gets explanations.

[illegible] = [illegible] ના. પુસતક; કેતાબ; ચોપડી. ૨. રેસાલો; ચોપાંનીઉ. *n.* A writing, a book, a work. 2. A treatise, a pamphlet.

[illegible] = [illegible] ના. યાદ; ફીકર. *n.* Remembrance, recollection.

[illegible] = [illegible] વી. મદદ કરનાર; આસરો આપનાર. *a.* Helping, supporting.

[illegible] = [illegible] ના. કુસ્તી; કસતી; દીનનો કમરબંદ. (અવ૦ [illegible]) *n.* The sacred string worn by the Parsis round the waist.

[illegible] = [illegible] અથવા [illegible] ના. દોલત; ખજાંનો. (પા૦ [illegible]—[illegible];) *n.* Treasure, wealth.

[illegible] = [illegible] ના. તાબેદારી; નમનતાઈ; વિ. નમનતાઈવાલું. (અવ૦ [illegible]) *n.* Obedience, gentleness, 2. *a.* Gentle,

[illegible] = [illegible] ના. પાછલાપોહર; ઓશીરંણ. *n.* The latter part of the day, called "Ogiran Geh" in the Avestas.

[illegible] = [illegible] વિ. પસંદ કરવાજોગ; ચુનંદુ; મોભાદાર. (અવ૦ [illegible]; ફા૦ [illegible]) *a.* Eligible, select, dignified.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. ખુશી આપવી; ખુશ કરવુ. (અવ૦ [illegible] અથવા [illegible]) *v.* To give delight, to please.

[illegible] = [illegible] વિ. ભરોસાદાર; ભરોશો રાખવાજોગ; વીસવાસુ. *a.* Reliable, trustworthy, faithful.

[illegible] = [illegible] વિ. ઇમાંનદાર; વીસવાસુ. (અવ૦ [illegible]); *a.* Faithful, trusty.

[illegible] ના. હીરો; જહેવેર; ગોહર. (આ બોલ Chaldy יקר عدن ઘણુંજ કીમતી, અને ફારસી برد પથર—એ બે બોલો જોડાઇને બનેલોછે. અને તેનો અરથ 'કીમતી પથર' યાને હીરો અથવા જહવેરનો થાએછે.) *n.* A diamond, a gem. (This word is composed of the Chald. יקר عدن, very precious and persian برد a stone and means "a precious stone" i é a diamond or a gem.)

[illegible] ના. રવાન; રૂહ; આતમા. (અવ૦ [illegible]) *n.* The soul, spirit.

[illegible] ના. આયમણુદશા, પશ્ચમદશા. (અવ૦ [illegible]). *n.* The West.

[illegible] અથવા [illegible] ના. પેહલવાન; (Chal. אל or אֱלָה to be strong אֵיל, אֵיָל strong, hero;) *n.* A hero.

[illegible] ના. બાહેદુર લોકોનો સરદાર, પેહલવાનોનો માલેક. *n.* the commander of valiant men, the lord of heroes.

[illegible] ના. બરૂજ; રાશી. *n.* A sign of the Zodiac.

[illegible] ના. અપમાન; બેઇજ્જતી. (અવ૦ [illegible] + [illegible] ફા૦ بی آبرو) *n.* Dishonour, disgrace.

[illegible] વિ. દયા વગરનું; નીરદયાલુ; ઘાતકી. ૨. તકસીરવાર; ગુનેહગાર; કસુરવન્ત. *a.* Pitiless, merciless, cruel. 2. Guilty, criminal, defective.

[illegible] વિ. વગર જવાબનું; નોકસાન વગરનું. ૨. બેહશતી. ૩. સુખી; બેઆજાર; ખુશ. (અવ૦ [illegible] + [illegible]) *a.* Indestructible, 2, Living in heaven. 3. Happy, cheerful.

[illegible] ક્રિ. ચનતા કરવી; ફીકર કરવી. *v.* To fear, to be anxious.

[illegible] વિ. (આવતી દુનીઆને સારૂ) તઇઆર થવાજોગ; (આવતી દુનીઆને માટે) તઇઆર થાએલું. (Hib. עבד عبد to be worked. עתד to make ready, to set on Foot.) *v.* Capable of being ready (for the coming world), (what has) become ready.

[illegible] વિ. ચહડતે દરજ્જેનું કામ કરનાર; મોહોટું કામ કરનાર. *a.* One performing works of a high order, a doer of great deeds.

[illegible] વિ. મગરૂરી રાખનાર, તકોબર; ફેકાર કરનાર; અભીમાનવાલું. *a.* Harbouring pride, proud, boastful.

[illegible] ના. બંદગી; આજીજી; દુઆ. *n.* Prayer, entreaty, blessing.

[illegible] ના. અદેખાઇ, હસદ. (અવ૦ [illegible] ફા૦ رشک) *n.* Jealousy, envy.

[illegible]=[illegible] ના. જુદાઇ, જુદાગી, ફુટફાટ. *n.* Separation, disunion, dissension.

[illegible]=[illegible] વી. બેગરજ; વગર દરકારનું; સ્વારથ વગરનું. *a.* Not needy, reckless, disinterested.

[illegible]=[illegible] ના. બેફીકરી; બેદરકારી; નચીંતાઇ. *n.* Fearlessness, recklessness, freedom from anxiety.

[illegible]=[illegible] વિ. વગર હાસેલનું; ફોકટનું. *a.* Profitless, useless.

[illegible]=[illegible] ના. ઉતરદીશા. (અવ૦ [illegible], ફા૦ باختر) *n.* The North.

[illegible]=[illegible] વિ. દુર રાખનાર; મના કરનાર, અટકાવનાર. ૨. વગરનું; સેવાએનું. *a.* That which keeps at a distance, prohibits or prevents. 2. Bating, excluding.

[illegible]=[illegible] વિ. ભટકાવનાર; રખડાવનાર. *a* That which causes (anything) to wander.

[illegible]=[illegible] ના. બચપણુ; બચપણી. (અવ૦ [illegible]) *n.* Infancy, childhood.

[illegible]=[illegible] ના. દરજ્જો; મરતબો. *n.* Dignity, rank.

[illegible]=[illegible] ના. યુક્તી; હીકમત; કલા. *n.* A scheme, contrivance, skill.

[illegible] [illegible] ના. મશ્કરી; ઠઠ્ઠા; હસી. *n.* A joke, ridicule, derision.

[illegible]=[illegible] વિ. હીન-નાર; મશ્કરી કરનાર; ઠઠ્ઠા કરનાર. *a.* One who despises, one who ridicules or laughs at.

[illegible]=[illegible] વિ. હીનાએલું; હીનપસ્તીમાં આવેલું. *a.* Rejected, fallen into disgrace.

[illegible]=[illegible] ના. કુશેશ. *n.* Effort.

[illegible]=[illegible] વિ. ગાલેબ; ફાવનાર; ફતેહમંદ. *a.* Strong, victorious, successful.

[illegible]=[illegible] ના. ચહડતી કલા, મોહટાઇ, ચહડતી હાલત. *n.* Advancement of condition, greatness, prosperity.

[illegible]=[illegible] ના. માયા; દયા; મેહરબાનગી; રેહમ. ૨. બખશેશ; માફી. *n.* Mercy, clemency, favour. 2. Gift, pardon.

[illegible]=[illegible] ના. પસતાવો; પશ્ચાતાપ. *n.* Repentance, regret.

[illegible]=[illegible] ના. કરજ; દેન. ૨. વીઆજે લીધેલું અથવા કરજે લીધેલું. *n.* Debt. 2. That which is borrowed.

[illegible]=[illegible] ના. ખાક; મીટી. (Chaldy עפר عفر dust; [illegible] عفرة a little particle of dust.)

૨. ચહડતે દરજેનું; માનવનતું. ([illegible] + [illegible] ઉપરથી.) *n.* Dust, earth. 2. Of high dignity, venerable.

[illegible] = [illegible] ના. સવાર, અસવાર. (અવ૦ [illegible] + [illegible] ફા૦ سوار) *n.* Morning.

[illegible] = [illegible] વિ. પાએદાર રેહનાર, કાએમ રેહનાર, રેહનાર, રેહી શકનાર. (અવ૦ [illegible] ફા૦ [illegible]) *a.* That which remains stable, lasting, that which continues or is able to continue.

[illegible] = [illegible] ના. મોતનો દેવ; જમ. ૨. બદનને જીવથી જુદું પાડનારી શક્તી. *n.* The demon of death. 2. The faculty which separates the soul from the body.

[illegible] = [illegible] ના. ધરમ-સરાહ; ઉતારાની જગા; મુશાફરખાનું. (અવ૦ [illegible] + [illegible] પાંચ દાહડાનું રેહ-ઠાણું. ફા૦ [illegible]) *n.* A caravan-sara, a resting place for travellers.

[illegible] = [illegible] અથવા

[illegible] = [illegible] ક્રિ. સાંભલવું. *v.* To hear.

[illegible] = [illegible] ના. હીનપતી, બેઇજ્જતી. *n.* Disgrace, dishonour.

[illegible] — [illegible]

[illegible] = [illegible] ના. સમજ; આગાહી; ખબર (અવ૦ [illegible] ફા૦ آگاهی) *n,* Explanation, foresight, information.

[illegible] [illegible] ક્રિ. સમજ મેલવવી; [illegible] વાકેફ કરવું; સમજ આપવી. *v.* To get an explanation. *v.* To inform, to explain.

[illegible] = [illegible] વિ. સમજ આપનાર, વાકેફ કરનાર. *a.* One who explains, one who informs.

[illegible] = [illegible] ના૦ ઇજ્જત, આબરૂ, હોરમત. ૨. લાજ, શરમ. (ફા૦ آزرم) *n.* Honour, reputation, respectability. 2. Shame, modesty.

[illegible] = [illegible] વિ. આબરૂવાલું, હોરમતદાર. *a.* Honourable, respectable.

[illegible] = [illegible] વિ. પરહેજગાર, અશો માણસ. ૨. ધરમગુરૂ. *a.* Holy, pious. 2. A spiritual preceptor.

[illegible] = [illegible] વિ. પરહેજગાર દેખાવનો; ધરમી રૂપવાલું. *a.* Of pious appearance, having a religious look.

[illegible] = [illegible] વિ. ઇજા પામેલું; દુખી થાએલું. *a.* Injured, afflicted.

[illegible] = [illegible] વિ. દુઃખ દેનારૂ, ઇજા દેનારી જાતવાલું. *a*. Injurious, belonging to the kind of things that are harmful.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. આપવું; બખશવું. (Hib. [illegible] F. gift, reward.) *v*. To give, to bestow.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. ગુનાહ માફ કરવો; તકસીરને દરગુજર કરવી. *v*. To pardon a fault.

[illegible] = [illegible] ના. દયા, રેહમ. *n*. Mercy, compassion.

[illegible] = [illegible] ના. આબરૂ, ઇજ્જત; માન. (અવ૦ [illegible] ફા૦ آبرو) *n*. Honour, respectability.

[illegible] = [illegible] અ૦ [illegible] ના. ઇજ્જત; આબરૂ. *n*. Honour, respectability.

[illegible] = [illegible] વિ. ઉજમવાલું; ઉદીઓગી. *a*. Industrious, diligent.

[illegible] = [illegible] ના. રૂપું; ચાંદી; (અવ૦ [illegible] ફા૦ سیم) *n*. Silver.

[illegible] = [illegible] ના. આફત; વીપતી; દુઃખ. *n*. Misfortune, affliction, calamity.

[illegible] = [illegible] વિ. એઅતવાર; મકમ, ચુસ્ત, એતેકાદવાલું. (અવ૦ [illegible] એતેકાદ.) *a*. Firm, strong, of firm faith.

[illegible] = [illegible] ના. તરવાનો હોનર, તરવાની યુકતી. *n* The art of swimming, the plan of swimming.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. ઉઠાડવું; બેઠેલાને ઉઠાડવું. *v*. To raise up, to cause a sitting man to rise.

[illegible] = [illegible] વિ. પવીત્રાઇને હાંણી પોહચાડનાર. ૨. ઠગારૂં; અથરાંમણી કરનારૂં. (અવ૦ [illegible] ફા૦ آشموگ) *a*. That which injures holiness. 2. Deceitful, makebating.

[illegible]

[illegible] = [illegible] વિ. પસંદ કરનાર. *a*. That which selects.

[illegible] = [illegible] ના. આખેરતને લગતી ઇચ્છા, સારી મતલબ વાલી ઇચ્છા. *n*. The desire of the other world, a well-meaning desire.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. ઘટાડવું; ઓછું કરવું. (અવ૦ [illegible] ફા૦ [illegible]). *v*. To lessen, to diminish.

[illegible] = [illegible] ના. વેર; કીનો. (અવ૦ [illegible] ફા૦ کینه). *n*. Enmity, malice.

[Pahlavi] = [Pahlavi] ના. વેર-ભાવ, વેરીપણું. ૨. અદાવત, દુશ્મની. *n.* Animosity, inimical feeling. 2. Enmity, spite.

[Pahlavi] = [Pahlavi] વિ. જગડાખોર બનાવનાર, લડાઇખોર કરનાર. ([Pahlavi] લડાઇ કરવી. અવ૦ [Pahlavi]). *a.* That which makes contentious, that which causes to fight.

[Pahlavi] = [Pahlavi] વિ. ઉદ્યોગી; કરવૈયો. ૨. કરણી, કામ. *a.* Industrious, skilful. 2. *n.* A deed, an act.

[Pahlavi] = [Pahlavi] ના. મેહલ, હવેલી. (ફા૦ کوشک). *n.* A palace, an edifice.

• [Pahlavi] = [Pahlavi] ના. ખેતી, ખેતીવાડી, ખેતરની હાર, ક્યારાઓ બાથની જગો. *n.* Agriculture, a plot of ground divided into ornamental beds of flowers.

[Pahlavi] = [Pahlavi] વિ. આંધરું; નાબીના. *a.* Blind.

[Pahlavi] = [Pahlavi] વિ. બેહરું. *a.* Deaf.

[Pahlavi] = [Pahlavi] ના. પેટ, ઉદર, શિકમ. (જુઓ મારાં પેહલવી વ્યાકરણને સફે ૪૩૪ મે.) *n.* The stomach, the belly (see my Pehlvi Grammar p. 434.)

[Pahlavi] = [Pahlavi] ના. શાદી, લગણ, ઘરઘણીપણું. *n.* Marriage.

• [Pahlavi] = [Pahlavi] વિ. જુનું; પુરાણું. (Heb. קהה *to be feeble, weak, dull, blunt*; of the teeth, to become blunt. Aram. קהא Syr. ܩܗܐ;) *a.* Old, ancient.

[Pahlavi] = [Pahlavi] ના. સવાબ; પુણ; નેકી. (Heb. קרב قرب, *to draw near* to God; *to devote oneself*, especially to God, to perform service in his presence; to apply to God hopefully and piously. Ar. قَرُبَ and قُرْبٌ, קרבן قربن offering a sacrifice, a sacrificial gift, or a dedicatary gift. Syr. قوربن Ar. قُرْبان) *n.* Charity, virtue.

—ઘ

[Pahlavi] = [Pahlavi] ના. ઇચ્છા, ખાહેશ. *n.* Wish, desire.

[Pahlavi] = [Pahlavi] ના. માલમતા, ફરનીચર, ઘરનો રાચરચાત. *n.* Property, furniture, household things.

[Pahlavi] = [Pahlavi] વિ. કમીનું, નીચ, હલકું. ૨. એબ, ખાંપણ. ૩. નાંખલું.

a. Mean, base. 2. Imperfection, defect. 3. Small.

[illegible] વિ. આપમતલબીઉં બનાવનાર, આપરગીઉં કરનાર. *a*. That which makes one selfish.

[illegible] ના. ખાનાર. ૨. ખોરાક આપનાર. *n*. One who eats. 2. One who feeds.

[illegible] વિ. સંતોષિ દોલતવાલું, જે મલે તે ઉપર શુકર કરનાર. *a*. One possessing the wealth of contentment, one who is satisfied with whatever he gets.

[illegible] વિ. સંતોશી કરનાર, ધીરજવાલુ બનાવનાર. *a*. That which makes one contented, that which gives one patience.

[illegible] ના. શેહનશાહ નોશેરવાન, આદેલનું નામ. (અવ૦ کسری અથવા خسرو ફા૦ [illegible]) The title of Emperor Noshervan the Just.

[illegible] વિ. બેવજન, બીસાદ વગરનું, હલકું, કમીનું. *a*. Possessing no influence, mean, base.

[illegible] ના. ખાવાનું ફલ. *n*. Fruits.

[illegible] ક્રિ. ચાહવું, ઇચ્છા રાખવી, ખાહેશ કરવી. *v*. To love, to entertain a wish, to be desirous.

[illegible] ક્રિ. વિ. સેહલાઇથી, આસાનીથી. (અવ૦ [illegible] ફા૦ خاري). *ad*. Easily, without any difficulty.

[illegible] ક્રિ. ઉખેરવું. ૨. ખોદવું, ખણવું. (Heb. חפר *to cut into* a thing, *to bore into, to dig into*, of the horse's hoofs. Ar. حفر; *to search out, to explore*. to dig the ground. Syr. ܚܦܪ. *v*. To pluck up. 2. To dig, to pierce into.

[illegible]

[illegible] ના. આતમા, જીવ. ૨. નુર, ઓરેહ. ૩. ઇજ્જત, કીરતી. (Heb. גד [گد] decision,=fortune, especially a favourable fortune; hence, good fortune, then the name of the fortune-bringing deity of the Babylonians, of their planet Venus or of Jupiter, Syr. ܓܕܐ Ar. جد); *n*. The soul. 2. Light, natural gifts. 3. Honour, glory.

[illegible] = [illegible] વિ. કીરતીવાંન; બખ્તાવર, ભાગ્યશાળી. *a.* Lucky, famous.

[illegible] = [illegible] ના. બખ્તાવરી. ૨. આમેપત, રોજી. *n.* Good luck. 2. Income.

[illegible] = [illegible] ના. દોલત, ખજાંનો, જખીરો. (Heb. גנז = גנז *treasure* גזבר a treasurer. Pers. گنج treasure, گنجور treasurer. અવ૦ [illegible] + [illegible] or [illegible]) *n.* Treasure, riches.

[illegible] = [illegible] ના. ઉંટ, સાંઢણી, ઉંટડો. (Heb. Chald. גָּמָל m. *camel*; Syr. ܓܡܠܐ, Ar. جمل). *n.* A camel.

[illegible] = [illegible] ના. ફરીઆદ. *n.* A complaint. [illegible] ફરીઆદ કરનાર. *a.* A complainant.

[illegible] = [illegible] ના. રમત, શેતરંજની બાજી. ૨. ચાલ. ૩. જાવણું, અથવા જવું. *n.* A game at chess. 2. Movement. 3. Going.

[illegible] = [illegible] વિ. ફરતું, ફરનારૂં, હીલચાલ કરનારૂં. *a.* Moving about, going about.

[illegible] = [illegible] ના. જગો. ૨. વખત, વેલા. ૩. તખત; કોચ, બાજટ. ૪. મરતબો, પદવી, દરજ્જો. (અવ૦ [illegible] ફા૦ گاه); *n.* A place. 2. Time. 3. A throne, a sofa, a bench. 4. Dignity, high position.

[illegible] = [illegible] ના. ગાહંબાર, વરશ એકની છ ફસલને લગતો વખત. (અવ૦ [illegible] + [illegible] + [illegible] ઉપરથી.) *n.* The Gahambars, one of the six periods into which the Zoroastrian year is divided.

[illegible] = [illegible] ના. ગેહાંન; ગુજરેલાંને લેઈ જવાનું તખત. *n.* A bier.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. ભખશ કરવો, ખાઈ જવું; ગળી જવું. (ફા૦ گواریدن). *v.* To devour, to eat up, to swallow.

[illegible] = [illegible] ના. શેતાન, એબલીસ, એહરેમન. (અવ૦ [illegible] + [illegible] હાંણી પોહોચાડનારો મીનો. પા૦ گنامینو). *n.* Satan, devil.

[illegible] = [illegible] વિ. બોલનાર, બોલનારૂ. *a.* One who speaks.

[illegible] = [illegible] ના૦ જવાંની, જવાંન અવસ્થા. (અવ૦ [illegible]). *n.* Youth, the state of youth.

[illegible] = [illegible] ના. સારી આદત. ૨. કેળવણી, અકલને લગતો ગુણ. *n.* A good habit. 2. Education, the quality pertaining to good sense.

[illegible] = [illegible] વિ. મુગુ. *a.* Dumb.

[illegible] = [illegible] વિ. તરેહ તરેહનું, રંગરંગનું. (અવ૦ [illegible] ફા૦ گون અથવા گونه). *a.* Various, diversified.

[illegible] = [illegible] વિ. પરતું, પરવાલું; ગીરદાવાલું, અસ્તરવાલું. ૨. પર, ગેરદો. (અવ૦ [illegible] પકડવું). *a.* Having a layer, lined, covered. 2. Lining (of a garment), a layer.

[illegible] = [illegible] વિ. ઘણું, વધારે. ૨. ભારી, સખ્ત, બોજાવાલું. (અવ૦ [illegible] પાહડે, ઉપરથી). *a.* Much, a great deal. 2. Heavy, burdensome, harsh.

[illegible] = [illegible] ના. આદર-માન, ઈજ્જત, મોહટાઈ. *n.* Civility, honour, greatness.

[illegible] = [illegible] ના. ગીરો, કરજે, શાનમાં. (અવ૦ [illegible] ફા૦ [illegible]). *n.* A pledge, a loan, a mortgage.

[illegible]

[illegible] = [illegible] વિ. મીઠું—શીરીન, મીઠાસદાર. *a.* Sweet.

[illegible] = [illegible] ના. શેતરંજ, શેતરંજની રમત. *n.* The game of chess, a game at chess.

[illegible] = [illegible] વિ. મીઠાશ ભરેલું બોલનાર. મીઠું બોલનાર. *a.* One who speaks sweetly,, sweetly-speaking.

[illegible] = [illegible] ના. મીઠી જબાંન, મીઠા બોલ. *n.* Sweet tongue, sweet words.

[illegible] = [illegible] ના. (સુનાનો રૂપાનો યા હીરાનો) ચાંન. *n.* A medal (of gold, silver, or gems).

[illegible] = [illegible] વિ. મતલબીઉ; ખરાબ ધારણા રાખનારૂં. *a.* Selfish, harbouring evil intentions.

[illegible] = [illegible] ના. મતલબ; સબબ. ૨. રમત. ૩. સવાલ. *n.* Reason, ground. 2. Play, sport. 3. A question.

[illegible] = [illegible] ના. વસ્તુ, ચીજ. (અવ૦ [illegible], પા૦ [illegible] ફા૦ [illegible]). *n.* A thing, any substance.

[illegible]

[illegible] = [illegible] વિ. ઉલટું, બરખેલાફ, ફેરફાર. (અવ૦ [illegible] ફા૦ جدتر) *a.* Opposite, different.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. ઉલટાવવું; ફેરવવું. *v.* To turn up, to change.

[illegible] = [illegible] ના. મકદુર, તાકાત, શકતી. *n.* Power, might, ability.

[illegible] = [illegible] વિ. મતફેર, જુદાં મતવાળું. *a.* Dissentient, holding different opinions.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. વિ. હમેશાં, હમેશ, સદા. (અવ૦ [illegible] ફા૦ جاویدان) *ad.* Eternally, always.

[illegible] = [illegible] ના. કપડાં, પોશાક, રખત. *n.* Clothes, garment.

[illegible]

[illegible] = [illegible] ક્રિ. માત કરવું, હરાવવું. ૨. મારવું, ઇજા દેવી. (અવ૦ [illegible], ફા૦ زدن) *v.* To checkmate, to defeat. 2. To strike, to injure.

[illegible] = [illegible] ના. મારામારી, ટંટો, ઝગડો. ૨. ઇજા. *n.* Quarrel, bickering. 2. Injury

[illegible] = [illegible] વિ. બદબખત, બુરાં ભાગ્યેગવાળું, બદબખતીમાં આવેલું, હીન નસીબનું. *a.* Unlucky, unfortunate.

[illegible] = [illegible] ના. ઉતપનતી. *n.* Origin, creation.

[illegible] = [illegible] ના. બખતર. (Heb. [illegible] [زره] to encircle, to bind about, to enclose. ફા૦ زره) *n.* A coat of mail.

[illegible] = [illegible] અથ૦ [illegible] ના. વખત, મેહતલ, વેળા. ૨. દોર. (Heb. [illegible] an appointed, determined time, Ar. زمان). *n.* Time, period of time. 2. A long course of years.

[illegible] = [illegible] વિ. વખત પોહચેલું; જઇફ, બુઢું. *a.* Advanced in age, old.

[illegible] = [illegible] વિ. જલદી, ઉતાવળું. (ફા૦ زود). *a.* Hasty, quick.

[illegible] = [illegible] ના. દારોગો, જેલર, બંદીખાનાનો ઉપરી. *n.* A gaoler, a superintendant of prison.

[illegible] = [illegible] વિ. ચાલાક, ચંચલ, તેજ જેહન. ૨. સીખેલું, કેળવણી લીધેલું. (Heb. [illegible] to be bright, to shine; [illegible] to be clear, enlightened, intelligent, instructed. Syr. زهر ફા૦ زیرک). *a.* Active, smart, of quick talents, 2. Educated.

[illegible]

[illegible] વિ. જાતી, પોતાની જાતથી પેદા થએલું, પોતાનાં ખુનથી જનમેલું. *a.* Self-created, born of its own kind.

[illegible] વિ. એકલું, તનહા. *a:* Solitary, lonely.

[illegible] ના. આદમી, આદમજાત—માણસ. *n.* A human being, the human race.

[illegible] ના. ખરાબી, નોકસાન. (Heb. [illegible] mas-sacre, murder, destruction. ફા० زیاں). *n.* Injury, damage.

[illegible] વિ. બરબાદ જનારૂં, રદ થનારૂં, નોકસાન પામનારૂં. *a.* That which goes to waste, that which is liable to rejection, that which is likely to be destroyed.

[illegible] ક્રિ. ભાંગવું, તોડવું, ફોડવું. (Aram. [illegible] to break, [illegible] broken in pieces, brittle. Heb. שבר; Ar. [illegible]). *v.* To break, to tear up.

[illegible] ના. મોહરાંને ગોઠવવાનું પાટીઉં, તખતો, તખત, બાજટ. (ફા० تخت, تختہ). *n.* A chess-board, a throne, a bench.

[illegible] ના. ગમ, દેલગીરી. (અવ० [illegible] + [illegible] અંધારામાં વીચાર. ફા० تیمار). *v.* Grief, sorrow.

[illegible] ના. કુશેશ. ૨. ઉત્સાહ. ૩. ઉદીઓગ, ધંધો. ૪. શક્તી, કુવત, તાકત. (અવ० [illegible]). *n.* An effort. 2. Zeal. 3. Industry, profession. 4. Power, ability.

[illegible] વિ. આકરૂં, આકરા મીજાજનું, તાતા સ્વભાવનું. (Heb. [illegible] *to sound, to call, to cry, to com-plain;* Ar. [illegible]; ફા० تند). *a.* Irascible, hot-tempered.

[illegible] વિ. તવંગર, દોલતમંદ, છતવાળો. (અવ० [illegible]). *a.* Rich, wealthy.

[illegible] ના. તરસ, પીઆસ, પાંણીની સોસ. ૨. અધીરાઈ, આતુરતાઈ. (અવ० [illegible], તરસ, પીઆસ. ફા० تشنہ). *n.* Thirst, longing for water. 2. Eager-ness, impatience.

[illegible]

[illegible] ના. દેખાવ. ૨. નીશાંન. (અવ० [illegible]). *n.* Appearance. 2. A sign.

[illegible] ના. ગેઈ કાલ. ક્રિ. વિ. ગેઈ કાલે. (અવ० [illegible] અને Heb. [illegible] *the morning.*

the morning time, i. e. the breaking of the day, then *the next morning, the morraw. adv. to-morraw.* Chald. Smir. מחר, Syr. ܡܚܪ to-morraw.) *n.* Yesterday.

[Pahlavi] વિ. આપનાર, બક્ષનાર. *a.* One who gives, one who bestows.

[Pahlavi] વિ. કડવું બોલનાર, સખત સખુનથી બોલનાર. (અવ૦ [Pahlavi] સખત, કડવું; ફા૦ درشت). *a.* One who speaks harsh things, one uttering stern words.

[Pahlavi] વિ. મદદ કરનાર, સંભાળનાર, આશરો આપનાર. *a.* Help-giving, care-taking, supporting.

[Pahlavi] ના. પાદશાહ, રાજા, (અવ૦ [Pahlavi] અ૦ [Pahlavi] + [Pahlavi]). *n.* A monarch, a king.

[Pahlavi] ના. તરીકો, કાએદો. ૨. આપેલું. ૩. ઉમર, વએ. ૪. જીંદગી. ૫. વાજબી, ઘટતું. (અવ૦ [Pahlavi]; ફા૦ داد). *n.* A principle, a rule. 2. That which is given. 3. Age (attained by a man). 4. Life. 5. Just, deserving.

[Pahlavi] ના. ઇનસાફ, ચુકાદો. ૨. મત, વીચાર. *n.* A judicial decision, justice. 2. An opinion.

[Pahlavi] ના. નીતી, વાજબીપણું. *n.* Morality, equity.

[Pahlavi] ક્રિ. વિ. ઘટતી રીતે, કાએદાસર, ફરજ તરીકે. *adv.* In due manner, according to rule, by way of duty.

[Pahlavi] ક્રિ. આપવું. ના. બક્ષીશ, સખાવત, આપ. *v.* To give. *n.* gift, charity.

[Pahlavi] ના. જમાઈ. (અવ૦ [Pahlavi], ફા૦ داماد). *n.* A son-in-law.

[Pahlavi] ક્રિ. ખોટું થવું, ગેરવાજબી બનવું. *v.* To turn wrong, to become unjust.

[Pahlavi] ના. બુરો જોસ્સો; દુરગુણી શક્તી. ૨. ચોરી. ૩. ગુનાહ, પાપ. *n.* An evil passion, an evil faculty. 2. Theft. 3. A sin, a crime.

[Pahlavi] ના. જાહેર બોલનાર. ૨. વીદ્વાન, ગ્યાની. (Heb. דבר *to speak*, Talmud. דבר to spread by words; Syr. طب; the organic root דב is in Targumic דב, Syr. طب, whence AF. *to* make known (by speech), Syr. طبب (preaches), طبا (report); Heb. דבר a stuff prepared from the skins of animals, like the Himyar. ذبر a book written on palm leaves, ذبر to write; from this arose

after the insertion of the t-sound , the Phenician word having passed over generally to the Greeks and the Persians (Pers. دبیر writer.) דְּבִיר may therefore mean *book-town*, i. e. where the sacred writings of the Phenicians were kept;) *n.* A public writer. 2. A learned man, a savant.

ના. કેળવણી, શીક્ષતા. *n.* Education, learning.

ના. કેળવણીખાતું, મક્તબ, મદ્રેસા, પીદીઆ મંદીર. (ફા૦ دبستان). *n.* An educational institution, a school, a college.

ક્રિ. કોલ તોડવો, જુઠું બોલવું, ઓટું થવું. *v.* To break a promise, to speak a lie, to turn wrong.

વિ. નેક, નેકીવાળુ, ભલુ. (અવ૦ નેક,) *a.* Virtuous, good.

ના. દીઆનત, અંતકરણ. ૨. દીન, ધરમ, મજહબ. (અવ૦). *n.* Conscience, internal feelings. 2. Religion.

ના. ખાનદાન, ઓલાદ. (Heb. דוד an united, hence *a friend, cousin, uncle, one beloved.* דוד *to attach, to weave, to bind, to join together*; ફા૦ دود, دودمان). *n.* Descent, family.

ના. બુરી હકુમત; ખરાબ રાજ્ય. *n.* Evil power, a bad government.

વિ. બુરી શક્તીવાળું કરનાર, બુરૂં બનાવનાર. *a.* That which gives one evil faculties, that which makes one bad.

ક્રિ. બુરૂં કરવું, ખરાબ કરવું. *v.* To make bad, to cause to be bad.

વિ. બુરા શરીરવાળું; રોગી બદનવાળું; ખોમીઆત જાતવાળું. *a.* Having a bad body, of a diseased constitution, of defective nature.

ના. દુશમન, શત્રુ. *n.* An enemy, a foe.

[illegible]

[illegible] = [illegible] ના. શરમ, લાજ. (ફા૦ ننگ). *n.* Shame, modesty.

[illegible] = [illegible] વિ. શરાપ દીધેલું; બદ દુઆ પામેલું. (ફા૦ نفرین બદ દુઆ). *a.* Cursed, execrated.

[illegible] = [illegible] ના. લડાઈ, જગડો, મારામારી. (અવ૦ ન + [illegible], ફા૦ نبرد). *n.* A quarrel, a dispute, wrangling.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. લાર કરવો. (ફા૦ [illegible], સં૦ नट to dance;) *v.* To affect.

[illegible] = [illegible] ના. રઈઅત, પ્રજા. *n.* A nation.

[illegible] = [illegible] વિ. સારૂં, નેક. (ફા૦ نیک). *a.* Good, virtuous.

[illegible] = [illegible] ના. દખ્ખણદશા. ૨. બપોર. *n.* The southern quarter. 2. Noon-time.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. (ગ્રહનું) નીચ અથવા વકરી થવું. *v.* To proceed retrogressively (said of a planet.)

[illegible]

[illegible] = [illegible] ક્રિ. પરાગંદે કરવું, વીખરાવી નાંખવું. (Heb. נזר نزر *to scatter about, to disperse, to lead astray.* Syr. [illegible]; Ar. نزر, بذر). *v.* To spread, to scatter up.

[illegible] = [illegible] ના. ખાનદાન, ઓલાદ, કુટમ. (અવ૦ [illegible] + [illegible] ફા૦ پیوند). *n.* Descent, origin, family.

[illegible] = [illegible] ના. સંબંધ, મેળાપ; ક્રિ. [illegible] જોડાવું, સંબંધ કરવો, મળવું. ૨. મશગુલ રાખવું. (ફા૦ پیوستن). *n.* Union, connexion; *v.* To be connected, to be united. 2. To keep engaged.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. પાએદાર રેહવું, ટકી રેહવું, કાએમ રેહવું. *v.* To keep firm, to last, to be eternal.

[illegible] = [illegible] ના. નસીહત, શીખામણ. *n.* A precept, an admonition.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. વિ. ઓદાનકરેને, કદાચ, કવ્ચ. *adv.* Perhaps, occasionally, accidentally.

[illegible] = [illegible] ના. પત્ર, કાગળ, નામું; (અવ૦ [illegible] + [illegible] ઉપરથી.) *n.* A letter, an epistle, an account.

[illegible] = [illegible] વિ. મધ્યમ, વચલું. *a.* Mediocre, central.

[illegible] = [illegible] વિ. ઘટતું, વાજબી. *a.* just, due.

[illegible]=[illegible] ના. જવાબ, ઉતર. (અવ૦ [illegible]+[illegible]; ફા૦ پاسخ). *n.* An answer, a reply.

[illegible]=[illegible] વિ. શક્તીવાન, બળવન્ત. (અવ૦ [illegible]+[illegible] ઉપરથી [illegible] ને બદલે.) *a.* powerful, strong.

[illegible]=[illegible] ના. સજા. (અવ૦ [illegible]+[illegible] ઉપરથી.) *n.* Punishment.

[illegible]=[illegible] વિ. શક્તીવાન, બળવન્ત. *a.* Powerful, mighty.

[illegible]=[illegible] ના. ઇજા પોહચાડનારો સંબંધ અથવા દોસ્તી. ૨. દુખકારક મદદ. *n.* The union or friendship that brings harm. 2. The help that causes pain.

[illegible]=[illegible] ક્રિ. શનગારવું, ઘરેણું પેહરાવવું. *v.* To adorn, to decorate with jewels.

[illegible]=[illegible] ના. બખીલ, કનજુસ, મુમસેક. *n.* A miser, a niggard.

[illegible]=[illegible] અ૦ [illegible] ના. બખીલી, કંજુસાઈ. (Heb. כָּנַס يَنْيس a thing covered, concealed;) *n.* Stinginess, niggardliness.

[illegible]=[illegible] વિ. દરજ્જાવાળું, માનવન્તું. *a.* Honourable, of high rank.

[illegible]

[illegible]=[illegible] ના. (શેતરંજની રમતનો) વજીર. *n.* The queen (of chess.)

[illegible]=[illegible] વિ. પેહલ્લે દરજ્જેનું, સરવેથી સરસ. (અવ૦ [illegible] ફા૦ فروردم;) *a.* Best, of the first **rank.**

[illegible]=[illegible] વિ. મદદ કરનાર, સાહેતા આપનાર, મદદગાર. *n.* Aiding, helping.

[illegible]=[illegible] વિ. નાપાએદાર, કાએમ નહી રેહ એવું. (અવ૦ [illegible]+[illegible] જવું; ફા૦ فرسودن સરી જવું, કોહી જવું.) *a.* Unstable, not durable.

[illegible]=[illegible] વિ. સારી બુધીવાળું, દાનાઈ ધરાવનારૂં. *a.* Having good sense, possessing wisdom.

[illegible]=[illegible] વિ. સારૂં, ખુબીવન્તું. ૨. સુખી, સુખવન્તું. *a.* good, virtuous. 2. Happy.

[illegible]=[illegible] વિ. વગર યાદદાસ્તવાળું, વીસરભવ, જે યાદમાં નહી રેહે તે. *a.* Forgetful, such as can not be remembered.

[illegible] = [illegible] વિ. પાપી, ગુનાહને મદદ કરનાર, ગુનેહગાર. *a.* Sinful, guilty.

[illegible] = [illegible] ના. ધરેહની અથવા સીતારાની ચાલ. *n.* The motion of a planet.

[illegible] = [illegible] વિ. ફળવન્તુ, ફળવાલું, ફળવન્ત. *a.* Fertile, fruit-bearing.

[illegible] = [illegible] વિ. કેદી, બંદીવાન. ૨. કેદ, બંદીખાનું. *a.* Imprisoned, made captive. 2. Imprisonment, captivity.

[illegible] = [illegible] ના. હીસ્સો, ભાગ, બેહરો. (અવ૦ [illegible] ઉપરથી ફા૦ بهره). *n.* A share, a part.

[illegible] = [illegible] ના. ચોથાઇ બંડની. (ફા૦ باژ). *n.* An assignment of about one-fourth of one's revenue, a tribute.

[illegible] અ૦ [illegible] = [illegible] અ૦ [illegible] ના. તસદી, જેહમત. ૨. બોજો. ૩. દુઃખ. ૪. ફળ. *n.* Trouble, pain. 2. Burden. 3. Misery. 4. Fruits.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. વિ. અવલ, પેહલાં, શરૂઆતમાં. *adv.* Firstly, in the beginning.

[illegible] = [illegible] ના. બુજોરગી, મોહટાઈ. (અવ૦ [illegible], ફા૦ بزرگی). *n.* Grandeur, greatness.

[illegible] = [illegible] ના. બરદાસ્ત કરવાની તથા ખમવાની શક્તી. (અવ૦ [illegible], ફા૦ برداشت). *n.* Power of endurance.

[illegible] = [illegible] ના. આળસાઈ, સુસતી. ૨. ઉંઘ, ખોઆબ, નીંદ. (અવ૦ [illegible]; ફા૦ بوشاسپ). *n.* Laziness, inactivity. 2. Sleep.

[illegible] = [illegible] ના. પાદશાહ નોશીરવાંનના વજીર વજોરગમીહ્રના બાપનું નામ. ૨. વિ. છુટકારો પામેલું. *n.* The name of King Noshervan's minister Vazorgmithra's father. 2. Liberated.

[illegible] = [illegible] ના. પીડા, દુઃખ, આજાર. (અવ૦ [illegible]). *n.* Pain, misery, disease.

[illegible]

[illegible] = [illegible] ના. ખોદાને માનવાની દીન, યજદાં પરસ્તી ધરમ. *n.* The Yezdanparast faith, the religion which believes in one god.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. ઉચકાઈ જવું. *v.* To be raised up.

[illegible] = [illegible] ક્રિ. ઉચકવું, ઉઠાવવું. *v.* Pick up. raise up.

[illegible] ક્રિ. ફાવવું, ફતેહમંદ થવું, માત કરવું. *v.* To triumph over, to be successful, to defeat.

[illegible] વિ. મોબેદ તથા અંધીઆરૂ અને મજદીઅસ્નની દીનવાળાને લગતું, યજદાં પ્રસ્તને લગતું; (અવ૦ [illegible] મોહટાઈ, [illegible] મોહટું, મોહટાઈવાળું. Heb. [illegible] مگ અથવા [illegible] مک *to be great, mighty, rich*; m. [illegible] مگوش, usually for priests among the Assyrians, Medes and Persians; ફા૦ مغ; Phenic. [illegible] مگر priest, wiseman.) *a.* Pertaining to the Mobeds, Andhiarus, and those who cultivate the Mazdiasnian faith.

[illegible] વિ. કમીનું, હલકું, નીચ. (એ [illegible] નો ફેરવાઈ ગએલો એ મલયોછે.) *a.* Mean, base.

[illegible] ના. મોજમહજા, એશઆરામ, ખુશી. (ફા૦ مهماني). *n.* Pleasures, ease and enjoyment.

[illegible] ના. ટીપ, વીગત, તફસીલ. *n.* A list, an inventory.

[illegible] ના. પુસ્તક, કેતાબ, ચોપડી. ૨. ચોપાંનીઉં, રેસાલો. (Heb. [illegible] ملي *to be wide, extended, comprehensive.* Ar. ملي *tr. to make wide;* [illegible] *to stretch out a measuring line.*) *n.* A writing, a book. 2. A pamphlet, a treatise.

[illegible] વિ. કાએદાસર રાખનાર, બરોબર રાખનાર. (અવ૦ [illegible] =માપવું, ભરવું, તોલ કરવો.) *a.* Regulating, keeping within bounds.

[illegible] ના. આતશકદેહ, દરેમેહર, અગીઆરી. ૨. જરતોશ્તીઓનું ધરમનું મકાન. *n.* A fire-temple. 2. A place of worship of the Zoroastrians.

[illegible] ના. વચે પડનાર, વસીલો, સેપારસ કરનાર. (ફા૦ ميانجي). *n.* That which comes between, a means.

[illegible] ના. મોતી. (ફા૦ مرواريد). *n.* A pearl.

[illegible] અ૦ [illegible] ના. કંગાલીઅત, સંકટ, લાચારી, મીસકીની. (અવ૦ [illegible], ઉપરથી ફા૦ مستمند). *n.* Misery, poverty, state of helpless destitution.

[illegible] વિ. કંગાલ, લાચાર, મુફલેસ. ૨. અશક્ત, બળ વગરનો. *a.* Miserable, poor. 2. Powerless, feeble.

[illegible] ના. શેતરંજનું મોહરૂ. (ફા૦ مهره). *n.* A chessman.

= ના. પરંદું, પક્ષી, પંખેરૂ. (અવ૦ , ફા૦). n. A bird.

= ના. બંદીખાનું, જેલ, કેદખાનું. n. A gaol, a prison.

= ના. મુફલેસ, કંગાલ, પઇસા વગરનું. a. Poor, impecunious.

= ના. આરાધના, યાદ, બંદગી, બજ્રન. n. Adoration, worship.

= ના. બાજી, રમત, દાવ. ૨. હાથ, દસ્ત. ૩. કુવ્વત, શક્તી. (જુઓ પેહલવી વ્યાકરણ સફે ૪૫૧ ને. દીન૦ દફ્૦ ૨ જું.) n. A game. 2. A hand. 3. Strength. (see my Pehlvi grammar p. 451 & Dinkard Vol. II.)

= ક્રિ. રમત જીતવી, બાજીમારવી, દાવ જીતવો. v. To win a game.

= ના. અકલનું વજુદ, જ્ઞાન, ડાહપણ. n. Knowledge, wisdom.

= ના. લડાઈ, જગડો, ટંટો, ફિસાદ. (Heb. רגם رگم = to stone; ફા૦ رزم); n. Quarrel, bickering, wrangling.

= ના. ઇજા, દુઃખ. ૨. મેહનત, કષ્ટ. ૩. કંટાળો. (ફા૦ رنج); n. Injury, pain. 2. Trouble, labour. 3. Disgust.

= ના. ભેદ, ભરમ. (ફા૦ راز; Aram. רז ; *to hide, to conceal.* רז *a secret;* Syr. ܐܪܙ *to keep secret.*) n. A mystery, a secret.

= વિ. રાજી રાખનાર, ખુશી રાખનાર. (Heb. רצה *to have pleasure in one.* Ar. رضي અથવા رضي); a. One who pleases (another.)

= ક્રિ. ઉગવું. (અવ૦ , ફા૦ روئیدن). v. To grow.

= ના. દાહડો, દીવસ. n. A day.

[illegible]

[illegible]=[illegible] ના. વીઆજ. ૨. વધારો. ૩. તલુઆત. ૪. ઉગણી. (અવ૦ [illegible]). *n.* Interest (of money.) 2. Increase. 3. Sunrise. 4. Growing.

[illegible]=[illegible] વિ. મોબારક, સગણુવન્તું, શુભ, સારૂં. *a.* Auspicious, of good omen.

[illegible]=[illegible] વિ. ખોલાસો કરનાર, સમજ આપનાર. (અવ૦ [illegible]; ફા૦ [illegible]). ૨. ચહડતે દરજ્જેનો, મોહટાઇવાળું. *a.* One who explains, one who expounds. 2. Majestic, of high dignity.

[illegible]=[illegible] ના. બદકારી, બુરૂકામ. *n.* A bad deed.

[illegible]=[illegible] ના. દાનાઇ, ગ્નાન. (અવ૦ [illegible]=પ્રકાશવું. ઉપરથી.) *n.* Knowledge, wisdom.

[illegible]=[illegible] ના. ઉજરડું, રોશની, ઉજાસ. (અવ૦ [illegible], ફા૦ [illegible], પા૦ [illegible]); ૨. કામ. ૩. ખેતી. *n.* Light. 2. A work, an act. 3. Agriculture.

[illegible]=[illegible] ક્રિ. (ધરેહ અથવા સેતારાનું) મારગે ચાલવું, મારગી થવું. *v.* To move onwards, to be progressive. (said of a planet.)

[illegible]=[illegible] ના. આવણુ જાવણુ. *n.* Going and coming.

[illegible]=[illegible] અથવા [illegible] વિ. ફેરફાર થવાજોગ, ફેરફાર થવાવાળું. (અવ૦ [illegible] અથવા [illegible]); *a.* Liable to change.

[illegible]=[illegible] ક્રિ. ખરીદવું, વેચાતું લેવું. (ફા૦ [illegible] કીમત.) *v.* To purchase.

[illegible]=[illegible] ક્રિ. રમવું, ખેલવું, રમત રમવી, બાજી ખેલવી. (અવ૦ [illegible] ઉપરથી. ફા૦ [illegible]). *v.* To play, to indulge in sports, to play a game.

[illegible]=[illegible] ક્રિ. વિ. રમતી વખતે, ખેલતી વખતે. ૨. ક્રિ. રમવું, ખેલવું. *adv.* At the time of playing. 2. *v.* To play.

[illegible]=[illegible] વિ. વીશવાસુ, ભરોસાદાર. (અવ૦ [illegible] ઉપરથી, ફા૦ [illegible]). *a.* Trustworthy, reliable.

[illegible]=[illegible] ના. વજીર, પ્રધાન, પાદશાહી દરબારનો મશવરતકાર. (અવ૦ [illegible]+[illegible] ઉપરથી.) *n.* A minister, a counsellor in a royal court.

[illegible]=[illegible] અ૦ [illegible] ના. વીધવા, મુએલી ગએલા ભરથારવાળી ઓરત. (ફા૦ بیوه). *n.* A widow.

[illegible]=[illegible] ક્રિ. સીનગારવું, સીનગાર આપવો અથવા કરવો. (અવ૦ [illegible]+[illegible] ઉપરથી.) *v.* To adorn, to decorate.

[illegible]

[illegible]=[illegible] વિ. મોહટું, ઘણું. ૨. મોહટાઈ ભોગવનાર. (Heb. שטף *to overflow, to flow along, to overwhelm;* Ar. شطف or شطب); *a.* Grand, copious. 2. One who enjoys grandeur.

[illegible]=[illegible] ના. જુલમ, જોલમ, સીતમ. (Heb. שטם *to attack, to lie in wait for, to hate, to persecute.*) Aram. שטם (to enclose), Syr, [illegible], (to fetter,) Ar. سطم (to shut up;) *n.* Tyranny, oppression, violence.

[illegible]=[illegible] ના. વડો સરદાર, વડો અમલદાર. *n.* A chief officer.

[illegible]=[illegible] ના. બરદાશત કરવાની અથવા ખમવાની શકતી. ૨. ફરમાનબરદારી તથા તાબેદારી. (અવ૦ [illegible]). *n.* Power of endurance. 2. Obedience.

[illegible]=[illegible] ના. ચુગલી, ગીબત. (અવ૦ [illegible] ચુગલ.) *n.* Slander, calumny.

[illegible]=[illegible] ના. જલદી, જડપ. ૨. સેહલાઈ, આસાંની. (ફા૦ سبکی). *n.* Quickness, celerity. 2. Easiness.

[illegible]=[illegible] વિ. ઉજળું, સફેદ. (અવ૦ [illegible], ફા૦ سپید). *a.* White.

[illegible]=[illegible] ના. સવાલ, પુરશેશ, પ્રશ્ન. (ફા૦ سوال); *n.* A question.

[illegible]=[illegible] ના. આસમાન, ગગન. (અવ૦ [illegible], ફા૦ سپهر). *n.* The sky.

[illegible]=[illegible] ક્રિ. અટકાવવું. ૨. છુપાવવું. (અવ૦ [illegible] ઉપરથી.) *v.* To prevent. 2. To conceal.

[illegible]=[illegible] ના. ખરાજાત, ચોથાઈ. (ફા૦ ساو). *n.* A fourth part of the revenues.

[illegible]=[illegible] અથવા [illegible]=[illegible] વિ. ઇજા દેનાર, દુઃખ દેનાર. (અવ૦ [illegible]). *a.* Injurious, hurtful.

[illegible]=[illegible] ના. કાળું, સીહા. (અવ૦ [illegible], ફા૦ سیاه). *n.* Blackness.

[illegible]=[illegible] વિ. દુઃખનો મદદગાર, દુઃખનો સાથી, દુઃખને વખતે

મદદ કરનાર. *a.* One who helps in time of misery and pain.

[illegible]=[illegible] ના. સમ, સોગંદ, કસમ. *n.* An oath.

[illegible]=[illegible] ના. શાદી, ખુશી. (ફા૦ سور). *n.* Delight, pleasure.

[illegible]=[illegible] ના. ગુજરેવા પછીની તરીજી રાત. *n.* The third night after a man's death.

[illegible]=[illegible] વિ. આજેજ, જેર, લાચેલાજ. (ફા૦ ستوه); *a.* Helpless, destitute.

[illegible]=[illegible] ના. સેનાપતી, લશકરનો વડો સરદાર, કમાનડેરઈનચીફ. (અવ૦ [illegible] + [illegible] અથવા [illegible] અને ફા૦ [illegible] ઉપરથી.) *n.* A commander-in-chief of an army.

[illegible]=[illegible] વિ. રાતું, આતશીઆ. (અવ૦ [illegible], ફા૦ سرخ); *a.* Red.

[illegible]

[illegible]=[illegible] ના. સંકટ, સખ્તી, આફત. *n.* Calamity, misfortune.

[illegible]=[illegible] ના. દબદબો, ભપકો, દરબજો. (Heb. שָׁכַח to look at, to see, to view; *to pierce a thing with the eye.*) *n.* Splendour, dignity.

[illegible]=[illegible] ના. મશવરત અથવા છુપી વાત કરવાની સભા યા જગા. (ફા૦ شبستان). *n.* A council or place of secret consultation.

[illegible]=[illegible] ના. તલવાર. *n.* A sword.

[illegible]=[illegible] વિ. શકતીવાન, બળવન્ત, જોરાવર. (અવ૦ [illegible] to be strong.) *a.* Powerful, strong.

[illegible]=[illegible] વિ. લાએક, યોગીઅ. *a.* Deserving, fit.

[illegible] / [illegible] =[illegible] વિ. લાએકીવાળું, સભીઅતાવાળું; લાએક, યોગીઅ. *a.* Polite, civil; suitable, fit.

[illegible]

[illegible]=[illegible] ના. હીન્દુસ્થાન, હીન્દનો દેશ. *n.* India.

[illegible]=[illegible] ના. મીજલસ, મંડળી, અનજુમન; (અવ૦ [illegible]; ફા૦ انجمن;) *n.* An assembly, a meeting.

[illegible]=[illegible] ક્રિ. વિ. તેમજ, તેજ પરમાણે. *adv.* In the same way.

[illegible]=[illegible] ના. વખત, વેળા. ૨. ફરસંગ. ૩. કલાક. (અવ૦ [illegible]); *n.* Time. 2. A measure of distance. 3. An hour.

[illegible]=[illegible] ના. સારો બદલો, સારો અજિર. *n.* Good reward. good recompense.

[illegible]=[illegible] અ૦ [illegible] ના. પ્રજા, લોક, રઇઅત. (અવ૦ [illegible] to be; ઉપરથી. ફા૦ مستیان). *n.* People. a nation.

[illegible]=[illegible] ના. સારૂં કામ. *n.* A good deed.

[illegible]=[illegible] વિ. પરઉપકારી, વગર સવારથે બીજા ઉપર ઉપકાર કરનાર. *a.* Philanthropic.

[illegible]=[illegible] ના. તકરાર, બેહસ. (અવ૦ [illegible] + [illegible];) *n.* An argument, a discussion.

[illegible]=[illegible] ના. હેયાતી, હસ્તી. *n.* Existence.

અનદરજે આતરેપાત.

સફો.	સતર.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧	૭	[illegible]	[illegible]
૨	૨૧	[illegible]	[illegible]
૩	૨૨	[illegible]	[illegible]
૪	૩	[illegible]	[illegible]
૧૦	૧૫	[illegible]	.....
૧૦		[illegible]	[illegible]
૧૧	૨	[illegible]	[illegible]
૧૧	૧૧	[illegible]	[illegible]
૧૧	૧૫	[illegible]	[illegible]
૧૨	૯	[illegible]	[illegible]

માદીગાંને ચતરંગ.

સફો.	સતર.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧	૬	[illegible]	[illegible]
૨	૫	[illegible]	[illegible]
૨	૧૩	[illegible]	[illegible]
૩	૮	[illegible]	[illegible]
૩	૧૬	[illegible]	[illegible]
૪	૨	[illegible]	[illegible]
૪	૪	[illegible]	[illegible]
૪	૯	[illegible]	[illegible]
૫	૨૪	[illegible]	[illegible]
૬	૪	[illegible]	[illegible]
૬	૧૩	[illegible]	[illegible]
૬	૧૭	[illegible]	[illegible]
૬	૨૧	[illegible]	[illegible]

આ એ પુસતકને છપાતાં થાએલી ભુલને લગતું

જંદ ઊચ્ચારનું શુધ્ધી પત્ર.

. ગં જ શા ઈ ગાં ન .

અંક.	સતર.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧	૧૮	[illegible]	[illegible]
૬	૧૯	[illegible]	[illegible]
૧૦	૧૬	[illegible]	[illegible]
૧૬	૧૮	[illegible]	[illegible]
૧૬	૨૦	[illegible]	[illegible] ૧૨૭
૧૬	૨૩	[illegible] ૧૨૭	[illegible] ૧૨૮
૧૭	૧૬	[illegible]	[illegible]
૧૮	૧૧	[illegible]	[illegible]
૧૮	૨૧	[illegible]	[illegible]
૧૯	૧૯	[illegible]	[illegible]
૨૦	૩	[illegible]	[illegible]
૨૦	૧૧	[illegible]	[illegible]
૨૦	૨૦	[illegible]	[illegible]
૨૧	૧૨	[illegible]	[illegible]
૨૧	૧૮	[illegible]	[illegible]
૨૧	૨૦	[illegible]	[illegible]
૨૧	૨૨	[illegible]	[illegible]
૨૧	૨૩	[illegible]	[illegible]
૨૬	૧૦	[illegible]	[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] 3
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٤
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

અન્દરજે અનોશેરોબાંન ખુસરોએ કવાતાંનનું વાંચણ.

[illegible] ૧
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૨
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٢
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٢٩
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ۹۴
[illegible]
[illegible] ۹۵
[illegible]
[illegible]
[illegible] ۹۶
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ۹۷
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ۹۸
[illegible]
[illegible] ۹۹
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ১৫
[illegible]
[illegible]
[illegible] ১৬
[illegible] ১৭
[illegible]
[illegible] ১৮
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ১৯
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
3 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
6 [illegible]
[illegible]
[illegible]
4 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

માદ્રીગાંને ચતરંગનું વાંચણ.

[illegible] ૧

[illegible] ૨

[illegible]

[illegible] ૯૪૫
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯૪૬
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯૪૭
[illegible]
[illegible]
[illegible]

۱۳۹ [illegible]
[illegible]
۱۴۰ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۱۴۱ [illegible]
۱۴۲ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۱۴۳ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۱۴۴ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ૧૧૯
[illegible]
[illegible] ૧૨૦
[illegible]
[illegible] ૧૨૧
[illegible] ૧૨૨
[illegible] ૧૨૩
[illegible] ૧૨૪
[illegible]
[illegible] ૧૨૫
[illegible] ૧૨૬
[illegible]
[illegible] ૧૨૭
[illegible]
[illegible] ૧૨૮
[illegible] ૧૨૯ ૧૩૦
[illegible] ૧૩૧
[illegible] ૧૩૨
[illegible] ૧૩૩
[illegible] ૧૩૪
[illegible] ૧૩૫
[illegible] ૧૩૬
[illegible] ૧૩૭
[illegible] ૧૩૮

۹۹۰ [illegible]
۹۹۱ [illegible]
[illegible]
۹۹۲ [illegible]
[illegible]
[illegible]
۹۹۳ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۹۹۴ [illegible]
[illegible]
۹۹۵ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۹۹۶ [illegible]
[illegible]
[illegible]
۹۹۷ [illegible]
۹۹۸ [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] ९०१
[illegible]
[illegible] ९०२
[illegible]
[illegible]
[illegible] ९०३
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ९०४
[illegible]
[illegible] ९०५
[illegible]
[illegible] ९०६
[illegible] ९०७
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ९०८
[illegible] ९०९
[illegible]

[illegible]
९१ [illegible]
[illegible]
९२ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
९३ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
९४ [illegible]
९५ [illegible]
९६ [illegible]
[illegible]
[illegible]
९७ [illegible]
९८ [illegible]
९९ [illegible]
[illegible]
[illegible]
१०० [illegible]
[illegible]

٤١

٤٢

٤٣

٤٤

٤٥

[illegible]
[illegible]
٦٩ [illegible]
٧٠ [illegible]
٧١ [illegible]
٧٢ [illegible]
[illegible]
٧٣ [illegible]
٧٤ [illegible]
٧٥ [illegible]
٧٦ [illegible]
٧٧ [illegible]
٧٨ [illegible]
[illegible]
٧٩ [illegible]
٨٠ [illegible]
٨١ [illegible]
٨٢ [illegible]
[illegible]
٨٣ [illegible]
٨٤ [illegible]
[illegible]
٨٥ [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] ૫૫
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૫૬
[illegible]
[illegible] ૫૭
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૫૮
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૫૯
[illegible]
[illegible] ૬૦
[illegible]
[illegible] ૬૧
[illegible]
[illegible] ૬૨ ૬૩
[illegible] ૬૪
[illegible] ૬૫
[illegible] ૬૬
[illegible] ૬૭
[illegible] ૬૮

٤٣ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٤٤ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٤٥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٤٦ [illegible]
٤٧ [illegible]
[illegible]
٤٨ [illegible]
[illegible]
٤٩ [illegible]
٥٠ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٥١ ٥٢ [illegible]
٥٣ [illegible]
٥٤ [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] ૨૬
[illegible] ૨૭
[illegible] ૨૮
[illegible]
[illegible] ૨૯
[illegible] ૩૦
[illegible] ૩૧
[illegible] ૩૨ ૩૩
[illegible] ૩૪
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૩૫
[illegible]
[illegible] ૩૬
[illegible]
[illegible] ૩૭
[illegible] ૩૮
[illegible]
[illegible] ૩૯
[illegible] ૪૦
[illegible] ૪૧
[illegible] ૪૨

[illegible]
[illegible]
११ [illegible]
१२ [illegible]
१३ [illegible]
[illegible]
१४ [illegible]
१५ [illegible]
१६ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
१७ १८ [illegible]
१९ [illegible]
२० [illegible]
२१ [illegible]
२२ [illegible]
[illegible]
२३ [illegible]
२४ [illegible]
२५ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible] ۱

۲ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۳ [illegible]
۴ [illegible]
[illegible]
[illegible]
۵ [illegible]
۶ [illegible]
[illegible]
۷ [illegible]
[illegible]
۸ [illegible]
[illegible]
۹ [illegible]
۱۰ [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٩٤٣
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٩٤٤
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٩٤٥
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٢١٢
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٢١٣
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٢١٤
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ۹۴۶

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ۹۷۴
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ۹۸۰
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
९४२ [illegible]
[illegible]
[illegible]
९४३ [illegible]
[illegible]
[illegible]
९४४ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
९४५ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
९४६ [illegible]
[illegible]
[illegible]
९४७ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
١٤٣ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
١٤٤ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
١٤٥ [illegible]
[illegible]
١٤٦ [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૬૩
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૬૪
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૬૫
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૬૬
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૬૭

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] १८०
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] १८१
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] १८२
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٣٤
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٣٥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٣٦
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٣٧
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯૨૯
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯૩૦
[illegible]
[illegible] ૯૩૧
[illegible]
[illegible] ૯૩૨
[illegible]
[illegible] ૯૩૩
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯૩૪
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯૩૫

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٢٣
[illegible]
[illegible] ١٢٤
[illegible] ١٢٥
[illegible] ١٢٦
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٢٧
[illegible]

[illegible]

[illegible] ९२२

[illegible]

١٢٢ [illegible]

١٢٣ [illegible]

١٢۴ / ١٢۵ [illegible]

١٢۶ [illegible]

١٢٧ [illegible]

١٢٨ [illegible]

١٢٩ [illegible]

١٣٠ [illegible]
[illegible]

١٣١ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
٩٦ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٧ [illegible]
٩٨ [illegible]
[illegible]
١٠٠ [illegible]
[illegible]
١٠١ [illegible]
١٠٢ [illegible]
١٠٣ [illegible]
[illegible]
١٠٤ [illegible]
١٠٥ [illegible]
١٠٦ [illegible]
١٠٧ [illegible]
١٠٨ [illegible]
١٠٩ [illegible]
١١٠ [illegible]
١١١ [illegible]
[illegible]

٣٨ [illegible]
[illegible]
٣٩ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٤٠ [illegible]
٤١ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٤٢ [illegible]
٤٣ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٤٤ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٤٥ [illegible]
[illegible]
٤٦ [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
১৮ [illegible]
১৯ [illegible]
২০ [illegible]
২১ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
২২ [illegible]
[illegible]
[illegible]
২৩ [illegible]
[illegible]
[illegible]
২৪ [illegible]
[illegible]
২৫ [illegible]
[illegible]
২৬ [illegible]
[illegible]
২৭ [illegible]
[illegible]

૬૫ [illegible]
૬૬ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૬૭ [illegible]
૬૮ [illegible]
૬૯ [illegible]
૭૦ [illegible]
૭૧ [illegible]
[illegible]
૭૨ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૭૩ [illegible]
[illegible]
૭૪ [illegible]
૭૫ [illegible]
[illegible]
૭૬ [illegible]
૭૭ [illegible]
[illegible]

[illegible] ५१
[illegible] ५२
[illegible] ५३
[illegible] ५४ ५५
[illegible] ५६
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ५७
[illegible]
[illegible] ५८
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ५९
[illegible] ६०
[illegible] ६१
[illegible] ६२
[illegible] ६३
[illegible] ६४
[illegible]

31 [illegible]

[illegible]

32 [illegible]

33 [illegible]

34 [illegible]

35 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

36 [illegible]

[illegible]

37 [illegible]

38 [illegible]

39 [illegible]

40 / 41 [illegible]

[illegible]

42 / 43 [illegible]

[illegible]

44 / 45 [illegible]

46 [illegible]

47 [illegible]

48 [illegible]

49 [illegible]

50 [illegible]

[illegible] ١٩

[illegible] ٢٠

[illegible] ٢١

[illegible] ٢٢

[illegible] ٢٣

[illegible] ٢٤

[illegible] ٢٥

[illegible] ٢٦

[illegible] ٢٧ ٢٨

[illegible] ٢٩

[illegible] ٣٠

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۹۳ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
۹۴ [illegible]
[illegible]
[illegible]
۹۵ [illegible]
[illegible]
۹۶ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

११

१२

१३

१४

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૮ [illegible]
૯ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૦ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٢
[illegible] ٣
[illegible]
[illegible] ٤
[illegible]
[illegible] ٥
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٦
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٧
[illegible]
[illegible]

[illegible]

ગંજે શાંઈગાંનની પેહલવી એબારતનું વાંચણ.

[illegible] ૧

સફો.	સતર.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭	૧૧	[illegible]	[illegible]
૭	૨૧	[illegible]	[illegible]
૮	૧	[illegible]	[illegible]
૮	૭	[illegible]	[illegible]
૮	૧૩	[illegible]	[illegible]

માદીગાને ચતરંગ.

સફો.	સતર.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧	૯	[illegible]	[illegible]
૨	૧૪	[illegible]	[illegible]
૪	૧૦	[illegible]	[illegible]
૫	૧	[illegible]	[illegible]
૫	૧૪	[illegible]	[illegible]
૫	૧૪	[illegible]	[illegible]
૫	૨૦	[illegible]	[illegible]

આએ પુસતકને છપાતાં થાએલી ભુલને લગતું
પેહલવી શુધ્ધી પત્ર.

ગંજે શાઈગાંન.

અંકે.	સતર.	અશુધ્ધ.	શુધ્ધ.
૩	૧૪	[illegible]	[illegible]
૬	૨	[illegible]	[illegible]
૧૦	૧	[illegible]	[illegible]
૧૨	૧૮	[illegible]	[illegible]
૧૪	૬	[illegible]	[illegible]
૧૪	૨૧	[illegible]	[illegible]
૧૫	૧૩	[illegible]	[illegible]
૧૬	૨	[illegible]	[illegible]
૧૬	૫	[illegible]	[illegible]
૧૬	૯	[illegible]	[illegible]
૧૭	૧૫	[illegible]	[illegible]
૧૭	૧૬	[illegible]	[illegible]
૧૭	૨૨	[illegible]	[illegible]
૧૯	૪—૫	[illegible]	[illegible]
૧૯	૭	[illegible]	[illegible]
૨૧	૬	[illegible]	[illegible]

અનદરજે આતશે પરસ્ત.

અંકે.	સતર.	અશુધ્ધ.	શુધ્ધ.
૧	૧૯	[illegible]	[illegible]
૩	૪	[illegible]	[illegible]
૩	૧૬	[illegible]	[illegible]
૩	૨૦	[illegible]	[illegible]

[illegible]

3 [illegible]

٤ [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible] ١
[illegible]
[illegible] ٢
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૨૦
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૨૧
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

૧૯. ૨) આએ ફકરો બેહુ નકલમાં જુદો પાડેલો નથી.
૨૦. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૨૧. ૧) દસ્તુર ફ. તથા દ. કે. વાલી બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૨૧. ૨) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૨૧. ૩) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૪) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

[illegible]
૧૪ [illegible]
[illegible]
૧૫ [illegible]
[illegible]
૧૬ [illegible]
[illegible]
૧૭ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૮ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૯ [illegible]
[illegible]
[illegible]

---

૧૩. ૧) આએ [illegible] બોલને બદલે બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧૪. ૧) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] છે.
૧૪. ૨) આએ એબારત અસલ લખાંણમાંથી નીકલી ગએલી સહમજીને હમોએ તે વધારેલીછે.
૧૫. ૧) આએ ફકરો પુરો થવાની નીશાંની બંને નકલોમાં મલતી નથી.
૧૬. ૧) બંને નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧૭. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧૭. ૨) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] છે. ૩) બંને નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧૭. ૪) આએ વલાએઆમાંની એબારત નકલ કરનારની તરફથી નીકલી ગએલી હોવી જોઇએ.
૧૯. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે, અને ફકરો જુદો પાડેલો નથી.

[illegible] ૭
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૮
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૦
[illegible]
[illegible] ૧૧
[illegible] ૧૨
[illegible] ૧૩

---

૭. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] છે. ૨) બેહુમાં [illegible] મલેછે.
૮. ૧) દ. ફ. તથા દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] છે.
૮. ૨) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] છે.
૯. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૨) બંવે નકલમાં [illegible] મલેછે.
૯. ૩) બેહુ કેતાબમાં [illegible] છે. ૪) બંવે નકલમાં [illegible] મલેછે.
૯. ૫) આ ફકરો જુદો પાડેલો બેહુ નકલમાં મલતો નથી.
૧૦. ૧) આખ્ખે બોલ બેહુ નકલમાં નથી.
૧૦. ૨) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૪ [illegible]
[illegible]
૫ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૬ [illegible]
[illegible]
[illegible]

---

૩. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૩. ૨) દ. ફ. તથા દ. કે. વાલી બંધે નકલમાં [illegible] હતું તેહને હમોએ સુધારીઉછે.
૪. ૧) બંધે નકલમાં [illegible] મલેછે. ૨) બેહુ નકલમાં [illegible] છે.
૫. ૧) દ. કેખુસરો વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૫. ૨) બેહુ નકલમાં [illegible] છે.
૫. ૩) દ. ફ. તથા દ. કે. વાલી બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૫. ૪) બંધે નકલમાં [illegible] છે. ૫) બેહુ કેતાબમાં [illegible] નું લખાંણ મલેછે.
૬. ૧) એક સરખી રીતે બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

[illegible]

૧ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૨ [illegible]
[illegible]
૩ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

---

૧. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૨) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૩) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૪) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૫) દ. કે. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૬) આગ્મે નીશાંન ફકરો જુદો પાડવા સારૂ હમારી તરફથી મેલાછે.

૧૪૧ [illegible]
૧૪૨ [illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૪૩ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૪૪ [illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૪૫ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૪૬ [illegible]
[illegible]
૧૪૭ [illegible]
[illegible]

૧૧૯ [illegible]

૧૨૦ [illegible]

[illegible]

૧૨૧ [illegible]

૧૨૨ ૧૨૩ [illegible]

૧૨૪ [illegible]

૧૨૫ [illegible]

૧૨૬ [illegible]

૧૨૭ [illegible]

૧૨૮ [illegible]

૧૨૯ ૧૩૦ [illegible]

૧૩૧ ૧૩૨ [illegible]

૧૩૩ [illegible]

૧૩૪ [illegible]

૧૩૫ ૧૩૬ [illegible]

૧૩૭ [illegible]

૧૩૮ [illegible]

૧૩૯ [illegible]

૧૪૦ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

---

૧૧૮. ૨) સઘળી નકલમાં [illegible] મળેછે.

૧૨૦. ૧) સઘળી નકલમાં [illegible] મળેછે.

[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૦૮
[illegible] ૧૦૯
[illegible] ૧૧૦
[illegible] ૧૧૧
[illegible]
[illegible] ૧૧૨
[illegible]
[illegible] ૧૧૩
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૧૪
[illegible] ૧૧૫
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૧૬
[illegible]
[illegible] ૧૧૭
[illegible] ૧૧૮
[illegible]

---

૧૧૭. ૧) આ એ વલાએઆમાંની એબારત ઉધઈના ખાઈ જવાથી નકલની કેતાબોમાં તેટલી જગા મેલેલીછે.

૧૧૮. ૧) સઘળી નકલમાં [illegible] મલેછે.

[illegible]
[illegible]
٩٤ [illegible]
٩٥ [illegible]
٩٦ [illegible]
[illegible]
٩٧ [illegible]
٩٨ [illegible]
٩٩ [illegible]
[illegible]
١٠٠ [illegible]
[illegible]
[illegible]
١٠١ [illegible]
[illegible]
١٠٢ [illegible]
١٠٣ [illegible]
[illegible]
[illegible]
١٠٤ [illegible]
[illegible]
١٠٥ [illegible]
١٠٦ [illegible]
١٠٧ [illegible]

35 [illegible]
[illegible]
[illegible]
36 [illegible]
[illegible]
37 [illegible]
[illegible]
[illegible]
38 [illegible]
[illegible]
39 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
40 [illegible]
[illegible]
[illegible]
41 [illegible]
42 [illegible]
[illegible]
[illegible]
43 [illegible]

٣٧ [illegible]
٣٨ [illegible]
٣٩ [illegible]
٤٠ [illegible]
٤١ [illegible]
٤٢ [illegible]
٤٣ ٤٤ [illegible]
٤٥ [illegible]
٤٦ ٤٧ [illegible]
٤٨ [illegible]
٤٩ [illegible]
٥٠ [illegible]
٥١ [illegible]
٥٢ [illegible]
٥٣ [illegible]
٥٤ ٥٥ [illegible]
٥٦ [illegible]
٥٧ [illegible]
٥٨ ٥٩ [illegible]
٦٠ [illegible]
٦١ [illegible]
٦٢ [illegible]
٦٣ [illegible]
٦٤ [illegible]

૪૩ [illegible]
[illegible]
૪૪ [illegible]
[illegible]
૪૫ [illegible]
૪૬ [illegible]
૪૭ [illegible]
૪૮ [illegible]
[illegible]
૪૯ [illegible]
૫૦ [illegible]
[illegible]
[illegible]
૫૧ ૫૨ [illegible]
૫૩ [illegible]
૫૪ [illegible]
૫૫ [illegible]
[illegible]
૫૬ [illegible]
[illegible]
૫૭ [illegible]
[illegible]

---

૪૨. ૧) સઘલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૪૩. ૧) સઘલી નકલમાં [illegible] છે.

١٧ ١٨ [illegible]
١٩ [illegible]
٢٠ [illegible]
٢١ ٢٢ [illegible]
٢٣ [illegible]
٢٤ [illegible]
٢٥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٢٦ [illegible]
٢٧ [illegible]
٢٨ [illegible]
٢٩ ٣٠ [illegible]
٣١ [illegible]
٣٢ ٣٣ [illegible]
٣٤ [illegible]
٣٥ [illegible]
[illegible]
٣٦ [illegible]
٣٧ [illegible]
٣٨ [illegible]
٣٩ ٤٠ [illegible]
٤١ [illegible]
٤٢ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ٢
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٣
[illegible] ٤
[illegible]
[illegible] ٥
[illegible] ٦
[illegible] ٧
[illegible] ٨
[illegible] ٩
[illegible] ١٠
[illegible]
[illegible] ١١ ١٢
[illegible] ١٣
[illegible] ١٤
[illegible] ١٥ ١٦
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] ٩٤٤
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

۹۶۴ [illegible]

[illegible]

۹۶۵ [illegible]

[illegible]

۹۶۶ [illegible]

[illegible]

۹۶۷ [illegible]

[illegible]

۹۶۸ [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٩٤٢
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٩٤٣
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૯ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૯૪૫ [illegible]
[illegible]
[illegible]
૯૪૬ [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] ٩٣٣
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٩٣٤
[illegible]
[illegible] ٩٣٥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ٩٣٦
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٤ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٥ [illegible]
[illegible]
٩٤٥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٩ [illegible]
٩٤٢ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٣ [illegible]
[illegible]
٩٤٤ [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٢ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٣ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٤ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٥ [illegible]
[illegible]
٩٤٦ [illegible]
[illegible]
[illegible]
٩٤٧ [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٣٦
[illegible] ١٣٧
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٣٨
[illegible]
[illegible] ١٣٩
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٤٠
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٤١

[illegible]
[illegible] ١٢٤
[illegible] ١٢٥ ١٢٦
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٢٧
[illegible]
[illegible] ١٢٨
[illegible]
[illegible] ١٢٩
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٣٠
[illegible] ١٣١
[illegible] ١٣٢
[illegible] ١٣٣
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٣٤
[illegible]
[illegible] ١٣٥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૨૨ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૨૩ [illegible]

૧૨૨. ૧) મુળની નકલમાં [illegible] મળેછે. ૨) મુળની નકલમાં [illegible] છે.

105 [illegible]

106 [illegible]

107 108 [illegible]

109 [illegible]

110 111 [illegible]

112 [illegible]

113 114 [illegible]

115 116 [illegible]

117 [illegible]

118 [illegible]

119 120 [illegible]

121 [illegible] *

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

---

૧૦૫. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

૧૦૮. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

૧૧૧. ૧) દ. કાંમ વાલી નકલમાં [illegible] મલેચ.

૧૧૩. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

* આએ વલાએઆમાં લખેલી એબારત દ. ફ. વાલી નકલમાં મલતી નથી, અને દ. કાંમ. વાલી નકલમાં પાછલથી કોઇએ બીજી નકલ ઉપરથી વધારેલીછે.

[illegible]
૯૨ [illegible]
૯૩ [illegible]
[illegible]
[illegible]
૯૪ [illegible]
[illegible]
૯૫ [illegible]
૯૬ [illegible]
[illegible]
[illegible]
૯૭ [illegible]
[illegible]
૯૮ [illegible]
[illegible]
૯૯ [illegible]
૧૦૦ [illegible]
૧૦૧ [illegible]
૧૦૨ ૧૦૩ [illegible]
૧૦૪ [illegible]

---

૯૩. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૯૫. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૯૬. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૯૭. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] બોલ નથી, પણ ૯. વાલી નકલમાં નીશાંન કરીને ઉપર લખેલ્યામાં આવેલોછે.
૧૦૨. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

[illegible] ૮૦
[illegible] ૮૧
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૮૨
[illegible] ૮૩
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૮૪
[illegible] ૮૫
[illegible] ૮૬
[illegible]
[illegible] ૮૭
[illegible] ૮૮
[illegible] ૮૯
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯૦
[illegible] ૯૧

---

૮૦. ૧) બીજુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૮૨. ૧) બીજુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૮૩. ૧) બીજુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૮૫. ૧) બીજુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૮૬. ૧) બીજુ નકલમાં ([illegible]) એ એબારત મલતી નથી.
૮૯ થી તે ૯૨ સુધી ચેઆર ફેકરા નજર ચુકને લીધે દ. ક. વાલી નકલમાં લખેલા નથી.

[illegible]
૧૦ ૧૧ [illegible]
૧૨ [illegible]
૧૩ ૧૪ [illegible]
[illegible]
૧૫ ૧૬ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૭ [illegible]
૧૮ ૧૯ [illegible]
૨૦ ૨૧ [illegible]
૨૨ [illegible]
[illegible]
[illegible]
૨૩ [illegible]
૨૪ [illegible]
૨૫ [illegible]
૨૬ [illegible]
૨૭ [illegible]
[illegible]
૨૮ [illegible]
૨૯ [illegible]

(પં. ૧) બીજુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

[illegible]
[illegible] ૩૭ ૩૮
[illegible] ૩૯
[illegible] ૪૦ ૪૧
[illegible] ૪૨
[illegible] ૪૩ ૪૪
[illegible] ૪૫
[illegible] ૪૬ ૪૭
[illegible] ૪૮ ૪૯
[illegible] ૫૦
[illegible] ૫૧ ૫૨
[illegible] ૫૩
[illegible] ૫૪ ૫૫
[illegible] ૫૬
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૫૭
[illegible] ૫૮
[illegible]
[illegible] ૫૯

---

૪૩. ૧) દ. ક. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૫૦. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૫૨. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૫૬. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૫૭. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
૨૨ [illegible]
૨૩ [illegible]
[illegible]
૨૪ [illegible]
[illegible]
૨૫ ૨૬ [illegible]
૨૭ [illegible]
૨૮ [illegible]
૨૯ ૩૦ [illegible]
૩૧ [illegible]
[illegible]
૩૨ [illegible]
૩૩ ૩૪ [illegible]
૩૫ [illegible]
[illegible]
૩૬ [illegible]

૨૧. ૨) **એ. કા.** વાલી નકલમાં [illegible] હેવી એબારત હાંશીઆ ઉપર નીશાંન કરીને વધારેલી મલેછે, પણ **દ. ફ.** વાલી નકલમાં તે મલતી નથી.

૨૧. ૩) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

૨૪. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

૨૬. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

૩૦. ૧) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.

* આએ ૩૨ મો ફકરો **દ. ફ.** વાલી નકલમાં નજર ચુકથી તદન લખાએલો નથી.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૫ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૬ [illegible]
[illegible]
૧૭ [illegible]
[illegible]
૧૮ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૯ [illegible]
[illegible]
૨૦ [illegible]
[illegible]
૨૧ [illegible]

૧૪. ૧) એક નકલમાં [illegible] મલેછે. ૨) એક નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧૬. ૧) એક નકલમાં [illegible] મલેચ.
૧૮. ૧) એક નકલમાં [illegible] મલેછે.
૨૦. ૧) એક નકલમાં [illegible] મલેછે.
૨૧. ૧) એક નકલમાં [illegible] મલેછે.

[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
૧૧ [Pahlavi text]
[Pahlavi text]
૧૨ [Pahlavi text]
[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
૧૩ [Pahlavi text]
[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
[Pahlavi text]
૧૪ [Pahlavi text]
[Pahlavi text]

---

૧૦. ૧) બેહુ કેતાબમાં એજ પરમાણેનો એમલો મલેછે.

૧૦. ૨) બેહુ નકલમાં [Pahlavi] મલેછે.

૧૨. ૧) બેહુ નકલમાં [Pahlavi] મલેછે.

૧૨. ૨) **એ. કા.** વાલી નકલમાં [Pahlavi] મલેછે.

૧૨. ૩) **એ. કા.** વાલી નકલમાં [Pahlavi] મલેછે.

૧૨. ૪) બેહુ નકલમાં [Pahlavi] મલેછે. ૫) બેહુ નકલમાં [Pahlavi] મલેછે.

૧૨. ૬) બેહુ નકલમાં [Pahlavi] મલેછે.

૧૩. ૧) બેહુ નકલમાં [Pahlavi] મલેછે. ૨) બેહુ નકલમાં [Pahlavi] મલેછે.

૧૩. ૩) બેહુ નકલમાં [Pahlavi] મલેછે.

૪ [illegible]
[illegible]
૫ [illegible]
૬ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૭ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૮-૯ [illegible]
[illegible]
[illegible]
૧૦ [illegible]

૭. ૧) બેઉ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૨) બેઉ નકલમાં [illegible] મલેછે.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
૨-૩ [illegible]
[illegible]

---

૧. ૧૨) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૧૩) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૧૪) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૧૫) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૧૬) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૧૭) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૨. ૧) આએ બોલ બેહુ નકલમાં મલતો નથી, પણ તે નકલ કરતાં નજર ચુકથી નહી લખાએલો જાંણીને અતરે હમારી તરફથી વધારેઓછે.

[illegible]

[illegible]

[illegible] ૧
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

---

૧. ૧) એ. કા. તથા દ. રૂ. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૨) દ. રૂ. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૩) એ. કા. તથા દ. રૂ. વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૪) એ. કા. તથા દ. રૂ વાલી નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૫) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૬) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૭) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૮) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૯) બેહુ નકલમાં [illegible] મલેછે. ૧૦) બંને નકલમાં [illegible] મલેછે.
૧. ૧૧) એ. કા. વાલી નકલમાં [illegible] તથા દ. રૂ. વાલીમાં [illegible] મલેછે.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]